

PROLOGVS.

etiam, quę ab antiquis vel modernis temporibus acciderunt, meę memorię occurrissent, petitioni vestrę describere laborarem, et vt a quibus gētibus calamitates Hispania sit perpeffa, & Hispanorum Regum originem, & eorum magnalia, qui patrum glorias imitatione sequuti sunt gloriosa, per scripturę meę indaginem ad diligentię nostrę notitiã peruenirent. Ego vero tanti domini, tam excelsi non possum precibus contraire, & vix possibile cogor ob reuerentiã attentare. Tempore enim vastationis Arabum scripta & libri cum pereunte patria perierunt, nisi quod pauca diligentium custodia eua fere. Itaq; ea quę ex libris beatorum Isidori, & Illephonsi, & Isidori iunioris, & Hiditij Gallicię Episcopi, & Sulpitij Aquitanici, & concilijs Toletanis, & Iordani sacri palatii Cancellarij, & Claudii Ptolemęi orbis terrę descriptoris egregij, & Dionis, qui fuit historię Gothicę scriptor verus, & Pompei Trogi, qui fuit historiarum Orientalium sollicitus supputator, & alijs scripturis, quas de mēbranis & pictatijs laboriose inuestigatas laboriosius compilauit, a tempore Iaphet Noe filij vsq; ad tempus vestrũ gloriosissimę Rex Fernandę ad historiã Hispanię contexendam, quam solícite postulastis, prout potui fideliter laborauit. Inter omnes autem principes Gothorum Reges secula precipuos habuere, & testamentali edicto Hispanię legauere, quorum insignia vsq; ad tempora, quę me prætereunt, deriuauit, addens aliqua, quę eorum historię famulantur, nec non & clades, quas Hispania pertulit ante eos. In qua Hispania peragratis Asię & Europe prouincijs & vastatis vltimo dominio residerunt, vbi etiam ab Arabibus sub Roderico Rege Dei iudicium pertulerunt. Vobis itaq; Castellę, & Toleti, & Legionis, & Gallicię, Cordubę, & Lusitanię, Murcię & Gienni inelyte domine Rex Fernandę ortum eorum, qui primo in Hispanijs habitauere, & bella Herculis, quę exercuit super eos, & quę Romani mortis iudicia intulere, & quibus Vandalos, Silingos, Alanos, & Sueuos exitijs cōsumplerūt, put ex antiquis libris & relatione fideli recolligere potui, ego Rodericus indignus cathedrę Toletanę Sacerdos stylo rudi & sapientiã tenui ad præconium vestrę gentis, & vestrę gloriã maiestatis sollicitus compilauit; pro venia supplicans eo, quod munus tam exiguum ausus fui lectorum diligentię exhibere, & conspectui tantı Principis præsentare.

D. RODERICI VIRICLA

RISSIMI IDEMQUE TOLETANAE ECCLESIAE

Antistitis, atque proinde Hispaniarum protomythæ rerum gestarum
in Hispania Chronicon Libri incipiuntur. De fundamento
huius Historiæ. Caput

Primum.

Veritas Genesim attestatur, quã Moyses scripsit Spi-
ritu prophetiæ, humanũ genus vagum, & profugũ in
terra miseriam aberravit, donec culpa hominũ inundan-
te ceteris enecatris periculo cataclysmi. Noe solus cum
filijs & vxoribus domino protegente fuere vt semina-
rium humani generis reseruati. Hæc sunt nomina filio-
rum eius: Sem, Cham & Iaphet. Sed horum filij pœ-
nas peccantiũ iam obliti culpas ablutis criminibus ad-
iecerunt, & volentes altissimo simili turrim superbię
erexerunt. Sed pares in culpa pari, vt Lucifer, præcipi-
tio corruerunt. Et sicut ibi diuisi angeli, diuisa officia sunt sortiti. Ita cum omnia in di-
uina essentia sint contenta, ab his vbiq; ei semper assistitur, & per eos in terris salutis
ministeria disponuntur. Boni vero his cõsimiles habent præ oculis diuinę iudiciũ maie-
statis, & filiali timore altissimi offensam metuentes Dei dulcedinẽ licet in enigmate iam
pregustant, Alij autẽ angeli, qui dãnando homini inuiderunt, & mortifera suggererunt,
Dei iudiciũ non euadunt, sed semper eos culpa, & suppliciũ comitant, sic & mali, qui
iniquitatis iudiciũ secũ ferunt, voluptatũ solitudine cruciantur. Noe itaq; generatio
in Chaldæa, & Damasci Syria, & maiori Armenia, & Assiria, in qua Ninie dicitur
esse sita, in certis sedibus vagabatur, & ceterę regiones Asię Africae, & Europe vacuę
habitoribus solitudine quiescebant, donec primordia nostrę originis superbia cõfun-
dente unitatẽ simplicium linguarũ diuisio separauit. Et quia loquele diuersitas cõuictus,
mores, & animos variauit vnilingues, aliã & cæterarũ linguarũ alias sortitæ sunt re-
giones, & prout vnus lingue professio exigebat, diuersos populos effecere, & ab inui-
cem segregati climata, prouincias, & patrias diuiserunt, & lingua aliã alienationẽ a pro-
ximo suggererat, & nõ tã discidio, quã odio separati loca placida elegerunt, in quibus
sedes cõmodas locauere, & proprijs terminis non cõtenti alios inuadere præsumpsere,
& ex iniurijs mors & gladius prouenere, & nomina sua in terris, & cognationib; vo-
cauere. postea linguas idiomatibus distinxerunt. Filij Sem possederunt Asiã, sed nõ to-
tam. Filij Cham Africã habuere, Filij Iaphet ab Amano, & Tauro mõtibus Cilicię,
que sunt in Asia, & totã Europã vsq; Gades Herculis in sibus Hispaniæ possede-
runt. Et qd; filij Cham, & Iaphet aliqd in Asia habuere, existimo actũ bello. Sed qd;
de generatione Iaphet cura est prosequi in hoc Libro, de alijs fratribus hic omitto.

De Europa, & generationibus Iaphet. Caput. II.

Europa autẽ incipiens a Tanai fluuiõ ex vna parte Tyrreno, & ex aliã
Septentrionali & Gaditano Oceano terminatur. Tanaim vero hunc di-
co, qui ex Rypheis mõtibus Oriens ad hæc præcepit, vt cũ vicina flu-
mina Meotis, & Bosphorus gelu sepißime solidetur, solus ex cõfractuo-
sis mõtibus euaporas nõquã Algore Scythico indurescit, hic Asię Euro-

Noe

Sem.
Cham
IaphetAngeli
boni.Angeli
mali.
Noe habi-
tatio.Diuisio
linguarũTanais,
Meotis,
Bosphorus

LIBER,

pæq; terminus famosus habetur. Fretū autē Gaditanū in finibus Gallicię a Gadibus Herculis nomen habet. Oceanū Septentrionale, quod versus Septentrionē plurimas insulas in se tenet, scilicet Scharthiā, Frisiā, Scotiam Angliā, & Iberniā, & alias minores. Deinde oēs regiones citra Tyrrenū cum insulis, quę Tyrreni littore includunt scilicet Maiorica, Minorica, Euiza, Frumētaria, Corsica, Sardinia, Sicilia, Mitilene, Venetię, Creta, donec ad paludē Mæotida peruenit. Constantinopolitana & ciuitas in Europa noscitur cōstituta. Hos omnes terminos, & vsq; ad Gadirā, quę cū pella includit Decapolim. Filij Iaphet Gomeri, & Magog, & Madat, Iauan, Tubal, Mosceh, Tiras in linguis, & cognationibus: vt dicit Isidorus, possidere. Porro filij Gomer Afthenec, a quo Rhegini Calabrię Isidorus Ascenez, a quo Sarmate siue Sauromate, quos Græci Rheginos vocāt, & ab his processerūt Calabri, Siculi, Appuli, & Latini, qui Latiū habitauerūt, & Riphath, a quo Paphlagonēs, Paphlagonia cōtigua Galacię, & sicut dicit Cornelius nepos, Paphlagonēs in Italiā trāsuecti mox Veneti sunt vocati, a quibus Veneti Lygures, & Aemilij pcessere, & Togorma, a quo Phruges, qui terrā suā Phrugiā appellarūt. Filij autē Iauan Elifa, a quo Græci, qui Aeolide dicunt, Tharsis, a quo Cilices, qui Ciliciā habitauerūt, quorum Metropolis Tharsus. Cetim, a quo Citię, Isidorus Cyprij, & secundū hoc Cyprus a filijs Iaphet, nō filijs Sem prouenit, quorū ciuitas Citiū dicitur. Dodanim, a quo Rodi, quorū ciuitas Rhodus dicitur. De Gomer filio Iaphet Galatæ secundū Iosephū, & Isidorū: qui Latine Gallogræci dicuntur. Olim enim Senonēs Galli quandā partē Græcię inuadentes, a Gallis, & Græcis Gallatiā quasi Gallogræciā appellarunt. De Magog Scythę, qui & Massegetes appellant, & Gothi secundū Isidorū. Vādali, Sueui, Alani, atq; Hugui. De Madai Medi, a quibus Media nomē sumpsit. De Iauan Ioues, qui & Græci, a quibus Ionium mare, ex quibus Græci, qui Troiā, & fines eius habitauerūt, processerūt, qua destructa duo fratres Priamus & Antenor Venetiās nauigio puenerūt, ex quib; Antenore mortuo, & Paduę tumulto, Priamus cū comitib; Germaniā occupauit, & ab ipso Germano Antenore Germania fuit dicta. Quę nūc a Teutates, qui est Mercurius Teutonia nominat, a Latinis autē Lemannia dicitur a Lemāno fluuio, de quo Lucretius: Deseruere cauo tētoria fixa Lemano, qui has cōtinet regiones. Lothoringiā seu Brabantia, Vestfalia, Frisiā, Thuringiā, Saxoniam, Sueuiā, Bariariā, Eranconiā, Tarinthiam Austriam, & inde Gallias infringētes a fractione patrię, & eorū ferocitate Francia fuit dicta, a nauigio simili e Troia Brutus adueniens eam, quę nunc Angliā dicitur, a suo nomine Britanniam nominauit, a qua & olim Siluaria, nūc citra mare minor Britannia nominat. De Mosoch filio Iaphet Cappadoces, quorū Metropolis Mazaca, quā Tyberius Cęsar a suo nomine Cęsareā appellauit. Tiras, a quo Thraces quasi Thiraces: vt dicit Isidorus, & a nomine patris sui terra incolatus su rhaciā uerūt. Hęc ideo dixi, quia cogit Historia, quā assūpsi, de incolis Europe aliqua declarare.

De primis incolis, & primo nomine Hispaniæ Caput. III.

QVINTUS autē filius Iaphet fuit Tubal, a quo Iberi, qui & Hispani, vt dicunt Isidorus, & Hieronymus, processerunt. Filij autē Tubal diuersis prouincijs peragratis curiositate vigili occidētis vltima petierunt, qui in Hispaniam venientes, & Pyrenæi iuga primitus habitantes in populos excreuere, & primo Cetubeles sunt vocati, quasi cetus Tubal, & atendentes stellam, quę ibi post solis occubum occultatur, occasum eius vesper

Riphath.

Togorma.

Iauan filij

Elifa.

Tharsis.

Cetim.

Dodanim.

Gomer.

Magog.

Madat.

Iauan.

Antenor.

Priamus.

germania

Alemātia.

teutonia.

Lothoringia.

Brabantia.

Vestfalia.

Frisia.

Turingia.

Saronia.

Sueuia.

Bariaria.

Fræconia.

garinthia.

Austria.

tinum stellā Hesperum, & patriā a stellę nomine Hesperia vocauerē. Dicitur autem Europa a quadā filia Regis Agenoris sic vocata, quā Iupiter rapiēs tertię parti mundi ex eius nomine nomen dedit. Hi post diuisionē liguarū, vt regiones adirent, & vt Nemrod tyrannidē euitarent, diuisi sunt in linguas, & nationes, & linguā, quę nunc Latina dicitur, obseruarunt, alij & filij Iaphet, qui in Europe partibus resederūt, linguas alias habuere, Gręci aliā, Blaci, & Bulgari aliā. Cumaniam. Sclaui, Boemi, Poleni aliā. Vngari aliā. Insulę etiā Hibernia, & Scotia specialibus linguis vtuntur. Teutonia uero, Dacia, Noruegia, Suecia, quę a Sueuis, & Scytis nomē accepit. Flandria, & Anglia vnicā habent linguā, licet idiomatibus dignoscantur. Scantia, & alię Septentrionales Oceani insulę, quę Europe annumerātur, alijs linguis vtuntur.

Valia contigua Anglię, & Britannia minor circa littus Britannicum linguas proprias sunt sortite, similiter Vascones, & Nauarij, Cetebeles, itaq; in populos dilatati ad plana Hispanię descēderunt, & iuxta fluuiū, qui nunc Iberus dicitur, villas & pagos, & oppida cōstruxerūt, & inibi remanētes, qui prius Cetubales ab Ibero fluuio, corrupto vocabulo Celtiberes se vocarūt; vnde & eadē prouincia Celtiberia appellatur, quę Oceano Tyrreno, & Pyrenęis montibus terminatur. Hanc Carpentaniā, quę in se quatuor habet oppida, scilicet Aucā, & Calagurrā, Tyraffonā, & Auriptam, quę post CęsarAugusta ab Augusto Cęsare fuit dicta, vis Romanorū principū occupauit, quę tamē sicut referūt Plinius, & Sisebutus, ad Carthaginēsem prouinciā pertinebāt. Deinde ad alias partes Hesperię procedētes in terris suis cognationes, & nomina vocauerē, & in diuersis prouincijs diuersos principes habuerunt, ex quibus fuit Geryon, & alij, qui vsq; ad Hercule durauerē. Phaleg autē tēpore cuius linguarū diuisio facta fuit, vsq; ad Gerionē sub quo Hercules fuit natus. M. CC. LXIII. sunt anni, a morte Herculis vsq; ad captiōnē Troię Anni, XIII. A captiōne Troię vsq; ad Romulū, qui Romā cōdidit, Anni, CCCC. XLII. A Romulo vsque ad Cōsules, Anni, CC. XL. I. A Tarquino superbo vltimo Regū Cōsules rexerunt populū Ro. per annos. CCCC. LX. III. Et post hunc regnauit solus Caius Iulius Cęsar annis. III. Mensibus. VI. tēpore Consulū. Africa, & Hispania a Scipione destructis. Tolemon, & Brutus duo Consules cōdiderunt Toletū Centū & octo annis ante quam Iulius Cęsar regnare cępisset, tempore Ptolemęi Evergetis Regis Aegypti. Nunc ad historiam Herculis reuertamur.

De aduentu Herculis in Hispaniam, & pugna illius cum Geryone
tricipite. Caput. IIII.

VMitaq; Hercules sere tota Asia occupata peruenisset ad saxum mirę magnitudinis, & excelsę: vt saxum, & populos, qui se inibi receperūt, expugnaret, & incolas in deditiōnē cogeret, terrę motu repulsus in Libyā nauigauit, habens Atlantē astrologū magnū pronepotē magni Atlantis fratris Promethęi, qui fabulose dicitur homines de luto formasse, & spiritū immisisse. Mercurius, & nepos eius multarū artū peritus tēpore Moyli scribitur claruisse. Atlantē Hercules charū habebat, eo quod eius cōsilio regebatur. Erat & mons altissimus, qui dicebatur Atlas, sed quia Hercules Atlantē magnis honoribus extollebat, æquiucato nomine dixit poeta: Hercule supposito sydera fulsit Atlas. Habebat etiā secū Traxilinū in musica clarū contra periculū Sirenarum. Eo enim tēpore Argonautarū dicitur periculū accidisse, & in sinibus Hæspertię nauiū suarum stationē locauit, & in illa parte turres for

Gades, tiffimas fabricauit, quæ essent posteris in monumentum, quæ adhuc hodie Gades Hercules nuncupatur. Erat autem tunc temporis in Hesperia Princeps quidam, Geryon vocabatur, & abundabat gregibus, & armentis, & habebat tria regna, quæ nunc dicuntur Gallecia, Lusitania, Bætica: vnde & iste Geryon cum esset alias fortis, & ferox, triceps scribitur fabulose, de quo Ouid. in nono Metamorph. Nec me pastoris Iberi forma triceps, nec forma triplex tua Cerbere mouit. Et idem in lib. Heroïdum: Pro dignum triplex armati diues Iberi Geryonis quauis in tribus vnus erat. Expressius autem de morte Vergil. in septimo Aeneid. Cum iam Laurætia victor Geryone extincto Tyrrhenus attigit arua, Tyrrhenoque boues in flumine lauit Iberas. Contra hunc pugnavit Hercules, & repetito bello ferocem virtute domuit, & prostravit, priuatam vitam patri-
Gallecia, monio, & armatis, obtentaque partem illam Hesperie populis, qui secum a Gallatia venerant, captam tradidit habitandam: vnde & a Galatis Gallecia quinta prouincia Hispaniæ
Galatia, nomen accepit, licet ab antiquis alia causa eius nominis assignetur.

De victorijs Herculis, & ædificatione ciuitatum in Hispania.

Caput. V.

Lusitania,
Ana,
Bætica.
Hispalis.
Bætis.
Spali.
Vega.
Carthago.
Carpetania.
Cacus. M.
Sireu iugum.
Lerma.
Socorbica.
Lauinia:
Auentinus.
Tyriasso.
Tyriassona.
Aufonia.
Vrgellum.
Annues.

HT inde procedens in eam, quæ nunc Lusitania dicitur, prope fluiuium Anam in campo Hispanie propter victoriam habitam ludos instituit recolens Olympiadem, quam Pelops auus eius maternus instituerat in Olympo, & eam prouinciã a lusu Liberi patris filij Iouis, & Ana flumine Lusitaniã nominauit, eoque in Olympiade portentum Ioui Olympiaco fabricabatur. Inde procedens ad Beticam in planicie, quæ Bæti flumine irrigatur, ciuitatem Hispalim erexit, nomen adaptans, eo quod prima habitacula palis suppositis tegimen susceperunt, & in ea spalos, qui secum de prope Scythiam venerant, coculas collocauit. Prouincia autem illa a situ, & flumine nomen sortitur, Hispani enim valles planicie comodas Vegas vocant. His tribus regionibus præditus Geryon dicitur præfuisse, procedensque per Cartaginensem prouinciã occupans deuastauit, & Cacus, qui in Carpetania, & Celtiberia morabatur, bello contritum in fugam cœgit. Hic dicitur Vulcani filius, cuius habitatio principalis in monte Carpetaniæ, qui adhuc hodie mons Caci dicitur, celebris habebatur, cui armentorum, & gregium, & venationum copia famulabatur, & in Sirreo iugo sublimior inuenitur, cuius principium prope Lernam, Tyrrheno prope Socorbicam terminatur. Cacus autem bello inferior fugæ prodigus Lauiniã petiit, & in montem, qui nunc Auentinus dicitur in spelunca faxea, & profundissima, tenebrosaque metu Herculis se recepit, cuius aditum grauis moles catenis appensa ferreis protegebat, quã ipse paterno artificio fabricauerat. Hic semiuir, & semifer dicitur fabulose, eo quod immanitate horribilis, & atrocitate terribilis ad iacentium orarum homines inopes cladibus infestabat, & tam hominum quam ferarum strages innumeras exercebat, quorum capita dira superbia detestandis postibus affigebat. De truncis vero miserabilibus execrandam ingluuiem rabie satiabat. Verum Hercules in radice montis Caci ex ijs, qui secum de Tyro & Aufonia venerant, de qua dicit Lucanus: Cumque superba foret Babylon spolianda trophæis Aufonijs, ciuitatem propter victoriam habitam auxit, & ex Tyrijs, & Aufonijs nomen indidit Tyriassonam. Inde que ad munitiones Celtiberie properas coactos in ditionem recepit. Et quia bellis vrgebat, ciuitatem Vrgellum ædificauit eisdem. Aufonijs etiam, qui secum venerant, Annues oppidum cum territorio subiugauit, eisque contradidit, quod Aufoniam nominauit, cuius

ciuitas Vicus hodiè nūcupatur, ibiq; ex nouē nauibus sui pedissequis, cæteris ad Gal
leciam applicatis, nona ad littus applicuit Celtiberiæ, vbi ciuitatē ædificauit, quā ex
nona barcha Barchinonā appellauit, tractusq; Græcorū delicijs ad stationē nauium
in freto Britannico remeauit, & obtenta Hispania, immo verius desolata, quæ a sui
principio, quā primo Cetubeles habitauerunt, satis prospera felicitate gaudebat, in cæli
ces populos, quos longa quies inermes fecerat, & ignauos Græcorū iugo, qui natura
liter subditis sunt infesti, gladius Herculis subiugauit, dimissoq; eis Hispano quodam
nobili, qui secum ab adolescentia fuerat conuersatus, ab eius nomine Hesperiam Hi
spaniam nominauit, ipse autem ascensis nauibus in Italiam est profectus,

Aufonia
Vicus.
Barchino.

Hispania.

De morte Caci, & vastatione Ilij, & morte Herculis.

Caput. VI.

VMq; ad loca, vbi nunc Romæ gloria principatur, Hercules per
uenisset, & Heros Tyrinthius vnus ex magnis Heroibus cum ar
mentis Gerionis a finibus Hispaniarum edomitis remearet, & mon
tis Auentini vallib⁹ se cum Iberis armentis secus ripā Tyberis flumi
nis receptaret, & armēta nobilia per amœna pascua sub famosi Ty
beris marginibus lasciuiant, Vulcanides insuspecta tranquillī sopo
ris gratitudine fruebatur, sed ne quicquā sceleris intentatū suæ nequitiae remaneret,
quatuor præelectos Tauros cum totidē paris formæ coniugibus ex armentis fallā
citer absentauit, & vt falleret vestigantē per caudam traxit retrogrado in speluncam.

Aurora vero postera rubescēte clauiger cum armētis cepit iter carpere consuetum,
& pecudes in recessu deuexas valles mœstis mugitibus impleuerunt, ad quarū vo
ces altisonas vna boum remugijt in spelunca, & ex insperato furta sacrilegi reuelauit.

Tunc Hercules furibūdus collis Auentini ambitū anhelis cursibus ter lustrauit fru
stra sublatas pecudes inuestigans, cum potius recessum, quam accessum vestigia
testarentur. Demū vero cernens semiferum in speluncæ aditu residentē aërii culmen
montis cursu celeri impetiuit, trinodem clauam dextera relibrante. At proles Vul
cania tunc timore trepidans insueto cursu refugit concito in speluncā aditu accu
rēte mole saxea iā obstructo. Ad quē cū Hercules nullo modo posset aditū reperire,
sicut erat præualidus cornu rupis duris impulsibus lacerauit, & aditu ad speluncam
virtute valida præparato, cepit Hercules Vulcanidē nunc telorum imbribus, nunc
saxorum impugnare grandinibus. Sed semifer impar viribus ad eum Hercule propin
quāte frustra artium paternarū auxiliū inuocauit, ignes fumificos incessanter ore sty
gio euomendo, quibus innatas speluncæ tenebras cōdensabat. At orbis domitor ex
spers metus contēpto discrimine tetri rogi caliginosis ignibus saltu præcipiti se iniecit,
& semiferū trepidantē arreptū gutture suffocauit, & vastatis partibus Italiæ, ac subie
ctis in Græciam transfretauit, resumptoq; exercitu vastauit Ilium, & Antæum pā
lestræ inuentorē cum non posset in terra eleuatū in aëre interfecit. Postea Olympi
des diu neglectas ob memoriā Pelopis restaurauit, & tandem dolore colei vexatus py
ræ ardenti coactus impie se ingessit, & qui multos extinxerat se extinxit, licet fabulo
se dicatur a Deianira data camisia concrematus, quæ tamen dedit ignorans. Nam
quidam maleficus Deianiræ suasil, quod Hercules aliam præferbat, sed si hanc ca
misiā indueret, captus amore maneret. Maleficus autem venenū in centium ca
misiæ miscuit, qua indutus Hercules viuus arderet; vnde Ouidius, Incedit demum

Italia.
Ilium.

Deianira virum. Anno vitæ suæ. LII. Per idem tempus Alexander Helenam rapuit, bellumq; Troianum Decennale surrexit.

De operibus Regis Hispanis, Caput. VII.

HISPAN autem vir industrius strenuus & de Heroum maioribus, quem Hercules præfecerat genti miseræ Hispanorum, dissipatam Hispaniam reparauit, & opera fortissima prudenter extruxit, quarum aliqua adhuc extant, turres in Pharo Galleciæ, & in Gadibus, quas & Moderna tempora admirantur. Ciuitatem iuxta iugum Dorij ædificauit in loco subiecto promontorio, quod Cobia dicitur, & quia secus Cobiam sita, Secobia nuncupatur, vbi aquæductum construxit, qui miro opere ciuitati aquarū iniectionibus famulatur, & in multis alijs locis inueniuntur opera ab operibus nostri temporis aliena, quæ tanto amplius admiramur, quanto ab antiquiori tempore adhuc extant. Græcorū ergo seruitute Hispania remansit oppressa vsq; ad tempora Romanorū. Medio tempore regno diuiso plurimum præda diripientium vastationē non potuit fugere, quia leonū faucibus cogebatur inferri.

De origine, & primis actibus Gothorum. Caput. VIII

IGIT VR quia magnorum petitio me cōegit Gothorum originem, & acta describere, prout ex diuersis historiographorū scripturis colligere potui, vsque ad mea tempora contexui, & descripsi. Verum cum diuersæ sint opiniones de Gothorum origine, Claudius Ptolemæus orbis terræ descriptor egregius refert, in Oceano solo esse magnā insulam nomine Scanthiam, quam Pomponius Melala dicit esse positam in Codono Oceani maris sinu, lateribus pandis per longū ducta sese concludēs, & habet ab Oriente Vistulā fluuiū, quia Sarmaticis mōtibus ortus in conspectu Scanthiæ Trisulcus illabitur Oceano Septentrionali, & diuidit Scithiā, & Germaniā, & habet ab Oriente vastissimum lacum, de quo egreditur fluuius dictus Vagi, quasi eius vtero generatus, & transiens per partes australes Vndosus voluitur in Oceanū. Ab Occidēte immēso pelago circūdatur. A Septētriōe in nauigabili Oceano est cōclusa. Et licet in Scāthia multæ & diuersæ maneāt nationes, septē tantū nomina eorū meminit Claudius Ptolemæus, scilicet Gothi, Vesegothi, Ostrogothi, Dani, Rugi, Arothi, Thani, quib; postea Rodolphus Rex fuit, qui audita virtute Regis Thodorici, contēpto proprio regno eius militiæ sese dedit. In cuius Schātiæ quadam parte tāta est frigiditas, qd' apes nusq; reperiunt, & circa solstitiū estiuale. XL. dieb; & noctibus continue lux habetur, & in solstitio hyemali eodē dierū, & noctiū numero nox cōtinua tenebescit. Sunt & ibi aliæ gentes, qui velut Turingi eximijs vtuntur equis, & pelles sapphyrinas cū alijs gētibus cōmercātur, & decora nigredine pelliū, cū viuāt inopes, ditissime vestiunt, Ostrogothi autē, & Dani, qui ex ipsorū stirpe progressi Herulos proprijs sedibus expulere. Hæ itaq; gētes corpore, & animo grādiores pugnabant sequitā beluina. Ex hac ergo Schanthia insula quasi gentiū officina, & nationū vagina, Gothi cū Rege suo nomine Verio quondā memorantē egressi, & quā cito terram exeuntes a nauibus attigerūt, dedere illico nomē loco Gothiscantiā nominantes, & locus ille hodie Gothiscātia appellatur. Et inde venientes ad sedes VI

merrugorum, qui tunc in ripis Oceani habitabant, cōmisso prælio eos a proprijs sedibus pepulere, eorumq; vicinos Vandalos subiugantes suis victorijs applicarunt, & diuersos Reges ex suo genere habuerunt.

De opinionibus originis gentis Gothorum, & commendatione eorum.

Caput. IX.

POST mortem Veric, regnauit in eis Gadaric, qui fuit magnificus triumphator, & multos in Scythia, & Gepidia, quæ nunc Dacia dicitur, populos subiugauit. Post hunc filius eius Philemer, & videns Philemer Rugorum terram vbertatis penuria laborare, dedit consilium, vt ab illis sedibus transmigrarent, & cum diu sedes altissimas, & congrua loca perquirerent, ad vltiores Scythiæ terras venit, vbi regionis vbertatem, & votiuia gaudia admiratus decreuit, vt in proprijs residence- Et cum terram requireret vt explorans, & pontem in vasto flumine reperisset, & regionem vltra placidam prospexisset, decreuit regionis intima peragrarè, & parte exercitus iam transmissa pontis structura corruit transeuntium pedibus conquassata, nec transmissis licuit remeare, nec alijs transuadere. Is enim locus, vt fertur, paludibus tremulus concluditur voragine circunieccta, qui vtraque confusione imperuius inuenitur, verum tamen adhuc hodie & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, quamuis alonge commeantium relatio protestetur. Pars vero Gothorum, quæ apud Philemer citrà remanserat, optatum potita solum ad gentem Spalorum aduenit, vbi cōserto prælio victoriam sunt adepti, ex inde vt victores ad extremam partem Scythiæ, quæ adiacet ponto mari, cum triumpho venerunt, & Scythiam suis victorijs subiecere. Et quia ibi diutius resederunt, & regimen tenuere, Scythæ vt indigenæ sunt vocati. Et licet Gothi ad gētes alias sepius diuertissent, rectores suos in Scythia dimittebant, penes quos gentis tuitio consistebat. Hæc, quæ diximus de Gentis Gothorum principio, Abauius descriptor gentis Gothorum egregius verissima historia attestatur, in quam sententiam multi de maioribus cōsenserunt.

Iosephus quoq; annalium relator verissimus, qui veritatis regulam, & causarum origines retraxit fideliter, & Isidorus Gothicæ gentis indigena, & chronicorum disertor optimus, hæc, quæ diximus de Gothorum principio, cur omiserint, ignoramus.

Sed tantum ab hoc loco eorum profapiam memorantes, Iosephus Scythas, Isidorus Getas asserunt appellatos. Sed cum de eorum antiqua origine, opiniones variè habeantur, plus occultat varietas, quam declarat. Iosephus dicit de Magog filio Iaphet Scythas & Massagetas processisse. Vnde quidam nituntur ea, quæ Ezechiel propheta contra Gog, & Magog spiritualiter prophetauit, Gothorum actibus adaptare. Isidorus doctor nullius scientiæ expertus eos Getarum, siue Scytharum docet ex genere processisse, & e, litera mutata in, o, Getæ dicunt Gothi. De quibus Poëta, Mortem contemnunt laudato vulnere Getæ. Sed Iosephus, & Isidorus, quia ortum eorum a Scanzia omiserunt, Scythas, & Getas ab incolatu patriæ, non ab origine appellarunt, hi septentrionalia iuga tentantes, Scythica regna montibus ardua possederunt, & pars illa adhuc hodie Gothia appellatur. Interpretatio autem nominis eorum est lingua nostra fortitudo, & re vera nullius enim gentis strenuitas ita regnis, & imperijs se obiecit. In primo enim egressu a Schantia gentem stolidam Vlmerrugorum, & Vandalorum a suis sedibus eiecerunt, Iuga Schythica subiecere. Vexorum

Telephus.
Thomyris.
Ancirus.

Regem Aegypti praelio fugauere. Asiam subiugarunt, & eorum aliqui inibi remāse re, ex quibus Parthi, vt dicitur, processere, horum foeminae relicte a viris armis in pre-
Ins claruere, & partem Asiae subiecere, Armeniam, Syriam, Ciliciā, Galatiam, Pisi-
diam, Ioniam, & Aeoliam domuere. Telephus Rex Gothorum vicit Danaos,
interemit Therlandrum, insecutus fuit Vlixem. Cyrus famosus a Thomyri fuit
occisus. Darius filius Hystapis, & filius eius Xerxes ab Anciro Rege Gothorum
inferiores in praelio sunt inuenti. Hos Alexander vitandos docuit, Pirrhus perti-
muit, Cæsar exhorruit, cum Pompeius pro arripiendo reipublicæ principatu contra
Iulium Cæsarem arma mouit, & isti ceteris fortius dimicarunt. Thraciam irruere,
Italiam vastauere, Romam ceperunt, Veronam ædificarūt nomen imponentes, qua-
sive Roma in odium Romanorum, & Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti,
ibiq; apud Toletum sedem vitæ & imperium locauere. Hi postquā Scanthiā reli-
querunt, in tabernaculis, & tentorijs habitauerunt, terras vberes seminabant, nusquam
munitiones, vel domicilia fabricabant, & licet terras & ciuitates, & oppida subiuga-
runt, semper bellis, & vastationibus insistebant contenti dominio populorum præ-
dis diuites, & tributis. A sui principio ferocitati dediti belluinæ, vix humanæ ra-
tionis debitum attendebant. At postquam mores aliarum gentium videre, & vr-
bes, humaniores effecti benignitatem, & mansuetudinem induere, adeo quod & phi-
losophos habuerunt, ad quorum sapientiam humili studio peruenerunt. Diu pro-
prijis ducibus se rexerunt, & postea regale fastigium ascuere, quod & sacerdo-
tio ornauere. Hos omnes Europæ populi tremuerunt, Alpium obijces his cesserunt.
Post exterminium Scythiæ gens Vandalica a Pannonia non tam eorum præ-
sentia fuit trita, quam opinione fugata. Eorum impetu Alani sunt extincti. Sueui in-
ter contractuosos Hispaniarum angulos eorum armis periculum finis sunt exper-
ti, & regno quod desidiosè tenuerant, turpiori dispendio caruere. Libertatem semper
bello, quam pace potius seruauere. In bellandi necessitate vires precibus prætulere,
& in armis spectabiles hastis, & iaculis, arcibus, & sagittis, ensibus, atq; clauis, eque-
stri, & pedestri praelio confligebant. Cura tamen equorum charior illis fuit, telis,
& iaculis pro recreatione præcludere affectabant. Ludorum certamina vsu gerebant
in armorum experiētia. Solo naualis belli exercitio caruerunt vsq; ad tempora Sese-
buti, sub quo ad tantam gloriam peruenerunt, vt victoriarum insignijs non solum ter-
ras, sed & ipsa maria subsulcarunt. Fuere autem magnanimi, & audaces, & natu-
raliter ingenio faciles, & subtiles, in proposito prouidi, & constantes, gestu, & habitu
approbandi, viribus pollentes, statura ardui, & proceri, diri vulneris manu prompti,
corpore validi, membris apti, dispositione compositi, & coloris albi.

De situ Scythiæ, & de Gothorum exercitus regimine.

Caput. X.

SCYTHIA siquidem Germanæ terræ confinis ab occidente, vbi
Ister amnis oritur, dilatatur, habens ab oriente Seres, in sui princi-
pio Caspij maris litus. Ab occidente Germanos, & flumen
Vistula, a meridie ponto, & extremo alueo Danubij terminatur. In
principio Scythiæ sunt montes Riphei, qui Asiam diuidūt, & Euro-
pam, ex quibus oritur Tanais fluuius, qui in palude Meotica finem
facit. In Scythia autem prima gens ab oriente sunt Gepidæ, ad aquilonē Misia, ab

Africo magnus Danubius, ab occidente Venetiarum natio populosa, quorum nomina licet nunc per varias familias, & loca mutantur, principaliter tamen Sclauia nominantur. Gothi ergo descendit salpibus, quibus inhabitabant, destructa Grecia, Macedonia, Ponto, & Asia, & Illyrico, Macedoniam, & Illyricum annis fere. XV. tenuerunt, & post iuxta Meotidam, quae fuit eis prima sedes Scythiae, comorantes Philimer Regem habuisse noscuntur. In secunda, id est, Dacie, & Mysie Zeutam eruditum philosophum habuerunt. Post hunc Dicineum, post hunc Zamolxem, quem mirae philosophiae, & eruditionis historiographi protestant. Nec desuerunt eis, qui eos in sapientia erudirent, unde & Gothi sapientiores poene omnibus Barbaris extiterunt, Graecis poene consimiles, ut refert Dion, qui eorum historias composuit Graeco stylo, & generosos dicit inter eos Pileatos vocari, ex quibus Reges, & Sacerdotes ordinabantur, & adeo laudatos in bello probauit, ut Mars, quem poetae deum belli pronunciant, ex eis dicatur ortus fuisse. Unde Vergilius, Graduumque patrem Geticis, qui praesidet aruis. Unde Gothi Martem semper cultura asperrima placuere, opulentes bellorum praesulem captorum sanguine complacendum. Tertia vero sede super Ponticum confederunt, iam humaniores, & prudentiores effecti, & diuisi per familias castra figebant. Arcus ex neruis magno studio compingebant. Unde Lucretius, Armeniosque arcus Geticis intendite neruis. Habuere & carmina, & modulationes, & instrumenta musica, & psallentes.

De Tanai, & ortu Parthorum. Caput, XI.

Cythis, quos Amazonarum viros prisca tradit autoritas, Vexores Rex Aegypti bellum intulit, in quo a Gothorum exercitu victus fuit, quibus praerat Rex Tanais, & nisi Nilus, & munitiones, quas proter incursum Aethiopum Vexores fecerat, obstitissent, eum cum patria extinxisset. Cumque eum ibi positum laedere non valeret, reuertens fere totam Asiam subiugauit, & Formi Regi Medorum tunc sibi charo ad persoluendum tributum subditam esse fecit, ex cuius exercitu nonnulli victores prouincias subditas contuentes in omni fertilitate pollere, deserto suorum agmine in Asiae partibus resederunt. Ex quorum genere dicit Pompeius Trogus Parthorum prosapiam descendisse. Unde & lingua Scythica Parthi, id est, fugaces, siue exules dicuntur, suoque generi respondentes inter omnes poene Asiae nationes, soli sunt sagittarii, & accerrimi belatores. De nomine vero Parthorum, aliqui etimologiam traxerunt, ut dicerentur Parthi, quasi parentum fugaces, quia a parentibus recesserunt.

Scythae.
Vexores.
Tanais.

De foeminis Gothorum, quae postea dictae sunt Amazones.

Caput, XII.

VNC ergo Tanaim post mortem sui inter numina posuere, post cuius decessum exercitus eius collocatis ibi foeminis ad gentes alias diuertebant, quibus diutius immorantibus mulieres coactae ad incursum hostium arma sumpserunt, ex quibus aliquae rediere ad viros, aliae remanserunt. Illae autem quae remanserunt, in praedam a vicinis gentibus tentabantur, sed doctae armis fortiter resistere, hostesque super se venientes cum magna verecundia abegerunt. Eodem tempore fuere apud eos, qui in Scythia remanserunt, duo iuuenes elegantes ex regali progenie procreati, alter Plinius, alter Scolopocius vocabatur, qui egressi de

terra sua cum multitudine iuuenum habitauerunt iuxta fluuium, qui dicitur Thermo doontus. Incolae autem eius terrae eos, & suos bellis, & factionibus occiderunt. Mulieres vero eorum de virorum interitu condolentes paucos, qui euaserant, occidere, ut omnes viduae pari fletu virorum sanguinem vindicarent, nec ex inde maritalia gaudia admiserunt, sed tantum pugnis, & preliis institerunt. Cum quibus autem pacem habebant concubitu se tradebant, & partus tempore masculos enecabant, & foeminas referuabant, & dextras mamillas abscidere decreuere, ut armis, & sagittandi officio expeditius vterentur. Virgines autem earum spretis officiis mulierum armis, & venationibus insistebant, quae audientes alias foeminas sui generis a Gothis relictas praeliis exerceri, in earum Coloniam transierunt, quae omnes simul fretae maiori audacia se ad inuicem cohortantes, quia sine principatu incertius ferebantur, duas prudentiores, & audaciores Lamedo videlicet, & Marpesiam elegere, easque principatu praefecere. Quae dum curam rerum gerent, & propria defendentes aliena vastarent, Sorte Lamedo cepit fines patrios contuendos. Marpesia vero foeminarum agmine sumpto nouum genus exercitus attentauit, & in Asiam proficiscens diuersas gentes bello contriuit, alias pace concilians ad Caucasum remeauit, ibique certum tempus demorans locum saxum Marpesiae appellauit. Vnde & Vergilius. Ac si dura silex, aut stet Marpesia cautes. Hic ergo multum temporis Amazones confortatae, inde egressae Tale fluuium transiere, Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisidiam: omniaque loca foelici exercitu domuere, & reuersae Ioniam, Aeoliamque deditas sibi prouincias effecere. Vbi diutius dominantes ciuitates, castraque suo nomine dicauere. Ephesi quoque templum Dianae mirae pulchritudinis ob sagittandi ac venandi studium, quibus se artibus dedicarunt, effusis opibus condidere. Tali ergo casu ex Scythia genitae foeminae potitae victoria, per centum fere annos regna Asiae tenuere, & sic demum ad proprias socias in cautes Marpesias, quas superius diximus, ad montem Caucasum repedarunt. Quae videntes proles suas rarefcere, a vicinis gentibus concubitu petiere, ita, ut facta nundina in anno semel masculis miscerentur, & eadem die futuro tempore reuertentes concubitu se concedunt, patribus masculos, sibi foeminas referuantes, & armorum vsui deputantes. Dum vero haec foeminae partes Asiae deuastarent, Persarum exercitus superuenit, qui cum foeminis bellum aggressi, XL. millia foeminarum cum Marpesia occidere. Post Marpesiam Sinope filia eius materno principatu subrogatur, post hanc regnauit Orithyia, quae aduersus Menalaum, & Herculem mouit bellum, & plus dolo, quam pugna Orithyia victa ab Hercule fuit capta, & de exercitu foeminarum fere centum milia in ore gladii cecidere. Hercules autem restituit Orithyiam sorori suae Antiopae, quae cum Orithyia corregnabat. Postea Orithyia misit ad Scythiam, ut Scythae auxiliu sibi destinarent, quo contra magnum Herculem prelium repararet. Lamedo autem regnabat illo tempore apud Scythas, qui recolens Amazones ex Scytharum, seu Gothorum genere processisse, dolens tam insignes foeminas deperisse, misit filium suum in auxilium Amazonarum, cum magna multitudine bellatorum, a quorum facie veritus Hercules in Graeciam se recepit. Post Orithyiam suscepit regnum Penthesilea, quae audiens Graecos in Troiae exterminium aduenisse, succursu se contulit Troianorum cum, LXX. millibus armatarum, & ibi strenue multa gessit. Tandem ibidem cum multis ex suis ab Achille dicitur interfecta. Post Penthesileam Thalestris suscepit regnum Amazonarum: Haec acta pace cum Alexandro, qui & Pa-

Lamedo.
Marpes-
siam.

Thales-
tris.

ris, Græcos delijt infestare. Erant autem Amazones varia veste compositæ, capillis a fronte tonsis, a ceruice demissis, mamillis dextris abscissis, sinistras strictura tunicæ coarctabant. Et erant eo tempore plusquam ducenta millia armatarum. Et hæ Gothorum sceminæ vsq; ad Iulium Cæsarem regnum egregie tenuerunt, ex inde vsque ad hæc tempora regnum tenent in terra, quæ vulgariter dicitur Fœminea.

De actibus Gothorum, & de Thelepho, & de Euripilo.

Gothorum Regibus, & regni Athamari.

Caput, XIII.

ED quia de viris Gothorum sermo assumptus fuerat, & quanta fuerit gentis illius gloria, de sceminis fecimus mentionem, quarum fortitudine hoc probatur. Orosius dicit, Gothos Regē nomine Telephum post multa tempora habuisse. De quo Iuuenalis, Impune diem consumpserit ingens Telephus. Is ergo Telephus Herculis filius, sorori Priami fuit coniugio copulatus, procerus corpore, sed terribilior in vigore, qui paternam fortitudinem proprijs viribus æquans genas, & formam similitudine præferbat. Huius regnum Misiam appellauere maiores. Cum itaq; Hercules tempore Gedeonis fuisse dicatur, & ante Telephum filium Herculis, plures Reges habuerit gens Gothorum, scilicet, Varic, & Gadaric, & Philemer, & Zamolxem, & Tanaim: & diu post Telephum filium Herculis, & Hercules fuerit tempore Gedeonis, qui iudicauit populum Israël centesimo octogesimo quinto anno, & ita videtur quod multis annis ante tempora Gedeonis Gothi a Scanthia sunt egressi. Is ergo prædictus Telephus habuit bellum cum Danais, in qua pugna Therlandrum ducem Græciæ interemit, & dum Aiacem infestus inuadit, Vlixemq; prosequitur, ictibus equo cadente, ipse corruit. Achillisq; iaculo femore sauciatus diu mederi nequiuit. Græcos tamen quanuis saucius ex suis finibus propulsauit. Telepho vero defuncto, Eurypilus successit in regno ex Priami Regis germana progenitus, qui cum ob Casandræ amorem bello interesset Troiano, parentibus, socerocq; ferre auxilium cupiens, mox veniēs est extinctus. Post longa vero tempora Cyrus ille famosus Rex Persarum, cum Tomiris Regina Getarum, siue Massagetarum sibi execiabile bellum inferret, transmissio Araxe fluuio mortis, & regni pcenas subiuit, cuius caput abscissum Tomiris in utrū humano sanguine plenum misit, dicens. Satiare sanguine, quem sitiisti. Tunc Regina Tomaris adepta victoriā, tantamq; prædam in partem Misie, quæ nunc Amazonia dicitur, victrix abcessit, & mutato nomine, minorem Scythiam appellauit, & ciuitatem Tamer a suo nomine ædificauit, & adhuc hodie successrices earum sceminæ agentes militiam strenuæ habentur in opere militari, & terra earum adhuc hodie dicitur vulgariter Fœminea.

De victorijs Gothorum contra Persas, & Græcos.

Caput, XIII.

POST hæc Darius filius Hyftapis Rex Persarum, Anchiri Regis Gothorum filiam in matrimonio postulauit, rogans, pariter & deterrens, nisi suam perageret voluntatem. Cuius affinitatē Gothi spernentes legationem, & petitionem pariter frustra uere, qui quia repulsus, & dolore stimulatus, contra ipsos egit exercitum septingentorum millium armatarum, nauibusq; pcene a Ghalcedonia vsq; ad Chalcedonem

Bizantiū: Bizantium instar pontium tabulatis duobus mensibus fatigatus octo millia perdidit armatorum. Timens autem ne potētem eius aduersarij occuparēt, celeri fuga in Ghra ciam repedauit, nec Misiae solum credidit esse tutum. Post cuius decessum Gexes filius eius paternas iniurias vlcisci desiderans, de suis septingenta millia, de auxiliantibus vero trecenta millia habuit armatorum. Naues rostratas mille ducentas, quae ad nauale bellum rostris ferreis armabantur, onerarias autem ad tria millia legitur habuisse. Et contra Gothos profectus bellum non fuit ausus tentare, sed eorum animositate, & constantia superatus absque certamine confusus recessit. Philippus quoque pater magni Alexandri cum Gothis amicitias foederans Medumpam Gudi le Regis filiam accepit vxorem, vt tali affinitate roboratus Macedonum regna firmaret. Qua tempestate Philippus inopiā pecuniae passus Odificanam Mosiae ciuitatem, quae propter viciniam Tomiri Reginae Gothidierat subiecta, vastare curauit.

Odifica
na.

Sed sacerdotes Gothorum, qui pñ vocantur, patefactis portis cum citharis, & vestibus candidis obuiam egressi patrijs dijs, vt sibi propicij Macedones repellerent, voce supplici modulantes, quos Macedones sibi fiducialiter occurrere contuentes, si fas est dicere, ab inermibus terrentur armati, & soluta acie, quam ad bellandum non ad vrbis excidium construxerunt, inito foedere ad propria sunt reuersi. Quem dolum cum post longum tempus cognouisset Sitalcus egregius doctor, & ductor Gothorū, C. L. millia pugnantium congregauit, & Atheniensibus bellum intulit. In eis Per dica tunc regnante, quae Alexander apud Babyloniam ministri insidijs potans interitum porrecto anulo in Atheniensium principatu reliquerat successorem, magnoque praelio in hoc inito Gothi inuenti sunt pro victoria superiores, & pro iniuria, quam in Mesia Graeci fecerant, Gothi in Graecia discurrentes cunctam Macedoniam vastauere.

Atheni.
enses.
Babylon.

De sapientibus Gothorum, & consiliarijs eorundem.

Caput. X V.

DEINDE regnauit in Gothis Boruista, & venit ad eum in Gothiam Dicineus, quo tempore Silla in Romanis habuit principatum, & Dicinei consilio Germanorum terras, quas Franci detinent, occuparunt, & dedit ei Boruista fere regiam potestatem, Gothorum regnum Caesar, qui poene totum mundum suo subiecit imperio, crebro pertentans non potuit subiugare, neque Caius Tiberius Imperator tertius Romanorum, licet sepius attentarit. Gothi autem hoc commodum, hoc salubre, hoc votiuum, hoc agendum in agendis, & in iudicijs iudicabant, quod Dicineus eorum consiliarius approbabat, ipse autem mores eorum barbaricos immutauit. Ipse fere omnem Philosophiam, Physicam, Theoricam, Practicam, Logicam, Dispositiones, XII. signorum planetarum cursus, augmentum lunae, & decrementum, Solis circuitum, Astrologiam, & Astronomiam, & naturales scientias Gothos docuit, & ex belluina ferocitate homines, & philosophos instaurauit. Haec, & alia Dicineus Gothis peritia sua tradens mirabiliter enituit apud illos, & non solum mediocribus, immo & Regibus imperauit. Elegit praeterea nobiliores, & prudentiores, fecitque sacerdotes, quos ad Theologiam instituens vocauit speciali nomine Pileatos, & quia Tyaris capita palliabant, arbitor sic vocatos. Decedente vero Dicineo poene pari veneratione Eumoscum habuerunt, quia nec impar insolentia habebatur. Etenim Rex, & Pontifex ob sui peritiam illis fuit,

illis fuit, & in summa iusticia populos iudicabat. Et hoc rebus humanis exempto, succedit in regno post multa tempora Dorpaneus.

Iterum de bellis Gothorum, & Ostrogotha, & Gniua Regibus eorum.

Caput. XVI.

A NNO .XII. ante æram conditã vsq; ad æram. C. XXV. in qua regnauit Domicianus, & fiunt anni. C. XXXVII. scriptum non reperi, & ideo hic omisi. Demum autem Domiciano imperante æra. C. XXV. Gothi eius auaritiã metuentes fœdus, quod cum alijs principibus pepigerant dissoluentes, ripam Danubij diu possessam a Romano imperio deletis militibus, cum eorum ducibus vasta uere. Caput Opij Sabini, qui inibi Romanis præerat absidentes castella, & ciuitates & oppida Romanis subdita deuastarunt, qua necessitate Domicianus cum omni uirtute sua Illyricum properauit pene republica iam exhausta, & Fusco eis prælato cum electissimis uiris amnem Danubij confertis nauibus instar Pontis transire coegit contra exercitum Dorpinæi. Tum Gothi insignes reperti arma capessunt; primoq; conflictu Romanos deuincunt, Fuscoq; duce imprimis extincto castra militum diuitijs spoliant Romanorum, magnaq; potiti gloria per loca proceres suos pro gloria, & fortuna Semideos uocauerunt. Hi autem licet communiter dicerentur Gothi, illi autem, qui in Scythia commorantes in Orientali plaga manebant, Ostrogothi, qui in Occidentali, Vesegothi specialiter vocabantur. Et gens ista mirum in modum in ea parte Scythiæ, qua manebat, in Ponti littore tanta terrarum spacia, tot sinus maris, tot concursus fluminum tenens enituit, ut Vandalus, & Margomanus Squadorum Princeps eorum essent subditi, Fastida Rex Gepidarum ab Ostrogotha Rege Gothorum, aut bellum sibi parari, aut terre spacium legatione præmissa petijt derelinqui. Tunc Ostrogotha, ut erat animi solidi, respondit relatis, bellum talle se abhorrere, durumq; fore, & omnino scelestum conflagere cum propinquis, loca uero non cedere fore dignum. Gepidæ autem in bella irruunt, & in clinata parte Gepidarum, Rex eorum pudendus opprobrijs ad patriam fugit bello coactus. Victores Gothi discessione contenta in sua patria toto tempore fœliciter remanserunt. Post decessum Ostrogothæ Gniua ad regimen sublimatur, qui exercitum diuidens in duas partes, unam partem ad vastandam Mesiam dirigit, quæ negligentibus principibus fuerat destituta. Ipse uero Philippolim ire festinat, & diu obsessam inuadit, prædaq; potitus Priscum ducem, qui inerat, fœderauit, quasi cum Imperatore Decio pugnaturus, qui Decius cepit regnare æra. CCL. X. VII. Ad conflictum igitur uenientes, illico Decij filium sagitta crudeli funere fauciauit. Quod pater aduertens ad confortandos animos fertur dixisse. Perditiuenerius militis nihil est reipublicæ diminutum, affectu tamen paterno compatiens hostem inuadit, aut mortem, aut ultionem filij exposcendo, dispositoq; prelio finem consequitur uitæ, Imperij, ultionis.

æra. c. xxxv

Gothi.
Danubij

Gothi.
Ostrogothi.
vesegothi
Squadorum.
Vandalus
Margomanus.
Gepidæ

Myfia.
Philippolis.

æra. cc.
lxvij.

De Gallo & Volusiano, & Claudio Imperatoribus, &

pugnis eorum cum Gothis.

Caput. XVII.

b

DEFVNC TO autem Decio Gallus, & Volusianus filius eius regnum adepti sunt Romanorum, & regnauere Annis duobus. æra. CC. LXX. Gallo autem infata cedente, Galienus per se arripuit principatum, æra. CC. LXXI. tempore cuius Gothorum exercitus cum multis nauibus per Hellespontum in Asiam transferunt, vbi multas eius prouinciæ ciuitates, & opulentissimum templum Dianæ, quod superius diximus Amazones condidisse, extractis diuitijs succendere, & spoliatam Chalcedoniam subuertere, quam postea Cornelius habitus reparauit.

Quæ & si vrbis regiæ dignitatem obtineat, antiquæ pugnae posteris signa præfert. Hac ergo scelicitate victorij, spolijs, prædæq; ditati tra nseuntes per Hellespontum in suo itinere Troiam, & Ilium vastauere, & quæ erant a bello Agamemnonis vix aliquantulum reparatæ, hostili gladio iterum feruntur. Post tale excidium iterum Asia eorum experta est feritatem. Nam Anchialon ciuitatem aggressam mari vicinam Sardanapalus Rex Assyriorum dicitur construxisse, ibi multis feruntur mansisse diebus aquarum calidarum recreatione iucundi. Erat autem ad infirmorum efficacissime sanitatem. Ex inde ad propia repedarunt. Cumq; regiones Romanis subditas deuastrarent, Claudius Imperator, qui cœpit regnare æra. CC. LXXXVI. occurrit. Et victos cœgit ad primas sedes scythiæ remeare. Romani autem Claudium Augustum, pro eo quod tam fortissimam gentem a sinibus reipublice remouisset, insigni gloria honorantes in foro illi aureum clypeum in Capitolio auream statuam collocarunt,

De Constantino Imperatore, & Geberic, & Hermanarico Gothorum Regibus, & eorum bellis.
Caput. XCII.

DEM VM cum auxilia plurima Diocleciano, & Maximiano Romanorum principibus præbuisent, succedente Constantino Cæsare magno, qui cœpit regnare, æra. CCC. XXVI. aliquandiu sunt neglecti, eo quod Cæsar magnus succedentibus sibi prosperis contra Parthos, & Persas in superbiam tumuisset. Et cum Dioclecianus Achillem in Alexandria superasset, & Maximianus Herculeos, & Quingentinos in Africa atriuisset, cœperunt Romani Gothorum auxilia dedignari. Tunc Gothi Sarmatarum regionem aggressi copiosissimis super Romanos agminibus irruere, & vehementi virtute cuncta depredatione, & gladio vastauere. Aduersus quos Constantinus acie instaurauit, ingentiq; certamine Danubium compulit pertrahere de diuersis gentibus virtutis gloria clarus, sed de Gothorum victoria amplius gloriosus, quem Romani acclamante senatu laude sunt publica profecuti, quod tantam gentem vicerit, quod patriam reipublice reformarit. Gothi autem ad iuga propria reuertentes ibidē aliquandiu habitauerunt, sed quia licet vitia virtutibus non cedebant, iterum contra Romanos rebellia attentarunt, & sub Ariaco, & Aurico, qui tunc temporis Gothis præerant Pannoniam, & Italiam deuastrantes Liguriam inuaserunt, & commoditate regionis illecti studuerunt famosissimam Romanæ vrbis æmulam in suo nomine condere ciuitatem, quæ ab aliquibus creditur fuisse Verona, quæ vt alibi diximus quasi væ Roma est appellata. Alii qui dicunt fuisse Sicambriam, quæ fuit iuxta paludem Mæotidam ædificata.

æra. cc. lxx
Gothi.
Hellespō-
tus.
Templū
Dianæ.
Chalcedō

Troia.
Ilium
Anchijū

æra. cc.
lxxxvi.

æra. ccc.
xxvi.

Gothi.
Sarmata.

Verona.

Liguria.
Sicābria.

Post Ariacum & Auricum Geberid succedit in regnum Anno Constantini. XXVII. æra. CCC. LIII. Nam hic cū esset nobilissimus, genere gloriā, generis sui auorum magnalibus voluit adæquare, & primitias regni in gēte Vandalica cupiens ostētare contra Huimar Regem eorū bella tentauit, victumq; coegit a patria exulare.

era. ccc. liij
Vandalii

Huimar autē, & Vandalii expulsi a sedibus ad Constantinū principem Pannoniam petierunt, ibiq; fere per. LX, annos locatis sedibus Imperatorum decretis velut incolę paruere, & post longum tempus a Stilicone magistro Romanę militiæ Consule, & patricio inuitati Gallias occuparunt. Vbi finitimos deprædantes impediētib; Gothis non potuere ad primas sedes in Pannoniam remeare. Nam Giberido rebus humanis exempto Hermanaricus regimen suscepit in Gothis anno Constantini Imperatoris secundo. æra. CCC. LVII. Hic multas, & bellicosissimas gentes perdomuit, suisque legibus parere cōegit, quem merito nonnulli Alexandro maximo compararunt, Siquidem cum gentes domitas haberet subiectas, & apud omnes earum subiectione clarus floreret, non est contentus nisi gente Herulorum, quibus præerat Alaricus, fere trucidata residuum suæ subijceret ditioni. Nam gens prædicta quanuis multos sua velocitate subigeret, Gothorum tamen subiucuit stabilitati, vt & ipsa inter gentes reliquas Hermanarico seruiret. Post Herulorum cædem Hermanaricus in Venetos arma mouit, qui quanuis armis despecti præ numerositate tamen primo resistere conabantur, & licet ab vna stirpe exorti Venetiani, & Sclauiani dicantur, hos omnes Hermanaricus subegit, & vt proprijs laboribus imperauit.

Pannonia

Gallia

æra. ccc. lvij

Herulii

Venetiani

De Hunis, & morte Hermanarici.
Caput. XIX.

HERMANARICVS autem Rex Gothorum, qui, vt superius retulimus, multarum gentium extiterat triūphator, aliquo vulnere saucius agram vitam imbecillitate contraxit, & tunc Alamber Rex Hunorum in Ostrogothas, qui iam a Gothis seiuncti manebant, insiluit, & prostrauit. Hermanaricus autem dolore vulneris, & Hunorum potius vitæ suæ Anno. VX. est defunctus. Cuius mors Hunis occasionem præbuit præualendi, ipsiq; Gothi, qui remanserant extinctis pene Ostrogathis, & Vesegothis ad Valentem Imperatorem nuncios transmiserunt, vt partes Thraciæ, & Mœsiæ eis traderet ad manendum, qui annuit, & petitas terras contulit excolendas, & Danubium transmeantes Datia & Thraciæ largitione principis infederunt.

Alamberi Ostrogothi.

Hunnii

Libri primi
finis.

b ff

PRIMVS
FOL. VIII.

✓ RERVM IN HISPANIA ✓

GESTARVM CRONICON LIBER SECVN-

duS. de Schismate in Athanaricum, & Fridigernum, & hæresi
Arriana. Caput Primum.

PRIMVS Gothorum gentis administrationem suscepit Athanaricus æra. CCC. LXXXI. & regnavit annis. XIII. qui persecutione crudelissima aduersus fidem commota contra Gothos, qui in gente sua Christiano nomine censebantur, cædes coepit. Ex quibus plurimos, qui nolebant idolis immolare, fecit martyres, reliquos autem multis persecutionibus afflictos, dum interficere præ multitudine abhorreret, dedit licentiam in Romanorum prouinciam transmigrare. æra.

CCC. LXXXIX. Gothi in Histrum aduersus se metipsum in Athanarico, & Fridigerno diuisi alternis se cædibus deuastarunt. Sed Athanaricus Fridigernum Valentis Imperatoris auxilio superauit, & ei coepit potentia preminere. Verumtamen Fridigernus quasi sub Regulus habebatur. Tandem vero ne gentis Gothicæ gloria scinderetur, Fridigernus cum his, qui in Oriente Ostrogothi dicebantur, & Athanaricus cum Vesegothis in Occidente tabernacula metabantur. Tunc Gudila Episcopus eos legem docuit Christianam, & scripturas noui, ac veteris Testamenti, linguam transtulit in eandem. Et Gothi, qui hactenus idololatriæ superstitioni dediti gentilibus sacrificijs se vouebant, iam nunc fide suscepta ecclesias construxerunt, & sacerdotes Evangelicos habuere, specialesque literas, quas eis cum lege Gudila eorum Episcopus tradiderat, habuerunt, quæ in antiquis Hispanorum, & Galliarum libris adhuc hodie super extant, & est litera, quæ dicitur Tolæana. Huius rei gratia legatos cum muneribus ad Valentem Imperatorem miserunt, & doctores propter suscipiendam Christianæ fidei regulam postularunt. Valens autem a veritate catholica deuius, & Arrianæ hæresis peruersitate detentus, ut audiuit Gothos fidem catholicam suscepisse, applausit eisdem, & missis hæreticis sacerdotibus Gothos persuasione nefanda sui erroris dogmati aggregauit in tam præclaram gentem virus pestiferum transfundendo. Sicque errorem, quem recens credulitas bibit, tenuit, diuque seruauit usque ad tertiam synodum Toletanam, quæ fuit sub Recharedo principe celebrata. Gothi autem statim, ut Valentis literas suscepere, & sibi dogmatis sui ecclesias construxere, & talia iuxta eundem Arrium de ipsa diuinitate documenta sumpsere, ut crederent filium patris maiestate esse minorem, & æternitate posteriorem. Spiritum autem sanctum nec dominum esse, nec ex substantia patris existere, sed per filium creatum esse, utriusque ministerio deditum, & amborum obsequio subditum. Aliam quoque patris sicut personam, sic & naturam asserentes, aliam filij, aliam denique spiritus sancti, ut non iam secundum sanctæ scripturæ traditionem vnus Deus & vnus dominus coleretur, sed iuxta idololatriæ superstitionem tres Deos & dominos faterentur. Cuius blasphemie malum per decessum temporum, Regum que successum annis pluribus tenuere. Qui tandem salutis suæ reminiscens, & inolitam perfidiam detestantes ad unitatem catholicæ fidei redierunt. æra. CCC. XC.

De fame Gothorum, & morte Valentis Imperatoris.

Caput. II.

GOTHII, qui primum Christianos a sedibus suis expulerunt, rursus ab Hunis, & ipsi cum Athanarico, & Fridigerno suis Regibus sunt expulsi transito Danubio, cum vim ferre non possent, Valentis Imperatoris imperio armis depositis se dederunt. Sed ubi viderunt se opprimi a Romanis, contra consuetudinem libertatis rebellia tractauerunt. Verum famis periculo eminente Fridigernus, & Athanaricus, qui vice Regum illis praeerant, exercitus inopiae condolere, & immundorum animalium morticina eis dare, ita ut mancipium pro vno pane, aut decem libris carniū mercaretur. Mancipijs autem, & suppellectili iam distractis, filios eorum auarus mercator poscebat, parentes autem saluti pignorum prouidentes elegere ingenuitatem potius perire, quam vitam, dum qui venditur vitae seruetur. Contigit illo tempore, ut dictator Romanorum Fridigernum Gothorum Regulum dolo ad conuiuium inuitaret. Sed cum Fridigernus doli nescius cum paucis conuiuium aduenisset, suorum in praetorio occisorum vox suspectis auribus intonuit, & voce flebili non ignota illico velocitate egreditur Fridigernus, suosque socios eripiens ab interitu imminente ad Romanorum necem instigat. Qui nacti votiuam occasionem elegerunt bello magis quam fame deficere, & Lupicinum & Maximinum duces gladio occidere, & illa dies Gothi famem Romanis securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut aduenire, & peregrini, sed ut ciues, & domini possessoribus imperare totaque Septentrionales usque ad Danubium sub iure tenere, quod cōperiens in Antiochia Valēs Imperator mox armato exercitu in partes Thraciarum egreditur, ubi lachrymabili bello commisso vincentibus Gothi in quodam praelio iuxta Andrianopolim Sautius ipse fugit, ignorantibusque quod Imperator in tam vili casella delitesceret Gothi ignem, ut assolēt, apponentibus cum regali popa crematur, & merito ipse ab eis temporali crematur incendio, qui tam pulchras animas aeternis ignibus tradiderat concremandas. Inuenere autem Gothi illo praelio confessores priores ex Gothi, quos dudum propter fidem a suis finibus expulere, & voluere eos participes fieri praedae suae, qui cum acquiescere nolissent, fuere ex eis aliqui interfecti, alij montuosa loca tenentes sibi refugia construxere, & non solum perseueratione Christiani catholici, sed & in concordia Romanorum, a quibus dudum excepti fuerant, permansere. Eo tempore Vesogothi Thraciam, Daciamque Ripensem post tanti trophaei gloriam, tanquam solum genitale potiti colere inceperunt.

Hunib.

Adrianopolis.

De quibusdam vastationibus, & pace Romanorum, & morte Athanarici, & Fridigerni. Caput. III.

GRATIANVS utem, qui coepit regnare aera. CCC. XC. I. & regnauit annis. VI. post obitum Valentis patris sui. Theodosium, qui agnominabatur Hispanus, filium Theodosij Comitum electum praefecit imperio Orientis anno regni sui quinto, & fratrem paruum Valentinianum Romano imperio subrogauit. Qui Valentinianus regnauit cum Theodosio annis. VIII. Cum autem esset Theodosius acris ingenij consilio, & virtute praeclearus praceptorum seueritatem sic liberalitate, & blanditia temperauit, ut remissum exercitum ad fortia prauocaret. At vero milites Principe meliore cōperto impetendi Gothos fiduciam acceperunt, eosque Thraciae finibus pepulere. Sed cum Theodosius pene usque ad desperationem aegrotasset, Fridigernus cum Gothi diuiso exer-

Aera. CCC. xci.

Theſſalia
Epyros.
Achaia.
Alathia.
Pannonia.

citu Theſſaliam, Epiros, Achaïam, & Alatheos cum reſiduis copijs deprædatus Pannoniæ ſuperuenit. Quod cum Gratianus Imperator, qui a Roma in Gallias ſecefſerat, comperiffet, mox ad eos collecto exercitu venit, & eorum exercitum, cui præerat Fridigernus, primo aduentu proſtrauit. Sed cum qui euaférant ad Athanarici exercitum confuſiffent, & mox Athanaricus deliberauit collegæ ſanguinem vindicare. Sed Gratianus occurrens venit ad eos non tam armis, quam gratia, & muneribus complanandos, pacemque firmat, victualia concedendo. Quod audiens Theodoſius poſtquam conualuit gratum tulit, & in hanc pacem ipſe conſenſit, Athanaricumq; Regem, qui Fridigerno ſucceſſerat, ſibi benignis moribus, & muneribus ſociauit, & Conſtantinopolim accedere inuitauit, qui acquieſcens cum Theodoſio urbem Regiam eſt ingreſſus, miranſq; urbis ſitum, ſtationemq; nauium, populosq; diuerſarum gentium, quaſi in vno fonte e diuerſis mûdi partibus ſcaturire: En, inquit, cerno, quod incredulus audiebã. In tali ergo admiratione maioriq; a principe ſuffulſus honore, obiit paucis menſibus interiectis, quem Princeps affectionis gratia plene plus mortuum quam viuum honorans dignæ tradidit ſepulturæ

Conſtan-
tinopolis.

De ſtrage Radagaſi, & Stiliconis, & vaſtatione Italiae.

Caput. IIII.

DEFVNCTO igitur Athanarico æra. CCCCX. IIII. attēdentes Gothi Theodoſij benignitatem Romano Imperio ſe dedere, fuereq; ſine Rege. XXVIII. annis. Et exinde dicti ſunt Fœderati, quos Theodoſius contra Eugenium tyrannū, qui occiſo Gratiano Gallias occuparat, plusquam viginti millia armatorū fideles, & amicos intelligens ſecum duxit, victoriaq; de prædicto tyrāno potitus vltionem exegit. Sub Theodoſio Alani, Vandali, & Sueui Hispanias ſunt agreſſi, Alani Carthaginē, & Luſitaniam fortiuntur. Pars Vandalorum, qui Silingui dicebantur, Bæticæ reſederunt. Reliqui Vandali cum Sueuis Galleciã ſunt adepti. Poſtquã vero Theodoſius, qui coepit regnare cū Gratiano æra. CCC. XC. II. & regnauit cum eo annis quinq; & Valentinianus regnauit Romæ annis ſeptē, & Theodoſius in oriente poſt mortem Valentiniani iunioris regnauit monarches annis decem, & ſiunt in vniuerſo anni. XVII. Hic pacis, & Gothorum gentis amator fuit, & rebus exceſſit humanis æra. CCCC. XII. & ſucceſſere ei Arcadius, et Honorius filij eius, & regnauere annis. XXV. qui luxurioſe viuentes Gothiſ conſueta donaria ſubtraxerunt. Mox Gothiſ increuit ſaſtidiū, verētibus ne longa pace eorū ſtrenuitas ſolueretur. Et iudicarūt indignū ſe Romanorū ſubditos poteſtati, eoſq; ſequi, quorum leges, & imperiū contēpfere, & quos in prelio ſepius deuicerūt. Sed dum Regē eligere procurarent anno. XI, Arcadij, & Honorij æra. CCCC. XXIII. in Radagaſo, & Alarico diuiſi ſe varijs cędibus lacerarūt. Tandē in concordia veniūt, ob excidiū Romanorū, & pari intentione vniſorme conſiliū inierunt, vt ambo pariter corregnarent, Alaricus tamen potior haberetur, & ad deprædandas Italiae regiones ad inuicem diuiduntur. Sed Radagaſus genere Scytha cultui idololatriæ deditus Barbaricæ in humanitatis feritate ſæuiſſimus cum ducentorum armatorum millibus Italiae partes vaſtatione aggreditur vehementi ſpondens in contemptum Chriſti dijs ſuis Romanorū ſanguinē immolaturū. Cuius exercitus ab Stilicone duce Romano in mōtuoſis locis Thuſcię circūcluſus fame eſt potius quã ferro conſumptus. Ipſe poſtremum

Æra. c/
xc. iij.

Alani.
Vandali.
Suiui.
Silingi.
Æra. c/
cc. xc. ij.

Æra. cc
cc. xij.

Æra. cc/
cc. xxij.

Thuſcia.

Rex captus, & interfectus. Quo extincto consors regni alacrius coepit regnare solus, nomine quidem Christianus, sed hereticus professione. Qui dolens tantam multitudinem Gothorum extinctam habito suorum consilio, ad Honorium misit legationem, ut, si permetteret, Gothi pacati in Italiam residerent, sin autem aliter bello foret agendum. Sed Honorius utramque pollicitationem formidans inito consilio cum senatu, ut eos a finibus Italiae pellerent, prouincias longe positas, scilicet, Gallias, & Hispanias, quas poene perdiderant, concesserunt. Gothi autem acceptant donationem sacro oraculo confirmatam, & ad patriam sibi traditam processerunt. Post quorum discessum nihil mali in Italia perpetrato, Gothi nihil a Romanis suspicantibus, Stilico patricius, & socer Honorij, qui fuerat natus de genere Vandalorum gente perfida, & dolosa, in alpinis Gothos inuadere procurauit. Sed Gothi recollectis animis, ut solebant, & recolentes tantam multitudinem cum Radagaso extinctam omnem poene exercitum Stiliconis usque ad interfectionem furibundo animo prostrauerunt, & in Lyguriam, quam transferant rediere, eamque praedis, & spolijs deuastantes Aemiliam pariter vastauere, & Tusciam discurrerunt.

Gallia.
Hispania:

Vandalis.

Aemilia,

De destructione urbis, & morte Alarici.

Caput. V.

ITNE victrix caediu expers remaneret, Alaricus cum suis in vindictam sanguinis Radagasi aduersus Romam praedium inceperunt, obsessamque magne cladis impetu irruperunt. Sicque urbs cunctarum gentium victrix Gothicis triumphis victa subcubuit, & captiua. Gothi autem tantae fuerunt clementiae, quod omnibus indulserunt, qui ad sanctorum limina confugerunt, nec quemquam a sanctuarijs extraxerunt. Ingressi urbem omnibus pepercerunt, sed hos, quos extra loca martyrum inuenerunt, Christi, & sanctorum nomina inuocantibus, simili misericordia indulserunt, in reliquis autem & si praeda hostibus patuit, ferendi licentiam pietas refrenauit. Incurfantibus vero Gothis in illa vastitate per urbem dum quidam potens virginem consecratam aetate prouectam in transitu reperisset, eam modeste admonuit, ut si quid apud se auri, argentiue haberet, voluntarie exhiberet, illa fideli conscientia, quod habuit, reuelauit. Cumque ille vasorum formam, & pulchritudinem ex illa antiqua Romanorum opulencia miraretur, Virgo ait. Haec vasa mihi de sacrario beati Petri Apostoli sunt commissa, praesume, si audes. Ego sacram hostiam non audeo tibi dare. Gothus ille ad nomen Apostoli magno pauore perterritus, hoc Regi per nuncium nunciauit, qui Rex confestim reportari omnia ad sacrarium sancti Petri per virginem illam summa cum reuerentia iussit, dicens. Cum Romanis se bellum gerere non cum apostolis Iesu Christi. Redit igitur virgo reuerentissimis officijs honorata, redeunt & cum illa omnes, qui ei se sociauerunt super capita sua vasa illa aurea, & argentea cum hymnis, & canticis reportantes. Concurrerunt undique ad voces canentium de latibus agmina Christiana. Concurrerunt & Pagani Christianis admixti, & dum seruos Christi se esse fingerent, calamitatis excidium euaserunt.

Hoc &
Augusti.
in prt. de
ciuitate
Dei restatur.

Mira Gothi cuiusdam reuerentia erga virginem & pietas erga deum. Alarici dictum religiosum.

Capta est itaque Roma ab Alarico anno. M. C. LXIII. ditionis suae. Et beatus Innocentius Papa primus refert, qui tunc temporis apud Rauenam positus, ut peccatoris populi non videret excidium, illa irruptio non hostis fortitudine, sed Dei iudicio acta fuit. Hac tempestate Gothi Placidiam Theodosij Imperatoris filiam Ar-

Roma capitur ab Alarico Gothorum Rege.

Capania.
Brucia.
Lucania.
Sicilia.

cadij, & Honorij Imperatorum sororem, cum ingenti auri, argentiq; thesauro Romę capiunt, adeptisque multis opibus Romanorum, tertia die euerfa vrbe partibus, & incensa, inclyti & spolijs, & victoria recesserunt. Deinde per Campaniam Bruciam, Sucaniamq; simili strage bachantes Rhegiam peruenere. Inde conscensis nauibus cum Siciliam exiguo ab Italia freto diuisam transire disponunt, infesto mari periclitati, multum exercitum perdidere, quibus tanta fuit gloria de Romanę vrbs obtentu, vt nihil mali se passos arbitrarentur euentum naufragij victoria compēfantes.

Cōsentia.
Æra. cc-
ccl.
Barlentū.

Post paucos autem dies apud Consentiam, quam ipse destruxerat, Alaricus morte subita est defunctus. XXVII. regni anno, æra. CCCCL. quem sui nimia dilectione lugentes Barlento amne a suo alueo deriuato, in medio amne collecto captiuorum agmine, locum effodiunt sepulturę, in cuius foueę gremio Alaricus cum multis copijs sepelitur, & loco oblecto, rursus amnem proprio cursui reddidit, & vt ne sciretur ab aliquo, omnes fossores captiuos, qui interfuerant, extinxerunt.

De victorijs Athaulphi, & morte eius,

Caput, VI.

Æra. cc/
ccxlix.

ALARICO sepulto, ad regni fastigium Athaulphum consanguineum eius forma, mēteq; consimilē sublimarunt æra. CCCCLXIX. & regnauit annis sex, qui & si nō adeo procerę stature, pulchritudine tamen corporis erat in oculis intuentium graciosus. Hic suscepto regno rediens Romam si quid remāserat, totum abrasit more consumentium locustarum, nec tātum priuatis diuitijs, immo publicis Italiam spoliavit, Imperante Honorio resistere non valente. Cuius sororē Placidiam, quam Gothi Romę ceperant, tum propter nobilitatem, tum propter pulchritudinem in foro Iulij, ciuitate Emiliae, sibi matrimonio copulauit. Et Honorio rebus exhausto iam quasi cognato deferens reliquit Italiam, & ad Gallias se conuertit, quod cum audissent Burgundiones, & Franci, qui prius Gallias infestabant, coeperunt se suis finibus coarctare. Vandali, Alani, & Sueui, quos Gothi fugauerant a Pannonia, qui & in Gallijs se receperant, relatione maiorum didicerant qualiter Giberid Rex Gothorum incommodis, & cædibus eos in Pannonia coarctarat, & a Gothis coacti ad partes confugerant Galliarum. Vnde audito eorum aduentu, se ad Hispanos transtulerūt. Cumque Athaulphus diu Gallias infestasset, ei vt principi paruere. Confirmato itaq; Gothorum regno, Athaulphus audiens insolentias barbarorum, coepit condolere miserijs Hispanorum, & occurrere incurribus Vandalorum. Dum autem relictis Gallijs Hispanias peteret, a quodam suorum apud Barcinonam fuit inter familiares fabulas iugulatus, æra. CCCCLV. Huius Athaulphi, & Placidiaę matrimonio conatur quidam adaptare prophetiam Danielis, Filiam Regis Austri assumet Rex Aquilonis, nec stabit ex eis germen. Et vocant Regem Austri Teodosium, & Regem Aquilonis Athaulphum, nec stetit ex eis germē, quia prolem non habuerunt. Sed aliter exponitur in Daniele de Regibus Syriae, & Aegypti, nec respectu loci vbi prophetauit, regnum Romanum versus austrum consistit. Interea Stilico comes, de quo diximus, cogitauit Honorium pellere de imperio Romanorum, & suum filium Eucherium subrogare. Sed Honorius stratum bello cum Eucherio filio interfecit.

Athaulphi mors
æra. cccc.
lv.

De Sigerico, & Valia, & victorijs in Hispania.

Caput. VII.

POST obitum Athaulphi Princeps Gothis eligitur Sigericus, ^{æra. cccc.} æra. CCCCLV. & regnavit anno vno. Erat autem Sigericus ^{ly.} Romanorum clade in vrbe notissimus, statura mediocris, profundo animo, sermone rarus, cōtempтор luxuriæ, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes prudentissimus, contentionum semina iacere, odia miscere paratus, claudicans equi casu. Hic, cum plures haberet filios, sperans regnum filijs prouenturū, ne intestino bello, sicut in reliquis gentibus assolet prouenire, populus vexaretur, cœpit ad pacem intendere Romanorum. Ordo in filijs iste fuit. Primus Gisericus pater, & dominus. Sequens Hunericus. Tertius Guntemandus. Quartus Trafamundus. Quintus Hildericus.

Cum igitur Sigericus proponeret Gothos ob causam filiorum pace diutina detinere, & Romanorum beneplacitis conuiuere, Gothi, quorum belli quam pacis potior causa fuit, contra ipsum continuo conspirarunt, & eum factione impia peremere. æra. CCCCLVI. Valia Sigerico in regno succedens regnum tenuit tribus annis belli causa Princeps a Gothis effectus. Sed ad pacem diuina prouidentia ordinatus, mox enim, vt regnare cœpit, fœdus cum Imperatore Honorio pepigit. Placidiam sororem eius olim captam ei restituit honoratam, promittens Imperatori se propter rempublicam adiutorem. Itaq; ad Hispanias per Constantium patricium euocatus, Romani nominis causa barbaris intulit magnas cædes. Vandalos Silingos in Bætica bello prostravit. Alanos, qui dominabatur Vandalis, & Sueuis adeo cecidit, vt extincto Athace ipsorum Rege pauci, qui superfuere ex Alanis, obliti regni nomine Gunderico Regi Vandalorum, qui in Gallecia residebat, sese darent, & dum cum Valia confligere tentauissent, non potuerunt eius potentiam sustinere. Deuictus itaq; cum Vandalis Gundericus fugam in Aphricam meditatur, & dum a bello Hispaniæ vellet in Aphricam transfretare, in freto Gaditani maris vi grauissimæ tempestatis effractus memor illius sub Alarico naufragij omisso nauigationis periculo relictis Hispanijs fugam in Gallias procurauit. Prostratis igitur Vandalis, Alanis, & Sueuis potitus victoria ab Hispanijs gloriosus Valia reuertitur in Tolosam, Romano imperio fugatis hostibus aliquantas prouincias, secundum quod promiserat, derelinquens.

Et data est sibi ab Imperatore ob meritum victoriæ secūda Aquitania cum prouincijs, & ciuitatibus aliquantis. Post hæc apud Tolosam longa valetudine deprimente excessit a rebus humanis, qui foelix fuerat, licet parum.

De Theodoredus, & casu Hunorum.

Caput. VIII.

VALIA Rege defuncto Theodoredus succedit in regno æra. CCCCLIX. & regnavit annis. XXXIII. qui regno Aquitaniæ ^{æra. cccc.} conon contentus, pacis Romanæ fœdus recusat, pleraq; municipia ^{lx.} Romanorum suis cædibus occupauit, Aurelianum nobilissimum Galliæ oppidum oblessum multis viribus oppugnauit, a cuius obsidione eminente virtute Ethij Romanæ militiae Ducis non impunitus abcessit. Iussu igitur Valentiniiani Imperatoris Ethio remoto a militie principatu, cum Theodoredus Narbonem urbē fame, & obsidione diutina infestaf-

set, rursus a Litorio Romanæ militiæ duce Hunis auxiliantibus effugatur. Litorius autem dum primū gessisset bella rei publicæ contra Gothos, denuo dæmonum signis, aruspicumq; responsis fallaciter circumuentus, bellum cum Gothis inijt mortuus, amissoq; Romano exercitu, miserabiliter interiijt superatus. Fecitq; intelligi, quantū illa, quæ cum eodem perijt multitudo, prodesse potuerit, si fide, potius quam fallacibus dæmoniorum auspicijs dimicasset. Extincto igitur Litorio, & receptis epistolis Valentiniani, Theodoredus cum Romanis pace inita, denuo aduersus Hunos Galliarum prouincias deuastantes, atque vrbes plurimas euerentes in campis Cathalanicis contra Hunos, & Regem eorum Athilambellum assumpsit. A parte Romanorum tanta Ethij patricij, cui innitebatur respublica, virtus enituit, vt in ea parte Hunorum ferocitas sopiretur auxiliantibus Francis, Burgundionibus, Saxonibus, Vrionibus, qui quondam fuerant Romani milites, sed tunc in auxiliū requisiti. Sangibanus autē Rex Alanorū metu perterritus futurorum Aurelianis ciuitatē Gallie vbi sistebat, pollicet Athilæ se daturum. Sed vbi Theodoredus, & Ethius cognouere, ante aduentū Athilæ iniectis aggeribus occuparunt, & quia suspectū custodiri faciunt Sangibanū, quem cū gente propria in die belli medium statuere. Athila autem Rex Hunorū tali discrimine conturbatus timuit experiri, & futura cœpit per aruspices sciscitari, qui prænunciantes infausta hoc solatij prædixere, quod ductor aduersæ partis occūberet, & sua morte triumphum sedaret. Erat autē in campis illis locus superexcrefcens, quem vterq; cupiebat exercitus obtinere, dexterā partē Huni, sinistrā Gothi, & Romani cum suis auxilijs occuparunt. Inter quos dextrum cornu tenebat Theodoredus, sinistrum Ethius cum Romanis, medium Sangibanus. Ex aduerso autem acies Hunorum ordinatæ in quorum medio cum suis Athila consistebat, vt hac ordinatione ab imminente periculo seruaretur, excepto cornu Athilæ multiplices populi, & nationes diuersæ, quas suæ subdiderat ditioni suæ gentis exercitum ambiabant. Athila autem sollicitus super omnes suos erigit ad certamen. Sed Thurismundus Theodoredi filius, & Ethius dux Romanus cruento Marte collis supercilium occuparunt. Arderico Rege Gepidarum, qui ob nimiam fidelitatem consilij intererat, & secretis, & Valamer Rege Ostrogothorum, qui erat secreti tenax, doli ignarus, blandus alloquio, cum essent audacia strenui, & eos Huni sæpius infestassent, ne dixerim subiecissent, adiuuantibus supræmodum venientes Hunos collis beneficio facile turbauerunt. Athila autem videns suos causa dicta turbatos, eos alloquitur, ne qui hæcenus iuuicti extiterant, nunc inferiores inuenirentur. Hæc, & alia illo dicente, accensi in pugnam præcipitantur, & præsentia Regis cunctationem inertibus auferrebat, bellum manibus aggrediuntur atrox, multiplex, immane, pertinax, cui simile antiquitas nulla narrat, in quo gesta talia referantur, vt nihil esset quod in vita sua conspici potuisset egregius, qui huius spectaculi non fuit cōtemplator, tãta enim fuit cruoris effusio, vt fluminis alueus, sicut solet imbribus inundare, fluentia traheret mixta cruore. Tunc Theodoredus Rex Gothorum dum adhortās suos discurreret per exercitum, qui pugnabat, cuius telo occidit, ignoratur, nisi quod equo defiliens calcantium pedibus cōculcatus vitā clausit vltimæ senectutis, hoc fuit quod aruspices Athilæ prædixerunt. Ibi etiam fuit occisus cognatus Athilæ Laudericus. Tunc Gothi se ab Alanis diuidentes Hunos fortiter inuaserunt, & pœne Athilam extinxerunt, nisi quod videns suorum interitum fugit ad castra, & in ambitū, quem ex paulstris, & scrinijs sibi firmauerant, se recepit. Thurismundus autem Theodoredi filius de col-

quem cum Ethio occupauerat, credens se nocte ad agmina propria remeare, ad carperit hostium ignarus accessit, quem fortiter dimicantem, quidam de equo deiecit, capite vulneratum, sed suorum prudentia liberatus a preliandi intentione cessauit. Ethius etiam noctis cōfusione diuisus, cum inter hostes medius vagaretur, si quid aduersi Gothi acciderat, intrepidus inquirebat, tandem ad castra veniens reliquum noctis scutorum defensione transegit. Die autem postera clarescente campos plenos cadaueribus aspexerunt, & tamen Huni crumpere non audebant. Sciebant autem Gothi Athilam non nisi magna clade percussum certamina deuiare, quamuis tamen armis teperet, tubis canebat minans incurfus, velut leo cōfessione venabuli prouocatus, qui speluncæ aditus obambulando, nec audet insurgere, nec cessat fremitibus vicina terre. Sic Athila Rex bellicosus licet inclusus suos turbabat. Fertur autem desperatis rebus in supremo agmine de sellis equinis pyram struxisse, vt si irruerent aduersarii, flammis se ingereret consumendus, ne aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in potestatem hostium dominus tantarum gentium deueniret. Verum Gothi de ignoto Regis interitu admirati, & quod in eius absentia tanta fuit foelicitas subsecuta, doloribus stimulatī exploratum diutius, & ploratum demum inter densissima cadauera repererūt, & cantibus honoratum inimicis spectantibus abstulere, & per globos dissonis vocibus inter bella furentia funeris debitum exoluerunt, & subrogati filij gaudium funesto funeri miscuerunt. Thurimundus autem gloriosus pro bello, vt tanti patris decebat filium, peractis lachrymis orbitatis virtutis impetu in Hunos mortem patris voluit vindicare, & super hoc Ethium patricium tanquam seniore, prudentia maturum duxit in articulo consulendum. Ille vero metuens ne eleuati victoria Gothi consurgerent in Romanos, consuluit, vt ad sedes proprias remearet, & regni paterni initium roboraret, ne Germani eius procuratis copijs præuenirent.

Quod consiliū non vt callide fuit actum, sed vt fides sincera, vt vtile acceptauit.

Sic enim humana fragilitas dum suspicionibus carere conatur, agenda plæruncq; rerum occasione relinquit. Thurismundus patre mortuo in cāpis Cathalanicis ubi pugnauerat, & victor extiterat, ad maiestatem regiā subleuatur æra. ^{ara. cccc.} ^{xcq;} CCCXCII. & regnauit anno vno, cum patre duobus, qui tamen patri annumerantur. Et licet fratrum, & fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia temperauit, vt nullius reperiret de regni successu certamen. In hoc itaq; famosissimo bello ab vtrisque partibus tercentum ferme millia cæsa feruntur, exceptis XV. millibus Francorum, & Gepidarum, qui ante bellum mutuis vulneribus conciderunt. Multa signa cœli, & terræ eodem tempore præcesserunt, quorum prodigijs tanta belli crudelitas signabatur. Nam assiduīs terræ motibus homines conturbati, a parte Orientis Luna fusca, a Solis occasu apparuit stella cometes, atq; ingenti magnitudine infausta diu fulsit, ab Aquilonis plaga cœlum rubuit, sicut ignis immixtis per ruborem igneum lineis clarioribus, quæ in speciem hastarum fulgentium rutilabant. Nec mirum si tantarum gentium tanta strages, tot portentis diuinitus monstraretur. Athila igitur cognita discessione Gothorum, & tamen dolo metuens procuratam diu se continuit intra crstra. Thurimundus vero Tolosam a campis Cathalanicis est reuersus. Euphromus autem Episcopus Augustudini, in numera occisorum cadauera sepeliuit.

Igitur Athila Danubium transiens post bellum Cathalanicum contra Alanos mouit bellū. Quod cū Thurismundus Rex Gothorum, non imparis glorię presensisset, in auxilium Alanorum exercitui Athilæ mox aduenit. Conseroq; prelio

sicut in campis Cathalanicis pauendo Romanis vexilla Athilæ effugauit, ipsumque Athilam fugientem coegit oblitus olim trans Danubium repetere mansiones. Et ille famosus Athila victoriarum dominus bello gemino consternatus inglorius effugatur. Turismundus vero repulsis ab Alanis Hunorum cateruis Tolosam rediit, & pace composita inter suos dum insolentius solito ceepisset agere, anno regni sui secundo, cum de vena sanguinem minuisset, fuit a suo cliente consilio fratrum interfectus. Sed ante mortem vna manu paruo ganipulo, quem tenebat, sui sanguinis vltor fuit, & de insidiantibus aliquos interfecit.

De Theudericis, & regibus Sueuorum.

Caput. IX.

THEUDORICVS germanus eius post necem fraternam era
CCCCXIII. annis tredecim imperauit, & Rechiarium Sueuo-
rum Regem cognatum suum reperit inimicum. Hic enim Re-
chiarus ex quo Theudoredi Regis filiam duxerat, de se præsumens
vniuersam pœne Hispaniam sibi credidit occupandam, habens sedes
Galleciam, & Lusitaniam, e quibus egrediens Hispanias inuade-
bat, cui Theudoricus cognatus suus, vt erat modestus, per legatos pacifice deman-
dauit, vt non solum recederet a finibus alienis, verum etiam nec præsumeret atten-
tare. Cumque ad eum Theudorici legatio aduenisset, tumido animo sic respon-
dit. Si hic murmurans Tolosam venio vbi sedes, & si poteris ibi resiste. His au-
ditis Theudoricus compacatis gentibus, quibus arma mouerat, a Gallia Gothica con-
tra Richiarium properauit. Cui cum Richiarus cum magna copia occurrisset,
conferto prælio iuxta fluuium Urbicum inter Astoricam, & Legionem Theudori-
cus victor enituit. Cæsis Sueuorum agminibus aliquantis, & multis captis, pluri-
misque fugatis, ipse postremo Rex Rechiarius telo faucibus cum paucis aufugit, ca-
rensque præsidio Sueuorum nauem conscendit, solius fugæ præsidio comitatus, aduer-
sacque peocella Oceani Portuale proncitur, ibique captus aduersario redonatur priua-
rus regno victoria, atque vita. Theudoricus vero victor existens, subactis pepercit,
eisque præfecit clientem proprium nomine Aliulphum, qui Sueuorum persuasione-
bus incitatus præuaricari præsumpsit, credens se æqua cum domino potestate pro-
uinciam obtinere. Erat quippe Auernorum stirpe genitus a nobilitate Gothici san-
guinis alienus. Quo comperto Theudoricus contra eum exercitum destinauit,
qui mox veniens eum in primo certamine superauit, & suorum auxilio destitutus, ca-
pite plectitur, sensitque iratum, quem nesciuit seruare placatum. Tunc Sueui re-
ctoris intuitum contuentes sacerdotes suos ad Theudoricum supplices direxerunt,
quos ob pontificalem reuerentiam grate suscipiens non solum impunitatem Sue-
uis indulxit, sed, vt sibi de suo genere principem eleuarent, flexus misericordia con-
donauit. Occiso Rechiario Theudoricus de Gallecia ad Lusitaniam pertransi-
uit, & dum Emeritensium urbem intenderet depreçdari, Sanctæ martyris Eulaliæ mi-
raculo territus cum suo exercitu mox discessit, & cum parte exercitus duces dimisit,
qui ea, quæ in Hispanijs acquiserat, tuerentur, & partem vnam exercitus cum
duce, qui Ceurila dicebatur, ad Bæticam destinauit. Partem aliam cum Sune-
rico, & Nepotiano ducibus Galleciæ deputauit, qui Sueuos apud Lucum suis caedibus
vastauere

vastauere, & ex tunc Gothorum Duces in Hispanijs præfuerunt. Ex inde Theodoricus Sueuorum gentecum suis principibus subiugata in Galliã Gothicam est reuersus. Et tunc Agrippinus Comes, vt Gothorũ auxilia mereretur, Narbonam tradidit Theodorico. Post cuius discessum Sueui bifarie sunt diuisi, alij Masdræ Masfilæ filium in Principem eligere, qui tantum duobus annis regnavit, alij Frantam.

Agrippinus.
Masdra.
Franta.
Remismundus.
Frumario.

Masdra autem statim mortuo, pars Masdræ filium eius substituit Remismundum. Qui cū Franta illico pacē fecit, & ambo pariter fœderati partes Lusitanie deuaftabant. Post bienniũ mortuo Franta pars eius Frumarium sibi præfecit, qui cum Remismundo super regni præminetia litigaret, euertit Flauiam vastationes in patria exercendo, Remismundus, & Lucum, & Auriam, & maritima deuaftabat. Sed post biennium Frumario decedente, Remismundus pace cum Gallecis inita, Sueuorum in Gallecia obtinuit principatum. Sueui enim cum sibi in Regulũ præfecere, qui ad Lusitaniam transiens Coimbriam pace detentam diripuit, & exhaustit, Vlybonam etiam occupauit, Lusidio ciue & incola, qui illic præerat eam tradente. Post aliquot dies Remismundus his successibus eleuatus ad Theudoricum Regem Gothorum nuncios destinauit, & pacem, & amicitiam postulauit. Quos Theudoricus benignè recipiens annuit postulatis, & in signum veri amoris coniugem misit ei per Salanum quendam ex officio Palatino cum adiectione munerum, & armorum. Et recepta coniuge & muneribus cœpit amplius superbire, & Salanum donarijs honestatum remisit ad Theudoricum cum epistolis suæ laudis. Qui cum ad Galliam redisset, Theudoricum ab Eurico fratre suo reperit interfectum.

Coibria.
Vlybona.
Lusidius.
Salanus.
Euricus.

De Eurico Rege. Caput. X.

EURICVS pari scelere, quo & frater successit in regno æra. D. VI. & regnavit annis. XVII. in quo honore prouectus, & crimine, partes Lusitanie impetu deuaftauit. Pampilonam, & Cæsaraugustam misso exercitu in dedicionem recepit, superioremq; Hispaniam suę subdidit potestati. Tarraconem, & prouincię nobilitatem, quę ei repugnauerat, irruptione exercitus peragrauit. In Gallias autem reuersus percupida festinatione succensus audiuit Volentinianum a Maximo interfectum, & ipsum Maximum ab Vrso Romano milite interemptum. Vnde attendens Romanum imperium conturbatum Arelatũ, & Massiliam subiugatas principatui suo adiecit, & contra Riothimum Regem Britonnum, qui cum. XII. millibus in auxilium venerat Romanorũ, bella restaurans victor extitit, & oppressor. Ad hæc omnia cum Gizericus Rex Vandalorum, qui expulsus ab Hispania regnabat in Africa, consilio, & muneribus incitabat, vt dum respublica turbaretur, ipse in Africa quiete placida frueretur. Quod Euricus grate suscipiens Hispanias, Galliasq; cum Burgundionum prouincijs subiugauit. Cumq; quadam die apud Arelatum Gothos ad colloquium congregasset, & Gothi manibus tela tenerent a parte ferri alia viridi, alia roseo, alia nigro, alia croceo colore, naturalem ferri speciẽ vidit aliquandiu immutatam.

Arelate.
Massilia.
Riothimus.
Gizericus.

Sub hoc Rege Gothi legum suarum statuta ad scripturæ seriẽ redegerunt, nam antea tantum moribus, & consuetudine tenebãtur. Obijt Arelati Euricus Rex, & morte propria vitam finiuit.

De Alarico, & Giseleico.
Caput. XI.

Amala-
suentis.

AVRICO mortuo Arelati filius eius Alaricus apud Tolosam ad Gothorum regimen sublimatur æra. D. XXIII. & regnavit annis. XXIII. aduersus quem Fludingius Francorum princeps Gallicæ Gothicæ regnum affectans, Burgundionibus sibi auxiliantibus bellum mouit, fusisque Gothorum copijs ipsum postremo Regem apud Patauium prælio interfecit. Gisaleicus superioris Regis filius ex concubina, quia Amalaricus filius Alarici ex Amalasuente Regina filia Theodorici Regis Ostrogothorum, qui in Italia tunc regnabat, erat paruulus, vix quinquennis Narbonæ Alarico mortuo subrogatur æra. D. XL. VI. regnans annis quatuor. sicut genere vilis: ita infelicitate, & ignauia summus. Denique, ut eadē ciuitas Gundebalo Burgundiorum Rege direpta fuisset, iste cum magna suorum clade Barcinone se recepit, ibi moratus donec regni fascibus fugæ ignominia priuaretur. Vidensque non posse proficere, in Africam transfretauit poscens suffragium Vandalorum, qui sine auxilio ab Africa rediens ob metum Theodorici in Aquitaniam se recepit. A qua post anni circulum in Hispaniam est reuersus, atque Theodorici Regis duce duodecimo a Barcinonia milliario commisso prælio effugatur, & interijt trans Druentiam fluuium Galliarum. Sicque honore priuo caruit, & post vita.

De Theudio. Caput. XII.

Theudi-
scius.

POST mortem Amalarici mater professa sexus fragilitatem cum sperneretur a Gothis, Theudem consobrinum olim filij sui tutorem ob germanitatis gratiā a Tuscia accersuit, vbi priuate degebat, & eum in Regē cum coniuuentia Principum eleuauit æra. D. LXX. & regnavit annis. XVII. mensibus quinque. Qui dum esset hereticus, pacē tamen concessit ecclesiæ, adeo ut licentiā catholicis Episcopis daret in vnum apud urbem Regiam conuenire, & quæcunque ad disciplinam ecclesiæ pertinerent, libere ordinaret. Eo regnante dum Francorum Reges cum infinitis copijs in Hispaniam conuenissent, & Tarraconensem prouinciam deuastarent, Gothi duce Theudisclo obijcibus Hispaniæ interclusis Francorum exercitum multa cum admiratione victoriæ prostrauere. Sed dux idem prece, atque ingenti pecunia sibi data viā fugæ hostibus residuis vnus diei, noctisque spacio condonauit, cetera infeliciū turba, cui transitus collati temporis non occurrit, Gothorum perempta gladio non euasit, & sic insidiosam Francorum calumniā repulit ab Hispanis. Theudis vero immemor beneficij Amalasuentis, post aliquos dies eam fecit in balneo strangulari. Et quia ipsa se, & filium Iustino Catholico Orientis principi commendarat, cum audisset, facinus condoluit interfectæ, & misit Belisarium Ducem, & Patricium, ut in Theudem vindicaret. Sed ipso intercepto negotijs Romanorum ante aduentum eius fuit Theudis interfectus, & sic remansit impietas impunita. Post tam scelicis successum victoriæ trans fretum Gothi minus prouide nauigarunt. Denique dum aduersus milites, qui Septam oppidum pulsos inde Gothorum militibus Tyrreni littora pertrāsissent, & eidē castrum magna vi certaminis expugnarēt, adueniente die Dominico armis depositis quieuerunt, ne diē sacrū prælio funestaret. Hac igitur occasione reperta milites repentino incursum aggressi exercitum mari vndique, terraque conclusum inermem exercitum adeo prostrauere, ut nec quidem vnus superesset, qui tantæ cladis exci-

dium nunciaret. Nec mora ipsum principem debita mors præuenit; vulneratur enim a quodam in palatio, qui iamdudum dementis speiem, vt Regem deciperet, simularat. Fingit enim arte insaniam, vt principem trucidaret, quo vulnere Rex prostratus vi gladij indignantem animam exhalauit. Fertur autem in emissione sanguinis coniurasse, ne quis interficeret percussorem, dicens se congruam meriti vicissitudinem recepisse, quod & ipse priuatus commiserat in ducem suum. Interempto Theudio, Theudiscus Dux exercitus Gothicis præficitur incunctanter. æra. D. LXXXVII. & regnauit anno vno, mensibus tribus. Qui dum plurimorum potentum connubia prostitutione publica macularet, & ob hoc necem pluribus procuraret, præuentus manu coniuratorum Hispali confoditur, & inter epulas iugulatur.

De Agila Rege. Caput. XIII.

EXINCTO Theudisclo in regnum Agila sublimatur æra. C. LXXXVIII. & regnauit annis quinque. Iste aduersus Cordubam mouit bellum, & in contemptum religionis catholice sepulturam beatissimi Aciscii martyris hostium, & iumentorum presentia profanauit, & inito certamine contra ciues poenas dignas sanctis inferentibus, prout meruit, est expertus. Nam belli presentis vltione percussus filium cum copia exercitus interfectum, & thesaurum omnem cum insignibus opibus confusus amisit. Ipse victus, ac miserabili metu fugatus apud Emeritam se recepit, aduersus quem interiecto aliquanti temporis spacio Athanagildus tyrannide regnum presumpsit, dum exercitum contra se missum Athanagildus apud Hispalim prostrauisset. Hinc Gothi videntes excidio proprio se eueri, & magis metuentes ne in Hispaniam Romani milites hac inuaderent occasione Agilam Emerite peremerunt. Et Athanagildi se regimini tradiderunt.

De Athanagildo, & Luiba, & Leouigildo. Caput. XIII.

OCCISO Agila Athanagildus Tyrannide fit successor æra. D. XC.III. & regnauit annis. XIII. Hic cum iam dudum Agilam regno priuare conaretur, auxilia militum ab Imperatore Iustiniano poposcit, sed submouere Agilam a regno non potuit, donec a suis fuit Agila interfectus. Decessit autem Athanagildus Toleti propria morte, & vacauit regnum mensibus quinque. Post Athanagildum Narbone præficitur Luiba Gothicis æra. DC. VII. & regnauit tribus annis, qui secundo anno postquam adeptus est principatum, Leonigildum fratrem non solum successorē, sed & participem regni fecit, & Hispanie prouisoem. Ipse Gallie regno contentus sic regnū duos sustinuit, cum nulla potestas patiens sit consortis. Huic autē vnus tantū annus in ordine temporū reputatur, reliqui Leonigildo fratri annumerantur. Duxerat autē Leonigildus vxorē nomine Theodosiam filiā Seueriani ducis prouincię Carthaginēsis, qui fuerat filius Regis Theoderici. Luiba vero defuncto Leonigildus adeptus est Hispanie, & Gallie principatū, æra. DC. X. regnauit annis. XVIII. Hic bellis regnū desiderans ampliare, opes instituit cōgregare, studio eius exercitu concordante fauore victoriarum, & animositate præclarus multos populos subiugauit. Cantabriam nanque iste obtinuit, & destruxit. Baregiam iste

cepit. Sabaria ab eo fuit deuicta, cesserunt ei plurimæ rebelles Hispaniæ ciuitates.

Hemergil
dus.

Fudit quoq; diuerso prælio milites aduerfantes, & quædam castra, quæ occupauerant, eis abstulit dimicando. Hemergildum deinde filium contra imperium tyrannizantem obfessum Hispali dolo cepit, & quia nefandis ritibus noluit consentire, tormentis varijs cruciauit. Demum securi percussum parricida impius dignum Deo martyrem consecrauit. Postremum bellum Sueuis intulit, regnumq; eorum in ius Gothorum bello celeri commutauit, & magna ex parte potitus Hispaniam ampliauit, nam antea gens Gothorum angustis finibus arctabatur. Sed offuscavit in eo error impietatis tantæ gloriam probitatis. Denique Arrianæ perfidiæ furore repletus in catholicos persecutione commota Leandrum Hispalensem, & Mausonam Emeritensem sanctissimos Episcopos, & alios plurimos exilio relegauit, ecclesiarum redditus infiscauit, & priuilegia earū abstulit, multosq; terroribus Arrianæ pestilentiae applicauit, plerosq; sine persecutione illectos auro rebusq; decepit. Ausus quoq; inter cætera hærelis suæ contagia catholicos rebaptizare, non solū ex plebe, sed & sacerdotalis ordinis dignitate, sicut Vincentium Cæsaraugustanum, quem de Episcopo apostatam esse fecit, & tanquam a cælo decidit in infernum. Extitit autem quibusdam suorum perniciosus, nam quoscunq; potentissimos, ac nobilissimos vidit, aut capite mutilauit, aut ablatis opibus spoliauit, & proscriptos in exilium relegauit. Fiscum quoq; iste primus locupletauit, primusq; ærarium de rapinis ciuitatum, hostiumq; manubijs auarus locupletauit. Primus etiam inter suos regali veste regia coopertus resedit in regali solio more Regum. Nam ante eum Reges qui fuerant in vestibus, & confessionibus militibus communiter conuiuiebant.

Condidit ciuitatem in Celtiberia, quam ex nomine filij sui Recopolim nominauit.

In legibus quoque ea, quæ ab Eurico videbantur incondite constituta, correxit studio vigilantia. Plurimas leges adijciens prætermittas, plerasq; superfluas rescacuit.

Sed dum infirmitate acriter torqueretur, præcepit filio Recaredo, vt Episcopos ab exilio reuocaret. Et Leandrum Hispalensem, & eius germanum Fulgentium Astigitanum, qui in doctrina ecclesiastica fulgebat insignis, tanquam patres audiret, & eorum monitis obediret. Obijt autem defunctus propria morte Toleti.

De Recharedo Rege.

Caput. XV.

LEONIGILDO defuncto in regno successit eius filius Recharedus æra. DC. XXVIII, & regnauit. XV. annis. Hic fuit cultu præditus religionis, & paternis moribus longe dissimilis. Nam ille irreligiosus, & bello promptus, hic fide pius, & pace præclarus. Ille armorum exercitio gentis imperium dilatauit, hic gloriosus eandem gentem trophæo fidei sublimauit. In ipsis enim regni sui exordijs per Leandrum & Fulgentium in fide catholica institutus totius Gothicæ gentis populos inoliti erroris labæ deterfa ad cultum rectæ fidei reuocauit. Synodum deinde Episcoporum sexaginta duorum ad condemnationem Arrianæ hærelis de diuersis Hispaniæ, & Galliæ prouincijs in vrbe Regia congregauit. Et eidem concilio religiosissimus Princeps deuotus aduenit, gesta que concilij subscriptione firmauit, abdicans Pontificibus, & palatij primoribus: clero & militia approban-

tibus cum populo vnũuerso perfidiam, quam hucusque Gothorum populus didicerat ex dogmate Arriano prædicans trium personarum vnitatem. Vnum Deum filium a patre consubstantialiter genitum. Spiritum sanctum inseparabiliter a patre, & filio procedentem, & esse amborum vnum Spiritum, vnde & vnum sunt.

Egit etiam gloriose bellum aduersus infestas gentes fidei auxilio subleuatus. Francos enim cum LX. ferme millibus armatorum Galliam Gothicam irruentes misso aduersus eos Emeritensi duce Claudio glorioso triumpho repulit, & prostrauit. Nulla vnquam in Hispanis Gothorum victoria, vel maior, vel similis inuenitur. Prostratis enim, & captis plurimis millibus hostium, residua pars exercitus Gothis sequentibus vsq; ad regni sui confinia caesa fugit. Sæpe etiam contra insolentias Romanorum, & irruptiones Vasconum plurima bella gessit. Vnde non magis bella tractasse, quam gentem Gothicam, quasi in ludo palestra pro vsu certaminis videtur exercuisse. Prouincias autem, quas pater prælio conquisiuit, iste pacifice conseruauit, æquitate disposuit, moderamine gubernauit. Fuit autem placidus, mitis, egregiæ bonitatis, tantaque in vultu gratia abundabat, & tanta animi benignitate dulcis erat, vt omnium mentibus influens, & malos in suæ dilectionis reuerentia conseruaret, adeo liberalis, vt opes priuatorum, & ecclesiarum prædia, quæ paterna labes fisco addixerat, iuri debito restauraret clæmens, vt tributa populi indulgendo sæpius relaxaret. Multos etiam ditauit rebus, plures honoribus sublimauit. Opes suas in miseris, thesauros in egenis recondens. Sciens ad hoc illi fuisse regnum collatum, vt eo salubriter frueretur, bonis initijs addidit bonum finem. Fidem rectæ gloriæ, quam in initio regni percepit, nouissime publica confessione, & poenitentia consummauit. Toleti sine pacifico migravit ad Christum. Anno Quarto gloriosissimi Regis Recaredi, Idibus Maij, Tertia Toletana Synodus celebratur, & inter Secundam Synodum, sub Montano, & istam fuerunt, LXII. anni. Et hæc fuit sub Heladio. Et interfuerunt Masona Emeritensis, Euphemius Tarracoenensis, Leander Hispalensis, Migecius Narbonensis, Pantardus Braccharensis, & suffraganei eorum. Et in hoc concilio fuit ab Hispanis eliminata hæresis Arriana, qua infecta fuerat gens Gothorum a tempore Athanarici Regis, & Valentis Imperatoris, qui dedit Gothis doctores, vt eos in Arriana perfidia confirmarent. Sed in hoc concilio eliminata spurcitia eius sectæ Gothi in vera confessione fidei catholice remanserunt, & ponitur ibi Omelia sancti Leandri Episcopi de laude ecclesie pro conuersione Gothorum, quæ sic incipit: Festiuitatem hanc omnium esse solemniozem festiuitatum nouitas ipsa significat, & cætera. Et fuit istud concilium, LXII. Episcoporum.

De Luiba, & Victerico, Gundemaro.

Caput. XVI.

POST Recaredum Regem cœpit regnare Luiba filius eius ara, ara. de. xliij. : DC. XL. III. & regnauit annis duobus ignobili quidem matre progenitus, sed virtute indolis insignitus, quem in primo flore adolescentiæ Victericus sumpta tyrannide innocuū Regem deiecit, præcisæq; dextra occidit anno ætatis. XVI. regni autem secundo ara. DC. XLV. Extincto Luiba, Victericus regnum, quod viuentem illo inuaserat, vindicat annis, VII, vir quidem strenuus in armorum arte, victoriæ

tamen expers. Nam cum aduersus Romanos bellum sapius intentasset, semper in-
 glorius est inuentus, nisi quod quosdam milites ducens Segonciam captos cœpit.
 Hic in vita illicita multa fecit, in morte autem gladio perijt, quia gladio fuerat opera-
 tus, mors quippe innocentis non pertransiuit multa. Inter epulas enim prandij con-
 iuratione quorundam extitit interfectus, corpus autem viliter exportatum, vilius est
 sepultum æra. DC. LII. Gondemarus post Victoricum regnum suscepit, & regna-
 vit annis duobus. Hic Vascones vna expeditione vastauit, alia militem Roma-
 num obsedit. Propria morte Toleti decessit.

De Sisebuto Rege. Caput. XVII.

SISEBVTVS Rex Christianissimus post Gundemarum ad
 Regale fastigium euocatur æra. DC. LIII. regnans annis. VIII.
 mensibus sex. Qui in initio regni Iudæos ad fidem Christianã per-
 monens, æmulationẽ quidem habuit, sed non secundum scientiam,
 potestate enim compulit, quos prouocari oportuit fidei ratione, sed
 sicut Paulus dicit, siue per occasionem, siue per veritatem Christus
 annuncietur, in hoc gaudeo, & gaudebo. Sisebutus itaq; Iberiam, vt vir sapiens, &
 nimium literaturæ deditus per annos VIII. retentat. Hic per Hispaniam vrbes
 Romanas sibi subiecit, venerabilem Helladium Toletanæ sedis Metropolitanũ Epi-
 scopum sanctitatis præconio præfulgentem ecclesia veneratur. Isidorum Hispalen-
 sem Metropolitanum tunc temporis Hispania celebrabat sanctissimum doctorem,
 egregium, & præclarũ. Qui anno septimo præfati principis Sisebuti contra Ace-
 phalorum hæresim apud Hispalim in secretario sanctæ Hierusalem concilium cele-
 brauit, atq; per veridica doctorum testimonia Syrum quendam Acephaleum Epi-
 scopum supra fatum hæresim vendicantem exuperat, & vera concilij assertionem eius
 eloquia condemnauit, atq; a suo errore præfatum Pontificem diu docendo perpetua-
 liter liberauit. Fuit autem Sisebutus eloquio nitidus, literarum sapientia doctus,
 in iudicijs strenuus, ac præstantissimus pietate, mente benignus, gubernatione regni
 præcipuus, in bellicis documentis, & in victorijs semper clarus. Astures enim sæ-
 pius rebellantes misso exercitu in deditiõnem reduxit. Rucones montibus arduis
 conceptos vndique per duces euicit. Ecclesiam sanctæ Leocadiæ Toleti miro
 opere fabricauit. De Romanis quoque personaliter bis foeliciter triumphauit, &
 quasdam eorum vrbes pugnando subegit, residuas intra fretum omnes exinaniuit,
 quas gens Gothorum post in suam redegit facile ditionem. Tantæ clementiæ exti-
 tit erga uictos, vt quos hostilis potentia mancipauerat seruituti, dato precio resti-
 tueret libertati, eiusque thesaurus redemptio existeret captiuorum. Hunc alij pro-
 prio morbo, alij immoderato medicaminis haustu, alij veneno asserunt decessisse.

Cuius exitus non solum religiosis, sed etiam optimis Laicis extitit luctuosus. Hu-
 ius temporibus nefandus Mahomat nequitiam sectæ suæ stultis populis prædicauit.

Obijt itaque Sisebutus relicto filio Recaredo paruulo, qui post patris obitum
 Princeps paucorum dierum, id est, septem mensium consummatur, huius vite bre-
 uitas nihil habuit memoria dignum.

De Suintila, & Rechimiro filio eius.

Helladius
 Episcopus
 sanctitate
 fulgens.
 Isidorus
 Hispalen-
 sis Episcopus
 concilium cele-
 brauit His-
 spali.
 Syrus episcopus
 hæreticus.

Caput. XVIII.

Lorioffimus Suintila filius Regis Recaredi suscepit diuina gratia regni sceptrum æra. DCLXIII. & regnavit annis. X. Iste sub Rege Sisebuto ducis nactus officium castra domuit Romanorum. Ruchones etiam superavit. Postquam vero regni apicem est adeptus, vrbes residuas, quas in Hispanijs manus occupauerat Romanorum, conferto prælio obtinuit, & subiecit, auctamq; triumphæ gloriã præ cæteris Regibus sceleratam mirabiliter reportauit. Totius Hispaniæ monarchiam intra fretum Oceani quod nulli retro principum est collatum, exclusis Romanis primus obtinuit inter Gothos. Auxit eo prælio virtutis eius titulum duorum patriorum obtentus, quorum alterum prudentia suum fecit, alterum virtute prælij subiugavit. In initio regni incursum Valconum coarctauit, qui Tarraconensem prouinciã infestabant. Montiuagi ubi populi aduentus eius terrore perculsi cõfestim quasi debita iura noscentes remissis telis, & comploratis ad precem manibus supplices submitunt ei colla. Ologitis ciuitatem Gothorum stipendijs suis, & laboribus, vt eis parceret, fabricarunt, hanc quidam dicunt Olorum, quidam Olitum, pollicentes iurisdictioni parere, & imperio obedire. Præter has militaris gloriæ laudes plurimæ in eo virtutes regiæ effulsere, fides, prudẽtia, & industria, in iudicijs examinatio prouida, in regimine cura præcipua. Circa omnes largitas læta, erga inopes misericordia semper prompta, ita vt non solum princeps populorum, sed etiam pater pauperum vocaretur. Toleti propria morte decessit æra. DCLXXIII. Huius filius Rechimirus in consortio regni assumptus pari cum patre solio corregnauit, in cuius infantia ita sacræ indolis splendor enituit, vt in eo & vultu, & meritis paternarum virtutum effigies appareret. Isto fere cum patre mortuo superstites remansere alij duo filij Suintilæ Sisenandus, & Cindasuindus, quos susceperat ex Theodora filia supradicti principis Sisebuti. Sed beatus Isidorus Gothorum historiæ descriptor egregius, vsq; ad quintum annum principis Suintilæ fuit seriẽ historiæ profecutus, & quarto anno regni Scintilæ, non dico suintilæ, a quo tertius fuit iste, cum beatus Isidorus in Hispalensi ecclesia solemnia celebrasset, & populum sibi commissum cœlestis frumenti adipe fatiasset, se eorum orationibus commendauit, & vltimum vale dicẽs obitum suum, quem prophetice nouerat, reuelauit. Obijt itaque quarto principis anno, æra. DCLXXXI. secundo nonas Aprilis.

æra. dc.
lxxiii.
Ruchones.

Valcones

Ologitis.
Olorum.
Olitum.

æra. dc.
lxxiiij.

Beati Isidori obitus.

æra. dc.
lxxxii.

De Sisenando, & Cintila, & concilijs eorum temporibus celebratis, & de Tulga.

Caput. XIX.

OST Suintilam, & Rechimirum filium eius, cepit regnare Sisenandus, æra. DCLXXIII. & regnavit annis Quinque, & mensibus. XI. Iste per tyrannidem in Gothorum solio collocatur. Qui anno regni tertio sui. LXVIII. Galliæ, & Hispaniæ apud Toletum Episcopis congregatis cum absentium vicarijs, & palacij senioribus in ecclesia sanctæ Leocadiæ virginis, & martyris Christi, exstante adhuc Isidoro Hispalensi Episcopo, & in multis iam libris fulgente mirifice, de diuersis causis concilium celebrauit sub iusto vrbis regiæ primæte, & subscribunt ibi Isidorus Hispalensis, Selua Narbonensis, Iulianus Bracharensis, Audax Tarracoenensis, Imirus vicarius Emeritensis, & suffraganei eorū, & fuerunt omnes. LXVIII.

æra. dc.
lxxxiiij.

III. con-
cilium.
V. conci-
lium.

& istud fuit quartum concilium Toletanum. Post mortem Sifenandi Cintila Gothis præficitur æra. DCLXXIX. vno anno mensium numerato regnans quatuor annis. Hic quintum consilium Toletanum. XXIII. procurat sub Eugenio Regiæ vrbis primæ. Vbi non solum de rebus mundanis, verum etiam de diuinis multa ignaris mentibus a lumine gratiæ sunt infusa. Quanta vero sanctorum congregatio cum Episcoporum vicarijs assistentibus, & cum senioribus palatii, qui digni interesse concilio habebantur, extitit aggregata in ecclesia sanctæ Leocadiæ virginis, liber canonum gloriose declarat. Huic Synodo Braulio Cæsaraugustanus Episcopus præ ceteris illustris effulsit, atq; piam doctrinam Christianis mentibus decenter infudit, cuius & opuscula nunc vsq; ecclesia veneratur. Huius eloquentiam Roma vrbium mater, & domina per epistolare alloquium est mirata. Et in hoc concilio subscripsit Selua Tarraconensis, & aliqui de suffraganeis suis, & vicarijs absentium Episcoporum. Sextum concilium de obseruatione fidei Catholicæ, & alijs ecclesiasticis disciplinis fuit tempore eiusdem Principis Cintilæ celebratum sub Eugenio vrbis Regiæ Metropolitano, & primæ, subscribentibus Selua Narbonensi, & Iuliano Bracharensi, & Honorato Hispalensi, & Protasio Tarraconensi, & eorum suffraganeis, & vicarijs absentium Episcoporum. Mortuo Cintila Tulgas bonæ indolis, & radicis Gothorum regnum suscepit æra. DCLXXXIII. & regnavit duobus annis. Iste blandus, & Catholicus in omnibus est inuentus. Regna sibi subdita pacifice dilatauit. In iudicio rectus iudex, claruit largitate, magna fuit lenitate. Synodos a suis prædecessoribus confirmatas simili autoritate confirmavit. Doleat gens Gothorum tam cito talem indolem amisisse. Cunctis flentibus, quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit, Toleti propria morte decessit.

VI. concilium.

æra. dc.
lxxxiii.

De Cindasuindo, & inuentione Moralium per Taionem Episcopum.

Caput. XX.

OST Tulgam Cindasuindus per tyrannidem regno Gothorum inuaso cepit Iberiæ triumphaliter principari, æra. DCLXXXV. & regnavit annis decem. Hic Toletana vrbe Synodale decretum XXX. Episcoporum cum omni clero, & vicarijs eorum episcoporum, quos langor, vel inopia detinuerat, & cum palatino collegio, quod interesse collegijs merebatur. Anno regni sui quinto indixit laudabiliter celebrandum discurrentibus tantum notarijs, quos ad recitandum ordo requirit, & hoc fuit septimum concilium Toletanum sub Eugenio Metropolitano, & primæ vrbis Regiæ celebratum. XV. Kl. Nouembris, de refugijs, & presidijs, ecclesiasticis disciplinis, & interfuerunt, & subscripserunt Orontius Emeritensis, Antonius Hispalensis, Protasius Tarraconensis, & eorum suffraganei, & absentium vicarij, omnes numero. XL. Et fuit in hoc concilio magna turbatio, eo quod liber Moralium, quem beatus Gregorius ad petitionem beati Leandri composuerat, deperditus negligentia in Hispanijs non extabat.

æra. dc.
xxxv.

VII. concilium.

Vnde & idem Princeps sacro concilio approbante, Taionem Cæsaraugustanum Episcopum religionis, & literatura præstantem, & sollicitum scripturarum ad Romanum Pontificem cum sua petitione pro libris Moralium nauigio destinavit, & dum a Papa de die in diem respõsio differretur, quasi in armario Romane ecclesiæ præ multitudinem voluminum non posset questitum de facili reperire, orationis causa Taio Episcopus in Basilica apostolorum principis pernoctauit, ab ostiarijs ecclesiæ conuiuen-

tia est petita, at vbi impetrauit, circa noctis medium cum se lamentis nimis ante beati Petri loculū irrigasset, & mox luce missa cœlitus adeo tota ecclesia illustratur, vt nec modicum quidem luminaria ecclesiæ relucere, & tunc vidit sanctorum agmina in voce psallentium introire. Deniq; vbi timore nimio Episcopus territus, & quasi exanimis iam iaceret, oratione ab eis completa ex illa sanctorum curia ad eam partem in qua Episcopus consistebat, duo senes in dealbatis vestibus accesserunt, & cum eum iam pœne mortuum inuenissent, ad statum pristinum reduxerunt dulci alloquio salutatum. Cumque interrogarent ob quam causam a tam remotis partibus aduenisset, aut cur in ea basilica sic vigilijs institisset, & quasi insciji omnia quæsiuissent, Episcopus multis eloquijs consolatus fiducialiter sic est fatus. Obsecro domini, qui sunt illi, & quæ sanctorum illa caterua, quæ se se tanto lumine comitetur. Cui dixerunt, duo principes, quos cernis manibus se tenere, sunt Petrus, & Paulus Apostoli domini nostri Iesu Christi. Cæteri successores eorum, qui in ista basilica requiescunt.

Cumque causam cur venerat explicasset, & percunctatur, qui essent ipsi, qui ad eum venerant consolandum, alter eorum respōdit se esse Gregorium pro cuius libris deuotissimè laborasti, & ideo venimus, vt quod expetis reuelemus. Dixeruntq; in armario librorum in theca penultima inuenies, quod requiris. At ille pro oraculo lætus, quærit si in illa tam sancta multitudine sanctus Augustinus adesset, pro cuius libris non minori quam pro libris beati Gregorij desiderio tenebatur. Tunc ille vir clarissimus, & omni spectatione gratissimus, inquit. Augustinum, quem quæris, altior nobis continet locus. Certe vbi ad eorum pedes cœpit proruere, citius ab eius oculis senes sanctissimi cum luce, qua venerant abiire ipso, & ostiarijs simul territis vehementer. Cumq; sequenti die visionem Romano Pontifici reuelasset, in Apostolorum sede venerabilis Taio exitit gloriosus, qui antea despicibilis habebatur.

Et reperto libro prout sanctorum oraculum reuelarat, recepta benedictione Papali ad suum principem est reuersus libro, gaudio, & gloria comitatus habitus Romæ, & in Hispanijs venerandus.

Libri mo-
rales dete-
guntur.

De morte Cindasuindi, & primatu ecclesiæ Toletanæ.

Caput. XXI.

INDASVINDVS Recensuindum filiū suum regno Gothorum præponit regnans per se annis sex, mensibus nouem, & cum filio suo Recensuindo annis quatuor, diebus quindecim. Iste a Romano Pontifice obtinuit priuilegium, vt secūdam bene placitū pontificum Hispanorum primatiæ dignitas esset Toleti, sicut fuerat ab antiquo, & per multas synodos cum Episcopis celebratas ecclesiam erudiuit. Huius tempore ab omni perturbatione Hispania conquieuit, adeo vt nullus in ea infidelis reperiretur, vel qui arma sumeret rebellandi. Libros sanctorum patrum diligenter fecit perquiri, & instituta beati Ilidori firmiter obseruari. Hic perfidum Theodistum Hispalensem Episcopū synodali sententiā in exiliū misit, & dignitatē primatiæ, quam ab antiquo habuerat, totius approbatione concilij Toletanæ ecclesiæ confirmauit. Obijt Toleti.

Toleti
primatia.

De Recensuindo, & concilij eius tempore celebratis, & de sancto Ildefonso.

LIBER

Caput. XXII.

æra. dcccv

RECENSIVINDVS post mortem patris successit in regno æra. DC. XC V. & regnavit annis. XVIII. & mensibus. XI. in vniuerso. XXIII. annis. Sed quini anni ei in ordine temporum non computantur, quia patri cui correghauerat numerantur. Restat, vt ei decem & octo anni, & menses vndecim computentur.

VIII. cōcilium.

Hic ter concilia clarente Eugerio vrbis Regiæ Metropolitanæ Toleti instituit celebrari, XLVI. Episcoporum cum infinito clero, & vicarijs desistentium, atq; officarijs dignissimis palatinis in basilica prætoriensis sanctorum Petri, & Pauli apostolorum. Et non solum de mundanis actibus, verum etiam sanctæ trinitatis mysterium animas instituit ignorantes. In diebus huius anno quinto regni eius fuit octauum concilium Toletanum, præsentibus, & subscribentibus Orontio Emeritensi, Antonio Hispalensi, & Potamio Bracharensi, & eorum suffraganeis, nec non & Episcopis prouinciæ Ntrbonensis, & Tarracōnensis sub Eugenio Toletano pontifice, & primate solenniter celebratum, & fuerunt numero. LII. Episcopi, & X. vicarij absentium, & plures abbates, & XVI. de viris illustribus officij palatini, & ponuntur in serie eiusdem concilij leges quædam a prædicto Recensuindo principe promulgatæ. Nonum concilium Toletanum fuit tempore eiusdem principis anno, VII. regni sui sub Eugenio vrbis Regiæ pontifice celebratum, præsentibus, & subscribentibus Episcopis aliarum prouinciarum, numero, XVI. & vicarijs absentium, & viris illustribus ex officio palatino. Decimum concilium Toletanum fuit tempore eiusdem principis, anno. VIII. regni sui, & sub Eugenio pontifice celebratum, & subscripserunt Fugitinus Hispalensis, Fructuosus Bracharensis, & suffraganeus, & vicarij aliorum, numero, XXV. Hic fidem catholicam ex corde diligens a sciolis sanctæ scripturæ petebat dubia scripturarum, & articulos fidei declarari, adeo quod eum diuinæ scripturæ semper collatio delectabat, Altaria Christi ornamentis varijs decorabat. Huius temporibus eclipsi Solis stellis meridie apparentibus, omnis Hispania territatur, atq; incursionem Vasconum non cum modico exercitu repulit sine damno. Recensuindus itaq; cunctos mire dilexit, & a cunctis dilectus fuit in villa propria, quæ tunc Gerticos, nunc Bamba dicitur, in territorio Pallantino obiit KP. septembris, ibique sepultus fuit, æra. DCCXXIII. Nono huius Recensuindi principis anno suscepit sanctus Ildefonsus pontificatum ecclesiæ Toletanæ. Fuit autem beatus Ildefonsus genere nobilis, discipulus beati Isidori, monachus professione, vir per omnia laudabilis, & præcipuus sanctitate, demum Pontifex Toletanus.

IX. concilium.

X. cōcilium.

Gerticos. Bamba. Pallantia æra. dcc. xij. Ildefonsus.

Huius tempore cum Heluidius, & Pelagius a Gallis venientes, plerasq; partes Hispaniæ infecissent, virginitatem beatæ virginis infamantes, beatus Ildefonsus illis occurrens sacrarum scripturarum testimonijs, & lingua melliflua, & gratia in labijs suis diffusa eorum dogmata confutauit, & ab Hispanijs confusos abegit. Vnde & in festo gloriosæ virginis, quod in Hispanijs. XV. KP. Ianuarij celebratur, cum ipse ad matitunale officium comitatus clero, & populo, & multis luminaribus ad ecclesiã conuenisset, apparuit ei beata Virgo choris Apostolorum, martyrum, atq; virginum comitata, & sic ait. Quia fide certa, conscientia pura lumbos tuos virginitatis cingulo cinxisti, & gratia labijs tuis diffusa virginitatis meæ gloriam in cordibus fidelium depinxisti, accipe vestem de thesauris filij mei, vt etiam in hac vita vestimento gloriæ adornaris, & ea in meis, & filij mei solennitatibus vestiatis. Et his dictis cum glorio

so coetu, quo apparuerat, ad gloriam filij remeavit. Beatus autem Ildefonsus de promissis securus suscepto munere laetus remanet. Hac autem veste nullus post eum vti praesumplit, nisi Silibertus Archiepiscopus, qui culpa sua ab illa sede propulsus, fuit exilio relegatus. Sedit autem nouem annis, & duobus mensibus in cathedra TolSifibertusetana. Et expleto. XVIII. Recensuendi principis anno, qui sine patre Cindasuindo. XVIII. annis regnauerat. X. KP. Februarij vitā finiuit Toleti, et in ecclesia beate Leocadię ad pedes beati Eugenij decessoris sui cum magna reuerentia est sepultus, & multade operibus, quæ conscripsit ante pontificatum, & cætera post pontificatum miro eloquio consumauit. Aliqua etiam morte præuentus imperfecta reliquit. Et quia diuina gratia perfuderat os illius, Ildefonsus os aureus dicebatur, & etiam quia in diuersis libris melliflue loquebatur, & de virginitate beatae Virginis nitido, politoq; eloquio perorauit, anchora fidei eius tempore in tota Hispania, Gothica, Gallia roboratur, & libri ab eo editi, postquam fuere in concilijs lectitati, & ab omnibus approbati, tanquam cibi diuinę gratię in fide pusillanimes refecerunt. Et cum beatus Isidorus scripsisset Gothorum originem vsq; ad quintum annum Regis Suintilæ, sanctus Ildefonsus scripsit tempora Gothorum, Alanorum, Vandalorum, & Sueuorum, a quinto anno Suintilæ, vsq; ad octauū decimum Recensuendi. Et Isidorus iunior, qui a principio mundi incipit chronica, vsque ad octauum decimum Recensuendi annum fideliter prosecutus, & vsque ad destructionem Hispaniæ per Arabes, ipse scripsit.

LIBER TERTIVS RE

RVM IN HISPANIA GESTARVM

chronicon, de regno Bambæ.

Caput Primum.

BEVNCTO itaque Recensuindo ibidē ab omnibus Bamba vir nobilis, de Gothorum nobili genere strenuus, pacificus, mansuetus, qui ante regni fastigium multorum reuelationibus celebris habebatur, ad regni fastigium vnanimiter sublimatur æra. DCCXIII. & regnauit annis nouem, mense vno, & quāuis renuens, & inuitus, demū tamen minis, & terrorib⁹ vix cōsensit, sed decreuit se a Regis nomine temperare, donec in maiori ecclesia vrbis Regię vnctionis reciperet sacramētum. Mox igitur a principibus To

æra. dcc.
xiiij.

letum ducitur, & in primate ecclesia beate virginis a Quirico eiusdē Pontificē in Regem omnibus annuentibus cōsecratur, & omnes in electione eius promissione spontanea subscripserunt, & fidem ei, & patrię iurauerunt, & Paulus futurus proditor subscripsit cum alijs, & iurauit, & iam cultu regio insignibus ante altare diuinū fidem Catholicā est professus, & iuramēto leges, & consuetudines iuri consonas confirmauit.

Et in ipsa hora, qua a Pontificē vngebatur, cunctis cernentibus visus est vapor ab eo loco, vbi vnctionis oleum fundebatur in modum virgæ funeæ ascendisse, & visa est apis de eius capite profiluisse, & ad cœlos continue volitasse. Et qui diligētius cogitabant, intelligebant per eum Gothorum regnum sceleriter exaltandum, & in pacis dulcedine gubernandum.

LIBER

De rebellionē Hilderici. Caput. II.

Nemaufum.
Magalonenfis.
Iudæi.
Aregius.

ED quia nouitas perturbationibus raro caret, in primo anno regni eius turbatio non modica excitatur. Nam Hildericus, qui Nemaufensis vr̄bis comitatum tenebat fauentibus sibi Gumildo pernicioso Magalonenfi Episcopo, & Ranimiro Abbate contra statuta Gothorum Iudæos in patriam reuocauit, & virum venerabilē Aregium Nemaufensem Episcopum rebellionis suæ vecordia nifus est irritare, quem quia non potuit laqueare, a sede expulsus Francorum manibus tradidit illudendum, & Raminirum abbatem perfidiæ socium in pontificatu exulis subrogauit, & a duobus Episcopis proditionis confortibus fecit contra statuta canonum consecrari. Demum a temeritatis insania non verentes Hildericus comes, Gumildus Magalonenfis, Ranimirus Nemaufensis intrusus coniuratione iterum innouata a monte Cameli vsq; ad Nemaufum terram diuidunt, coniurationis complices asciscentes, vt fidelitatem infidelitas superaret, & furoris sui vesania non contenti, ciues, & agricolas, qui aduentum Bambæ noui principis expectabant, cœperunt prædis, & vastationibus lacessere. Quod cum ad Regis noticiam peruenisset, misit ilico cū exercitu Paulum ducem, qui ex Græcorum prosapia nobili ortus erat, sed gentis suæ veritiam non oblitus cœpit remissius agere, & militum corda, qui accensi ad prælium veniebant, vt regni iniuriam vindicarent, a gradu propero retardabat, & persuasionibus inclinabat, dicens, impedimenta principis militantibus expedire. Et iam publice fidem promissam Bambæ principi violauit, & vt ad optatum fastigium perueniret, Renosindum Celtiberiæ ducem, & Hildisum adhuc in palatino officio consistentem arcano consilio circunuenit, vt suis insidijs consentirent. Simulabant enim sui desiderij virus occultans contra rebelles regiæ potestatis exercitum circumferre, quod vir magnæ sanctitatis Argebadus Antistes ecclesiæ Narbonensis sollerter percipiens nifus est præcludere aditum ciuitatis. Sed & hoc ipsum ad noticiam Pauli venit, & anteaquam reuerendus Antistes, quod fideliter cogitauerat, effectui manciparent, Paulus portas Narbonæ præcursoribus militibus occupauit, & circumfusa exercitus multitudine habita concione cœpit iniurias in Antistitem retorquere, eo quod vr̄bis ingressum nifus fuerat impedire.

Renosindus.
Hildisus.
Argebadus.

De proditione Pauli. Caput. III.

LT cum iam corda fere omnium inclinasset, rebellionem contra regiam maiestatem, quam corde conceperat, publice denudauit iure iurando promittens Bambam pro Rege se nullatenus habiturum, nec in eius consistere famulatu, sed suasisit, vt Regem ex se ipsis eligerent, cui & ipse, vt cæteri in omnibus obediret. Ad hæc Ranosindus factionis conscius sic respondit. Regem nolumus nisi Paulum, & ipsum in Regem eligimus, & ei, vt principi obedimus. Tunc omnes coniuratione astricti illud idem voce publica acclamarunt. Paulus vero fidelitatis immemor, ambitione anhelus, præsumptione superbus, cōsensit crimini proditorum, & mox regalibus insignijs insignitus omnes sibi allieuit iuramento sub eadem forma, qua ipse cum alijs Toleti iurauerat Bambæ Regi. His peractis regnū obtentās alios minis, alios donis, alios pœnis sibi alliciens Francos, & Vascones datis muneribus ad sui auxilia incitauit. Hildericum comitem, Gumellum, Ranimirum pseudo pontifices de
facili

Gumellus.
Ranimirus.

facili suæ perfidiæ sociavit, & nec solum Gallia Gothica, sed & pars Celtiberiæ aequi-
 quieuit consilio proditorum. Paulus vero tantorum coniurationibus iam securus se-
 cepit parare, ut intraret Hispanias proditor contra dominum pugnaturus, & regni
 confinia inuasurus. Dum hæc agerentur, Vascones quietis ignari loca Pyrenæi &
 Cantabriæ inuasurunt rapinas agentes, ut eius gentis etiam hodie facta, & desideria at-
 testantur, qui libenter rapiunt aliena. Quod cum Bambæ noticiam peruenisset, con-
 tra iniuriosos de iure procedens a finibus Cantabriæ, & Pyrenæi confusos abegit.

De processibus Regis contra Paulum,

Caput. III.

REGEM autem in finibus Cantabriæ commorantem a partibus
 Galliæ pertulit celer rumor de rebellionem Pauli & Hilderici.

Cumque illustribus palatii rumoris instantiam reuelasset, bifarie
 consilia diuiduntur, alij redire ad patriam, & ampliorem sumere ap-
 paratum contra proditores patriæ processuri, alij suadebant, ut
 incontinenti procederent perfidos inuasuri. Cumque Regis Ca-
 tholici sollers cura consilia nutantia audiuisset, suos magnanimus sic affatur. Quid
 Paulus & sui attentauerunt, iam audistis, eos ergo expedit præueniri, ne crescat in-
 cendium tanti mali, & Gothorum gloriam non deceret repetere propria: donec tanti
 facinoris iniuria vindicetur, & pudendum esset, ut Paulus proditor, qui fraude non
 armis patriam supplantauit, Gothorum gloriæ audeat repugnare, & qui imbellem
 gentem pro quiete patriæ non valuit subiugare, Gothorum militis hostem se au-
 deat exhibere, quasi nulla virtute eius tyrannidi resistere valeamus, cum a sæculis Go-
 thorum magnalia omnes populi, omnesque Principes sint experti. Et si enim de Franco-
 rum viribus Paulus præsumat, claret clare, quod sæpe Franci inuasi ab hostibus Go-
 thorum auxilia implorarunt, & eorum beneficijs sunt erepti. Si quando & prælium
 intercessit, semper Gothi superiores Gallicis sunt inuēti. Properemus igitur resisten-
 tium contubernia deuastare, ut armis impares armis duplicibus deuastentur, & glo-
 riosus erit etiā deficientibus alimonijs arma capeffere, quā abundantia ignauia detor-
 pere. Iuuat & quod Gothorum nobilitas semper donauit nobiles libertate, quos Fran-
 ci seruitute nobilissima oppresserunt. Ab hinc ergo Vasconum cladibus accedamus,
 & per eos ad sediciosorum interitū properemus. His auditis exercitus gratulatur, &
 accensi animis Gothorum gloriā emulatur, & scissurā patriæ refarcire viribus me-
 ditatur, & transitū faciens per Calagurram, & Oscam per vallem Pyrenæi, quæ Aspa
 dicitur, Vasconias sunt aggressi, quas dies aliquot deuastantes, & eorum campos incen-
 dijs concremantes, & castra plus lignea, quā lapidea fabrica eleuata, pugnīs, & machi-
 nis deiecerunt, ita ut, qui se adiutores Paulo sponponderant, deposita feritate vitam ser-
 uari, pacemque largiri datis obsidibus postularunt, quas non tam præcibus, quam mu-
 neribus vix potuerat Principe obtinere. Et acceptis obsidibus, & tributis, paceque firma-
 ta, Rex Bamba & suus exercitus ad Galliam processerunt, & diuisit exercitū in tres
 manus, Vnam partem versus Ruthenum, & Albam aquitaniæ ciuitates, cui præfecit
 Desiderium nepotem suum, qui tunc temporis in Narbonensi habebatur, Aliam par-
 tem versus Aufoniam contra eos, qui fauentes Paulo in Celtiberia rebellarant. Ter-
 tiam vero per viam Tolosæ versus Narbonam, Biterram, & Agatham destinauit,
 Rex autem cum potiori multitudine eam manum, quæ per Aufoniam iuerat, sequeba-
 tur, Sed quia inimicus bonorum operū semper nititur in bonis operibus Zizaniam

Calagurra.
 Osca.
 Aspa.

Rutheni
 Alba.
 Aufonia.
 Celtiberia
 Narbona
 Biterra.
 Agatha.

seminare, quidam de exercitu rapinis, & adulterijs delectati, etiam domos incendijs consumebant, quod Rex iustus ita acriter vindicauit, ac si læse maiestatis criminis essent rei, vt cæteris fieret exemplum, ne similia attentarent, & alloquens exercitum perorauit. Cum bellum imminet non licet illicitis implicari, quia Dei benignitas est omnis immundiciæ execatrix. Cauendum est ergo ne Dei iudicium facinoribus prouocemus, & non viribus hostium, sed nostris sceleribus consternamur, & quod Gothorum gloria armis efficere consuevit, nostris excessibus amittamus, & ego, qui præsum, merito confutioni subiaceam, si impunita facinora derelinquo. In domino igitur confidentes, purgati a crimine procedamus. Cumq; Barcinonem peruenisset, quæ erat vna de rebellantibus, eam incursum celeri acquisiuit, & eadem capiens satellites repugnantes, scilicet Euredum, Pompedium Guntifredum, Vulsum diaconum, & Naufredum. Deinde Gerundâ incursum simili subiugauit, vbi fuere ei litere presentatæ, quas Paulus proditor amatori eiusdē vrbs Antistiti miserat sub his verbis. Audiui quod Rex Bamba cum exercitu ad vos venire disponat, sed tua prudentia non conturbetur, nec enim hoc fieri puto, & tamen quem primum de nobis ambo ibi tua sanctitas cum exercitu viderit accedentem, ipsum se credat habere dominum, & in eius debet persistere charitate, hæc miser scripsit nescius, quod contra se iustum iudicium proferebat. Vnde & verba rescripti Rex Bamba considerans dixit ei: Non in his scriptis Paulus a semetipso locutus, sed nesciens prophetaffe.

De transitu Pyrenæi. Caput. V.

GRESSVS itaq; Princeps a ciuitate Gerunda conferto exercitu venit ad municipium Pyrenæi, quod Cauco liberi nuncupatur, vbi est portus maris nauigantibus commodus, & securus. Ibi etiam Pyrenæus mari finitur, & castra alia Vultuariâ & Libyam sibi subiecit, quæ quidem castra auro, & argento, & sericis, & bonis alijs abundabāt, quæ omnia exercitui aduenere, glorioso principe manus ab his omnibus continēte. Vnde & ad seruiendū sibi animos omnium inflammabat. Cumq; ad castrum Libyæ, quod est caput Ceretaniæ peruenisset, Hyacinthus Episcopus Elenensis cum Aragiselo sibi castrū capere nitebatur, sed nec castrū capere potuit, nec Bambe Principis manus euasit. Missisq; duobus Ducibus cum parte exercitus, Rex Bamba castrum, quod Clausura dicitur, eisdem decertantibus occupauit, captis ibidem Ranosindo, & Hildigiso cum multo agmine perfidorum, qui ad defensionem castrum conuenerant fastuosi, quod iisdem duces post terga manibus alligatis glorioso principi presentarunt. Victimirus etiam vnus ex perfidis, qui se in Sardoniam receperat, relicto castro aufugit timidus in Narbonam, & Paulo vsurpato principi facta Bambe Principis nunciauit, qui corde solutus, vt fuerat particeps factionis, sic fuit etiam & timoris. Vnde & a Narbona fugiens seruili animo consternatus, aduentum Principis non sustinuit expectare, & Victimiro, qui a Sardoniam fugerat, tuitionem Narbonæ comisit relictis ibi Ranimiro Pseudoepiscopo, Argemundo, & Gultricione primicerio, qui etiam Ranimirus viso exercitui, ante quam ciuitas inciperet expugnari, fugam petijt, sed mox in territorio Biterreni, capitur, & reducitur fugitiuus. His igitur munitionibus occupatis gloriosus Bamba fatigatum exercitum, & manum, quem per Tolosam miserat recollegit, & se, & suos donans quieti, biduo ibi mansit. Cumq; exercitus vndiq; conuenissent, manū vnā militum per mare, vt Narbonam nauali impetu coarctarent. Ipse vero quatuor præmisit

Barcino.

Gerunda.

Illiberi.

Vultuariâ.

Libya.
Libya castrum.

Sardoniam.

Narbo.

Biterreni.

Principes cum electo exercitu armatorū, qui Narbonam machinis impugnant. Cumq; ad muros vrbis Principes peruenissent, secundū legem oblata pace salutē, si se Regi redderent, pollicentur. Victimirus autē, qui pro Paulo inibi rebellabat, cepit Regem conuictis lascessire, & ceteris mortis periculū, & Pauli potentiā minitari. Quod Gothorū animositas impatiens tolerare, incanduit animis, & ora blasphemiarum iaculis impetiuit, immanis vtrinq; pugna conferitur, & alternatim sagittarum immisionibus impetuntur, & dum ab vtriusq; fortiter agitur, a Regis exercitu tot lapidum ictibus ciuitas infestatur, vt videretur omnibus quasi alluione grandinis subuertenda, per quatuor enim fere horas a fundibularijs sic fuit ciuitas infestata, vt nec quidē respiraculū superesset. Tunc Gothorum agmen virtute magnanima dilationem victoriæ non prestolans, ad portas vrbis fiducialiter accesserūt, & succensis portis ingressi sunt ciuitatē. Tunc Victimirus ingressu Gothorū turbatus, in ecclesia beatę Virginis se recepit, plus gladio, quē manu tenebat, se iactans defensurū, quam reuerentia arę sacrę. Vnus autē de exercitu audiens cum verbis superbię intonare, sumpta tabula inuasit eum: sed miser, & vilis corde dissoluitur, & in terra cadēs viuus capitur, & priuatus gladio, quē tenebat, vincētus ducit, & cum his, quibus vrbē tueri decreuerat, flagellis durissimis flagellatur. Ciuitate itaq; triumpho nobili iam obtēta, & multis bellatoribus cōmunita Biterrā, & Agathā ciuitates victoria simili subiugant, cōprehensis Agathę Vilismundo Episcopo, & Aragisclo, & Ranosindo germano Episcopi Vilismundi. Post hæc contra Magalonā suas acies direxerūt, quod audiens Gumildus Pseudopontifex eius vrbis, qui tunc aderat proditoris conscius, mente & animo consternatus fugam iniit, & ad Nemausum Paulus peruenit, Rex autē Bamba vrbem exercitu circumfuso, & nauali prælio sic arctauit, quod Magalonam simili victoria subiecit pariter, & muniuit.

Biterra.
Agatha.

Magalona.

De aduentu exercitus ad Nemausum.

Caput. VI.

POST hæc contra Nemausum Gothorū acies diriguntur, prima acies quatuor ducibus cum magno bellatorū agmine cōmendatur, in qua erat robusta iuuentus fere triginta millium pugnatorū, & isti seduli præcursores Regis exercitū præcedētes in ortu auroræ Nemausi conspectibus aduenerunt corā oculis conclusorū clari nobilitate animorū, pariter & armorum. Erat autē Paulus Nemausi cum complicibus factionis, & cum Francorū exercitu in auxiliū aduocato. Verū in eadē ciuitate cum Paulo erant potiores, & qui tādū ei⁹ perfidiæ pertinaciter adhefere, donec cū ipso facti degeneres perierūt Gumildus Episcopus, Fruisc⁹, Flodorarius, Victimirus, Ranemundus, Adosyndus, Adolphus, Maximus, & Gothila, & alia peccantiū synagoga quasi stuppa pertinacia simili colligata. At vbi venientē Regis exercitū conspexerunt, cū paucos crederent, in campo confligere decreuerunt, sed suspicantes insidias superesse, eligunt in vrbe rei exitum præstolari, præsertim cum crederent peregrina auxilia citius aduentura. Vbi autem terris solis claritas est infusa, tubis clangentibus cepit Gothorum exercitus muros vrbis acriter impugnare, & eos etiam, qui erant in vrbe fundis, iaculis, & sagittis exicialiter coarctare, & pugna simili, qui interius resistebant, exteriorem exercitum impetebant, & æquali certamine tota die, & tota nocte crudeli Marte vndique concertarunt. Vnus autem conspirationis particeps eminus ex muro proloquens, talia proclamauit. Quid hic, inquit, pugnæ insistitis mori-

Vādemir
rus.

tūri: cur ad lares proprios non redditis? cur ante tempus vitæ dispendium procuratis? cur pręrupta montiū, concaua vallium, condensa nemorum, aspera collium non requiritis? vt cum auxiliū nostrī aduenerit fortitudo: possitis ibi saltem admodicū vitę dispēdio prouidere: nec vt terream sic peroro: sed vestrę miserię condescēdo. Iminent enim auxilia aduenticia, quę tanto vos durius extirpabunt: quanto virtute & multitudine preminebunt, & tertia dies est hodie; ex quo ab illo exercitu huc adueni. Nec enim vestro principe confidatis: quem vobis ostendam a nostris auxiliatoribus captiuatum. Non ergo expedit pro eo vltius decertare: quem forte iam constat nostrorum gladio interisse: & cum nostra victoriā vos inuoluerit: spes vobis veniæ nulla erit: nec hęc dicens bellantes terruit: sed ad pugnam potius animauit: ad murumq; viriliter accedentes pugnam acuunt acius dimicantes. Et tunc ad Regem Bambam nuncios destinarunt: vt exercitus in auxilium properaret: ne forte aduersę partis auxilia preuenirent. Auditis nuncijs in noctis initio Rex Bamba premit cum Vandemiro duce decem millia pugnatorum, qui tota nocte gradu propero incedentes in ortu diei ad eos, qui Nemausum obsederant, aduenerunt, & quanto obsessores creuerunt animi, tantum obsessis elanguidis fuit demptum. Cum enim viderunt hostibus exercitum accreuisse, existimarūt Bambam Principem aduenisse. Cumq; Paulus in quandam turrin, vt exercitum conspiceret, ascēdisset, deiectus animo sic est affatus. Aemulum meum video aduenisse, quem in suis dispositionibus recognosco. Hęc sunt vires, hęc potentia, hic exercitus, nec habet amplius quid spectet, nihil est, quod de cetero timeatis. Famosa enim Gothorum virtus, qua gentibus præminebat, penitus iam defecit, quia præliādi desuetudo torpore confecit, quos consuetudo assidua virtute præfecit. Et si ad certamen veniremus, facti degeneres potius fugient, quam resistent. Ad hęc ex suis aliqui asserebant, Regem sine vexillorum insignijs non venire. Ad quod Paulus, Ideo, inquit, sine insignijs aduenisse, vt putaremus adhuc alium Regis exercitum superesse, & hoc fraude agitur, vt quos bello non sufficit, dolis euret. Hęc Paulo dicente cœpit tubis regalibus exercitus concrepare, & urbem varijs insultibus infestare, sed qui intus erant, licet alia iactarent, plus de muri fortitudine, quam de suis viribus confidebant. Vnde lapidum, & iaculorum iniectionibus insistebant, & ingeminantes certamina rediuiua plus ipsi, quam exterior exercitus lædebantur. Cumq; pars Pauli sagittis, & fundis, & spiculis, & vulneribus grauereretur, iam timore affecti, & animo consternati Paulo dixerunt. Non videmus Gothorum audaciam decreuisse, non strenuitatem in eorum aliquibus defecisse, sed instans magnanimitas hoc cōfirmat, quod gentis illius antiqua nobilitas asseuerat, & plagarum & vulnerum profunditas. Iam nos docet a quantis viribus infligantur, & excussio iaculorum non prius percutit, quam exstinguat, iactus lapidum simul vulnerat, & occidit præter instantiam sagittarum, quibus nequeunt arma resistere, vel cautela. Quorum Paulus dum verbis trahitur desperationis iaculo figebatur.

De irruptione Nemausi, & desperatione Pauli. Caput. VII.

EXERCITVS itaq; Regis Bambe reputās tardū si victoriā in crastinum differatur, accensis animis concitati fere vsq; ad horam nonam muros fortiter impugnarūt, portas vrbs ignibus succenderūt, & muros irrumpunt, & in plariscq; locis aditu patefacto occupant ciuitatē. Cūq; inclusi non possent ferocitatē intrātium tolerare, in præsiidiū confugiunt.

arenarum, quod a Gothis fuerat antiquitus contra Romanorum potentiam obfirmatum, sed viri exercitus persequentes v[er]o ad presidium cadere non desistunt, adeo quod omnia fere habitacula, & platee plene iacent cadaueribus mortuorum. Aliqui tamen de vulgo, qui predae insistere nitentur, aduerso gladio perierunt. Cumq[ue] in parte Pauli dissensio oriretur, eo quod incolae prodicionem in suorum aliquos retorquebant, mutuis se vulneribus concidebant, & adeo inualuit ista caedes, quod licet ipse Paulus quendam esse de suis vernulis acclamaret, de manibus ferientium non potuit liberare.

Vnde & factus contemptibilis tam ipse, quam sui, qui cum eo ab Hispania venerant, ab omnibus incolis suspitioni, & despectui habebantur. Verebantur enim ne in suis capitibus admissam Bambae principis gratiam procurarent. Vnde & rediuiua concertatione concili mirabili spectaculo caterua prosternitur perfidorum, & qui Gothorum euaserant vim armorum suorum gladijs ceciderunt, ita vt penetralia, & abdita cadaueribus essent plena, aliqui etiam letali vulnere sauciati mortuorum effigiem simulant. Paulus autem talia videns tyrannidis ferocitate deposita, magna cordis miseria arctabatur, cum nec posset hosti resistere, nec ciuibus subuenire. Vir autem quondam de familia Pauli calamitati copatiens, inquit Paulo. Quid agis? ubi sunt consiliarij, qui te ad tanti ludibrii spectaculum perduxerunt? Quid tibi profuit contra Regem, & tuos insurgeres, cum nec te, nec tuos valeas adiuuare? Hec vir ille insultandi animo haec dicebat, sed memor beneficij ex compassionis amaritudine loquebatur. Tunc Paulus orauit, vt dolori confusionem non admisceret, & illico vir ille in gradu marmoreo, ubi talia proferebat, a Pauli militibus est occisus, licet frequenti lachryma Paulus diceret esse suum, & vt parceret, flagitaret, sed negligitur contemptui habitus, quasi continuo moriturus. Tunc Paulus omnino desperans, quae superbe praesumpserat regalia deposuit ornamenta, & ea die reuoluto anno, hoc est, in Kalendis Septembris, qua religiosus Bamba fuit ad regimem sublimatus, ea die fuit eruptio ciuitatis, & Paulus regalibus spoliatus, coronam deposuit cum fortuna. His igitur malis Paulus proditor tabefactus tertia die postquam deposuit regni culmen, suis loquitur, vt mortis vale, aut vite consilium sibi darent.

Pauli de
spicatio.

De legatione Argebadi Episcopi ad Regem. Caput. VIII.

INC omnes comuniter flagitant Argebadum Antistitem Narbonensem, vt regi occurreret veniam petiturus. Hic eorum actibus non consentit, sed coactum duxerant a Narbona, & tamen pietate solita condescendens suscepit officium supplicandi, & celebratis diuini mysterij sacramentis, eisdem sacris vestibus, cum quibus Deo immolauerat, quarto ab vrbe milliario exiuit obviam Principi venienti. Et cum ad Regis praesentiam peruenisset, de equo descendens coram maiestate regia se prostravit, quem Rex, vt vidit, pietate motus illico substitit, & iussit a terra Pontificem eleuari, & Pontifex voce flebili Principi supplicauit eiulans, atq[ue] dicens Peccauimus, inique egimus, nec tanti Principis venia digni sumus, cum sit nostra iniquitas non tantum terrae, sed caelo etiam reuelata, quia & promissae fidei pacta fregimus, & lese crimen incurrimus maiestatis, sed pietatis tuae clemencia condescendat, & praestet venia, quod petitio non meretur, vt ad internitionem mucro non seuiat, & gladius reliquias non extinguat, & saltem remaneat seminariū incolarum. Iube ergo cessare a sanguine, quia pauci euasimus, & pro paucis veniam postulamus, si enim cito non peperceris, non supererit cui parcas. Regis clemencia his comota vitam omnibus pollicetur salua iusticia tantae culpae. Pro tanta gratia Praesul letus

Argebadius antistes Narbon. p[er] se & alios, q[ui] ab exilio euaserunt, veniam Regi petit.

addidit supplicare, vt ad iusticiam condonaret. Sed Rex inquit, quod iam dixi penitus obseruabo, sed condiciones alias non admitto: tibi autem soli sufficiat me in omnibus pepercisse. Rex itaq; propter nimiam instantiam aliquantulum indignatus properauit ad arenarum praesidium capiendum. animosus eo quod audierat Francorum auxilia aduenire. Rex itaq; cum exercitu procedente armorum fulgor ex Solis reuerberatione praefulgidus terram quasi splendore duplici radiabat, & tantus erat decor exercitus, quod vix posset ei aliqua gloria comparari, cum maiores, mediocres, & iuuenes sic procederent ordinate, vt nullus esset, qui a suo ordine dissideret, & specialibus vexillis quae libet acies signabatur, fertur etiam angelorum praesidia affuisse, & multis videtibus pugnantorum animos erexisse. Cumq; duae manus, quae secum aderant, & illa quae in Aquitaniam iuerat Principi aduenissent. vno ab vrbe stadio visione iam anglica roboratus dispositis aciebus corda suorum ad bellum exitat perfidorum. Inualuerat quippe rumor Francos, & Saxones, qui in subsidium venerant obsessorum ad belli dubia se parare, sed cum nil esse Princeps strenuius comperisset, nisi quod aliqui, qui nuper aduenerant talia iactabant, mox precepit, vt de caueis arenarum proditores cum sibi fauentibus abstrahantur, vt viui Principi presententur. Bellatoribus autem iussa complentibus Paulus cum complicibus mox extrahitur de abditis arenarum, & per murum fune depositus a duobus Ducibus capillis tractus, & ludibrio habitus Principi presentatur. Quo viso Rex magnificus prorumpens in lachrymas coepit Regem omnium collaudare, & protensis in coelum manibus proclamauit: O Rex omnium te collaudo, qui humiliasti superbum, vt vulneratum, & in brachio virtutis tuae aduersarios dispersisti. Sed mox Paulus, vt faciem Regis vidit, soluto cingulo, quo cingebatur, super terram coram Regis pedibus se prostrauit, & collum cingulo proprijs manibus alligauit. Iam enim exanimis, & pauore perterritus quid faceret ignorabat, qui paulo ante se viderat gloriosum. Cum itaq; ante Principem Paulus, & complices sic iacerent, Regis compassio, inquit, ita. Cur ad tantum malum vesaniae prorupistis, vt malum pro bono beneficio redderetis? vitam dono, sed sub arcta custodia praecipio conseruari, donec de vindicta iudicium agitetur. Tunc traditi sunt per exercitum certis custodijs deputati. Francos autem, & Saxones, qui capti fuerant, iubet mitius pertractari. Erant enim nobiles, & stipendio non odio trahebantur, quos omnes post diem octauum decimum datis muneribus suis terris restituit manumissos.

Angelo-
rum pra-
fidia.

Regis co-
pallio.

POST haec autem Rex condolens dirute ciuitati praecipit muros cum instantia reparari, & incensas ianuas renouari, & occisorum corpora sepeliri, & vulneratos medicorum officio confoueri, & thesauros omnes, qui capti fuerant, solerter inquiri, & cum diligentia custodiri, non cupiditate illectus, sed sacrorum reuerentia prouocatus. Proditor enim Paulus timens ne aerarium, quod a Rege susceperat, sibi deficeret, sacrorum spolijs aerarium augmentauit, & vasa aurea, & argentea, quae habere potuit, de thesauris domini sacrilegus infiscauit, & coronam auream, quam Recaredus Princeps deuotissimus Gerundae ad altare beati Felicis obtulerat, Vesanus Paulus suo capiti vsurpauit. Rex ergo Bamba sacra vasa, quae potuit reperire, praecipit suis ecclesijs redonari. Tertia feria post victoriam Paulus cum alijs, qui erant custodiae deputati, ligatus Principi exhibetur. Cumque vincularum cum suis tribunali adfisteret: Adiuro te per fidem, inquit Princeps, vt si te laesi

Sanctus
Felix.

in aliquo, aut tibi malum occasione maliciæ procuravi, hic edisseras coram cunctis, vt contra me tantum facinus cogitares, & regni etiam apicem attentares.

Paulus
proditor.

Mox Paulus coram omnibus protestatur, se a principe nunquam læsum, nec in aliquo molestatum, sed suis beneficijs plus merito exaltatum, & quod fecerat, instinctu diaboli se fecisse, similiter & omnes factiones complures responderunt. Tunc iubentibus senioribus, & viris illustribus ex iudicio palatino, qui iudicialiter assistebant, prolatum est instrumentum Toleti confectum, in quo, sicut superius diximus, Paulus fidelitatem sicut alij, Regi, & patriæ iuramento, & subscriptione manus propriæ roboravit. Allatæ sunt etiam, & relectæ condiciones, quibus iurare populum sibi fecit, vt ei inseparabiliter adhererent, & ei fideliter obedirent, & tanquam principem obseruarent, & contra Regem Bambam, & aduersarios illius efficaciter adiuuarent, & contra electionem eius, vel periculum vltimæ ad effusionem sanguinis totis viribus dimicarent, & gloriosum Bambam infaustum Regem in concione sua sententialiter iudicarunt. His condicionibus, & electione Bambæ in commune perlectis a senioribus, & viris illustribus iudicati sunt sententialiter Paulus, & sui Regis, & patriæ proditores, eo quod in Regis mortem, & patriæ exterminium coniurassent, vnde & capitali sententia condemnantur. Sed Rex verax, promissi non immemor, præcepit eis vitam, sicut Archiepiscopo promiserat, conseruari, sed decaluationis obprobrio tunc confusos effossis oculis præcepit in vinculis custodiri.

De fuga Lupi ducis, & metu Francorum.

Caput. IX.

LTERVM rumor increbuit ex aduerso Francos, & Teutonicos contra Regem quantocius aduenire. Quod Rex memor antiquæ iniuriæ suæ gentis gratanter accepit, experiri cupiens contra Fracos.

Vnde & aliquandiu expectauit. Sed falso rumore penitus experiente, deliberauit cum eis in eorum finibus experiri. Sed quia pacta pacis cum Rege Francorum intercesserunt, noluit pacis foedera violare, & tamen Francorum vrbes, quæ magnis munitioibus præminebant, aduentu Regis in Galliam Gothicam iam audito, ab eius facie timuerunt, & proprium excidium deplorantes, a proprijs sedibus recesserunt, vitæ suæ latebrosis subsidijs prouidentes.

Cumq; Rex Francorum a vastationis proposito iam cessasset, & Nemausensem urbem fossatis, & muris fortissimis restaurasset, nunciatum est ei Lupum Ducem de nobilioribus Franciæ Biterrensem territorium deuastare. Quod Rex audiens cum exercitu properans Lupi fugam voluit præuenire. Sed cum Lupus iuxta villam, quæ Asperianum dicitur, regressum principis audiuiisset, tanto timore fugæ periculum meditatur, vt sui sibi, & ipse suis viderentur penitus iam deesse, & partita fuga omnes sine comitatus solatio aufugerunt, prædas, & spolia, & diuitias, quas attulerant, hostibus reliquerunt, & mulci, quibus timor abstulit alas, capti postea rem auferunt, & tanta fuit celeritas fugientis, quod non potuit consequi studium subsequentis, & sic fugerunt ad abscondita latebrarum, quod pauci, aut nulli potuerunt inueniri.

Lupus.

Asperianum.

De reformatione prouinciæ Narbonensis, & reditu Regis in Hispania.

Caput. X.

Rutenū
Alba.

EVGATO itaque Lupo duce, princeps victor scelici regressu Narbonam peruenit, & disponens de prouincia Narbonensi, & de Ruteno, et Alba ciuitatibus, quę tunc ad eam ciuitatem pertinebant, præcepit diruta restaurari, & eos, qui ob metū discidij fugerant, reuocari, & consuetudines indebitas in melius immutari, & omnia loca a malis vsibus reformari, & locis debitis rectores, qui clæmenter agerent deputari, vt terra tantis sordibus deformata quasi nouo baptisinate purgaretur, Præcepit etiam, vt Iudæi, quos Hildericus vocauerat, ab illis finibus pellerentur, statutum omnium pacis concordia roborauit, & radicem rebellionis, & schismatis penitus extirpauit, & dimisit ibi manum validam fortium bellatorum, Francorum prælia non formidans, immo potius vilipendens, cum nullus esset principum vicinorum, qui cum eo præsumeret concertare. His omnibus prouide ordinatis, disposuit in Hispaniam remeare. Cumq; ad locum, qui Canebat dicitur, peruenisset, concione totius exercitus conuocata, omnibus grates refert, quod tam fideliter, tam viriliter, & tam strenue sibi in omnibus astitissent, & quod eorum prælijs tam cito rebellia subiecisset. Vnde & imperterritus animo princeps clæmens cunctos absoluit, dans licentiam, & sumptus itineris, vt quo placeret itinere rem earēt, ipse quoq; Helenam veniens, biduum ibi mansit. Inde q; veniens in Hispaniam sexto mense a suo recessu redijt gloriosus, & quarto fere milliario ab vrbe regia Paulus cum socijs factionis decaluatatis capitibus, rasis barbis, pedibus denudatis, indutis saccis, camelis impositi, & Paulus confusionis potior corona picea cornoatus, sequente longa deductione suorum, quos cecitas, & proditio deducebat, facti omnibus in derisum, & ludibrium, in obprobrium & cachinnum, urbem ingressi sunt Toletani, & carcere deputati, vt qui supra se nequiter leuauerunt, sedeant solitarij, & tabescant.

Canebat.

Helena.

De reparatione vrbis Toletanę.

Caput. XI.

POSTQVAM igitur Rex cum triumpho nobili fuit sedi regię restitutus, ceptra regni meditando eleganter, ciuitatem Toleti muro, & exquisito opere renouauit, quam & opere sculptorio vertificando prætitulans hoc in portarum epigrammatibus stilo ferreo in nitido, lucidoq; marmore fecit scribi. Erexit factore Deo Rex inclytus urbem Bamba, suę celebrem protendens gentis honorem.

In memorijs quoq; martyrum, quas super eisdem portarū turribus titulauit, hoc similiter exarauit. Vos domini sancti, quorum præsentia fulget. Hanc urbem, & plebē solito seruate fauore. Hic anno regni sui quarto in Toletana vrbe beatę Marię semperq; virginis atrio in secretario post transactos octo & decem perturbatorum, & diuersarium cladum annos, concilium salutis parauit, & istud fuit concilium vndecimum Toletanum sub Quirico vrbis regię primate. Interfuerunt huic concilio sedecim Episcopi, & multi vicarij absentium Episcoporum, cum quibus & tempora absq; concilio prætereuntia deplorarunt. In hoc vero concilio consolationem cum tantis viris recepit, & ibi fuit tunc illud concilium constitutum, vt vicini Episcopi singulis per annum mensibus in vrbe regia debeant commorari. Huius tempore ducentę septuaginta naues Arabum ad littus Hispanię peruenerunt, cumq; cædes, & vastationes agerent, & ad Regis noticiam peruenisset, misso exercitu bella

Conci-
lium. xi.eclxx. n.º
ues Ara-
bum.

torum ilico capiuntur, & naues incendio concremantur, & pars potior aduentorum gladio detruncantur, & pars alia captiuatur, & sic exercitus ad Regem cum gloria est reuersus. Tempore autem Cindasuindi Regis ex Græcia vir aduenit nomine Ar-

Ard. tua
stus.

Quem Rex Cindasuindus suscepit magnifice, & consobrinam suam ei matrimonio copulauit, ex qua suscepit filium, quem Eruigium nominauit, qui Eruigijs in palatio nutritus processu temporis honore comitis sublimatur, mortuoq; Cindasuindo in superbiam eleuatur, & contra Regem Bambam factionem incepit callide cogitare, & Regis potui ingessit herbam, per quam Regis memoria turbaretur. Cumque Quiricus Episcopus vrbs Regiæ, & optimates palatii intelligerent Regē memoria destitutū, & causā penitus ignorarēt, ne Rex Catholicus sacramētis fidei fraudaretur, statim confessionis, & pœnitentie antidotum obtulerunt, & Rex gloriosus deuote suscepit, & religionis habitum postulauit, & ad monasterium conuolauit in villa, quæ Pannis plica dicitur, & ibi creditur tumulatus, & vixit in regno annis nouem, & in monasterio annis septem.

Eruigijs

De regno Eruigij, & Iuliano Pomerio.

Caput. XII.

HIC succedit Eruigijs, eo quod esset Recensuindi sobrinus, sed tyrannide non de iure. Reliquerat enim Recensuindus filium paruulum Theodophredum, cui regni successio debebatur. Cœpit autem regnare Eruigijs æra septingentesima vicesima tertia, & regnauit annis. VII. Hic Cifilonem filiam suam magno viro Egicæ Bambæ principis consobrino dedit vxorem propter Recensuindi filium

Theodo-
phredus.
Cifilone.

Theophredum, ne regni eius primordia impediret. Huius in tempore fames valida Hispaniam pro parte depopulauit. Hic anno regni sui primo procurauit fieri concilium duodecimū Toletanum quinto idus Maij, in quo fuerunt triginta quinque Episcopi cum inestimabili clero, & Christianorum collegio laicorum, & hoc concilium fuit sub Iuliano vrbs Regiæ primate, & subscripserunt Iulianus Hispalensis, Luiba Braccharensis, Stephanus Emeritēsis, & suffraganei, & vicarij Absentium prælatorum. Anno quarto flauj Eruigij principis fuit celebratum tertium decimū concilium Toletanū sub eodem Iuliano primate, & interfuerunt Episcopi numero quadraginta octo, Luiba Braccharensis, Stephanus Emeritenſis, Spandus abbas agens vicem Tarraconensis, Pacatus abbas agens vicem Sumphredi Narbonensis, & alij Episcopi Hispaniæ, & Galliæ cum vicarijs absentium vices agentibus. Quartum decimū concilium Toletanum fuit anno quinto Flauj Eruigij sub Iuliano vrbs Regiæ primate, subscribentibus Vitaliano Cypriani Tarraconensis Metropolitanī vicario, & Ioanne abbate Sumphredi Narbonensis archiepiscopi vicem agēte, & Maximo abbate vicario Stephani Metropolitanī Emeritenſis, Recisindo vicario Luibæ Archiepiscopi Braccharenſis, Gaudentio vicario Florisindi Archiepiscopi Hispalensis, & subscripserunt sedecim Episcopi, & alij vicarij absentium prælatorum. Et fuit celebratum hoc concilium die dominico duodecimo K. Decembris. In cuius tempore iam Iulianus Episcopus dictus Pomerius ex traduce Iudæorum, vt flores rosarū de inter vepres spinarū productus omnibus mundi partibus in doctrina Christi manet præclarus, qui & iam a parentibus Christianis progenitus splendide in omni prou-

Conci-
lium. xij.

Conci-
lium. xij.

Conci-
lium. xij.

dentia Toleti manebat edoctus, vbi & post modum episcopatu extitit decoratus.

De regno Aegicę.

Caput. XIII.

AEGICA gener, & successor Eruigij post mortē eius ad regni Gothorum assumitur principatum æra septingentesima trigesima, & regnavit annis decem, & cum filio annis tribus, sed isti tres anni patri non filio cōputantur & ita in vniuerso regnavit annis tredecim, & dū regnū accepit, filiā Eruigie cōiuratione Bambæ abiecit. Hic Gothos morte fuit & odio persecutus. Huius tempore inguina-

Narbo.

lis plagæ necessitas inualuit in prouincia Narbonensi, occasione cuius ad Narbonensem cathedram Episcopi pertinentes a Toletano concilio excusantur, ita tamen quod eiusdem sacri concilij instituta in singulis cathedralibus ecclesijs nuncientur, & admittantur, & si quis Episcoporum hoc non fecerit, & anathemate feriatur, & quinta bonorum parte mulctetur. Anno regni eius primo quintum decimum concilium celebratur Toleti in ecclesia prætorienſi sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli omnibus Hispaniæ, & Galliæ Episcopis aggregatis beatæ memoriæ Iuliano clarescente sub sexagenario numero Episcoporum, & multiplici Christianorum collegio in circuitu assistente. In quo pro diuersis causis, & pro absolutione iuramenti, quod præfato principi Eruigio noxaliter fecerat, exposcit synodum, vt solueretur a iuramento.

xv. concilium.

Eius in tempore liber de tribus substantijs, quem dudum Romam miserat, primas sanctissimus Iulianus, & minus caute tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum ob id, quod voluntas genuit voluntatem. Sed sanctus Iulianus veridicis testimonijs in hoc concilio ad exactionem præfati principis per oracula eorum, quæ Romam transmiserat, verum esse firmavit, & apologeticum fecit, & Romam misit per suos legatos presbyterum, diaconem, & subdiaconem viros eruditissimos, & in omnibus Dei seruos, & in diuinis scripturis imbutos, cum versibus etiam adclamatorijs, secundum quod & olim transmiserat de laude Romani Imperatoris.

xv. concilium.

Quod Roma digne & pie recipiens cunctis legendum indixit, atq; Imperator ad clamando, laus tua Deus in fines terræ lectum sepius notum fecit, qui & rescriptum domino Iuliano per suprafatos legatos cum gratiarū actione, & cum honore remisit, & omnia, quæcumq; scripsit, iusta, & pia esse deprompsit, & fuit hoc quintum decimum concilium Toletanum celebratū anno primo Regis Aegicę quinto idus Maij sub Iuliano vrbis Regiæ primate, & subscripserunt Sumpfredus Narbonensis, Floresindus Hispalensis, Faustinus Braccharenſis, Maximus Emeritēſis, Metropolitanus, & Sisulduſ vicarius Cypriani Tarraconensis, & alij vicarij Episcoporum, qui non venerant causa legitima impediti, & fuerunt præter vicarios sexaginta vnus. Anno

xvi. concilium.

sexto Flauij Aegicę nonis Maij fuit celebratum sextum decimum concilium Toletanum sub Fœlice vrbis Regiæ primate, & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritenſis, Vera Tarraconensis, Fœlix Braccharenſis, Metropolitanus, & alij Episcopi suffraganei, & vicarij absentium vices agentes. Anno septimo Flauij Aegicę Regis quinto idus Nouembris fuit celebratum septimum decimum concilium Toletanum in ecclesia sanctę Leocadiæ, vbi sanctum eius corpus requiescit in suburbio Toletano sub Fœlice vrbis Regiæ primate, qui grauitatis, & prudētię excellentia nimia præpollebat, & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritenſis, Vera Tarraconensis, Fœlix Braccharenſis, Metropolitanus, præter absentes, qui pro

xvii. concilium.

se vicarios destinarent. In quo concilio idem Rex praesentialiter adfuit, & coram omnibus humi prostratus se eorum orationibus commendavit, & tomum, quam manu tenebat primate, & concilio offerens super ijs, quae ibi continebantur, sibi satisfieri postulavit, & haec omnia in libro canonum plenissime declarantur.

De morte Aegice, & regno Vitize.

Caput. XIII.

HIC Flavius Aegica tribus annis ante mortem Vitizam filium suum, quem ex Cibilone susceperat, praefecit Galleciae, quae olim regnum fuerat Sueuorum, & praecipit, ut in Tuda, quae est vna de antenioribus Galleciae ciuitatibus residiret, & illuc etiam Flauius Aegica Fasilam ducem patrem Pelagij, licet inuitum, exilio relegarat. Quem Fasilam Vitiza occasione vxoris fuste in capite vulneravit, ex quo vulnere mortuus fuit iuxta Vrbicum, & ibi sepultus in villa, quae Duodecim manus ab alijs Palatium appellatur. Post haec Flavius Aegica propria morte Toleti moritur, & ibidem honorifice sepelitur. Cui successit filius eius Vitiza, aera septingentesima quadragesima, & regnavit annis novem, qui patri succedens in folio, quamquam petulcus, clementissimus tamen fuit, & non solum, quos pater exilio condemnauerat, verum etiam quasi clientulos, ut restitueret, laboravit. Nam quod pater imposuerat graue iugum, ipse modice releuabat. Quos & pater patrio solo abdicauerat, ipse restituens foelici statui redonabat, & postremo conuocatis omnibus cautiones instrumentorum, quas pater in dolo confecerat, ipse in conspectu omnium digno incendio concremavit, & non solum liberos reddidit ab insolubili vinculo cautionum, verum etiam omnia restituit, quae Aegica infiscarat, & expulsos officio restituit palatino. Hic in ecclesia sancti Petri, quae est extra Toletum cum Episcopis, & magnatibus super ordinatione regni concilium celebravit, quod tamen in corpore canonum non habetur. Cumque Vitiza circa initium optime inchoasset, coepit postmodum flagitiosius se habere, & Pelagium filium Fasile ducis Cantabriae, qui postea contra Sarracenos cum Asturibus rebellavit, ob causam patris, quam praediximus, ab vrbe regia coegit expulsus, & cum antea petulanter ageret in occulto, iam nunc luxus impudiciam publicat in aperto, & laxatis habenis nulli vitio se subtrahit, & vtinam solus in suis sordibus perijisset, ne nobilitatem Gothorum cleri, & populi suis immundicijs infecisset. Ad tantae enim perditionis & dissolutionis peruenit cumulū, ut plures vxores & concubinas ad satietatem libidinis insimul detineret, & exemplo simili viros illustres, & potiores Gothorum ad similia facinora inducebat, quorum exemplo in minoribus populi peccata similia inundabant. Per idem tempus Gundericus Toletanae Sedis primas sanctimoniae dono illustris habetur, & in multis mirabilibus clarior celebratur. Huic successit Sinderedus Episcopus vrbis Regiae primas, vir sanctimonie studio clarus, & duravit vsque ad tempora Roderici, & sub isto fuit perdita ciuitas Toletana. Hic viros longeuos, & honorabiles, quos in ecclesia Toletana repererat, post mortem sancti Foelici & Gunderici decessorum suorum zelo sanctitatis, licet non secundum scientiam, coepit grauius infestare, & hoc ad instictum Vitize, qui propter sui nequitiam eorum iustitiam timebat.

Gallecia.
Sueui.
Vrbicum
Duodeci
manus
palatium

aera. dcc.
xl. dccij.

De facinoribus, & fraudibus Vitizae.

LIBER
Caput. XV.

ERVVM quia ista sibi in facie resistebant, propter vexationem pontificis ad Romanum Pontificem appellabant, Vitiza facinorosus timens ne suis criminibus obuiarent, et populum ab eius obedientia reuocarent, dedit licentiam, immo præceptum, omnibus clericis, vt vxores, et concubinas vnã, et plures haberent publice iuxta libitum voluptatis. Et ne Romanis constitutionibus, quæ talia prohibent, in aliquo obedirent, & sic per eos populos retineret. Tanta igitur temporibus facinorum alluuiò inundauit, vt fere Gothorum strenuitas, quæ consueuerat regnis, & gentibus imperare, in viciorũ altitudine iam submersa omnibus abominationibus subiaceret. Itaque Gothorum, Hispanorumque regnum diffusum magnitudine dominabatur a mari vsque ad mare, & a Tingi ciuitate Africæ, vsque ad Rodanum suæ sceptræ propaginis dilatauit, excelsum nobilitate, largum abundantia, deuotum religione, pacificum vnione, clarum conciliorum eloquentia, Episcoporum frequentia, religiosorum reuerentia, sanctorum pontificum Leandri, Iudori, Helladij, Eugenij, Ildelsoni, Iuliani, Fulgētij, Martini Dumienfis, Idalij Barcinonēsis, Talonis Cesaragustani clara doctrina, & Zazei Cordubēn, profunda philosophia. Sed quoniã humani generis inimicus, humano generi non desinit inuidere, seminauit in potestate superbiam, in religione acidiam, in pace discordiam, in abundantia luxuriã, in solertia ignauiam, adeo vt sic vt populus, sic & sacerdos, sic vt impij, sic & princeps, qui cum pro suis iniquitatibus timeret expelli, muros præcepit dirui ciuitatum præter paucas, quarum muros destruere formidauit, & arma ferrea in vomeres commutari, vt quali omnibus conuiuens illicita, videretur quietem, & pacem, & licita procurare. Ipse tamen dolose agebat, ne possent sibi resistere, qui volebant eius sceleribus obuiare. Alluuiò ergo voluptatum in tota Hispania inundante Vitiza principe maiestatis oculos prouocante, repleta est terra iniquitate.

Omnis quippe caro corruerat viam suam, & qui optimus, quasi paliurus, & qui rectus, quasi spina de sepe.

De causis dissensionis, propter quã fuit destructio Hispaniæ subsecuta.
Caput. XVI.

ED quia dominus voluit Gothorum gloriam incuruare, Sathan immisit in pacem, quam simulauerat Vitiza. Cum enim Theodofredus filius Recensuindi, qui in etate paruula a patre fuerat derelictus, & in iuuenili etate placidus, elegantis formæ, & indolis gratiosæ ab omnibus amaretur, timens Aegica pater Viticæ ne iuuenis tanti generis, & tantæ spei ad regni fastigium aspiraret, a proprijs finibus Cordubam exilio relegauit. Cumq; sibi mansio Cordubæ placuisset, ibi palacium miræ fortitudinis fabricauit, quod & filius eius ætatis robore adolescens, & dilatauit, & obfirmauit, qui aliquandiu ibi moratus duxit vxorem de regali genere nomine Ricilonem, ex qua suscepit filium Rodericum.

Cum autem Vitiza regni gubernacula post patrem suum Aegicam suscepisset, æmulatione, qua pater, cœpit persequi Theudofredum, donec captum vtroq; lumine fecit

Tingi.
Rhoda-
nus.

Dumien-
fis.

Corduba

ne fecit orbem. Pelagium etiam, cuius patrem apud Tudam fuste peremerat, volebat poena simili condemnare, sed ad Cantabriam fugiens euasit furiam persequentis, quia volebat Dominus liberationis asylum in Hispanijs conseruare. Vitiza autem sacrorum Canonum inimicus Oppae fratri suo Archiepiscopo Hispalensi contulit ecclesiam Toletanam, eiusdem ecclesiae inuente Pontifice Sinderido, ut sicut ipse carnali, ita & frater spiritali adulterio foedaretur, & ut iniquitatem iniquitati adijceret, violatis priuilegijs ecclesiarum reuocauit Iudaeos, & maioris immunitatis, quam ecclesias priuilegijs honorauit. Sed quia iusto iudicio Dei agitur, ut actores scelerum poenas subeant ultionis, de manu Domini duplicia susceperunt, qui pro simplicibus satisfacere noluerunt. Igitur Rodericus filius Theudofredi, quem Vitiza, ut patrem priuare oculis visus fuit, fauore Romani senatus, qui eum ob Recinsucindi gratiam diligebat, contra Vitizam decreuit publice rebellare, qui viribus praeminens cepit eum, & quod patri suo fecerat, fecit ei, & regno expulsum, sibi regnum electione Gothorum, & senatus auxilio vindicauit. Vitiza itaque plenus abominationibus, vacuus regno, orbis oculis, propria morte Cordubae, quo Theudofredum relegauerat exul, & Exrex vitam finiuit. æra. dcc. lxi. dcc. ix. LI. Cumque duos filios reliquisset, Siferbutum & Ebam, neuter successit in regno, eo quod essent propter patris insolentias omnibus odiosi.

De regno Regis Roderici. Caput. XVII.

HORTANTE autem & adiuuante senatu, & adhuc Vitiza viuente coepit conregnare Rodericus vltimus Rex Gothorum.

Anno Vltimo quarto, Arabum vero. XC. primo. æra. DCC. XLV. IX. Anno septimo Vitizae, & tantum tribus annis regnauit. Vno per se, duobus etiam cum Vitiza. Erat autem Rodericus durus in bellis, & ad negotia expeditus, sed in moribus non dissimilis Vitizae: nam & circa initium regni sui Vitizae filios Siferbutum, & Ebam probris, & iniurijs lacessitos a patria propulsauit, qui relicta patria ad Recilam Comitem Tingitaniae ob patris amicitiam transfretarunt. Erat autem tunc temporis Toleti palatium a multorum Regum temporibus semper clausum, & seris pluribus obseratum, hoc fecit Rex Rodericus contra voluntatem omnium aperiri, ut sciret quid interius haberetur, putabat enim thesauros maximos inuenire, sed cum aperuit, praeter vnam arcam repositam nil inuenit, qua aperta reperijt quendam pannum, in quo Latinis literis erat scriptum: Quod cum contingeret seras frangi, arcam, atque palatium aperiri, & videri, quae inibi habebantur, gentes eius effigies, quae in eo panno erant depictae Hispanias inuaderent, & suo dominio subiugarent, quod Rex videns doluit aperuisse, & ut erat prius, fecit arcam, & palatium inserari. Erant autem in panno depictae facies, ut vultus, dispositio, & habitus Arabum adhuc monstrat, qui sua capita tegunt vittis, sedentes in equis, habentes vestes diuersis coloribus variegatas, tenentes gladios, & ballistas, & vexilla in altum tensa, qua pictura Rex, & proceres timuerunt.

De violentia facta filiae Comitis Iuliani, & coniuratione cum Arabibus.

MO S erat tunc temporis apud Gothos, vt Domicelli, & Domicellæ magnatum filij, in Regali curia nutrentur. Inter cæteras Domicellas filia Comitum Iuliani præstantior habebatur. Erat autem Iulianus vir nobilis de nobili Gothorum Profapia ortus, illustris in officio Palatino, in armis exercitatus. Comes Spathariorum, familiaris, & consanguineus Vitizæ, & in oppido, quod Confocra dicitur, & in maritimis diuersarum possessionum titulis abundabat, contigit autem vt idem Iulianus legationis causa a Rege Roderico in Aphricam mitteretur, qua legatione pendente, Rex Rodericus filiam eius, de qua diximus, violenter oppressit.

Hæc erat Regi promissa, sponsaliter non traducta, alij dicunt vxori Comitum vim fecisse, sed vtrumlibet fuerit Gallizæ Gothicæ, & Hispaniæ exitialis excidij causa fuit.

Verum peracta legatione rediens Iulianus, vt stuprum comperit vxore, vel filia reuelante, dolorem continuit alacritate exterius procurata, & legatione exposita recessit indignans, & tempore hyemali nauigio iuit Septam, vbi vxorem cum rebus domesticis collocauit, & habito verbo cum Arabibus in Hispaniam est reuersus, & egrotantis matris desiderium simulans a Rege filiam impetrauit infirmæ matri solatio destinandam, quam receptam restituit matri suæ. Eo tempore Comes Iulianus Insulam viridem, quæ nunc Arabice Gelzirat alhadra dicitur, detinebat: ex qua Barbaris Aphricanis damna plurima inferebat. Vnde & ab eis plurimum timebatur. Erat autem tunc temporis in Aphrica Princeps quidam, qui Muza proprio nomine dicebatur. Et erat Abulit a Miramomenino præses Aphricæ constitutus: huic fuit Iulianus Comes factioso colloquio foederatus promittens ei si sibi crederet, Hispaniam se daturum. Muza autem cognomento Abenozair audiens Comitem Iulianum gaudio est gauisus eo, quod strenuitatis eius magnalia expertus fuerat in periculis gentis suæ, & continuo verbum huiusmodi Abulit Amiramomenino Arabum nunciauit, qui inhibuit ei, ne in Hispaniam cisfretaret, timebat enim posse in periculum redundare, sed paucos mitteret, per quos posset promissum Comitum aperiri. Muza autem misit cum Comite Iuliano quendam Tarif nomine, & cognomine Abienzarcha cum. C. militibus, & CCCC. peditibus Aphricanis, & hi in quatuor nauibus transierunt, Anno Arabum. XC. primo, ara. dcc. l. in mense, qui dicitur Ramadan. Et iste fuit primus aduentus Arabum citra mare, & applicuerunt ad insulam citra mare, quæ ab eius nomine dicitur Gelzirat harif, & ibi subsistit donec ad se cognati, & complices ex Hispania aduenerunt, & primos insultus fecit in Gelzirat haladra, & inde abstulit magnam prædam, & alia loca maritima deuastauit, & Hispania misera, quæ a tempore Leouigildi Principis fere per. C. XL. annos in pace substiterat, iam nunc incipit in nouatis antiquæ miseriæ cladibus laniari, cædibusque in Lusitania, & Bætica pro parte peractis. Iulianus cum Arabibus, quos adduxerat ad Muzam, redijt fastuosus. His diebus Sinderedus, de quo diximus, vrbs regizæ Præsul, & Primas aduentum Arabum expauescens, & Vitizæ insolentij fatigatus, Romanæ patriæ se se dedit, oues deferens, vt mercenarius, non vt pastor. Viri autem longæui, de quibus diximus Vrbanum virum sanctimoniz in Episcopum elegerunt intrusione Oppæ, qui iam nil poterat non obstante.

Confocra

Septa.

Insula viridis.
Gelzirat.
alhadra.

Muza.

Tarif.

ara. dcc. l.
dcc. iij.Gelzirat.
harez.
Gelzira.

Vrbanus.

De secundo introitu Arabum in Hispaniam.

Caput. XIX.

OST hęc Muza vocatus Abulit a Miramomenino iuit in Frisquam. relicto in patrię principatu Taric Abentiet, qui erat strabo, cui iniunxit, vt Iuliano comiti auxilia largiretur, & amicitia conseruaret. Tunc autem dedit Comiti Iuliano. XII. millia bellatorum, quos separatim duxit in Hispaniam in nauibus mercatorum, ne causa transitus perciperetur, & conuenerunt ad montem, qui ab illo Mauro Gebel Taric adhuc hodie nuncupatur. Arabicę autem Gebel mons interpretatur, Mense Regeb. Anno regni Arabum. XC. secundo. ęra. DCC. LI. quę cum ad Regis Roderici noticiam peruenisset, misit contra eos sobrinum suum nomine Eneconem, qui cum eis sepius dimicans, sepius fuit victus, & ad vltimum interfectus. Vnde & Arabes sumptis animis, audaciam assumpserunt. Iuliano Comite eos per Beticam, & Lusitaniam deducente. Gothorum enim exercitus prima vastatione percussus, & longa pace armorum vsibus desuetus antiqua magnalia ignorabat, & facti desides, & imbelles, ignari certaminis sunt inuenti, & obicibus terga vertentes, ad mortem citius, quam ad fugę subsidia peruenerunt. Taric autem cum Iuliano Comite ad Mazam in Aphricam est reuersus, & Iuliani fidelitas ex his factis apud Arabes fuit mirabiliter approbata. Vnde & Muza Taric, & Comiti ampliozem exercitum sociavit, & retinuit Ratilam Comitem Tingitanum, terrebant enim eum doli Comitis laqueosi, si forte cum alijs mitteretur, qui cum in Hispaniam applicassent in Bætica, & Lusitania cęperunt direptiones, & excidia exercere. Rex autem Rodericus audita strage suorum, & prouincię vastatione, Gothis omnibus congregatis, aduentu Arabum se obiecit, & ad incursum eorum strenue properauit. Cumq; venissent ad fluuium, qui Guadalete dicitur prope Assidonam, quę nunc Xerez dicitur, ex alia parte sedit exercitus Africanus. Rex autem Rodericus cum corona aurea, & vestibus deauratis, a duobus mulis in lecto Eburneo ferebatur, vt Gothorum Regum dignitas exigebat, & per octo dies continuos a Dominica in Dominicam dimicarunt, ita quod de Taric exercitu fere decem & sex milia ceciderunt. Sed Iuliano Comite, & Gothis, qui secum aderant dure instantibus, franguntur acies Christianę, qui longa pace & abundantia desides, imbelles, & ignaui certaminis sunt inuenti, & obicibus terga dantes, die Dominica, quinto Idus mensis Xauel. Anno Arabum. XC. tertio ęra. DCC. LII. Rex Rodericus, & Christianus exercitus vincitur, & fuga inutili perierunt. Duo autem filij Vitizę, qui cum Iuliano Comite conspirauerant, Regi Roderico in hoc pręlio astiterunt, & alter a sinistris, alter a dextris collaterales acies gubernabant, & dicitur in pręcedente nocte, cum Taric consilium habuisse, vt ipsi a bello cessantibus, Gothorum exercitus de facili vinceretur, & Rex Rodericus cum esset magnanimus, antequam fugeret, permetteret se occidi, & eo mortuo posset eis regnũ perditũ prouenire, non enim credebant, quod possent, vel vellent Arabes patriã retinere, vnde & in cõflictu armis depositis, quãtotius effugerunt, & hoc ipsum Taric promiserat, quod restitueret eis omnia, quę fuerant patris sui. In exercitu Christiano no fuisse constat plus quam centũ millia armatorũ, sed erat populus duorum annorũ peste, & inedia imbecillis. Et quia diuina gratia protectionis manum elongauerat ab

Gebel
mons vñ
dedicatur
ęra. dccc. lvi

Muza.

Assidona.

ęra. dccc.
liij. dccc. xliij

Hispanis gens illa vitrix, gens illa nobilis, gens Gothorum, cui se dederant Asia, & Europa, & eius fugacibus. Vandalis orbis cesserat Africus, triumphis Arabicis incuruatur. Conserto praelio cum Arabibus, Rex Rodericus fortiter instabat, sed iners manus strenuitatis Gothicae recuruata, quae multorum sanguine con-
Julianus. fuerat gloriari, hostes suo cogitur satiare. Julianus autem animabat Gothos, qui secum aderant, necnon & Arabes, ut bellum acrius restaurarent. Cumque bellum ex utraque parte instantius efferueret, alternis caedibus plurimi cecidere. Iam iamque Gothorum aciebus fere vndique consternatis, Rex Rodericus interdum fuga, interdum occurribus nitebatur, sed aliquandiu bello protracto, gens Gothorum in parte caeditur, in parte fugae praesidio liberatur, & dum hoc agitur, quid de Rege Roderico acciderit ignoratur, tamen corona, vestes, & insignia, & calciamenta auro, & lapidibus adornata, & equus, qui Orelia dicebatur in loco tremulo iuxta fluuium sine corpore sunt inuenta. Quid autem de corpore fuerit factum penitus ignoratur, nisi quod modernis temporibus apud Visum ciuitatem Portugalliae, inscriptus tumulus inuenitur. Hic iacet Rodericus vltimus Rex Gothorum.

*Rex Rodericus
 tuauit.*

Maledictus furor impius Iuliani, quia pertinax, & indignatio, quia dura, Vefanus furia animosus indignatione, impetuofus furore, oblitus fidelitatis, immemor religionis, contemptor diuinitatis, crudelis in se, homicida in Dominum, hostis in domesticos, vastator in patriam, reus in omnes, memoria eius in omni ore amarescet, & nomen eius in aeternum putrescet.

De destructione Gothorum, & commendatione Hispaniae.

Caput. XX.

*era. dcc.
 li.*

*Valens.
 Hunin.
 Alani.
 Vandali.*

PRO dolor hic finitur gloria Gothicae maiestatis aera. DCC. Lij. & quae pluribus bellis regna plurima incuruauit, vno bello vexilla suae gloriae inclinauit, qui Scythiam, Pontum, Asiam, Macedoniam, Graeciam, & Illyricum varijs caedibus vastauerunt, & eorum mulieres. Orientalem plagam praelijs subiecerunt, & Cyrum magnum Dominum Babyloniae, Aegypti, & Mediae, Syriae, & Hircaniae victum & captum in vtre sanguinis extinxerunt, & cui victa Roma prouinciarum Domina flexit genu, cui Imperator Valens cessit incendio, cui ille eximius Atila Rex Hunnorum Catalonico bello recognouit Imperium, cui Alani fugitiuo praelio Pannoniam dimiserunt, cui Vandali cesserunt Gallias fugitui, quorum bella minacibus, tonitruis toti mundo a saeculis intonarunt, Machometi nuper orta rebellio vno bello inaudito exidio consummauit, ut discant omnes, ne diues in diuitijs, ne potens in potentijs, ne fortis in fortitudine, ne sublimis in gloria gloriatur. Qui gloriatur autem in Domino gloriatur, quoniam ipse vulnerat, & medetur: ipse percutit, ipse sanat. Cum enim sit Domini omnis terra, omnis populus, omnis natio, omnis lingua, omnia cursu instabili uariantur, creatore omnium semper & in omnibus, stabili ac permanente, qui mundi partes, & climatum singula donis dissimilibus adornauit, inter quas Hispaniam in Occidentis finibus constitutam omnium desiderabilium copia vbertauit, hanc, ut diximus, peragratis ferme omni

bus, & obtentis Asiae, & Europae prouincijs, & experti bella, & certamina. & quibus infederant, varias mansiones attendentes in locorum commoda, ipsam omnibus praetulerunt, eo quod inter omnes mundi prouincias specialibus vbertatis titulis redundabat, quae Pyrenaeis montibus a mari vsque ad mare protensis Oceano circumducitur, & Turreno. Gallia, & Gothica, id est, Narbonensis prouincia cum Rutheno, Alba & Viuario ciuitatibus, quae Gothorum tempore ad Narbonensem prouinciam pertinebant, & in Africa, & vna prouincia decem ciuitatum, quae Tingitania dicebatur, ad Gothorum dominium pertinebant. Hispania quippe quasi Paradisus domini uere principalibus fluminibus irrigatur, scilicet Ibero, Doria, Tago, Ana, & Beti. montanis inter quaelibet interiectis. Mediaeque valles sui latitudine deseruiunt vbertati, & humore fluminum fecundantur, & pro magna parte riuus, & fontibus irrigantur, sed & puteorum suffragia raro desunt, fecunda frugibus, amena fructibus, delicia piscibus, sapida lacticijs, clamosa venationibus, gulosa armentis, & gregibus: superba equis: commoda mulis: priuilegiata castris: curiosa vino, deses pane: diues metallis: gloriosa sericis: dulcis mellibus: copiosa oleo: laeta croco: praecellens ingenio: audax in praelio: agilis exercitio: fidelis dominio: facilis studio: pollens eloquio: fertilis in omnibus, nulla in fertilitate similis: nulla munitionibus comparabilis: paucae magnitudine aequales: in libertate praecipua fidelitate preciosa: in audacia singularis. Sunt & alia flumina, quae retentis nominibus capitalia nuncupantur, vt Minius, qui in parte Galleciae oritur, & per eandem discurrens prouinciam in Oceanum deriuatur. Ab hoc & flumine prouincia illa Minea appellatur. Abaris, & Succaris, quae oriuntur in territorio Segontinensi Toletanae prouinciae in Rhenū retentis nominibus dilabuntur. Hoc ergo regnum tam nobile, tam ornatum patriae gladio in se uerso, quasi in eo manus hostium non ceperissent, succubuit vno impetu vix incepto, & captae fuerunt omnes Hispaniae ciuitates, & manibus diripientium sunt subuersae.

Gallia
Gothica.
Rutenſis.
Alba.
Viuariū.

Minius
Minea.
Abaris.
Succarie.

Deploratio Hispaniae, & de causa excidij Gothorum.

Caput. XXI.

BELL O autem miserabiliter consummato, cum vix superesset, qui ad bellū ex alterutra partiū non venisset, omnibus in se cecis, remansit terra populis vacua, sanguine plena, fletu madida, vlulatu clamosa, aduenis hospita, ciuibus peregrina, nudata incolis, orbata filijs, confusa Barbaris, infecta sanguine, stupida vulnere, destituta munimine, & suorum solatio desolata. Iam clades Herculis innouantur, iam Vandalorum, Alanorum, & Sueuorum obducta vulnera reputrescunt, quae olim Romanorum gladio fauciata, Gothorum medicamine post curata, nunc ipsa foetu caeditur, iam extincto, & oblita cantica in loquela labij, iam lingua loquitur peregrina. Viri exercitus in coccineis, & equorum igneae sunt habenae, eorum facies vt nigredo, vultus gloria quasi oleae, & eorum oculi velut ignis, velocior pardis miles eius, & lupo crudelior vespertino. Enimvero gens Aphrorum, quae olim de viribus non praesumens dolis & diuitijs nitebatur, nunc ei cedit Gothorum strenuitas in momento, quae citius cecidit, quam dici possit, & vix relinquitur, vt deploret, quod mortis instantia non reliquit, vt clamet transeuntibus iam non

viua. Attendite si est dolor similis sicut meus, vox eius percipitur, vt Phitonis, & elo-
 quium eius musitat, vt ex humo, ploratus & vlulatus lugubris vix auditur. Hispa-
 nia suos filios plorat, & consolari non potuit, quia non sunt, facta est eius habitatio
 iam deserta, eius gloria iam confusa, iam eius filij gladio ceciderunt, & eius inclyti iam
 captiui, Principes eius in opprobrium habuerunt, & vix bellator in exterminiū, qui
 erant liberi, mancipati sunt seruituti. Qui consueuerant in militia gloriari, cogun-
 tur cultro, & vomere incuruari. Qui vescebantur voluptuose, nec vilibus satian-
 tur, & qui nutriti sunt in croceis, non tangibilia amplexantur, vt nec inundatio plu-
 uiarum, nec alluuiō tempestatum eis potuerunt adaquari, quæ Hispaniam non præ-
 tereunt tempestates, paruuli alliduntur, adolēcentes cēdibus inuoluuntur, iuuenes
 gladijs extinguuntur. Viri prælijs prosternuntur. Senes excidio consumuntur,
 & quos senium, & decrepita fecerat honorandos, hos Afrorum crudelitas abiicit ex-
 tirpandos, mulieres seruantur ad ignominiam, & earum speciositas ad contume-
 liam. Qui robustus animo occubuit gladio, qui velox pedibus a sagittarijs est
 confossus, pepercit gladius inimicis, & in domesticos debacchatur, non erat, qui re-
 sisteret Gothis dimicantibus in seipsos. Quis dabit capiti meo aquas, & fontem ocu-
 lis lachrymarum, vt plorem excidium Hispanorum, & miseriam gentis Gothorum?
 Conticuit religiosa sacerdotum, cessauit frequentia ministrorum, abcessit diligentia
 prælatorum, periit doctrina fidei, & sanctorum vnio, pater soluitur orthodoxorum,
 sanctuaria destruuntur, ecclesiæ diruuntur, Et quæ laudabant in cymbalis, prouo-
 cant in blasphemijs, lignum salutis a sanctis eijcitur, non est, qui aspiciat, vt saluetur,
 solemnia penitus cessauerunt, & ecclesiæ organa in blaphemiam transierunt, non est
 qui iubilet in ecclesijs, & subsannat confessio Machometi, defecdat abusio orna-
 menta, & vasa sancta contaminant alieni, religionem deuorant inimici, & omnis habita-
 tio desolatur, cum occiditur habitator, ciuitates ignominijs consumuntur, & quæq;
 viridia succiduntur. Adeo enim pestis inualuit, quod in tota Hispania non reman-
 sit ciuitas Cathedralis, quæ non fuerit aut incensa, aut diruta. Arabes enim, qua vi
 non poterant subiugare, falso foedere deceperunt Oppa filio Aegicæ Hispalensi
 Episcopo suadente, vt subiecti Arabibus viuerent sub tributo, & si forte Dominus
 patriam visiteret, fierent subuenientibus in succursum, & sic fraudibus circumuenti
 reddiderunt oppida, & præsidia ciuitatum, & isti dicti sunt Mixti Arabes, eo quod
 mixti Arabibus conuiuebant, quorum hodie apud nos, nomen perseuerat, & genus
 & tali fraude Arabes fere omnia occuparunt, & omnibus occupatis, rupto foedere
 thesauros ecclesiarum, & diuitias incolarum pariter exhausserunt: Nisi quod Epi-
 scopi postmodum cum reliquijs Asturijs se dederunt. Quicquid illa Babylon
 magna inter regna sæculi prima a Cyro & Dario subuersa pertulit, nisi quod per-
 petuo exterminio solū a bestijs, & serpētibus habitat, Quicquid domina prouin-
 ciarum Roma ab Alarico, & Athaulpho Gothorū Regibus, & Giferico Vandalo-
 rum Principe est perpeffa, Quicquid Hierusalem iuxta dominicā prophetiā lapide
 sup lapidē non relicto sustinuit diruta, & incensa, Quicquid Carthago nobilis a Sci-
 pione Romano direptione, & incendio passa fuit, hoc misera Hispania omnium
 cladum coniectis miserij est experta, nec est, qui adijciat misereri. Sed quia Regis
 ad exemplum totus componitur orbis, peccata Vitizæ, & vltimi Roderici, & alio-
 rum Regum, qui præcesserant, quorum aliqui factione, aliqui fratricidio, seu parri-
 cidio regni vsurpauerant potestatem, successionē legitimā non seruata, incanduit ira Dei,

Ecclesia-
 rum de-
 structio.

Oppa-
 Aegica.

& Gothorum gloriam, quam hactenus sustentarat, eiecit à facie maiestatis, & quos sustinuit in hæresi Arriana a tempore Valentis Imperatoris, vsq; ad tempora Recaredi, sicut superius est descriptum, nunc Vitizæ abominationibus, & aliorum Regum sceleribus prouocatus non addidit vltius tolerare. Nomina autem Regum hic duximus exprimenda, qui factioso gladio perierunt. Athaulphus apud Barchinonam inter familiares fabulas a quodam suorum fuit proditionaliter interfectus. Segericus fuit a suis similiter interfectus, & Turismundus apud Tholosam concilio fratris sui a suo famulo interfectus, Theudoricus fuit a fratre suo similiter interfectus, Amaricus apud Narbonam in foro fuit a suo exercitu interfectus, & Theudis fuit interfectus a quodam, qui se insanum, vt Regem interficeret, simulauit, Theodiscus apud Hispalem, a quodam suorum fuit inter epulas iugulatus, Agila a suis est apud Emeritam interfectus, Leouigildus interfecit filium suum Hermeuigildum, eo quod nolebat heresi consentire, & Luiba filius Recharedi a Viterico fuit proditionaliter interfectus, Vitericus cõiuratione quorũdam fuit inter epulas interfectus, & Vitiza a Roderico exoculatus, & Rodericus a Iuliano, vt creditur, interfectus, Froila fratrem suum Vimaramim proprijs manibus interfecit, & sui vindictam apud Canicas Froilam occidit.

Barcino.

Tholosa.

Narho.
Hispalis.

Qualiter Taric vrbes, & oppida occupauit.

Caput. XXI.

OST bellum autem infauste patratum, Taric Christianos fuit vsque in Ecnam secutus, & qui erant in ciuitate, & etiam qui extra, fugerant, adhuc de multitudine confidentes ei improuide occurrunt, & bello infeliciter inchoato, infeliciter perierunt, & occisis pluribus, plures ad ciuitatis ambitum redierunt. Taric autem cum suo exercitu resedit iuxta fluuiũ Cilofontis, qui ex tunc dicitur fons

Taric.
Attygis.

Tarici. Christiani autem audientes quod gens aduenerat, quæ Gothorum gloriam sua multitudine superarat, & licet falso, quod humanis carnibus vesceretur, tanta se ignauia abiecerunt, vt nec resistere cogitarent, & quia Toletum cunctas vrbes fortitudine præcellebat, curabant omnes inibi receptari, & aliæ ciuitates, & oppida remanserunt paucis defensoribus habitata. Tunc Comes Iulianus Taric consuluit, vt de suo exercitu bellatoribus compartitis, per diuersas partes Hispania vastaretur, & ipse daret de suis complicitibus, qui ducatu, & auxilio Arabes adiuuarent. Tunc Taric diuisit exercitum, & misit quendam, qui de Christiano factus fuerat sarracenus, qui dicebatur Arabice Mogeit airomi: & erat seruus Amiramamonini, & duxit secum. dec. milites, & Cordubam est profectus, vix enim inter Arabes pedes quispiam reperiatur: Nam ex equis Gothorum de pedestri ordine milites fuerant facti, & misit alium exercitum contra Malacam, & Granatam. Ipse autem cum maiori exercitu venit Mentefam prope Giennium, & ciuitatem funditus dissipauit. Mogeit autem cum Cordubæ venisset, in villa, quæ Secunda dicitur prope Cordubam, insidias occultauit, & quidam de exercitu a quodam pastore, quem ceperat, rumores Cordubæ sciscitarunt, qui & retulit maiores Cordubæ ad Toleti præsidium confugisse, & profectum vrbis cum. cccc. militibus remansisse, et vrbem circumdatam muro forti, nisi quod iuxta pontem erat muri ambitus intercisus. Mogeit autem cum suo exercitu transiit Bethim, et aëre & rore noctuo tenebroso venit ad locum, per quẽ muri interruptio viam dabat, vbi etiam erat ficulnea, cui, vt scalæ auxilio adhæreres ad locum

Toletum

Mogeit.

Corduba

Malacæ.

Granata.

Mentefa

Corduba

intercidij ascenderunt, & vittis Mogeit vsi pro funibus ad muri ardua cōscenderunt, & vigilibus interfectis seras, & ianuas infregerunt, & per pontis ianuam intrauerunt, quod cum vrbis dominus percepisset, in ecclesie præsidium, quod erat fortissimum, se recepit, sed ibi cum tribus mensibus obsederunt, post quos idem dominus ciuitatis ad montana, que imminent ciuitati, dimissis aliquibus in ecclesie munimento, abiit fugitiuus, quod cum ad Mogeit noticiam peruenisset, post eum insecutores continuo destinauit, infelix autem fugitiui equi casu præcipiti conquassato, desperatis rebus, vt in proprio clipeo residebat, quem Mogeit superueniēs cepit viuum, nec aliquis de senioribus Hispanorum captus dicitur præter istum. Omnes enim alij deditione, aut foedere se dederunt. Mogeit autem Cordubā rediens tandiu præsidium ecclesie impugnauit, donec captos capitibus mutilauit, & ex tunc dicta fuit ecclesia captiuorū. Iudeos autem, qui inibi morabantur, cum suis Arabibus ad populationem, & custodiam Cordubæ dimiserunt. Dominum autem vrbis, quem ceperant, Vlit Amiramamonino Arabo præsentarunt,

De captione Malacæ, & Murtiæ, & Granatæ.

Caput. XXIII.

XERCITVS autem, qui Malacam iuerat, cepit eam, & Christiani, qui inibi habitabant ad montium ardua confugerunt. Alius exercitus Granatam diutius impugnatam victoria simili occupauit, & Iudæis ibidem morantibus, & Arabibus stabiliiuit. Deinde ad vrbem, que tunc Oreola nunc Murtia dicitur properauit, & dominus Murtiæ egrediens contra eos infeliciter est aggressus, & in vrbis ambitu circumseptus, cum esset prouidus, & discretus, fecit mulierū capita circumcidi, vt in muris afforis apparentes viri, eminus crederentur, & cannæ, quas manibus præferebant, lanceæ putarentur, ipse autem se simulans nūcium ciuitatis exiuit ad obsessores, & blandiens domino eorundem securitatis gratiam impetrauit, interposito foedere treguarum. Tunc paucos ex eis introduxit in ciuitatem, & cum vidissent hominum raritatem, de datis treguis doluerunt, nec tamen pro religione iuramenti treguas violarunt, sed paucis Arabibus ibi relictis, cæteri Toletum iuere, vbi Taric tunc temporis consistebat. Cum enim Toletum venisset, inuenit eam fere habitatoribus destitutam, plures enim ad Amayeram, alij ad asturias, alij confugerant ad montana. Taric autem ex Arabibus, quos secum duxerat, & Iudæis, quos Toleti inuenerat, muniuit Toletum, exinde iuit Guadalaiaram, & ad montem, qui dicitur Gebelculeman, & imposuit ei nomen Gebeltaric, inde venit ad ciuitatem Montiuicinam, in qua inuenit mensam viridem ex lapide precioso, & mensa, & pedes ex vno lapide erant, & erat immensæ latitudinis, & longitudinis, & imposuit villæ nomē Medina talmeida, quod interpretatur ciuitas mensæ, ex inde venit Amaiam olim Patriciam ciuitatem, ad quam propter fortitudinis prærogatiuam deiecta confugerat multitudo, sed quia fame, & penuria fere laborabat tota Hispania, fame protinus fuit capta, & cepit ibi multa millia captiuorum, & thesauros, & donaria magnatum, exinde campos Gothicos, & Asturicam deuastauit, & in Asturijs ciuitatem Gegionem, & alia loca plurima occupauit, & in locis idoneis præpositos stabiliiuit, & Toletum post modum est reuersus anno Arabum. XCIII. Muza autem filius Azair anno prædicto mense Ramadan audiens magnalia, quæ Taric princeps sui exercitus

Malaca.

Oreola.
Murtia.

Toletum
Taric.

Guadal-
faiara.
Gebel-
taric.
Gebelcu-
lema.
Medina-
talmeida
Ciuitas
mensæ
Amaia.
Campi
gothici.
Asturica
Gegion.
Muza.

exercuerat in Hispanos, familiaris zeli ductus inuidia in Hispanias cisfretauit, ducens secum plusquam. XII. millia bellatorum, & cum venisset ad insulam viridem, quæ Gelzirat alhadra iam Arabice dicebatur, incolæ suaserunt, vt ea via, qua Taric intrauerat, ipse iret, quod noluit acceptare. Tunc auditores, qui dicuntur Adalides, & alij Christiani suaserunt, vt per alia loca, & ciuitates, quæ a Taric non dū fuerant acquisite, ipse procederet maiora præteritis patraturus, & ipse gaudens eorum cōsilio approbato venit ad locum munitum, qui latine Ciuitas salua, ab Arabibus Medinat sidona exinde fuit dicta, hæc est inter mare, & eam quæ nunc Xerez, latine autem dicitur Assidona, & eam pugnae violentia occupauit. Deinde venit Carmonam, & quia dictum fuerat ei, quod vix impugnatione aliqua posset capi, misit comitem Iulianum cum aliquibus Christianis, vt fugam, quasi victi a prælio simularēt, & sic a ciuibus receptati, pro hospitalitatis officio, hospitam ciuitatem in manus Arabum prodiderunt, noctu enim vigiles occiderunt, & per portam, quæ Cortoba dicitur, Arabes induxerunt. Deinde venit Hispalim, in qua Gothorum substiterat multitudo, quæ ante Gothorum aduentū a Silinguis Vandalis vrbs regia habebatur, sed Gothi ab ea mutauerunt curiam in Toletum, hanc Hispalim, cum Muza aliquando obsedisset, Christiani, qui iuerant ad villam, quæ Beia dicitur, aufugerunt. Ipse autem captam Hispalim de Iudæis, & Arabibus populauit, & inde iuit Beiam, & eam dispendio simili occupauit. Deinde iuit Emeritam, quæ multis, & antiquis edificijs antiquæ dignitatis gloriam testabatur, & incolæ de multitudine præsumentes contra eum ad præliū exierunt, sed ea die Muza non potuit præualere. Videns autem quod vi non poterat obtinere, in Lapidicina vrbi proxima insidias occultauit, & sequenti die, vt heri fecerant, ciues ad prælium processerunt, sed inter celatam, & acies intercepti ex ciuibus plurimi occiderunt, & qui euadere potuerunt, ad vrbis ambitum confugerunt. Erat enim muri firmitas miro opere fabricata. Christiani autem corde pulillanimitatis despe- rantes sequenti die colloquium petierunt. Cumq; permissi ad Muze præsentiam accessissent, & viri caniciem attendentes, ad suos post colloquium redierunt, & exposita canicie obfessoris opinati sunt senem breui tēpore desitutum, & ideo illa die a compositionis colloquio destiterunt. Tunc Muza præcepit murū perfodi circumquaq; obfessi autem abintus exeuntes plures ex fossoribus occiderūt. Die tertio iterum colloquium postulantes ad Muze præsentiam redierunt, & quos pridie canos notaauerant, tincturæ opere coloris contrarij inuenerunt, & fatuitate attoniti miraculum reputarunt, & ad suos ilico redeuntes nunciarunt virum virtute præditum, qui nunc iuuenili, nunc senili præstantia iuxta beneplacitum mutabatur, & hoc miraculo conturbati urbem protinus reddiderunt, interposito tamen pacto, vt saluis rebus recederent & personis. Cepit itaq; villam anno Arabum. XCIII. vltima die mensis Ramadan. Et dum hæc fierent Christiani de Elepla, & Veia, & alijs partibus insurgentes Hispalim adierunt, & vrbis præsidium occupantes plures ex Arabibus, quos Muza reliquerat occiderunt, cæteri, qui euadere potuerunt, ad Emeritam, quam Muza ceperat, confugerunt. Tunc Muza filium suum Abdulaziz misit Hispalim cum exercitu copioso, qui veniens urbem, ilico occupauit, & Christianos, qui cædem egerāt, interfecit, Eleplam etiam occisis incolis occupauit. Dum hæc aguntur, Pelagius in Asturijs rebellauit. Muza autem victorij, & spolijs gloriosus iuit Toletum, vbi Taric non minori gloria residebat, qui in occursum Muza ad Talauere confinia est egressus, & iuxta riuum, qui Teitar dicitur, simulato gaudio conuenerunt. Muza autem,

Insula viridis.
Gelzirat aladra.

Ciuitas salua.
Medinat sidona.
Xerez.
Assidona.
Carmona.
Hispalis.
Silingi.
Vandalis.
Beia.
Emerita.

Elepla.
Veia.

Pelagius.

Talauera.
Teitar.

qui Taric calumnias cogitabat, Taric redarguit indignanter, eo quod licet feliciter mandatum preterierat in peractis, & Toletum pariter venientes de optentis, & acquisitis, de diuitijs, & thesauris, de mēsa exquesiuit exactissime rationem, & receptis mensa viridi, & pecunijs, que Taric volūtarie reuelauit, veniētes ambo Cēsaraugustam ipsam, & ciuitates alias, & plura oppida Carpetanię, & Celtiberię occuparunt.

Cēsaraugustana.
Carpetania.
Celtiberia.

LIBER QVARTVS RE
RVM IN HISPANIA GESTARVM CHRONICON, de Pelagij Regis initio.

Caput Primum.

Pelagius.

Cantabria.

T dum tot dispendijs Hispaniam dissecarent, Deus omnipotens in ira sua misericordię non oblitus Pelagium quasi scintillam modicam in suo cōspectu voluit conseruare, hic Pelagius, vt est dictum, fugiens a facie Vithię, qui eum voluerat excęcare, licet spatharius eius fuisset, apud Cantabriam se recepit, sed audiens succubiuisse exercitū Christianum, & Arabes quęq; desiderabilia inuasisse, sumpta secū sorore propria, Asturijs se donauit, vt saltim in Asturiarum angustijs posset Christiani nominis aliquam scintillam conseruare.

Asturia.
Biscaglia.
Alaua.
Guipuzcua.
Rucoma.
Aragonia.
Munuza.

Sarraceni enim totam Hispaniam occupauerant gentis Gothicę fortitudine iam contrita, nec alicubi resistente exceptis paucis reliquijs, quę in montanis Asturiarum, & Biscagię, Alauę, Guipuzcuię, Ruchonię, & Aragonię remanserunt, quos ideo Dominus reseruauit, ne lucerna sanctorum in Hispanijs coram domino extinguere tur. Pręfecerunt itaq; Sarraceni in singulis regionibus prępositos, qui a pauperibus, vinitoribus, & agricolis Christianis, quos sub tributo permiserant permanere, cęsus colligerēt, & tributa. Erat enim in regione Gegionis iā Sarracenis subdita, qui et in mōtanis aliqua loca occuparūt pręfect⁹ quidē Munuza nomine, Christianus quidem, sed Arabibus foederatus, qui captus pulchritudine sororis Pelagij, cum eo amicicias simulauit, & fingēs causam legationis Pelagium misit Cordubam, quę olim patricia, tunc erat Arabibus sedes regni, eo misso Munuza procurante quodam liberto sibi sororem Pelagij copulauit, sed postquam Pelagius redijt, facinus noluit tolerare, & resumpta sorore, licet dissimulans, in Asturijs se recepit non minus magnanimus, quam sollicitus, liberationem patrię adhuc sperans. Munuza autem pro ablatione coniugis reputans se contemptum, Taric principi nunciauit iam manifeste Pelagium rebellare, qui missis militibus pręcepit Munuzę, vt Pelagium caperet, & Cordubam destinaret. Cumq; milites ad Asturias peruenissent, voluerunt Pelagium dolo composito retinere, sed consilium per quendam amicum in vico, qui Vrete dicitur, Pelagio reuelato, quia non poterat armis resistere, ad oppositam ripam Pionię fluminis equo insidens pernatauit, & quia fluuius inundabat, Sarraceni persequi cessauerunt, & ad vallem, quę Canice dicitur solus venit. Inueniensq; plurimos, qui metu ad edicta Arabū properabant, spiritu fortitudinis, & spe in domino confortauit, quia & si propter peccata flagellat filio pestilentes, in fine tamen non obliuiscetur misereri.

Vrete.
Ponia.

Vallis Canice.

Illi autem sacra monita attendentes excusso metu facti magnanimi, & fideles ad montem magnum, qui Aulseua dicitur, conscenderunt, & per omnes Astures sacra monita persuadens quasi de graui somno pusillanimes excitauit, & de omnibus partibus Asturiarum ad eum tanquam ad Dei nunciū concurrentes in tāta desolatione ipsum in principem elegerunt. Cœpitq; per loca deuia, & incerta cædes agere cōtra Mauros, & quasi Girouagus eorū totam victoriam perturbare, & suos ad persecutionem Arabum roborare. Exercitus autem, qui in capturam eius venerat, Cordubam est reuersus. Quod cum audisset Taric, qui Cordubæ residebat, Alchamam principem militiæ contra Pelagium destinauit, & Oppa Episcopum Hispalensem filiū Aegicæ, vt Pelagium ad obediendum sibi monitis suaderet.

Aulseua.

Alchama

De introitu Pelagij in caueam, & strage Arabum, & captione Oppæ &c.

Caput. II.

QVORVM aduentum cum Pelagius percepisset, in cauea quadam, quæ est in latere montis Aulseuæ, de quo diximus, se recepit, est autem hæc cauea quasi diuino artificio rupe inexpugnabili circumclusa, & ab impugnatione securo. Et cum illa cauea vix sit mille hominum receptiua, assumptis secū, quos strenuiores credidit, reliquos diuinæ gratiæ commendauit, vt in tutis montium Dei misericordiā,

Aulseua.

& rei exitum expectaret. Ipse autem in cauea cum ijs, qui secum aderant, Dei misericordiam implorauit. Cumq; Alchaman, & Oppa Episcopus cum multitudine fundibulariorum, & peditum ad Asturias peruenissent, & vastationes aliquas peregrissent, demum in circuitu caueæ fixis tentorijs recederunt. Oppa autem, qui multos Christianos suaserat, tunc, vt fertur, mulo insidens dicitur Pelagium taliter allocutus.

Quanta fuerit Gothorum gloria in Hispanijs ipse nosti, & licet semper cōtra Romanos, & gentes barbaras inuicta fuerit, nunc Dei iudicio victa plorat, quæ est ergo fiducia tua, vt clausus in antro cū viris pauculis nitaris resistere contra Arabes, quos totus exercitus gentis Gothicæ sub vno Rege non potuit sustinere? recole Gothorū regnum quanta doctrina, quanta potentia abundauit, & nunc vltimæ virtutis exinanitione consumptum ad nihilum est redactum. Consule igitur vitæ tuæ, & eorum, qui tecum pari miseria consumentur, & Taric inuicti principis te exhibe voluntati, vt & honoribus redoneris, & cum ijs, qui tecum sunt, vita, & operibus perfruaris.

Oppa oratio.

Cui respondit Pelagius. Er si ad tempus Deus percutiat filios pestilentes, non tamen proijciat in æternum. Nosti autem Episcopo Oppa qualiter tu, & fratres tui, & pater tuus Rex Vitiza vestris sceleribus cum Iuliano comite irā altissimi prouocastis, propter quod excidium gentis Gothicæ superuenit, & flet ecclesia penitus destituta filios perditos, & extinctos, nec consolari sufficit, donec Dominus cōsoleatur, sed per id modicū, & momentaneum exterminij nostri pondus adijciat ecclesia, vt resurgat, & ego sperans in misericordia Iesu Christi hanc multitudinem, cum qua venis, nullatenus pertimesco, habemus enim aduocatum apud patrē dominum Iesum Christum, in quem credimus, & speramus. Tunc Oppa Episcopus de persuasione desperans exercitui dixisse ferunt. Inueni hominem obstinatum, nil restat de cætero nisi pugna,

Pelagij responsum.

Tunc Alchaman præcepit fundibularijs, sagittarijs, iacularijs ostium spelūcæ fortiter impugnare. Sed Dei manu pro suis conclusis misericorditer dimicante lapi-

des, sagittæ, & iacula in emissorum intentum vertebantur. Sicque tali iudicio ferme. XX. millibus Arabum interfectis, cæteri quasi vertigine turbabantur. Quod Pelagius cum vidisset, laudans Dei potētiam, & spiritu fortitudinis roboratus cum suis egreditur a spelunca, & Alchaman cum maxima multitudine Arabum interfecit, præter eos, qui euersis iaculis perierunt. Reliqui vero ad Aufeug ardua fugientes ab ijs, quos Pelagius reliquerat, cedibus perierunt. Qui autem ab ijs euaserant, in Libana ad ripam Deue fluminis peruerunt, & super quodam montis supercilio incedentes eodem supercilio in fluuium corruente, & aggere opprimente in flumine sunt submersi, & Aegyptiorum submersio nouo miraculo presentatur. Oppa autem a Pelagio captus mansit, ab aliquibus dicitur Oppa fuisse filius Vitizæ, ab aliquibus frater Comitum Iuliani. Sed verius filius fuit Aegicæ, & frater Vitizæ, sed vtrumlibet istorum fuerit, certum est fuisse Archiepiscopum Hispalensem.

Aufeua.

Libana.
Deua.

De translatione arcæ, & reliquiarum, & sanctorum librorum in Asturias.

Caput. III.

VRBANVS autem Sinderedi successor, de quo superius diximus, arcam reliquiarum, & scripta beati Ildefonsi, & Iuliani Pomerij, & vestem sacram, quam beata Virgo dederat Ildefonso, cum iam videret in Hispanijs destructionem ecclesie, & populi Christiani, ad Asturias dicitur detulisse, & de loco in locum, vt persecutio exprocebat, a fidelibus ferebatur. Postquam vero vrbs regia fuit non irruptione, sed foedere ab Arabibus occupata, quod tamen foedus Sarraceni postea irruerunt. Clerus, & Christiani eieci cum alijs, qui in Hispanijs seruituti barbaricæ mancipati elegerunt degere sub tributo, permitti sunt in lege, & ecclesiasticis institutis, & habere pontifices, & euangelicos sacerdotes, apud quos viguit officium Isidori, & Leandri, & viget hodie in vi. parrochijs Toletanis. Eo & tempore quo Urbanus in vrbe regia presidebat, Ouātius Archidiaconus Toletanus doctrina, sapiētia, & sanctitate secundum scripturas spe, fide, charitate præcipuus habebat, & Frodoarius Accitanæ vrbs Episcopus religione, & sapiētia predicabatur insignis, & vsq; ad tempora Almohadū, q; Imperatoris Aldefonsi tempore incoeperunt, in pace instituta euāgelica seruauerunt, & in isto medio fuit apud Hispalim gloriosus, & sanctissimus Ioānes Episcopus, q; ab Arabibus Caeit almatran vocabatur, & magna scientia in lingua Arabica claruit, multis miraculorum operationibus gloriosus effulsit, qui etiā sacras scripturas catholicis expositionibus declarauit, quas ad informationem posterorum, Arabice conscriptas reliquit, quas fuit etiā ibi alius electus nomine Clemens, qui fugit a facie Almohadū Talauerā. ibiq; diu moratus vitam finiuit, cuius contemporaneos memini me vidisse. Venerunt etiam tres Episcopi. Assidonensis, & Elepēsis, & tertius de Marchena, & quidam Archidiaconus sanctissimus, pro quo etiā dominus miracula operabatur, qui Archiquez Arabice dicebatur, & vsq; ad mortem in vrbe regia permanserunt Episcopalia exercentes, & vnus eorum in ecclesia maiori est sepultus. Quod autem ab aliquibus dicitur quod a Iuliano pontifice Toletano, & Pelagio principe reliquiarum arca, & sanctorum scripta ab ecclesia Toletana in Asturias sunt translata, stare non potest, cum Iulianus Pomerius tertius fuerit ab Ildefonso, & Sinderedus, sub quo Hispaniæ destructio, quartus fuerit a Iuliano, hoc modo Ildefonso successit Quiricus, cui Iulianus Pomerius, cui Sisibertus, cui scelix, cui Gūdericus, cui Sinderedus, sub quo fuit ab Arabibus

Ouātius.
Frodoarius.

Ioannes.

ciuitas

ciuitas occupata. Item ab aliquibus dicitur, quod Primatus Hispaniæ prius fuit in ecclesia Hispalensi, & post translatus ad ecclesiã Toletanã, quod etiã stare non potest. In XVI. enim concilio Toletano, vbi Sifibertus Archiepiscopus Toletanus fuit depositus merito culpe sue, a generali concilio omniũ Archiepiscoporũ, Episcoporũ, & Clerici Hispaniarũ, & Gallie Gothice, decreuerũt nihil tractandũ in cõcilio donec prouideret primæ sedi Vrbis regie de pastore. Et electus, & translatus fuit Felix Archiepiscopus Hispalensis ad ecclesiã Toletanã factus Pontifex Toletanus. & in eodẽ concilio Faustinus Bracharensis Archiepiscopus factus est Hispalensis. Felix Portugalensis Episcopus factus est Megarensis Archiepiscopus, & postea de ordinatione earũ concorditer tractauerunt. Vnde patet, quod si Hispalensis ecclesiæ maior esset, non transferretur eius Episcopus ad minorẽ. Quia igitur propter diuersas relationes scriptorum interdum de veritate historiæ dubitatur, diligentia lectoris inquirat, vt ex scripturis authenticis videat, quid debeat approbare.

De morte Munuzæ, & filiorum Vitizæ & Comitis Iuliani, & Regis Pelagij.
Caput. III.

VNC ergo ad ordinem Historiæ reuertamur. Cum itaq; Dominus diuino prælio inimicos suos ad ostium caueæ Pelagij Principis, & in rupe Deuzæ fluuio imminente præcipitio, & iaculis prostrauisset, Munuza, qui ciuitati Gegioni maritime, & Asturijs præsidebat, fuge periculo se commisit, sed ab Asturibus in vico, qui Olalies dicitur, fuit captus, & interfectus. Licet autẽ Gegio ciuitas sit deserta, Gijon terra vulgariter appellatur, in qua est monasteriũ sancti Saluatoris. Muza autem condolens stragi suspicatus est factione filiorum Vitizæ, & Iuliani Comitis prouenisse, & eos pariter pactis & capitibus, & vita priuauit. Gothi autem, quibus fugæ facultas affuerat, audientes quod a Gothis manus Domini non discesserat, clanculo se furãtes ad Pelagium Principem aduenerunt, & zelantes legem, & Machabæorum iusticiam æmulantes pro fide commori elegerunt. Ciuitatem etiam Legionem, quæ in descensu Asturiarum ab Arabibus tenebatur, primo exercitu inuaserunt in ea vexilla fidei exaltantes. Eo tempore Aldefonsus Catholicus filius Petri Ducis Cantabriæ, in Asturias transmigravit bella Domini cum Pelagio Principe pugnaturus, cui Princeps Pelagius in vxorem dedit suam filiam Ormisindam. Pelagius vero post multa bella decenter exercitatus migravit cum domino apud Canicas anno, XVIII. regni sui.

Deua.
Olalies.
Canicæ.

Gegio.

De regno Fafilæ, & Aldefonsi Catholici, & eorum morte.
Caput. V.

MOR TVO Pelagio, coepit regnare Fasila filius eius æra. DCC. LXX. & regnavit annis. II. qui leuitate ductus plus debito venationibus insistebat, & quadã die dũ vrsũ insequi niteretur, decreuerat enim cum vrsũ singulariter decertare, ab eodẽ vrsũ fuit miserabiliter interfectus. Iste dignũ memoria nihil egit, nisi quod quadã ecclesiã sancte Crucis pulchro opere decorauit. Post hunc coepit regnare gener Pelagij Aldefonsus æra. DCC. LXXII. & regnavit annis. XIX. Hic agnominatus fuit Catholicus, quia documenta fidei in se legaliter obseruauit, & ad id alios, vt zelator fidei, prouocauit, & ideo ab omnibus amabatur, & communi voto ab omnibus in Regem est receptus. Hic fuit filius Petri Ducis Cantabriæ,

æra. dcc.
lxx

æra. dcc.
lxxij.

Froila.
Recared?

& habuit fratrem, qui Froila dicebatur, fuit autē Petrus Dux ex progenie gloriosissimi Principis Recaredi, qui cum fratre suo Froila sepius Arabes bellis intentans plurima bella gessit, & ciuitates multas occupatas ab eis Christianæ potentię redonauit, quasdam muniens, quasdam prosternens, quas bellatorū defectu non poterat retinere. Retinuit autē in Gallecia Lucum, & Tudam, & Astoricam. In descensu autē Asturiarum expugnato exercitu Arabū, Legionem, quę postea ex frequentī Regū habitatione Vrbs regia fuit dicta. Occupauit etiā campos Gothicos, qui ab Estola, Carrione, Pisorica, & Doria fluminibus includuntur, & in partibus Castellę Septēmanas, Dominas, Saldaniam, Amaiam, Mirandā, Cinisariam, Alesancum, Transmerā, Supportam, Catrantiū. Et a Malaua, et Ordunia, Viscagia, & Nauarra, et Ruconia, et Sarafacio vsq; ad Pyrenēū plurima castra muniuit populis Christianis. Et multis ex his qui tenebantur captiui reduxit ad patriam, & ad loca, quę potuit communire. Ad ipsum enim tanquam ad singulare Christianæ professionis asylum ex vicinis regionibus, quas Arabes occupauerant, Christiana mancipia concurrebant, & quāuis diuina gratia tantis eum honoribus exaltaret, humilitatem non deserens omnibus se amabilem exhibebat, & Deo deuotus in ciuitatibus, quas obtinuit. Secundum quod potuit opportune, dedit operam, vt Episcopi crearentur, quorum doctrina reliquię Christianæ in fide catholica firmarentur. ecclesias etiā, prout tanta desolatio tolerabat, structuris, & ornamentis liberaliter decorabat, libros etiam sacrę scripturę vndecunq; poterat colligebat, & omnia opera pietatis Deo & ecclesijs, & hominibus pro viribus exhibebat. Reliquit autem ex Ormisinda Regis Pelagij filia duos filios Froilam, & Vimarandum, & filiam Odifindam, & Mauregatum tertium filium ex ancilla, & propria morte vitam finiuit, in cuius transitu voces psallentium in aere feruntur auditę. Ecce quomodo tollitur iustus, & nemo cōsiderat, ablatu est a facie iniquitatis, & erit in pace memoria eius. Sepultus est autem cum vxore sua Ormisinda in ecclesia sanctę Marię in tentorio Canicarum.

Ormisinda.
Vimarandum.
Odifinda.
Mauregatus.

De Froila, & operibus eius, & morte. Caput. VI.

æra. dcc.
xci.
Ouetum.

POST mortem eius, Froila filius eius successit in regno. æra. DCC. XCI. & regnauit annis. XIII. Iste populauit Ouetum, & fecit ibi ecclesiā cathedralem. Cumque a tempore Vitizę insolens abominatio nolesset, vt Clerus carnalibus coniugijs potiretur, iste intelligens iram Dei pro tanta immundicia æstuasse, iuxta sacrorum canonū instituta precepit, vt ministri ecclesię castitate seruata, nullatenus matrimonijs, vel connubijs foedarentur, & licet alias austerus fuerit, & crudelis: propter hæc, quę circa Clerū instituit, direxit Dominus manū eius. Cumq; Omar Dux Cordubę fines Gallecię infestasset, occurrens ei Froila bello prostratū cepit, & interfecit, & in eo prelio quinquaginta quatuor millia Arabum ceciderunt, rebellantē etiā suo dño Gallecię populū subiugauit, eorū prouinciā deprędatus. Nauarros, & rebellātes inuasit, & sibi conciliās vxorē ex eorū regali progenie, Momeranā nomine, sibi duxit, & cū eis Vascones sibi infestos suę subdidit dicioni, rediēs ad Asturias suscepit filiū ex Momerana nomine Aldefonsum. Cūq; frater eius Vimarandus esset pulcher, strenuus, & affabilis, ab omnibus amabatur, quę Froila ob zelū regno proprijs manibus interfecit, & filiū eius Veremundū, quasi pro satisfactione, in filiū adoptauit. nec tamen cessauit in dignatio sui generis contra eum. Vnde & a suis apud Canicas fuit factio simili

Momerana.

Vimarandus.

Veremundus.

interfectus, & apud Ouetum cum vxore sua Momerna fuit traditus sepulturae.

De Aurelio, & Silone, & Mauregato, & Veremundo Diacono.

Caput. VII.

POST huius interitum Aurelius frater eius successit in regno, aera DCCC. IIII. & sex annis regnavit, cuius tēpore seruilis origo cōtra proprios dominos insurrexit, sed eius industria in seruitutē pristinā sunt redacti, & in diebus eius Silo frater eius Odifinde Froile Regis sorori coniugio copulatur, propter quam postea optinuit regni sceptrū, et in principio anni septem regni sui vitā finiuit morte propria, post cuius mortem Silo causa Odifinde regnum accepit, aera. DCCC. X. & regnavit annis. VIII. & in prauia ad regni solium subleuatur, cum Arabibus pacē firmavit, & Gallectiam rebellantem in monte Ciperio superavit, & suo Imperio subiugavit. Aldefonsus autem filius Froile, & Momernae propter Odifindam amicam suam regale palatium gubernabat, & Silonis negotia procurabat, quia Silo de prole ex Odifinda desperans iners fiebat, & anno regni sui octauo humanis actibus est ademptus, & in ecclesia sancti Ioannis apostoli, quam ipse construxerat, fuit sepultus. Silone autem defuncto. aera. DCCC. XVIII. omnes magniates palatij cum Regina Odifinda ad regni solium eleuant Aldefonsum. Mauregatus autem eius patruus ex ancilla, vt superius diximus, elatus in superbiam ad Arabes conualuit, eisque confederatus auxilium postulauit, spondens se eis fideliter seruiturum, si eorum auxilio nepotis Imperium obtineret. Cumq; enim esset affabilis, persuasit, & dato sibi exercitu Arabum regnum nepotis inuasit fauentibus sibi aliquibus Christianis. Aldefonsus autem a facie eius verens fugit in Alauam, & Nauarram, ipse autem Mauregatus, vt fauorem Arabum retineret, contra Dei legem multa commisit. Puellas enim nobiles ingenuas, & plebeias stupris Arabum concedebat. Vnde Deo, & hominibus odiosus, expletis in regno. V. annis, & prauus in Prauia habuit sepulturam. V. annis regnavit, sed eius anni in computatione temporum annis Aldefonsi Regis annumerantur. Eo mortuo Veremundus filius Froilae in Regē eligitur, & quamuis magnanimus regnum tamen sponte dimisit recolens se olim diaconi ordinem suscepisse, & duobus annis vixit in regno, & sobrinum suum Aldefonsum, qui ad Nauarros confugerat, reuocauit, & in regno substituit suscesorē, & cū eo alijs. IIII. annis, & sex mensibus dulcissimā duxit vitam, & propria morte vitam finiuit sepultus Oueti cū vxore sua Imilone, quam viuens a se, propter conscientiam ordinis, separauit, relictis ex ea duobus filijs paruulis Ranimiro, & Garsia.

aera. dccc.
iiij. dcc.
lxvi.

aera. dccc.
x. dcc lxx.
vij.
Ciperius
mons.

aera. dccc.
xviiij. dcc.
lxxx.
Mauregatus.

Alaua.

Prauia.

Veremundus.

Imilone.

De Aldefonso Casto, & pijs operibus eius. Caput. VIII.

Aldefonsus itaq; dictus Castus filius Regis Froilae vir virtutū, castitate, & pietate p̄cipuus absq; contactu foemine Celibem duxit vitam. Vnde & Aldefonsus Castus meruit nominari. XLI. annis regnavit, anno sui regni tertio exercit⁹ Arabū cū duce suo nomine Mugay Asturias est ingressus, sed Aldefonsi milites in loco, q̄ Lucos dicit, Arabes p̄uenerūt, & cū eodē Duce bello inito septuaginta milia Arabū ceciderūt multisq; p̄lijs repellens Arabū pacē patrie cōfirmavit. Anno autē regni sui. XI. a suis per tyrannidem regno expulsus in Abeliensi monasterio se recepit. Inde q; a Theudo, & alijs suis fidelibus reuocatus regni culmini redonatur.

Lucos.

Abdiense

Ouetum

Nunc misericordiae suae opera prosequamur. Hic cum multis virtutibus emicaret, palatia regia pulchro, & forti opere construxit Oueti. Fundauit etiam ecclesiam cathedralem, & maius altare in honore sancti Saluatoris, & altaria duodecim apostolorum cum suis titulis eleuauit, ecclesiamque sancte Mariae iuxta Basilicam sancti Thyrsi ex lapidibus, & columnis marmoreis argento, & auro cum regali palatio adornauit. & Gothorum gloriam tam in ecclesijs, quam in palatijs, ut olim Toleti fulserat, prout potuit, reparauit, & sic reparato templo per Eisdram & Neemiam, laetabantur iuuenes, qui prioris templi gloriam ignorabant, & senes flebant, qui prioris templi magnificentiam reolebant. Sic & ibi, qui gloriam viderant Toletanam, perfundebantur lachrymis, & moerore. Iuuenes autem praeterite glorie insciji Regis magnalia cum laudibus extollebant. In altari etiam sancti Michaelis posuit arcam reliquiaram, quam Rex Pelagius, & Urbanus Episcopus urbis Regiae tempore perdicionis Hispaniae ad Asturias transtulerunt, ad quam hodie ex vniuersis partibus deuote concurrunt populi Christiani laudantes Dei beneficia, quae Dominus Iesus Christus ibidem suis fidelibus impartitur, & in eadem ecclesia dicitur esse vestis illa gloriosissima, quam beata Virgo contulit glorioso Pontifici Ildelfonso. Haec autem arca reliquiarum dicitur Hierosolymis constructa fuisse, & tempore persecutionis Pseudomachometi per mare Hispalim fuisse translata, indeque Toletum adducta, demum, ut dictum est, tempore quassationis cum multis alijs sanctorum reliquijs in Asturijs collocata.

De Angelicis Aurificibus, & Bernardo. Caput. IX.

De hac cum Rex preciosos lapides coram aspiceret, cogitauit crucem de auro eisdem lapidibus fabricare, ipsique ab ecclesia ad palatium venienti occurrerunt duo angeli in effigie peregrina, se esse aurifices asserentes, Rex autem datis auro, & lapidibus etiam dedit domum, in qua possent secretius operari. Cumque in praedio consedisent, misit nuncios ad aurifices sollicitas, qui non essent. Cumque nuncij accessissent, inuenerunt crucem miro opere consummatam, & corusco splendore totius domus penetralia illustrantem, adeo ut non possent tantum splendorem intuentium oculi tolerare, quod Rex audiens festinauit, & tanto splendore comperito agens gratias saluatori conuocato Clero, & populo, & Pontifice gloriosam crucem altari obtulit Saluatoris, & ista referens Leoni tertio, qui sedi apostolice praesidebat, obtinuit, ut in Ouetensi ecclesia Archiepiscopus crearetur. Cumque circa talia, & circa praemia existeret animosus, Semena soror eius Comiti Sancti viro nobili furtiuo conubio clauis consensit, ex quo suscepit filium nomine Bernaldum.

Luna.

Quod cum ad Regis noticiam peruenisset, Comitum Sanctum in castro, quod Luna dicitur, carcere, & vinculis coarctauit mortis, & vinculorum statuens unum finem. Sororem autem Semenam religioni in monasterio mancipauit, Bernaldum, quia non habebat filium, delicate nutriuit, qui postquam adoleuit statura, vultu, eloquio, ingenio, & consilio, & etiam armis fere omnibus praeminebat.

De legatione ad Carolum, & victoria Regis Alphonfi. Caput. X.

EX autem longo regimine, & laboribus fatigatus ad Imperatorem Carolum, qui Italis, & Theutonicis, & Gallicis imperabat, secreta nuncios destinauit, qualiter carebat filijs, & regnum, si veniret in adiutorium, sibi daret. Imperator autem Carolus impugnationi Arabum insistebat. Qui cum Hispanias occupassent transiecto Pyreneo Galliam Gothicam Bur

degalam, Patauiam, & Turoniam, & fere totam Aquitaniam occuparunt. Sed eos Carolus ab occupatis sedibus virtute prelij abigebat etiã trans Pyrenæum partẽ Celtiberiæ, quæ Catalonia dicitur, vt victor inuasit, vt prepotens cõseruauit, & tamen his prelijs occupatus sponndit nuncijs ad Regis Aldefonsi auxiliũ se venturũ. Post nunciõrum autẽ reditum innotuit legatio magnatibus Aldefonsi, qui equanimiter non ferentes suaferũt Regi cum instãtia, vt quod mandauerat reuocaret, alioquin ipsum a regno expellerent, & pacta ei nullatenus obseruarent, & sibi de alieno domino prouiderent, malebant enim mori liberi, quã in Francorũ degere seruitutẽ, in his instante fortius cæteris Bernardo bonæ indolis, bonæ spei. Rex autẽ licet turbatus minis, & consilio satisfecit, & iteratis nuncijs ad Carolũ, quæ sponnderat, reuocauit. Iratus autẽ Carolus fidẽ mentitã intẽtans, cepit Regi Aldefonso terribiliter cõminare, & postpositis bellis Arabũ direxit acies in reliquias Hispaniarũ, qui cũ ad montana Hispaniæ peruenisset, in quibus pauci, qui gladiũ effugerãt habitabant, cũ clamore valido, tacti dolore cordis intrinsecus lachrymas cũ sacrificijs Domino miscuerũt quasi non super esset eis vltèrius viuere, cum cæli sententiã gladio Arabũ iam experti rediuiuẽ morti iterũ parabantur, quæ tanto amplius cruciabat, quanto ab illis timebant, de quorum debebant præsumere charitate, & quibus erant coniuncti sibula Christiana. Cumq; hoc verbum fuisset in Asturijs, Alaua, & Biscaglia, Nauarra, Ruconia, & Aragonia, diuulgatum, omnes eodem animo, & pari studio elegerunt mori potius, quam seruire, collectiq; in simul cum Rege Aldefonso contra Carolum processerunt. Carolus autem ad radicẽ Pyrenæi ex opposito in valle quadã exercitum collocauit, quæ adhuc hodie Hospita vallis vocatur. Inde q; procedens per vallem, quæ vallis Caroli dicitur planior inuenitur, ne ascendentes impediret asperitas Pyrenæi, vsq; ad summitatem montis porrecto agmine processerunt. In prima acie venerunt præfectus Britanniæ, Rollandus, & Anielmus Comes, & Egardus, qui erat præpositus mensæ Caroli, quibus occurrens Rex Aldefonsus cũ prædictis populis virtute gladij, immo domini superauit, & eis stratis, plures ex eis, qui porrecto agmine procedebant, cæde & impetu ceciderunt adhuc Carolo per vallẽ Caroli veniente. Cumq; stragem præcedentium comperisset, turbatus insonuit buccina, quam ferebat damno, metu, fuga, & periculo comitatus, & aliqui, qui a strage præcedentium aberrabant, eisdem comitibus sociati ad eum semianimes audita buccina confugerant. Et ad eos, qui extrema exercitus obseruabant propter Bermaldum, de quo fama erat, quod cum exercitu Arabum per partes Aspæ, & Secolæ veniebat, postrema exercitus inuasurus, & ipse tamen in strage primorum semper astitit Aldefonso. Carolus autem indignatione, & confusione demõnitus, tantam multitudinem suorum extinctam deplorans, & clades quas Arabibus intulerat parui pendens, ad Germaniam repedauit, vt reperto exercitu Hispaniam retentaret. Sed thermarum delicijs interceptus exercitum crastinando obiit Aquisgram, & in glorioso tumulto sepelitur, qui erat prisicarum victoriarum epitaphijs circumscriptus, ea parte uacua remanente, qua valle Caroli vindictam minitans inglorius redijt, & inultus. Nonnulli istorum fabulis inhærentes ferunt Carolum ciuitates plurimas, castra, & oppida in Hispanijs acquisisse, multaq; prælia cum Arabibus strenue perpetrasse, & stratam publicam a Gallis, & Germania ad sanctum Iacobum recto itinere direxisse. Quod quidẽ quantũ ad partem Catalonia scilicet Varemõnensis, Gerũdensis, Ausonensis, Vrgelensis territoria satis cõstat, q̄ cũ Gothica Gallia Rex Francorum dicit ad se ex ea acquisitione, quã superius diximus, pertinere.

Patauia.
Turoniam.
Aquitania.

Vallis hospita.
Vallis Caroli.

Aspæ.
Secolæ.

Aquisgrã

Sed Comes Barcinoniæ dicit se transactione ab eius feudo liberum & exemptum.

De ciuitatibus Hispaniæ a quibus acquisitæ. Caput XI.

ERVM cum Carolus tempore Regis Casti, qui cœpit regnare æra. DCCC. XXV. fuisset noscatur, non inuenio, quas ciuitates, castra, vel oppida in Hispanijs acquisisset. Nam Tarracona diu destructa fuit tēpore Bernardi Toletani primatis, sicut patet in regeſto Urbani Papæ secundi, qui Urbanus eundē Bernardū de restauratione ciuitatis ecclesię suis literis animauit, post recuperationē etiam

Toleti regię ciuitatis Comes Barcinonię Ilerdam, Dertosam, & Fragā noscitur acquisisse. Montionē Titio quidā nobilis ex Aragonia acquisiuit, & ei castrū illud pro ditione sublatū Comiti Barcinonię deditione prouenit, Oſca a Rege Petro Aragonię noscitur acquisita. Cesaraugustā, Tirafonā Calataiub, & Darocam cū ceteris adiacentibus Aldefonsus Rex Aragonię dicitur acquisisse, assistentibus sibi retro Comite Pertricarum, cui conuenit Tutelai cū alijs castris, quę postea dedit Garſię Ranimiro Regi Nauarię cū sua filia Margelinā, & Gastone vice Comite Benear nensi, cui etiā castra, & possessiones in Aragonia prouenerunt. Idem etiā Rex habens vxorē Vrracam filiā Regis Aldefonsi, qui cepit Toletū, populauit Soriā, Almazan, Valeranicā, quę nunc Verlanga dicitur, & Belliforamē. Sed in finibus regni Castellę Aldefonsus, qui cepit Toletū, cepit etiā Talauerā, Maquedā, S. Eulaliā, & Alfanum, populauit Scalonam, cœpit Margeritum, Canales, & Vlnos, Talamancā, Vzetam, Guadalſaiaram, Fitam, & Almochariam populauit. Buitragum tempore eius Bernaldus, qui tunc temporis erat Primas Alcala acquisiuit. Idem etiam Rex Aldefonsus Secouiam, Abulam, Salmāticam cum omnibus oppidis, & suarū dicecesium populauit, quę a tempore vastationis Arabum semper manserant desolatę. Medina, quę nunc Celum, olim Segontia dicebatur, & Atentia, Ripa, Fandalus per ipsum, & suos suis victorijs accesserunt. Oxoma, sanctus Stephanus, & Gormatū tempore Comitum Castellę Christiano nomini prouenerunt. Optam, & Anteliam, & Cauliam optinuit Imperator, Veleſium Santius filius eius suę subdidit dicioni. Concā, Alarconē, Moſiam, Placentiā, Beiarā, Alarcuis, Calatrauā, Caracuel olim perdita Aldefonsus nobilis cum omnibus ante dictis addidit fidei Christianę. Rex Fernandus pater Regis Aldefonsi, qui cepit Toletum, Conimbriam acquisiuit, Vlysbonam. Sanctam Hyreneam, Elboram, Sintriā cepit Aldefonsus, qui primus in Portugallia habuit Regis nomen, Cetera oppida earum dicecesium quędam ipse, quędam filius eius Rex Sancius populauerunt. Ea autem quę sunt nostris temporibus acquisita, suo loco, prout Deus dederit, prosequemur. Cum igitur hæc omnia infra ducentorum annorum spacium potestati accreuerunt Christianę, non video quid in Hispanijs Carolus acquisiuerit, cum ab eius morte anni pene effluerūt quadringentesimi. Facti igitur euidentia est potius annuendū, quā fabulosis narrationibus attendendū, siue enim a Christianis, siue a Sarracenis, ipse, vel eius exercitus fuit victus itinere retrogrado comitatus damnis, & periculis retrocessit, nec stratam sancti Iacobi suo itinere potuit publicare, cui non obuenit transitū vallis Roscidę penetrare. Sed longe post cū gloria apostoli Iacobi miraculis publicata pœnitentiū animos incitasset, propulsis a strata Sarracenorum incurſibus, occultę semitę in viam publicā concreuerunt, per quam ferme ab vniuersis Christianorum finibus beati apostoli limina visitantur, nisi forte aliquod insigne fecerit eo

æra. dccc.
xxv. dcc.
lxxxvij.

Montion.
Titio.

Calataiub.

Nauaria.
Margelina.

Aldefonsus

Aldefonsus.
Fernandus.

tempore, quo cum Rege Galafro Toleti debebat, fertur enim in iuuentute sua a Rege Galafro
 Pipino Gallijs propulsatus, eo quod contra paternam iustitiam insolebat, & ut patri
 dolorem inferret, Toletum adijt indignatus, & cum inter Regem Galafrum Toleti,
 & Marfilium Cæsaragustę dissensio prouenisset, ipse sub Rege Toleti functus militia
 bella aliqua exercebat, post quæ audita morte patris Pipini, in Gallias est reuersus du-
 cens secum Galienam filiam Regis Galafri, quam ad fidem Christi commisitam du-
 xisse dicitur in vxorem, fama est, & apud Burdegalam ei palatia construxisse. Galienæ
pælatia

De victorijs Alphonfi, & morte eius.

Caput. XII.

NUNC ad prosequenda facta Regis Alphonfi, a quibus diuertimus,
 reuertamus. Anno regni eius trigesimo, duo exercitus Arabum Gal-
 letiam sunt ingressi. Dux vnus vocabatur Abolabez, Dux alte-
 rius Melhi, & audacter ingressi, audacius sunt repulsi. Alter in
 loco, qui vocatur Naron, alter in Anceio fluuio perierunt. Subse-
 quente tempore anno regni eius trigesimo septimo, cum fama sui no-
 minis Christianos, & Arabes dulcoraret, vir quidam ciuis Emeritensis Mahamut no-
 mine, de familia Abderrame Regis Cordubæ, cui rebellionem procurauerat, indigna-
 tionem veritus confugit ad clemenciam Aldefonfi cum multis Arabibus, qui ei faue-
 bant, & clemēter susceptus per septem annos in Gallecia fecit moram, qui octauo an-
 no sui aduentus Arabum manu ascita, habitatoribus Galleciæ molestias inferebat, &
 prodicionis preteritæ non oblitus addidit congeriem factioni. In castro enim, quod
 sancta Christina dicitur, in præiudicium clemētis domini, & exterminium telluris ho-
 piste, nisus est rebellare. Sed Rex audiens mouit exercitum, obsedit castrum cum mul-
 tis militibus bellatorum. Cumq; bellum contra Regem prædictus proditor præ-
 sumpsisset, victus capite mutilatur, quod Regi ilico præsentatur, castrumq; capitur Re-
 gis dominio restitutum, & de Arabibus, qui primum secum venerant, & de alijs, qui
 post modum aduentauerant, caesa vsq; ad quinquaginta milia remanserunt. Rex au-
 tem Aldefonsus Ouetum cum victoria est reuersus, licet autem dicatur quinquagin-
 ta duobus regnasse annis, quinque tempore Mauregati, & duobus in regno particeps
 Veremūdi, solus autem quadraginta vno, in quibus, licet vxorem habuit, ab eius con-
 tactu semper exitit alienus caste, sobrie, immaculate, ac pie regni gubernacula dirigens
 do, amabilis Deo, & hominibus apud Ouetum morte propria consumatus immacu-
 latum spiritum ad cælos dimisit, cuius corpus omni veneratione delatum in ecclesia
 sanctæ Mariæ, quam ipse fundauerat, in tumulo lapideo sepelitur. Naron.
Anceius
fluuius.

Sancta
Christina

De strage Nomanorum, & victorijs Ranimiri.

Caput. XIII.

POST obitum eius Ranimirus filius Veremundi Regis, & diaco-
 ni ipso Rege Aldefonso adhuc in extremis laborante, & hoc ipsum
 præcipiente, ad regni fastigium sublimatur, æra octingentesima quin-
 quagesima nona, & sex annis regnavit, sed quia in Bardulia pro ac-
 cipienda vxore aliquandiu fecit moram, Nepotianus quidam comes
 palatii attentauit regnum tyrannide obtinere, Ranimirus autē hoc
 audiens festinato reuertitur, & apud ciuitatem Galleciæ, quæ Lucus dicitur, exerci- ara. dece.
lix.
Bardulia.

Lucus.

tum congregauit, & Asturias irruptione inuasit, eo quod Astures Nepotiano faue-
 bant. Nepotianus autem sumpta manu Asturum, & Valconum Regi Ranimi-
 ro occurrit, & ad pontem fluuij, qui Narceia nuncupatur, nec mora destitutus a suis
 in ipso certamine fugam parat, fugitiuus a duobus comitibus Sonna, & Scipione in
 Pramaria capitur, & sic regnum Ranimiro pacifice subiugatur. Rex autem Nepo-
 tianum in monasterio relegari præcepit, vt ibi finem vitæ orbis, & monachus expe-
 ctaret. Tempore Ranimiri gens Normanorum crudelissima, & pagana, ad Pha-
 rum Galleciæ applicuit, cum multis nauibus, & trieribus, quod, vt comperit Rex Ra-
 nimirus, congregauit exercitum comitum, & magnatum, & in Pharo Galleciæ supra
 dicto intulit eis bellū, & Domino adiuuante, gens Normantica, licet aspera, fuit victa,
 & septuaginta naues eorum incendio concrematae, magna eorū multitudine interfe-
 cta, qui supererant, nauigio aufugerunt spolijs multis victoribus derelictis. Fugientes
 autem Hispalim confugerunt, & prædas agentes plurimos occiderunt, vsque adeo
 quod ipsam Hispalim irruerunt, & post anni circulum ad propria redierūt. Dum
 hæc aguntur Ranimirus bellis impellitur intestinis. Nam comes Palatii Aldere-
 dus, & Piniolus procer palatii cum septem filijs contra Regem in superbiā sunt elati,
 sed eorum factionibus Ranimirus occurrens, Alderedum priuauit oculis, Piniol-
 um cum septem filijs interfecit. Post hæc autem Rex Ranimirus nolens ociosus
 a Dei seruitio inueniri, aggressus est loca Arabum, & tam in villis, quam in agris cun-
 cta, quæ reperit etiam Anagarum incendio concremauit. Tunc Sarraceni cum ma-
 xima multitudine occurrerunt. Exercitus autem Regis Ranimiri visa multitudine
 in loco, qui Clauigium dicitur, se recepit. Cumq; in nocte de certamine dubita-
 ret, apparuit ei beatus Iacobus confortans eum, vt certus de victoria sequenti die bel-
 lum Arabibus instauraret. Cumq; diluculo surrexisset, visionem Episcopis, & ma-
 gnatibus reuelauit. Qui pro visione gratias exoluentes, ad pugnam omnes se com-
 munitè parauerunt apostoli oraculo roborati. Sed ex alia parte Sarraceni de mul-
 titudine confidentes, ad prælium processerunt. Hinc inde itaq; conferto prælio Sar-
 raceni confusione turbati Christianorum Gallijs terga dederunt, ita quod ex eis fere
 septuaginta millia ceciderunt. In quo bello beatus Iacobus in equo albo vexillum
 manu baiulans fertur apparuisse. Tunc Rex Ranimirus cepit Albaidam, Clauig-
 gium, Calagurram, & multa alia, quæ regno adiecit. Ex tunc fertur, hæc inuocatio
 inoleuit, Deus adiuua, & sancte Iacobe. Tunc etiam vota, & donaria beato Iaco-
 bo persoluerunt, & in aliquibus locis, non ex tristitia, aut ex necessitate, sed deuotione
 voluntaria adhuc soluunt. Aderant autem cum Rege Garsias frater eius, qui a pa-
 tre eorum Veremundo Diacono post mortē patris infantulus est relictus, quem Rex
 Ranimirus tanta benignitate fouebat, quod & tanquam seipsum diligeret, & partici-
 pem faceret regni sui. Vrraca autem vxor Ranimiri, quam ex Castella duxerat, cum
 esset Christianissima ecclesias sancti Iacobi, & sancti Saluatoris, multis donarijs ador-
 nauit. Construxit etiam Rex Ranimirus ecclesiam sanctæ Mariæ opere forniceo
 in latere montis Naurantij, duobus miliaribus ab Oueto. Anno sexto regni sui
 propria morte decessit. Oueti honorifice tumulatus.

De Rege Ordonio, & eius magnalibus,
 Caput. XIII.

ANIMIRO defuncto Ordonius filius eius successit in regno
era octingentesima sexagesima sexta, & regnavit annis decem, vir pa
tiens, & modestus, uxorem duxit nomine Mamadona, ex qua ge
nuit quinque filios. Aldefonsum, Veremundum, Nuniūm, Odoa
rium, Froilam, qui dictus est Aragonus. Ciuitates desertas, quas
eiecit Arabibus Aldefonsus maior inuasiōe destruxerat, adductis

populatoribus reparauit, scilicet, Tudam, Astoricam, Legionem, Amaiam, Patriciā.

ara. dcc.
lxi.
Tuda.
Asturica.
Legio.
Amaia.
Patricia.

Contra Arabes sæpissime dimicans triumphauit, in primo anni regni sui aduersus
Vascones rebellantes exercitum congregauit, & coactos cædibus suo iuri eos, & pa
triam subiugauit. Cumq; victor ad propria remearet, audiuit Arabes contra se cum
exercitu aduenire, & cum toto sui exercitus apparatu occurrit intrepidus ad bellan
dum, & victor in Arabes plurimis eorum gladio detruncatis cæteri aufugerunt, &
sumptis spolijs, & captiuis Rex Ordonius redijt gloriosus. Interim autem quidam
princeps Sarracenorum natione Gothus, sed ritu Machometico inquinatus cum to
ta sua gente deceptus, quos Arabes Bencaharim dicunt, contra Regem Cordubæ re
bellauit, eiq; plurimas ciuitates, quasdam fraude subplantauit, quasdam gladio, Cesa
ragustam, Toscam, Tudeliam, & Toletum, vbi filium suum nomine Lupum præpo
suerat ciuitati, postea autē in Fracos Cataloniae, & Galliae Gothice arma vertit, præ
das, & cædes plurimas inferendo, duosq; eorū Francorū duces Sanciū, & Pulionem
fraude, & prælio vicit, & cepit catenis, & carceri mæcipauit. Duos etiam tyrānos Sar
racenorum Ibembeanza, & Alporz cum filio suo Azeth partim Muza, partim filius
eius Lupus præliando cceperunt. Carolus autem Rex Francia non ille magnus,
qui iam decesserat, videns quod sine magnis sumptibus, & discrimine ei non poterat
obuiare, decreuit Muzam muneribus compescendum, & acceptis muneribus inquie
tare cessauit.

Tunc de tot victoriarum successibus eleuatus præcepit suis, vt eum
Regem tertium in Hispania appellarent. Post hæc præsumptione præterita non
contentus, collecta manu valida, contra Regem Ordonium se parauit, sed Rex Ordo
nius ad eius insaniam comprimendam venit Albaidam, quam dictus Muza nuper
Christianis ablatam construxerat, & muris, & turribus in ea præsidium obfirmarat,
ad quam veniens Rex Ordonius conclusit obsessam. Quod audiens Muza manu
valida in succursum Albaidæ festinauit, & veniens ad montem, qui Laturcius dicitur,
fixis tentorijs spectauit. Ordonius autem audiens aduentum Muzæ medietate
exercitus in obsidione dimisit, cum reliqua contra Muzam animose processit, ini
toq; certamine Muzam cum suo exercitu superauit interemptis plusquā decem mili
bus de numero militari exceptis plebibus interfectis, quæ hunc numerū excedebant.

Albaida.

Laturci?

Muza vero trino vulnere lauciatus vix semiuuius euasit, & totius exercitus appa
raturum, & munera, quæ a Carolo susceperat gloriosus, deuictus amisit, quæ Rex Ordo
nius, & suus exercitus habuerunt, & sic victor inclytus ad eos, quos in obsidione di
miserat, est reuersus, & septima die postquam redijt irruptione, munitionem accepit,
omnibus, qui inerant, interfectis, & ciuitate vsq; ad fundamenta subuersa, ad propria
redijt cum triumpho. Lupus autem filius Muzæ, qui principatui præerat Toleta
no, auditis, quæ circa patrem suum acciderant, cum omnibus, quæ habebat, Regi Or
donio se subiecit, & dum vixit, subditus ei fuit, & contra Arabes pro Rege Ordonio,
cui se dederat, plurima bella gessit. Rex autem Ordonius Cauriam cum rege suo
Zeyt, & Salmanticam cum Rege suo Muzerez potenter inuasit, & pluribus interfe

Cauria.
Salmantica

Normani ceteris reliquum vulgus cum vxoribus, & filijs fecit vendi. Eisdem temporibus Normani piratae ad Hispaniae littora peruenerunt, & loca maritima depredantes, homines gladio, terras incendio consumpserunt. Exinde intransmarinam Mauritaniam transfretantes, Nacorum ciuitatem eius prouinciae inuaserunt, magna Sarracenorum multitudine interfecta. Deinde Maioricam, Minoricam, Euizam, Frumentariam, Baleares insulas vastauerunt. Deinde aduecti Graeciam patris incursionibus eodem nauigio ad propria redierunt. Rex autem Ordonius supradictus expleto anno decimo, quidam dicunt decimo sexto regni sui morbo podragico interceptus Oueti defunctus in ecclesia sanctae Mariae cum prioribus Regibus tumulatur.

De Aldefonso magno, & eius praelijs gloriolis.
Caput. XV.

POST mortem Ordonij regnauit Aldefonsus filius eius, qui quatuordecim annorum erat cum regnare coepisset, aera octingentesima septuagesima quinta, & regnauit annis quadraginta sex. Hic in morte patris a palatio absens erat, sed audita morte patris festinus venit Ouetum, ibique ab omnibus gratanter susceptus regni fastigiū est adeptus. Cumque regni negotia laudabiliter inchoaret, Froila Veremundi ex partibus Galleciae cum magno exercitu ueniens regnum presumere attentauit. Sed tamen ex improviso Rex Aldefonsus Alauae se recepit, ut collecto maiori exercitu Froile Veremundi obuiaret. Inter haec autem dum praedictus Froila plus tyrannice, quam regaliter se haberet, Oueti interficitur a senatu, cuius mors quanto iustior, tanto gratior approbatur. Quod audiens Aldefonsus ab Alaua ad Asturias properauit, & statim utilitati inhians, Sublantiam, & Ceiam populauit, muris, & turribus communiuit. Eilo autem Alauenis comes corda suorum contra Regem indebite incitauit exstimans rebellare, sed dum Rex collecta manu factioni resistere properaret Alauenis, aduentu Regis territi manus dederunt, pollicentes se de caetero subditos, & fideles. Sicque Alaua a suo imperio subiugata, Eilonem comitem ferro victum misit Ouetum. Eisdem diebus legionem exercitus Arabum attentauit cum duobus ducibus Imundar, & Alchana, quorum aduentum audiens Aldefonsus caede, & gladio effugauit. Post haec uolens, omissis alijs, stragi Arabum insudare, & fidei terminos dilatare, Gallos, & Nauarros amicitia sibi iunxit, & ex Francorum regali genere vxorem duxit nomine Amelinam, quae postea Ximena mutato nomine fuit dicta, ex qua suscepit quatuor filios, Garsiam, Ordonium, Froilam, & Gundisaluum, qui fuit Archidiaconus ecclesiae Ouetensis. Hic Aldefonsus vir bellorum, pietatis, religionis, & iustitiae fuit amator. Hic uolens bellis domini tempora dedicare, assumptis Gallis Gothiae, & populis Valconum & Naruarrorum terras, quas Arabes detinebant, fame, flamma, cedibus, & incursionibus coartauit, Lentiam turribus igne consumptis optinuit habitatoribus interfectis. Inter caetera autem pietatis, & religionis opera thesauros, quos pater suus sibi reliquerat, ecclesijs, & pauperibus erogauit, ecclesiam sancti Iacobi, quae erat terrea, quadris lapidibus, & columnis marmoreis reparauit, ecclesias multas, & palatia intra dicecesim Ouetensem, & per omnia loca regni sui oppida, munitiones, & castra. Factum est autem, ut Arabum maxima multitudo ex regno Toleti ad regni sui exterminium adueniret, sed Aldefonsi Regis occursum confusi,

aera. dccc.
lxxv.

Alaua.

Sublantia
Ceia.

Lentia.

S. Iacobi.

& caruere optatis, & quæ attulerant perdiderunt, & maxima multitudine bello perempta, etiam, quæ fugæ se dederant, perierunt. Peracta victoria in ripa Dorij, Rex redijt cum gloria, & honore, & in his bellis Bernardo fortissimo milite sibi strenue assistente. Verum quia pater eius, licet orbis, & decrepitis adhuc in vinculis tenebatur, Bernardus extruxit castrum, quod Carpium appellauit in territorio Salmanticensi, indeq; foederatus Arabibus coepit regni confinia infestare. Vnde & Arabes assumpta maxima multitudine Legionem, & Astoricam, & adiacentia loca vastare coeperunt. Sed Rex Aldefonsus absolutione patris Bernaldum concilians contra Arabes exercitum instaurauit, Arabes vero præ multitudine nil verentes in duas partes exercitum diuiserunt, vnam partem Puluerariam cum alia Regis exercitui occurrerunt, sed Bernaldus cum parte exercitus eam medietate, quæ contra Regis exercitum nitebatur in Vallemori præuenit, & eos cæde mirabili deuastauit. Rex vero eis, qui Puluerariam iuerant occurrendo, iuxta Urbicum, vt potens prostrauit, vt victor occidit, vt præualens exterminauit, & præter eos, qui fugæ periculo perierunt, in campo cæsi vsq; ad duodecim millia remanserunt, ita quod de vtroq; exercitu nulli alij euaserunt, præter decem, qui obtesti sanguine remanserunt.

Carpium
Salmantica

Item de prælijs, & pijs operibus Aldefonsi.
Caput. XVI.

POST hæc iterum exercitus Arabum congregatus obsedit Zamoram, quod Rex audiens improuisus cum ijs, quos ad manum habuit, ingressus est ciuitatem mādans omnibus suæ gentis, vt in succursum eius quamtotius properarent, & Bernaldo sollicitè instigante exercitus adunatus Arabes exterminio conquassauit Alchaman eorum propheta gladio interfecto, quibus cædibus coacti Arabes ad tempus cū Rege pacis fœdera firmauerunt. In diebus huius Aldefonsi dicunt quidam fuisse bellum Roscidæ vallis, & non cum Carolo magno, sed cum Carolo agnominato Marcello, cum quo asserunt accidisse, sed cum tres Caroli fuerunt successiue, scilicet, Carolus magnus, Carolus Caluus, Carolus Marcellus ex causa superius assignata, & quia in libris auctenticis inuenitur, & quia publica fama Francorū, & Hispanorum communiter hoc proclamant, tempore magni Caroli dicimus accidisse. Si quis autem melius dixerit correptionem in hoc corpusculo non recuso, per idem tempus Froila frater Regis cum alijs quatuor fratribus, vt fertur, mortem Regis procurans, factio re detecta in Bardulia se recepit, sed Rex frater eum insequens comprehendit, & omnes fratres suos Veremundum, Nunium, Odoarium, & Froilam priuauit oculis ex hac causa. Veremundus autem clanculo fugit Astoricam, & per septem annos gessit tyrannidem, cum quibus etiam acto exercitu Grialiare obsedit, sed ab Aldefonso Rege prostrato exercitu. Veremundus orbis ad Arabes fuga celeri conuolauit. Tunc Rex in Ventosam, & Astoricam, eo quod Veremundū receperunt, vindicauit. Coimbra etiam a Sarracenis obsessam soluta obsidione suo imperio conseruauit. Tunc etiam vrbes Portugalensis, Vifensem, Flauuiensem ceperunt habitari ab incolis Christianis, etiam vsque ad fluuium Tagum in partibus Portugalie aliqua populauit. Quidam dux, & proconsul Arabum nomine Abohali bello comprehensus Regi est præsentatus, qui datis pro se cētum millibus aureorum, permissus liber abiit, & securus. Idem etiam Rex Septem mancas, dominas, & alias villas in campis Gothicis

Vallis Roscida.
Caroli tres.

Bardulia

Grialiare

Ventosam
Asturica
Coimbra
Portugalia

Vifensem
Flauia

S. Iacobi.
S. Fenudi
Gozon.

zamora.

populauit. Post hæc Rex partes Toleti deuastans, & aliquas munitiones euertens habitatoribus trucidatis, accepta a Sarracenis pecunia, eis per triennium pacem dedit. Sicque reuersus ad propria, Addanium quendam de familia Palatina in mortem Regis comperit machinatum, quem fecit ilico laniari. Ecclesias quoque beati Iacobi, & sanctorum Facundi, & Primitiui magnifice fabricauit, quas postea Arabes destruxerunt, castrum Gozon in maritima Asturiarum obtuitionem patriæ obfirmauit. Ciuitatem Zamoram nobiliter populauit, quæ ex eo nomen dicitur accepisse.

Cum Rex ipse locum ascenderet ad uidentum, satelles quidam, qui inter ceteros Regem cum spiculo precedebat, uacam nigram dicitur inuenisse, quam uolens rusticam applausus uocabulo delinire fertur dixisse Zemora, uacas enim eius coloris Hispani armatarum moras uocant. Unde & Rex Zemoram nomen indicit ciuitati, & cum Rex tantis prosperis letaretur, duos presbyteros Seuerum, & Desiderium ad Ioannem Papam cum suis literis destinauit, qui reuersi cum Reinaldo eiusdem Papa gerulo epistolam huiusmodi detulerunt.

Epistola Ioannis. PP. ad Aldefonsum Regem.

Caput. XVII.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei Aldefonso Regi Christianissimo, seu cum cunctis uenerabilibus Episcopis, Abbatibus, uel orthodoxis Christianis. Quia igitur in cura nos totius Christianitatis beati Petri apostolorum principis sempiterna prouidentia successores, ea domini nostri Iesu Christi constringimur adhortatione, qua beatum Petrum apostolum monuit, dicens quadam uoce. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni caelorum, & reliqua. Hinc rursus imminente domini nostri articulo gloriosae passionis, inquit.

Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ideoque quia uestrae notitiae fama per hos fratres limina apostolorum lustrantes per Seuerum, & Desiderium presbyteros nobis miro odore bonitatis est reuelata, paterna uos adhortatione comoneo inceptis bonis operibus gratia duce perseverare, quatenus copiosa uos beati Petri protectoris uestri, & nostra protegat benedictio, & quotienscunque filij charissimi ad nos venire quilibet uestrum, aut transmittere uoluerit, tota cordis exultatione, & animi gaudio de ultimis Galleciae finibus, cui uos praeter me dominus rectores constituit, tanquam iure filios nostros uos colligimus, & ecclesiae Ouetensis, quam uestro consensu, & assidua petitione metropolitanam constituimus, omnes uos subditos esse mandamus, & concedimus etiam praedictae sedi, ut ea, quae Reges, seu quibus fideles iuste obtulerunt, uel in futurum domino opitulante contulerint, ratum, firmum, & inconcussum manere in perpetuum praecipimus, hos quoque latores literarum nostrarum omnes hortor, ut habeatis commendatos, bene uelete. Item alia epistola ab eodem Papa Romano directa per Arnaldum gerulum mense Iulio,

Ouetensis
ecclesia.

Alia epistola.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Aldefonso glorioso Regi Galleciarum. Literas deuotionis uestrae suscipientes, quia deuotum uos esse cognouimus erga uestram sanctam ecclesiam, gratias uobis multiplices referimus dominum exorantes, ut uictor regni uestri abundet de inimicis uestris, uictoriam uobis concedat.

Nam uos

Nam vos filij charissimi sicut petistis sedulas preces Domino, fundimus, vt regnum vestrum gubernet, vos saluos faciat, custodiat, & protegat, & super inimicos vestros. Ecclesiam autē beati Iacobi ab Hispanis Episcopis cōsecrari facite, & cum eis cōcilium celebratē, & nos quidem gloriose Rex sicuti vos, a Paganis iam constringimur; & die ac nocte cum illis bella cōmittimus, sed omnipotēs Deus dat nobis de illis triūphum, huius rei gratia, rogamus dilectionē vestram, & animū deprecamur, vt quia, vt diximus, valde a Paganis opprimimur, aliquantos vtilēs, & optimos Mauriscos, cum armis, quos Hispani cauallos Alpharaces vocant, ad nos dirigere non omittatis, qualiter nos recipiētes Dominū collaudemus, vobis gratias referamus, & per eorum portionem de benedictionibus sancti Petri vos remuneremus. Bene vale dilectissime fili, & clarissime Rex.

De sublimatione Ouetensis vr̄bis in Metropolitim, & dedicatione ecclesiæ sancti Iacobi, & concilio Ouetensi. Caput. XVIII.

REX itaq; visis Epistolis gaudio est gauisus, & cōstituit diem, in qua conuenirent nobiles, & magnates, & Pontifices, qui ecclesiā beati Iacobi dedicarent, & celebrata dedicatione, omnes cum gaudio ad propria redierunt, & fuerunt ibi in deditioe multi Episcopi, Vincentius Legionensis. Gomellus Astoricensis, Hermegildus Ouetensis, Didacus Tudensis, Egila Auriensis, Sisnandus Iriensis, Recharedus Luceensis, Theodosinus Britoniensis, horū ciuitates iam per Dei gratiā a Christianis possidebantur. Fuerūt ibi alij Episcopi, quorū ciuitates aliq̄e deserte, aliq̄e ab Arabibus tenebantur, Ioannes Aucensis, Dulcidius Salmanticēsis, Iacobus Cauriensis, Faustus Coimbr̄iensis, Ardimirus Lamecensis, Theodemirus Vifensis, Guimagus Portugalensis, Argimirus Bracharensis, Heleca Cēsaraugustanus, horū vr̄bes, & si aliquando Asturiarū Reges optinuerunt propter impotentiam retinendi, ab Arabibus occupatæ, aut retentæ, aut diruptæ remanserunt vsq; ad tempora Aldefonsi, qui cepit Toletum. Et earū Episcopi ad Asturias fugientes tam in ciuitate, quam in diocesi Ouetensi partitis sibi territorijs, vt poterant, victitabant. Vnde in aliquibus libris antiquis Ouetū dicitur ciuitas Episcoporū, & transactis autē, XI. mensibus prædictus Rex vna cū vxore & filijs, Episcopis, Comitibus, & magnatibus autoritate Domini Pape Ioanni Ouetum ad celebrādum conciliū conuenerūt, in quo cū vniuersali conuenientia ciuitas Ouetensis dignitate Metropolitana insignitur, & Hermigildus in Archiepiscopū sublimatur, quia Hispania captiuatis quinq; sedibus Metropolitanis, silebat officio Metropolitico destituta. Incurstantiū enim hostilitate fugati intra Asturiarū angustias Prælati, qui gladiū effugerant, confugerūt, & vt tanta angustia tolerabat, antiqua Toletani concilij instituta sollicite contuentes Ouetensem ecclesiā, & cæteras, quibus iam, vt metropolis præminebat, ordinabant iuxta Canonum sanctiones, multisq; secundum Deum vtiliter ordinantis, soluto concilio ad propria redierunt.

S. Iacobi
ecclesia.
Legionēsi
Astoricēsi
Ouetēsi.
Tudēsi.
Luceēsi.
Aucēsi.
Iriēsi.
Britoniēsi
Salmantice
cēsi.
Cauriēsi.
Coimbr̄i
ensis.
Lamecēsi
Vifēsi.
Portuga
lesi. & c.
Ouetum.

De incarceratione Garfiæ filij Regis, & morte Aldefonsi. Caput. XIX.

POST hæc veniens Zemoram Garfiam filium suū comprehendit, & apud Gazonem ferreis vinculis mancipauit, quia suspectum habebat, eo quod socer eius Munio Fernandi tyrannidē actitans contra Regē rebellare parabat, ex quo factō alij filij indignati cōiuratione facta, patrem

Gazoni

Alba.
Gordo.
Arbolum
Luna.
Boides.

suum regni regimine priuare parabant. Huius autem dissensionis causa fuit Regina Semena, quæ dicta fuerat Amelina, quæ satis inhumana studebat noua grauamina, & seruitutis onera inuenire, nihilominus discidia, & schismata procurare. Hæc Regem Aldefonsum non habens charum, vt affectus expetit maritalis, excogitauit virum regno priuare, & filium suum Garsiam, quæ pater vinculauerat, subrogare. Albã, Gordonẽ, Arboliũ, atq; Lunam cõmouit, vt filius eius in his rebellans auxiliãte socero Munione, captiõnis iniurias vindicaret coniuratione fratrum eum ad talia incitante. Rex autem tam filij, quam suorum persecutionibus coarctatus in villa, quæ Boides dicitur in Asturijs, regni regimine se priuauit, & filium suum Garsiam licet inuitus regni constituit successorẽ præsentibus filijs, & potioribus regni sui. Post hæc orationis causa beati Iacobi limina visitauit, & rediens a filio suo Rege Garsia, quæ exaltauit, quia iam tunc fratribus præminebat, vt semel impeteret Sarracenos, & obtento a filio, quod petebat, mouit exercitum contra Mauros, & eorum terris stragibus, & incendijs deuastatis, & factus inclytus spolijs, & captiuis victor ciuitatis restituitur Zemorensi, & sicut principium, sic finem regni victorijs adornauit, ibiq; proprio morbo coactus scelicem spiritũ creatori restituens vitæ cursum sceliciter consumauit. Et sepultus Astoricæ, post translatus Ouetum, in ecclesia sancte Mariæ cum vxore sua Semena Regina finalem obtinuit sepulturam, cum regnasset annis, XLVI.

De prælijs Garsia, & morte eius. Caput. XX.

æra. dcccc
xxi.

ALDEFONSO defuncto Garsias filius eius successit in regno æra. DCCCC. XXI. regnauit annis. III. Garsias igitur in initio regni sui terras Arabum est aggressus, & duris incurtionibus peragratis, euersis plerisque munitionibus campestra flamma vorace consumpsit, & habito prælio cum Aiola Rege Arabum, plurima strage contritum vicit, & captiuauit. Prædaq; rerum, gregum, & captiuorum maxima subsequente venit ad locum, qui Tremulus nuncupatur, ibiq; custodium incuria Aiolas curiosus abcessit, & ad suos redijt fugitiuus. Garsias autem .III. annorum expletis circulis, Zemoræ propria morte decessit, Ouetumq; delatus in monumentis Regalibus est sepultus.

Tremul⁹

De Rege Ordonio, & bellis eius, & de translatione ecclesie Legionensi.
Caput. XXI.

æra. dcccc
xxiiij.

POST Garsiam Ordonius frater eius regni gubernacula legitur suscepisse æra. DCCCC. XXIIII. & regnauit annis. VIII. mensibus sex. Hunc Ordonium Rex Aldefonsus Galleciæ præfecerat adhuc regnans. Hic autem Ordonius paterna facta scelici æmulatione capessens, prudens, & sollers: iustus, & pius, & in necessitatibus pauperum consolator regnum prouide gubernabat. Cum enim viuentepatre principatũ teneret, collecto exercitu aliquantas Beticæ prouinciæ ciuitates irrum pens loca cæpestria deuastauit plurimis habitatoribus interfectis. In initio autem regni Rex Ordonius collecto exercitu Talaueram oppidum animosus obsedit, venientesq; Arabes, vt obsessis fierent in succursum, & ipsi pugna prostrati, & obsessi frustrati, vtriq; gladio perierunt, & direpto oppido, quæ ibi crãt, Regis Ordonij prædæ cesse-

Talauerã

runt & principē exercitus Cordubēsis captū adduxit, qui multis prędis, & captiuorū cateruis eius gloriam subsequētibns in regnum suum reuertitur gloriose. Post hæc autem tantis vastationibus arctati Arabes ad Regem Cordubę Abderramen, & Almotaraph Regem Tingitanie miserunt auxilia postulantes, qui legationi lugubri annuentes in terminatione pœnali exercitus coegerunt, & Auolapaz Alcaidus Cordubensis cum magno exercitu Arabū, & cum alio Rege Tingitanie Almotaraph nomine ad Castrū, quod sanctus Stephanus dicitur, in ripa Dorij peruenerūt. Quod Rex Ordonius cū audisset, conuocato magno Christianorū agmine festinus occurrit, & triūphali pręlio pstratos deleuit, & Rege Vlit, & Almohabat Duce magno, & alijs Ducibus interfectis, cęteros aut cęde, aut captiuitate possedit, & cū triumphali gloria ad propria est reuersus. Sed abellorū magnalibus impatiens abstinere contra Emeritam exercitū congregauit, & totā Lusitaniam fere deuastās castrum Colubri, quod Turne Alariz dicitur occupauit, & acta pręda auri, & argenti, & serici, & hominū triumphaliter remeauit. Sed illius prouincię incolę occurrētes, oblatis muneribus pacem humiliter postulabant, qua ad tempus indulta ad propria est reuersus, & ueniens Legionem pro tantis victorijs omnipotenti Deo gratias referens, conuocatis Episcopis, & magnatibus, maiorem ecclesiam sanctorum apostolorum Petri & Pauli, quę minus tute sistebat, intra urbem decreuit prouide transferendam, & in palatio regio, quod olim Balneum fuerat Paganorum, Episcopalem cathedram collocauit, conueniente Fruminio Legionensi Episcopo cum alijs Episcopis, qui tunc temporis ibi erant. Et cum tres essent in palatio mansiones, in prima domo altare maius in honorem sanctę Marię semper Virginis erexerunt. In secunda domo sancti Saluatoris, & apostolorum omnium construxerunt. In tertiā domo sancti Ioannis Baptistę, & omnium martyrum, & confessorum, quibus omnibus dedicatis prędicta altaria ornamentis aureis, & argenteis liberaliter decorauit, & ad dotem ecclesię possessiones varias cumulauit, & in eadem ecclesia communi fauore principū, & magnatum a duodecim Pontificibus fuit diademate insignitus.

S. Stephanus.

Emeritā.
Alariz.
Colubri.
castruma

Item de prędijs Ordonij, & vxoribus eius, & captione magnatum
& morte Regis. Caput. XXII.

HIS peractis Rex Cordubensis dolens tantum interitum suę gentis inuasit terminos regni sui, & ad Roindoniam vsq; peruenit, cui occurrens Rex Ordonius, conferto pręlio multi ex parte Regis Ordonij, & ex Arabibus corruerūt, & cū per totā diē fortiter dimicassent, neuter victor, neuter victus fuit, sed vtriq; redierūt ad propria cum iactura. Post hæc venit Abderramen cū magna multitudine suorū, & Africę, quos cōduxerat, terrāq; ingressus est Nauarrorū vsq; ad locū, qui Muez adhuc hodie nuncupať, quos Rex Garfias filius Regis Sancij nequies tolerare Regi Ordonio nūciauit, qui cōfestim occurrēs cū ingēti auxilio properauit. Cūq; in valle Vincaria sibi adinuicē exercitus obuissent, sicut Dñs voluit sustinere, multi de Christiano exercitu corruerūt, etiā duo Episcopi Dulcidius Salmaticēsis, & Hermigius Tudēsis fuerūt ibi ab Arabibus cōprehēsi, & pro isto Hermigio fuit sobrinus eius sanctus Pelagius datus obses, q postea fuit martyr. Similiter & Dulcidius fuit dato obside liberat⁹. Is autē Rex Ordonius puocatus ex suis agmina cōgregauit, & ingressus terrā Arabū, quę Sintilia dicitur, strages, & plurimas cędes egit, castra, & op

Rōdonia

Muezi

Sintilia

Sarmaliō.
Eliph.
Palmatiū
Castellio.
Magnātia

pida plurimā in ore gladij occupauit, Sarmalion, Heliph, Palmatium, & Castellionē, & Magnantiā, & multa alia castra diripuit, & destruxit. Exinde Zemorā rediens cū triumpho vxorem suam Muninam Domnam, quę & Geloira alio nomine vocabatur, inuenit defunctam, ex qua susceperat duos filios Aldefonsum videlicet, & Ranimirum plus de morte coniugis contristatus, quam de victoria iucundatus aliā quoq; duxit vxorem ex partibus Gallicię nomine Aragonum, quā postea suspectā reliquit, pro quo condigne postea satisfecit. His transactis misit pro Comitibus, qui Castellam regere videbatur ad locum, qui Tegulare dicitur in ripa fluminis Carrionis, quasi cum eis colloquium habiturus, & venerunt ad eum Nunius Fernandi, & Almondar albus, & filius eius Didacus, & Frenandus Ansuri filius, & nullo conscio exceptis consiliarijs cepit eos, & vinc̄tos catenis Legionem adduxit, & carceri mācipatos post aliquantum tempus iussit occidi, & posuit maculam in gloria sua, & cruore innocuo baltheum glorię obfuscauit. Et foederatus Garcię Enechonis Aristę Principi Nauarrorum filiam eius nomine Sāciam duxit vxorem. Post quod etiam cepit Anagarrum, quod olim Tygium vocabatur, & Vicariam, quę ex eo nomen dicitur habuisse, quod Gothorum tempore sedes iudicij habebatur. Reuersus autem ad propria, cum egrederetur, Zemoram in infirmitate percussus vitam finiuit, sepultus Legione in ecclesia cathedrali.

Anegarū.
Ticum.

LIBER QVINTVS RE RVM IN HISPANIA GESTARVM CRONI

con. De Froila & iudicibus,
Caput Primum.

æra dcccc
xxxij.

POST mortem Ordonij Froila frater eius successit in regno æra. DCCCC. XXXII. & regnauit anno. I. mensibus. II. & duxit vxorem nomine Munina Domna, ex qua suscepit tres filios, Aldefonsum, Ordonium, & Ranimirum, & quartum de concubina nomine Aenare. Hic nihil egit memoria dignum, nisi quod filios Olmundi nobilis sine culpa fecit occidi, & Fronimiū fratrem eorum Legionensem Episcopum exilio condemnauit, & quia viri impij non dimidiant dies suos, percussus lepra vnus anni, & duorum mensium expleto circulo vitam finiuit, & iuxta fratrem suum Ordonium Legione inglorius sepelitur, Episcopus Fronimius statim fuit sedi proprię restitutus. Eisdem diebus nobiles Bardulię, quę nunc Castilla dicitur, attendentes nobiles suos Nunium Fernandi, Almondar Album, & filiū eius Didacum vocatos ad colloquium, ex factione a Rege Ordonio interfectos, tyrannum etiam Froilam, & multa alia, quę eis euntibus ad iudicium a Regibus, & magnatibus Legione iniuriose fiebant, videntes etiam quod termini gentis suę ex omnibus partibus arctabantur, & pro iudicio contemptus, & contumelias reportabant, sibi & posteris prouiderunt, & duos milites non de potentioribus, sed de prudētioribus elegerunt, quos & iudices statuerūt, vt dissensiones patrię, & querelantiū causę eorum iudicio sopirentur. Vnus fuit Nunius Nunij, dictus Rasoria, filius Nunij Bellidez, Alter dicebatur Flauinius Caluus, iste tñ aut nil, aut parū de iudicijs

Iudices.

cogitabat, sed armis, & militiæ insistebat. Erat enim facile iracundus, nec causarum varia pacifice sustinebat, quod non competit iudicanti. Ex huius genere processerunt multi, & alij magni nobiles de Castella. Flauinus Caluus habuit duos filios, Fernandum Flauinum, & Veremundum Flauini. Fernandus genuit Flauinum Fernandi. Flauinus genuit Nunium Flauini, Nunius duxit vxorem nomine Egilonem, ex qua suscepit filium Flauinum Nunij. Flauinus Nunij genuit Didacum Flauini. Didacus Flauini duxit vxorem filiam Roderici Aluari de Asturijs viri nobilis, & magnatis, & ex ea genuit Rodericum Didaci, qui dictus fuit Campiator. Alter filius Flauini Calui dictus fuit Veremundus Flauini. Veremundus genuit Rodericum Veremundi. Rodericus genuit Fernandum Roderici. Fernandus genuit Petrum Fernandi, non illum, qui dictus fuit Castellanus.

De Nunio Rasura, & filijs eius. Caput. II.

NUNIVS autem cognomento Rasura fuit vir patiens, & modestus, sollers, & prudens, industrius, circumspectus, & sic ab omnibus amabatur, vt vix esset, cui eius iudicia displicerent, aut eius sententias causaretur, quas tamen rarissime proferebat, quia in compositione amabili fere omnia terminabat, & sic charus ab omnibus habebatur, vt locus aliquis detractiōi, vel inuidiæ non pateret. Hic habuit filium nomine Gudifaluum Nunij, qui cum esset adolescens, bona indole coætaneis præminebat, & futurorū inditijs omnibus complacebat. Nunius vero pater eius fere ab omnibus Castellæ militibus Domicellos filios petijt nutriendos, quos curialitate, affabilitate, & bonis moribus sic instruxit, vt patres adolescentium de profectu filiorum profiterentur se tali nutritio obligatos, & ipsi adolescētes sic erant Gundifaluo Nunij dilectione coniuncti, vt eū quasi Dominū sociarent, nec possent ab eius consortio, vel ad modicū separari. Cumq; creuisset factus miles, militiam strenuus exercebat, & pacis dulcedinē in patria retinebat, ita quod patre suo mortuo, patri fuit fauore omnium substitutus, & etiam principatū militiæ coniuuentibus ijs, qui secū nutriti fuerant, addiderunt, & duxit vxorem nobilissimam Semenam nomine filiam Nunij Frenandij, ex qua suscepit filium nomine Fredinandum. Hic fuit omnibus patre charior, in sermone verax, in iudicio iustus, in militia gloriosus, multa enim strenue contra Arabes peragendo fines patriæ ampliavit. Hic habuit filiū, qui dictus est Fredinandi Gundifalui. Hunc Deus supra patrē, & auū tot gratijs exaltauit, vt ipso non attendente, tam a magnatibus, & militibus, quā ab vniuersis populis Castellanis in Comitē crearet, & omnes se suę subijcerēt dicioni. Qui factus Comes totā Castellā sic pacifico dñio confovebat, vt omnes Deo gratias agerent, qui per talē Comitē a populo suo releuauerat sarcinā seruitutis. Hic cōtra Arabes plurima bella gessit, quoniā & sanctū Stephanum, & alia plurima loca Christianę restituit dicioni. Ex quo iste suscepit suę patrię comitatū, cessauerunt Reges Asturiarū insolescere in Castellā, & a flumine Pisorica nihil amplius vindicarunt, strenuitate enim sua eorum insultibus resistebat, nec propter eos a bellis Arabum desistebat. Monasterium sancti Petri in ripa Aslancię fluminis aedificauit, & multis possessionibus illum dotauit, morte propria defunctus, in eodem monasterio est sepultus, cui successit filius eius Garfias Fredinandi homo Catholicus, qui bella plurima contra Reges Asturiarum conantes Castellæ finibus præminere, gloriose peregit, & castra plurima in ripa Dorij munifice reparauit,

S. Stephanus.
Pisorica.

Aslantia flu.

Dorius.
Cauca ru
ber.

& usq; ad fluuium Carrionem iurisdictionis suae terminos dilatauit. Hic construxit monasterium in honore sancti Cosmae, & Damiani iuxta ripam Dori fluminis Atlantiae, in villa, quae Caucae rubeae nuncupatur, & amplissimis possessionibus dilatauit, & loca, quae dedit, statuit, Infantaticum appellari eo intuitu, quod si aliqua de genere suo non posset, aut nollet mariti comparis solatia adipisci, de bonis monasterij prouiderentur eidem largiter, & decenter, demptis duntaxat necessarijs clericorū, qui inibi Deo, & sanctis martyribus deseruiant. Obijt autem morte propria, & in monasterio sancti Petri de Cardonia tumulatur

De Comite Sancio, & morte eius. Cap. III.

Garfias.
Geloira.
Sancius.

HIC successit filius eius Comes Santius Fernandi, vir virtutum, amator patriae, & in subditos totus pius. Hic optinuit Pennam fidelem, & Septem publicam, & Madolium, & Montelionē, & Varinatium, Oaromam, & sanctum Stephanum, quae in captione patris perdidit Christiani, & multa intulit agarenis. Antiquos foros Septem publicae iste dedit. Castellanis militib; qui & tributa solvere, & militare cum Principe tenebantur, contulit libertates, videlicet, vt nec ad tributum aliquod teneantur, nec sine stipendijs militare cogantur. Hic habuit filium, qui dictus fuit Infans Garfias, & Legione fuit proditionaliter interfectus, & habuit filiam nomine Geloiram, quam duxit in vxorem Sancius maior Rex Aragoniae, & Nauarrae, de quo, si Deus dederit, postea prosequemur. Huius mater optas commercium cuiusdam Principis Sarraceni, proposuit filium interficere, vt sic cum munitio nibus, & oppidis optatis nuptijs potiretur. Cumq; quoda sero laetali poculo virus mortiferū miscuisset, filius reuelatione pedisecae hoc praesensit, & matri, vt prius biberet, supplicauit, quod ipsa renuens demum coacta, quod male miscuerat, degustauit, & parricida mater hausit, & meruit mortē in poculo, quod parauit. Et tandē Comes Sancius contriti cordis, poenitentia stimulat' construxit monasteriū nobile, quod Oniam nominauit, eo quod matrem viuientem Mioniam more Hispanico appellabat. Demum post multas victorias strenue consummatas foelicem spiritum suo restituit creatori, & in monasterio Oniensi, quod ipse construxerat, est sepultus. Nunc autem ad genus, & acta Regum Asturum reuertamur.

De Aldephonso, & Ranimiro, & discordia fratrum.

Caput. III.

aera. dcccc
xxxij.

MORTVO Froila, Aldefonfus filius Regis Ordonij adeptus est scepra patris aera. DCCCC. XXXIII. & regnauit annis. V. mensibus. VII. anno vno mensium numerato. Nomen vxoris eius Semena, ex qua genuit infantem Ordonium, qui dictus est malus, & fuit iuxta Cordubā interfectus. Hic Aldefonfus leuitate potius, quā virtute deliberauit apud se, vt ad viam confessionis, & poenitentiae se transferret, & ideo religionis operibus deuouit se, & aliquandiu huic proposito inhaerendo decreuit sibi substituere fratrem suum nomine Ranimirum. Cumq; propositum fratri per nuncios intimasset, Ranimirus audito nuncio cum magno exercitu venit Zemoram, & Aldefonso regni regimen resignante, Ranimirus substituitur fratri suo. Aldefonfus autē iam Exrex ad locū, qui Dominos sanctos vulgariter

dicitur, super ripam Ceiaë fluminis properauit, habitumque monachalem assumens
viam perfectionis elegit.

De regno Ranimiri, & rebellione monachi Aldefonsi.

Caput. V.

RANIMIRVS autem successit in regno æra nongentesima tri-
gesima nona vno anno mēsum numerato, & regnauit annis decem,
& nouē mensibus, diebus. II. & cum esset vir bellis deditus, mouit
exercitū contra Mauros, & dum exercitū congregabat, frater suus
ea leuitate, qua de Rege se monachum fecerat, a monasterio apostata
resiliuit, & Legionem veniens cepit inibi rebellare, & ad regnum ite-
rum inhiare. Ranimirus cum hoc audiuit, direxit congregatum exercitum contra
eum, & duobus annis obsessum, in dedicionem recepit ad suæ beneplacitum volunta-
tis, & statim in carcere mitti iussit. Et dum hæc fierent Aldefonsus, & Ordonius, &
Ranimirus filij Regis Froilę supra dicti cum conniuentia in Asturijs rebellarunt, &
tyrannidem exercentes Aldefonsum, qui maior erat, honore regio præferebant, Astu-
res enim indignati eo, quod incessione Aldefonsi, & substitutione Ranimiri non fue-
rant euocati, rebellionem huius modi factitabant. Vnde & Astures in dolo euocant
Ranimirum, vt si fieri posset, in manus filiorum Froilæ deueniret, quod præsentens
Ranimirus armata manu Asturias est ingressus, & coactos prælijs mancipauit, se-
cumq; ducens cum fratre suo Aldefonso quōdam Rege in eodem carcere coarctauit,
& post aliquantulum temporis interuallum fratrem, & sobrinos crudeliter excæca-
uit. Tandem Ranimirus pœnitentia ductus prope Legionem in ripa Turij mo-
nasterium sancti Iuliani construxit, & in eo fratrem, & consobrinos pie prout potuit,
collocauit, vbi vsq; ad finem vitæ necessaria habuerunt. Mortuus autem Aldefon-
sus ibidem sepultus est cum vxore sua Regina Semena, & consobrino. Regnauit au-
tem Aldefonsus annis quinque, & mensibus septem, & in quinto anno regni sui fuit
orbatus oculis, & postea duobus annis, & septem mensibus superuixit.

æra. dccc
xxxix.

Turij. fl.
S. Iulianus

De victoria Ranimiri, & comitis Fernandi Gundifalui.

Caput. VI.

RANIMIRVS autem regnum ingrediens Toletanum obsedit op-
pidum Maioritum, & muros dirumpens, sublati rebus incolas capti-
uauit, & reduce exercitu remeauit. Post hæc Arabes fines Castellæ
inuadere decreuerūt, & comes Fernandus Gundifalui, qui Castellæ tunc
temporis præsidebat, nunciauit aduentum Arabum Ranimiro, qui con-
uocato exercitu, properauit in auxilium comitis Castellani. Cumque Legionen-
sis, & Castellanus exercitus conuenissent, Arabibus apud oppidum Oxoniam oc-
currerunt, & collatis signis adinuicem dimicarunt, sed Dei gratia adiuuante Christia-
nis victoria, Arabibus cessit fuga, multaque millia captiuorum Christiano exercitui
prouenerunt. Sicque Rex Ranimirus ad sua foeliciter est reuersus.

Maioritū.

De prodicione Abenaia, & victoria Ranimiri.

Caput. VII.

Cæsarau-
gusta.

POST hæc iterum Ranimirus contra Cæsaragustam exercitum congregauit, Abenaia autē, qui inibi princeps erat, audito quod Ranimirus, & Ferdinādus Gundifalui comes Castellæ adinuicem concordarant, timuit in immensum. Vnde & seipsum cum terra Ranimiri subdidit dicioni mentitus Abderramen Regi Cordubæ, cui erat subiectione simili obligatus. Rex autem Ranimirus omnes munitiones regni Cæsaragustæ, quæ Abenaia resistebāt, cædibus, & irruptionibus cœgit Abenaia obedire. Post quæ Ranimiro ad sua reuerso, Abenaia, proditoris non immemor, fregit pacta, & reconciliatus principi Cordubensi ratus est posse inuadere terminos Ranimiri. Et agens exercitum peruenit celeriter Septem mancas, quod autem diens Ranimirus assumpto exercitu processit obuius contra eum, & ibidem adinuicem utroque exercitu dimicante, cæsi Arabes, nec fuga, nec strage, sed victoria caruerūt. Et secunda feria in festo, scilicet, sanctorum Iusti, & Pastoris ex Arabibus vsque ad octoginta millia perierunt, & Abenaia proditor fuit captus, ceteri, qui euaserant, ad oppidum quod Alfonso dicitur, confugerunt. Ranimirus autem plus sanguine Arabum, quam prælijs, vel spolijs cupiens satiari, eos viriliter insecutus in castro Alfonso, quo confugerant, comprehendit. Abderramen autem cum paucis fugæ comitibus vix abcessit. Tunc fuit solis eclipsis per vnam totam horam diei. Tunc Rex, & sui cum multis spolijs, & multa turba pedisequa captiuorum reuertitur gloriose secum ducens Abenaia captiuatum.

Septem
manca.

Alfonso

Item de prælijs Ranimiri.
Caput. VIII.

Turmius

Salmantica
Letesmia.
Ripas:
Alfonso dega
Penna.
Amaia.
S. Iuliana.

HIS peractis exercitus Sarracenorum per ripam Turmij fluminis est ingressus sub principe, qui Acepha dicebatur, & fauētibus sibi Fernando Gundifalui, & Didaco Munionis magnatibus regni sui cepit populare Salmanticam, Letesmiam, Ripas, Balnea, Alfonso dega, Pennam, & alia multa castra. Tunc etiam comes Rodericus populauit Amaiam, & prædas exercuit in Asturijs in partibus sancte Iulianæ. Post Rex Ranimirus talibus coniurationibus prouocatus exijt obuiam Sarracenis, & bellis, & cædibus sæpe repulsi a cceptis operibus destiterunt, & Ferdinandum Gundifalui non illum comitem Castellæ, & Didacum Munionis fautores Arabum comprehendit, & alterum Legionem, alterum Gordone in carcere vinculauit. Sed procedente tempore, quia captione eorum magnates alij murmurabant, recepto ab eis iuramento fidei obseruandæ a carcere liberauit, & filio suo Ordonio dedit vxorem Vrracam filiam Fernandi Gundifalui comitis Castellani. Post hæc Rex Ranimirus, qui ex Regina Tharasia sorore Garciæ Tremulosi Regis Nauarre cognomine Florentina genuerat Sancium, & Geloiram in honore sancti Saluatoris iuxta regale palatium, monasterium fabricauit, & ibidem Geloiram filiam Deo dicauit. Decimo nono regni sui anno obsedit oppidum, quod olim Aquis, nunc Talauera vocatur in dicecesi Toletanensi. Arabes autem ei succurrere festinantes victi a prædicto Rege in prælio ceciderunt, & cæsis fere duodecim millibus, vsque ad septem millia captiuauit, & reuersus ad sua se misericordiæ operibus dedicauit, & vxore sua Regina Tharasia operante, sancti Andree, & sancti Christophori super Ceiā, & sanctæ Marię in ripa Dorij, & sancti Michaelis archægeli in valle Ornæ, quæ nunc dicitur Destriana, mona-

Aquis. q̄
Talauera.Ceiā.
Ornā.
Destriana

steria ædificauit, & possessionibus multis ditauit. Et cum Ouetum causa orationis adisset, ibidem grauius egrotauit, & Legionem allatus, in vigilia Epiphaniæ facta confessione Episcopis, & Abbatibus, qui secum aderant, deuote suscepit sacramentum corporis, & sanguinis domini Iesu Christi, quo facto a se regnum, quod a patre susceperat, abdicauit proclamans cum lachrymis. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc, dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

His ita peractis vitam finiuit, & in monasterio sancti Saluatoris, quod filie sue construxerat, tumulatur. In his decem & nouem annis computantur quatuor anni Aldefonsi prædicti, quia post primum annum statim substituit sibi fratrem, per se autem regnauit Aldefonsus anno vno. Ranimirus annis quindecim.

De Rege Ordonio, & dissensione cum Castellanis, & morte eius.

Caput. I X.

H V I C successit in regno Ordonius filius eius æra nongentesima quinta quagesima octaua, & regnauit annis quinque, mēlibus sex. Iste Ordonius satis prudens, & in regimine exercitus circumspectus. Vnde frater eius Sancius, quem Rex Ranimirus ex Tharasia sorore Garfiæ Regis Nauarræ susceperat, fauore, & auxilio eiusdem Garfiæ auunculi, & Fernandi Gundisalui comitis Castellani ipsis personaliter cum ipsis venientibus, Legionem accessit, vt fratrem suum a regno expelleret, & ipse dignitate regia donaretur. Sed Rex Ordonius, vt erat in armis strenuus, ciuitates muniuit, & munitiones viriliter defensauit, & regnum sibi intrepidus conseruauit, & vxorem suam Vrracam, quia comitem Fernandum socerum suum hostem senserat, dereliquit, & duxit vxorem aliam nomine Geloiram, ex qua genuit filium, qui fuit podagricus nomine Veremundum. Gallecij autem audientes dissensionem inter Legionenses, & Castellanos cœperunt contra Regem Ordonium rebellare. Ipse vero congregato exercitu Gallecos perdomuit vsq; Vlixbonã, & vastatione, & incendio omnia depredatus est, & redijt inclytus multis spolijs, & captiuis.

æra. dcccc
lvij.

Post hæc autem inter Regem Ordonium, & Fernandum Gundisalui comitem Castellanorum discordiam sedata, exercitus Arabum venit ad sanctum Stephanum in ripa Dorij, & vsque Burgis omnia deuastabat, sed comes Fernandus Gundisalui cum exercitu Regis Ordonij, & suorum, eos vsq; Dozium insecutus pugna subegit, & magnam multitudinem victor occidit, plurimaque captiuauit. Quo audito Rex Ordonius disposuit in Arabes exercitum congregare, sed infirmitate præuentus Zemoræ moritur, & Legionem delatus in monasterio sancti Saluatoris, quod pater suus condiderat, sepelitur.

Dozium.

De Rege Sancio, & Ordonio malo.

Caput. X.

D E F V N C T O Ordonio frater eius Sancius Regis Ranimiri filius successit in regno, æra nongentesima sexagesima tertia. Et regnauit annis duodecim. Cumq; magnates regni contra ipsum vnanimiter conspirassent, ad Garfiam Regem Nauarræ, qui dictus est Tremulosus, suum auunculum festinauit. Erat autem Sancius intolerabili pinguedine aggrauatus, vnde dictus fuit Sancius grasfus, & consuluit ei auunculus Abderramen principem Cordubæ postulare, vt pos-

æra. dcccc
lxij.

set a tantæ pinguedinis pondere releuari. Cumque cum eo pacem firmasset, Cordubam veniens ab Abderramen magnifice est susceptus, qui conuocatis medicis antidoto cuiusdam herbæ a grauitate pinguedinis liberatur, & agilitati, & dispositioni restituitur cæterorum. Inter hæc autem comes Fernandus, & magnates regni Asturiarum Ordonium malum, quem Rex Aldefonsus cæcus ex vxore sua Semena suscepit, in Regem, & principem elegerunt. Et comes Fernandus Gundisalui dedit ei vxorem filiam suam Vrracam Regis Ordonij derelictam. Erat autem tunc temporis quidam nobilis adolescens nomine Vegila, qui cum esset de nobilioribus illius patriæ, nolebat comiti Fernando, vt subditus obedire. Comes autem eum grauius infectus compulit exulare, & ad Arabes compulit transmigrare. Rex autem Sancius assumpta ab Abderramen multitudine Arabum est reuersus, vt absens regnum, quod perdiderat, veniens obtineret. Quod audiens Ordonius malus in Asturijs se recepit, vt difficultate montium inibi rebellaret. Rex autem Sancius olim grassus, quam cito aduenit, rebellibus domitis regnum recuperauit. Ordonius autem malus cum esset vilis, & pusillanimis, & effeminatus, Deo, & hominibus prauus, operibus odiosus, nec in Asturijs se tutum reputans iuit ad socerum fugiens, & abiectus. Comes autem filiam ei abstulit, & alteri viro dedit, & ad Arabes ire coëgit, cum quibus dum vixit, vilitatis suæ pcenas exsoluit. Rex vero Sancius regno pacato, duxit vxorem, quæ Tharasia dicebatur, ex qua genuit Ranimirum. Tunc Rex Sancius cum esset homo deuotionis suadentibus vxore sua Tharasia, & sorore sanctimoniali Geloira misit Velascum Legionensem Episcopum, & alios nuncios pro pace firmanda, & pro petendo corpore sancti Pelagij martyris, qui sub Abderramen fuerat Cordubæ martyrio coronatus. Rex autem construxit monasterium Legionem, in quo corpus sancti Pelagij statuerat collocandum, & hac legatione pendente, Galleci discordes inter se prædas, et iniurias exercebant. Sed Rex adueniens insolentes domuit, et iniuriosos coëgit vsq; ad Dorium, qui diuidit Galleciam, et Lusitaniam. Quod audiens Gundisaluuus, qui trans flumen Dorij princeps erat vsq; ad ripam eiusdem fluminis congregato potentia suæ exercitu, præceps venit, sed videns se Regi Sancio non posse resistere, suæ gratiæ se commisit, & præstito iuramento de tributis soluendis, etiam terre suæ dominium Regi Sancio recognouit. Verum proditiōis virus in corde reseruat, virus mortiferum pomo immisum Regi obtulit ad edendum, in cuius eluor Regis coëpit ilico titubare, sicut natura exigit venenorum, & Rex intelligens dum Legionem mortis conscius properaret, tertia die in via moritur, & Legionem iuxta patrem in sancti Saluatoris monasterio sepelitur.

Legio.
Corduba

Dorius.

De rege Ranimiro, & strage Normanorum.
Caput. XI.

æra. dcccc
lxxv.
dcccc.
xxxvij.

Normani

SANCIO defuncto, filius eius Ranimirus habens a natiuitate annos quinque patri successit in regno æra nongentesima septuagesima quinta. Et regnauit annis viginti quinque. Hic de cōsilio matris suæ Regine Tharesiæ, & amite suæ Geloire monialis, secūdu legationem patris cum Arabibus pacem fecit, & corpus sancti Pelagij, pro quo pater miserat, impetrauit: & in monasterio, quod pater ad hoc conctruixerat, collocauit. Anno secundo regni eius multitudo Normanorum cum Rege suo nomine Gundiredo in finibus Galleciæ applicarunt, & stragibus, &

Incurſibus vrbes, & loca Galleciæ vaſtauerunt, & Siſnandũ Episcopũ ſancti Iacobi peremerunt diſcurrentes patriam, vsq; ad locum, qui mons dicitur Onagrorum. Tertio anno cum patris vaſtationibus, vellent ad propria nauigare, inuocato nomine Domini, & beati Iacobi, Comes Gundifaluus Sanci, occurrit eis, ſi poſſet exterminium vendicare, & cum prælium iniuiſſent, Dei gratia, & virtute Apoſtoli, qui ſine lege vaſtauerant, Dei iudicio ſunt proſtrati, & tam ipſi, quam Rex eorum in ore gladij ceciderunt, & comes Gundifaluus Sanci eorum nauigia igne conſumpſit.

Onagrorum.

De vaſtatione Caſtellæ, & Zemoræ, & Galleciæ, & morte Ranimiri.
Caput. XII.

T dum hæc fierent, Arabes per Ranimiri Regis pacem ſecuri contra Caſtellanos exercitum direxerunt. Cumq; Ferdinandus Gundifalui comes reſiſtere non valeret, occuparunt Arabes Septem mancas, Donias, & Septem publicam, et Varinatium, et multa alia terræ cædibus, et incendio deuaſtantes. Ad hæc oia inhumaniter adiuuante Vegila quodam nobili, qui a Fernando Gundifalui comite ob rebellionē a partibus Alauę erat eiectus. Ex tanto ergo ſucceſſu Arabes inſolentes etiam foedus, quod cum Ranimiro habuerant, infregerunt, et venientes Zemoram inuaſam funditus ſubuerterunt. Ea tempeſtate vir ſtrenuus Fernandus Gundifalui Comes Caſtellę moritur, qui in acquisitione, et tuitione, & dilatione patrię vtiliter, ſtrenueq; et fideliter laborarat, & in monaſterio ſancti Petri de Aſlãtia, quod ipſe cõſtruxerat ſepelitur. Rex vero Ranimirus duxit vxorem nomine Vrracam. Cumq; eſſet puer, nec ad diſcretionem ætatis veniſſet, ſtultis actibus coepit comites Gallecię prouocare, iam a conſilio matris, & amitæ alienus. Cumq; Gallegi non poſſent eius inſolentiam tolerare, quendam Veremundum filium Regis Ordonij ſuper ſe Regem beati Iacobi creauerunt. Quod audiēs Ranimirus contra ipſum collecto exercitũ in Galleciã ſeſtinauit. Et ex alia parte veniens Veremundus in Portella de Arenis prælium commiſerunt, et licet inuicti adinuicem diceſſiſſent, ex vtraq; quam plurimi cæde mutua ceciderunt, & duobus annis non ſine grandi vtriuſque gentis exterminio bellum inuauit, inſteſtinum. Ranimirus autem morbo correptus obiit Legionẽ, & in Deſtriana traditur ſepulturæ. Interea Alcorrexi Rex Agarenorum eam partem Galleciæ, quę nunc Portugalia dicitur, & vsq; ad ſanctum Iacobum nõ veritus Apoſtolum deuaſtauit, ſed merita Apoſtoli occurrerũt, & immiſſa in eis infirmitate, aut pauci, aut nulli ſuperſtites euãſerunt, qui in patria nunciarent.

Septem manca. Donia. Septem publica. Varinatium. zamora.

Aſlantia.

Portella.

Legio. Deſtriana.

De Rege Veremundo, & miraculo Tauri.
Caput. XIII.

MORTVO itaq; Ranimiro, Veremundus filius Regis Ordonij veniens Legionem ab omnibus ſuſcipitur, & ad regni gloriam promotetur, eo quod mortuo Sancio patruo ſuo, & Ranimiro conſobrino ad ipſum erat de iure regni ſucceſſio deuoluta a Ra Milleſima, & regnauit annis decem & ſeptem. Hic leges Gothorum liberaliter confirmauit & ſanctorum patrũ canonicas ſanctiones ſeruari præcepit, & licet alias eſſet ſatis prudēs, ſufurrionibus, & detractoribus aures bibulas inclinabat. Accidit autem quod tres ſerui de familia eccleſiæ ſancti Iacobi, quorum vnus

aera. M.

vocabatur Zadon, alter Cadon, alter Anfilon a pud Regem Dominum suū Athaulphum de crimine pessimo accusarent, & quod etiam promiserant Sarracenis se legem Mahometicam suscepturum, & Galleciam traditurum. Rex autem credidit, eo quod Episcopus esset filius illius principis, qui Regi Sancio in pomo mortis poculum propinaret. Cumq; prædictus Episcopus vocatus ad curiam quinta feria ante Paschæ venisset Ouetum, consulentibus sibi aliquibus, vt antequam ecclesiam descenderet se Regis conspectui præsentaret, Episcopus constanti animo sic respōdit, quod prius se præsentia Saluatoris omnium exhiberet, & post in præsentia tyranni Principis compareret, intransq; ecclesiam Saluatoris ilico indutus sacris vestibus diuina officia celebravit. Rex autem taurum ferocem præceperat adduci, vt inuenientem Episcopum deſquirit. Sed Episcopus innocens cum talia præsentisset, consummatis officijs, ad locum vbi taurus æstuans mugiebat, accessit intrepidus, & mox taurus ad Episcopum veniens, cornua in manibus eius misit, quibus dimissis ad montem vnde venerat, remeavit. Episcopus autem cornua, quæ sibi taurus dimiserat, coram altari deponens Domino Saluatori cum cæteris fidelibus soluit laudes, actores vero falsæ suggestio- nis, & eorum semine maledicto coarctans ad exemplum Dauid, qui pro morte Abner innocui, Ioab cum semine condemnauit, sententialiter sic profatur. De semine Zadon, Cadon, & Anfilon nō deficiat leprosus, & claudus, cæcus, & mancus, vilis & tenens sulcum. Rex autem viso miraculo perturbatus obtulit Episcopo satisfactio- nem, sed Episcopus regem videre noluit, immo secunda feria post festum paschæ iter arripiens ad Pamariensem ecclesiam sanctæ Eulalię vsque peruenit, ibi infirmitate correptus quarta feria vitam finiuit. Cumque sui vellent corpus eius ad ecclesiam beati Iacobi deportare, immobile est inuentum, & attendentes quod a Domino fieret, tradiderunt corpus in eadem ecclesia sanctæ Eulalię sepulture.

Pamariensis.
S. Eulalia.

De insolentijs Veremundi, & vxoribus eius, & de victoria Almanzori.

Caput. XIII.

EX vero Veremundus habuit duas nobiles concubinas, & erant forores, legem Domini obliuiscens. Et ex vna genuit infantem Ordonium, & ex alia Geloiram. Infans autem Ordonius procedente tempore ex infante Fronilda genuit Aldefonsum, Pelagium, Sancium, & Semenam. Prædictus etiam Veremundus habuit duas vxores legitimas Velasquitam videlicet, quam viuentem dimisit, & non contentus incestu sibi aliam nomine Geloiram adulterio contubernio copulauit, ex qua genuit Aldefonsum, & Tharesiam. Ex Velasquita autem genuit Christinam infantem. Ipsa vero Christina ex Ordonio cæco filio Ranimiri Regis genuit Aldefonsum, Ordoniū, Pelagiā Comitissam, & Eldontiā. Eldontia autem ex Pelagio Froilę diacono genuit comitē Petrum, Ordonium, Pelagiū Munionem, & matrē Suerij comitis, & fratrem eius, & Tharesiam comitissam. Quę cū esset dña Carrionis, ibi ecclesiā sancti Zoili edificauit. Hi omnes dicuntur vulgariter infantes de Carrion. Igitur propter peccata Principis Veremundi, & populi Christiani, Rex Arabū, qui Alhagib dicebatur, se Almanzor constituit nominari. Alhagib autem interpretatur supercilium, quia sicut supercilium defensio est, siue vmbraculum oculorum, sic & ipse dicebatur defensio populorum. Vnde & clariori vocabulo se Almanzor instituit nominari. Almanzor autem interpre-
tatur

tatur defensus, siue defensio, eo quod multis victorijs gloriosus se, & suos strenue defendit. Cumq; Vegila, de quo praediximus, & quidam Comites, & alij plurimi Christiani ad eius praesidium confugissent, promittebant ei terram reliquiarum Hispaniae se duros, & hac ambitione commotus adunato exercitu Arabum, & Christianorum, qui secum aderant, assumpto etiam filio suo Abdelmelic, quod in tempore famulus erat Regis, coepit Legionis, Castellae, & Nauarrae prouincias deuastare, cui exterminio pro maiori parte causam praebuit dissensio principum Christianorum, qui sibi ad inuicem auxilia denegabant. Almanzor autem cum esset prudens, strenuus, hilaris, atque largus ita sibi Christianos allicere satagebat, ut Christianos Arabibus ostenderet chariores. Hac benignitate charissimus erat suis adeo, quod omnes ex animo ei seruire pari studio laborabant, ita quod a Dorio, qui erat limes inter Christianos, & Arabes, usq; ad fluuium Estolam omnia vastauit, in cuius ripa tentoria collocauit. Quod audiens Veremundus cum exercitu properauit, & insultum faciens in tentoria Almanzori multos de suo exercitu interfecit. Cum autem esset Almanzor magnanimus, atque constans, a proprio solio deposito aureo pileo, quem pro corona gestabat, humi resedit iuxta morem Principum gentis suae.

Dorius.
Estola.

Exercitus autem, qui eum ex animo diligebat, confusionem autem ferre non sustinens, praelium restaurauit, & fugatis Veremundi militibus usque ad Legionis ianuas peruenerunt. Sed uigentibus pluuijs hyemalibus, quae solent in illis partibus inundare, Almanzor ad propria est reuersus. Ciues autem Legionenses, & Astoricenses timentes in futuro anno super se tantam multitudinem aduenturam, corpora Regum, quae erant sepulta Legionis, & Astoricae cum corpore sancti Pelagij martyris ad Asturias transtulerunt, & apud Ouetum in ecclesia sanctae Mariae sepelierunt, & super altare beati Ioannis Baptistae corpus sancti Pelagij posuerunt. Quidam autem ex ciuibus Legionensibus corpus sancti Froilani Episcopi deferentes infra Pyrenaeum ad vallem, quae Caesaris dicitur, in sancti Ioannis Apostoli ecclesia collocarunt.

Vallis Caesaris.

De irruptione Legionensi, & Astoricae.

AD VENIENTE autem verno tempore Almanzor iterum exercitum congregauit, & veniens Legionem obsessam firmiter impugnavit. Veremundus autem se apud Ouetum recepit morbo podagrico praepeditus. Almanzor vero captioni Legionis feruenter insistens, dum fere per anni circulum impugnasset, in porta occidentali prima irruptio facta fuit. Quarta die post hoc secunda irruptio iuxta portam meridionalem. Tunc Guillelmus Gonsalui Comes Galliciae, qui ad defensionem venerat, grauiter aegrotabat, sed audiens murum effractum ad locum periculi se armatum deferri praecipit, ut mortem videret antequam excidium ciuitatis. Irruentibus itaq; Arabibus idem Comes occiditur, & ciuitas occupatur, & Almanzor portas urbis opere marmoreo constructas, & arcem praecipuam portae orientalis murum, & ceteras turres fecit destrui a fundamentis, vna dumtaxat relicta, quae esset posteris in memoriam, quod talium murorum, & tantarum turrium destruxerat ciuitatem. Cepit Astoricam, et summatim turrium decurtauit, Coiancam, quae nunc Valentia, et sanctum Facundum & alia plurima loca subuertit, Albam, Lunam, Gordonem, & Arbolium, licet impugnauerit,

Legio.

Asturica.
Coianca.
Valentia.
S. Facundus.
Alba.
Luna.
Gordo.
Arbolium.

Oxonia. non potuit optinere. Deinde rediens per terras Castellæ, Oxoniam, & Alcouelam,
 Alcouela. Valeranicam, quæ nunc Berlanga, & Ateñtiam optinuit, & destruxit, exinde ad sua
 Valerani- redijt fastu, & superbia eleuatus. Sic enim super Christianos ira cælestis Regis ex-
 ca. que arferat, vbi cum fere per duodecim annos Christianorum terminos inualisset, & vt
 nunc Ber- voluerat, vastauisset, & plurima loca sibi tributaria effecisset, semper inuictus redijt
 langa. cum triumpho. Vnde etiam ab Hispania Gothorum gloria recessisset, thesauros ec-
 Ateñtia. clesiæ Arabes abduxerunt, & cultus ecclesiæ datus est in contemptum. Et plaga, quæ
 acciderat tempore Roderici, & iam videbatur obduci, passa est reciduum.

De morte Almanzor. Caput. XV.

Portugale

S. Iacob⁹

GIT V Ranno. XIII. Almanzor resumpto exercitu ingre ssus
 est per eam partem Galleciæ, quæ dicitur Portugale, munitiones,
 & ciuitates hostiliter deuastando. Cumq; ad maritima peruenisset,
 etiam ciuitatem, & ecclesiam beati Iacobi deuastauit, sed fulgure ter-
 ritus ab eo loco, vbi esse corpus Apostoli credebatur, abstinuit, quod
 tamen proposuerat violare. Nihilominus tamen campanas minores
 in signum victorie secum tulit, & in Mezquita Cordubensi pro lampadibus collo-
 cauit; quæ longo tempore ibi fuerunt. Almanzor autem cum suo exercitu per-
 cussus a Domino pro scelere sacrilegij dignam sustinuit vltionem, nam qui sanctum
 locum apostoli profanarat, immunda sui plaga, scilicet dysenteria, fere totus exercitus
 est consumptus, reliqui morte subitanea perierunt. Quod audiens Rex Veremun-
 dus misit multitudinem peditem expeditam, qui imbelles, & infirmitate consumptos
 in montanis facile trucidarunt, & sic Almanzor coactus peste ad propria est reuer-
 sus. Rex autem Veremundus coactus hostibus legationem misit Garfiæ Fernandi
 Comiti Castellano, & Garfiæ Tremuloso Regi Nauarrorum, vt obliuini iniuriarum
 ad agenda prælia fidei fœderati insimul conuenirent. Quod audientes Rex Gar-
 fias misit exercitum, Comes Garfiæ Fernandi personaliter cum sua multitudine, &
 Rex Veremundus licet podagricus gestatus humeris baiulorum, collecta potentia re-
 gni sui omnes insimul conuenerunt, & in loco quodam, qui Arabice Calacanzor,
 Latine autem dicitur Vulturum altitudo, Almanzor venienti cum suis arabibus, vt
 castellam inuaderet, occurrerunt. Cumq; sese mutuis cædibus inualissent, maxi-
 ma pars cecidit de exercitu Agareno, tamen noctis tenebris intercepti, neuter neutri
 cessit campum, & tanta strage comperta suorum bellum in castino timuit restaura-
 re. Vnde & de nocte fugiens cum venisset ad vallem Borgecorexi, dolore vexatus
 animam exhalauit, & ad Medinam, quæ cælum dicitur, est delatus. Cumq; dies
 castina illuxisset, exercitus Christianus putauit Arabes ad prælium reuersuros, sed
 cum tentoria vacua hominibus conspexissent, ipsa tentoria, & supellectilem, & spo-
 lia varia occuparunt. Comes autem Garfiæ Ferrandi viriliter insecutus eos, qui cæ-
 dem euaserant, fere vsq; ad internitionem deleuit. Almanzor autem, qui semper
 inuictus fuerat, tanto dolore prosternitur, vt a die prælij neq; cibum, neq; potum
 sumpserit, donec diem conclusit extremum.

Calatana
zor.Borgeco-
rexi,
Medina
Cali.De fuga Abdelmelich, & morte Regis Veremundi.
 Caput. XVI.

IBIDEM anno sequenti Abdelmelich filius eius postquam patrum suscepit honorem, exercitum congregavit, ut vastationibus in Christianorum finibus restauraret, veniensque Legionem, quod residuum inuenit, in muribus, & turribus dissipavit, ne posset iterum reparari. Sed Comes Garsias Fernandi adueniens ex Castella cum magna multitudine militum, & populorum sibi Legionem adiunxit, & Abdelmelich in ore gladij effugavit. Sicque Christianis finibus a tot cladibus liberatis, aliquo tempore terra quieuit. Tunc reuocatis militibus Christianis, Rex Legionis, & Rex Nauarrae, & Comes Castellae possessiones, & iura militibus restituerunt, ne particularia schismata fierent Arabibus occasio praeualendi.

Eo tempore Rex Veremundus a susurrone deceptus praecipit capi Gudestem Episcopum Ouetensem, sed ut tantum nefas non procederet impunitum, facta est siccitas magna in terra, ita quod totus populus ciborum penuria arctabatur. Cumque quibusdam religiosis fuisset a Domino reuelatum pestem propter iniuriam Episcopi accidisse, & Regi esset reuelatio intimata, confestim absoluit Episcopum, & per Semenum Astoricensem Episcopum, cui Rex Episcopum commendauerat, fecit restitui Gudestem, & statim Dominus pluuiam voluntariam segregavit, & terra attulit fructus suos. Tunc Rex Veremundus corde compunctus ecclesiam beati Iacobi, & caetera loca, quae Almanzor profanarat diripiens, prout potuit, restauravit, & bonis operibus, & elemosynis iam intentus de commissis cum consilio Prelatorum poenitentiam agere satagebat, & in villa, quae est in Berizo, moritur, & sepelitur, & ab Alphonso filio, & successore transfertur post aliquantum temporis Legionem, & in ecclesia beati Ioannis Baptistae cum coniuge Geloira, denuo sepelitur.

Berizo!

De Aldephonso, & miraculo sororis suae, & morte Comitis Garsiae Fernandi.
Caput. XVII.

POST obitum Veremundi Aldephonso filius eius successit in regno, quod quinq; annorum erat cum regnare cepisset aera. M. XVII. & regnavit annis. XXVII. nomen matris eius Geloira. Cum esset paruulus datus est nutriendus Menendo Gundifalvi Comiti Galleciae, & uxori eius Comitissae Maiori. Cum autem adoleuisset, accepit uxorem eorum filiam Geloiram, ex qua duos filios dicitur habuisse Veremundum, & Sanciam, & haec Sancia procedente tempore nupsit Regi Fernando filio Regis Sancij Nauarrorum. Hic autem Aldephonso in reprobum sensum datus, cum esset puer, dedit Tharasiam sororem suam in uxorem Abdallae Regi Toleti sub pacto auxilij contra Principem Cordubensem, ipsa penitus reclamante. Cumque Rex ille vellet eam suis amplexibus commiscere, inquit illa, Christiana sum, & abhorreo connubia aliena, noli me tangere, ne interficiat te, quem colo, Dominus Iesus Christus. Ille autem deridens talia inuitam corripit, statimque percussus ab Angelo sensit mortis periculum imminere, vocatisque familiaribus oneratis camelis auro, & argento, & vestibus preciosis, & suppellectili valde decora remisit eam protinus Legionem, quae ibidem in monachali habitu diu vixit, sed ad monasterium sancti Pelagij se postea transferens ibidem, & vitam finiuit, & sepulturam accepit. Eisdem diebus Sancius filius Comitis Garsiae Ferdinandi contra patrem visus est rebellare. Cumque inter patrem, & filium esset discordia

aera. M.
xvii.

Abula.
Clunia.
S. Stephanus.

Cardonia

concitata, Sarraceni fomentum impetus habuerunt, & Castellæ terminos inuadentes Abulam, quæ populari cœperat, destruxerunt, Cluniam, & sanctum Stephanum occuparunt, cædes, & incendia in patria exercentes. Cumq; Comes Garthæ Ferdinandi talia percepisset, magnanimitate pulsatus, licet gens sua in eum, & filium esset diuisa, eligens mori pro patria cum Arabibus decertauit, sed multitudine circumclusus viuus capitur inter cæfos vndiq; comprehensus, sed paucis diebus moritur, eo quod in bello fuerat lætalius vulneratus, & corpus eius a Sarracenis redemptum in monasterio sancti Petri de Cardonia requiescit.

De Sancio Comite, & pijs operibus Aldephonsi.
Caput. XVIII.

Legior

Viseum.

HIC successit in Comitatu Sancius filius eius, vir prudens, iustus, liberalis, strenuus, & benignus, qui nobiles nobilitate potiore donauit, & in minoribus seruitutis duriciam temperauit. Hic patris iniuriam impatiens sustinere iuxta foedus cum patre initum Nauarrorum, & Legionensium exercitus conuocauit, & ingressus cum eis ad partes Toleti cæde, & clade cuncta vastauit, & prædis abductis, quæ remanserant, flamma consumpsit, nec ab his stragibus fuit regnum Cordubæ alienum. Sed utroq; regno vastatione consumpto, & munera obtulerunt, & indignationis faciem donariorum copia placauerunt, & sic patris iniuria vindicata gloriosus, & inclytus remeauit. Rex autem Aldephonsus concilium celebrauit, & reædificauit Legionem, quam Almanzor, & Abdelmelich filius eius destruxerant, prout superius est expressum, & leges Gothicas reparauit, & alias abdidit, quæ in regno Legionis etiam hodie obseruantur, & colligens ossa Regum varijs direptionibus dispersita in sancti Ioannis Basilica sepeliuit. His temporibus duo filij Vegilæ ad Sarracenos transfugæ propter insolentias, quas agebant, a Sancio Comite recesserunt, & a Rege Aldefonso benigne recepti in submontaneis dominium acceperunt. Post hæc Rex Aldefonsus cum suo exercitu veniens ad oppidum, quod Viseum dicitur, mox obsedit. Cumq; inermis infirmiora oppidi prospectaret, inter scapulas sagitta percussus lætalis vulneris sensit ictum, & rebus in præsentia pontificum ordinatis facta confessione, & sumpto viatici sacramento vitam finiuit, & soluta obsidione a suis Legionem deducitur, & in paterno mausolo sepelitur.

De Rege Veremundo, & filiabus Sancij Comitis Castellani.
Caput. XIX.

æra. M.
xliij.

POST mortem Aldefonsi Veremundus filius eius successit in regno æra. M. XLIII. & regnavit. X. annis, & quamuis puer postremis patris actibus adhærens, tam ecclesias, quam monasteria, quam loca sacra ab Arabibus dissipata studuit reparare, & malorum insolentias refrenare. Hic duxit vxorem nomine Tharesiam filiam Sancij Comitis Castellani, qui Sancius habuit aliam filiam nomine Geloiram, alij dicunt vocatam Maiorem, quam dedit vxorem Regi Nauarrorum Sancio, qui dictus est maior, ex qua suscepit idem Sancius duos filios Garthiam videlicet, & Fernandum.

De ortu, & genealogia Regum Nauarrensium.

Caput. XX.

VERVM quia genealogia Regum Castellæ linea, & Legionis in iuris post tempora Veremundi, & Comitis Sancij defecerunt, & successiones Castellæ, & Legionis fuerunt ad sceminas deuolutæ, oportet genealogiam terere a Regibus Nauarrorū, qui hēredes sceminas in matrimoniū assumpserunt. Cum enim Castella, Legio, & Nauarra varijs Arabum incursionibus vastaretur, vir aduenit ex Bigorcias comitatu bellis, & incurfibus ab infantia assuetus, qui Enecho vocabatur, & quia asper in prælijs Arista agnomine dicebatur, & in Pyrenæi partibus morabatur, & post ad plana Nauarræ descendens ibi plurima bella gessit, Vnde & inter incolas regni meruit principatum, hic genuit filium Garfiam nomine, cui vxorem Vrracam de regio semine procurauit.

Bigorcias.

De Rege Garfia Enechonis, & filio eius Sancio.

Caput. XXI.

MORTVO autem Enechone Arista regnauit Garfias Enechonis filius eius, vir largus, & strenuus, & in bellis continue se exercens. Cumq; quadā die minus caute in quodam viculo, qui Larumbe dicitur resideret, superuenientes Arabes improuidū occiderunt, & Reginam Vrracam vxorē suam prægnantē in vtero lancea percusserunt. Sed continuo aduentu suorum latrunculis Arabum effugatis Regina morti proxima, tamen viua, per vulnus lanceę sicut Domino placuit, infantulum est enixa, & fetus ministerio muliebri vitę miraculo omnium est seruatus, & Sancius Garfiæ fuit vocatus. Mortua autem matre, quidam nobilis, qui a tempore Enechonis Aristæ adhæserat Regi Garfiæ suscepit infantulum, & fecit eum diligentissime enutrirī, & transactis infantia, & puericia annis, cum adolescentiam peruenisset, ætatem indolæ, & indolem strenuis operibus superabat, & successit in regno Regi Garfiæ æra. DCCCC. XVIII. Nutritius autē eius cum esset nobilis, & abundans semper cum consilijs, & auxilijs ad magnalia prouocabat, & procuratus est ei vxorem de Regio semine, quæ Theoda vocabatur, ex qua suscepit filium Garfiam nomine, qui agnominatus est Tremulosus, habuit etiam quatuor filias, Semenam, Mariam, & Tharasiam, & Valasquitam, quæ fuit data Comiti Biscagiæ Munioni.

Larumba

ara. dccc
xviij.

Verum Rex Sancius ex Cantabria Arabes grauiter infestabat adeo, quod vsq; ad mortem Auca, & Tudeliam, & prope Oscham fere omnia subdidit dicioni. Acquisitum fuit etiam Aragoniam, & Montana. Verum populi Cantabrorum agilitati, & frigore assueti tempore irruptionis Arabum expeditiones viriliter sustinebant, & quadam vice cum Arabes hyemali tempore inuaderent Pampiloniam, & Rex Sancius vltra Pyrenæum ageret, audito periculo, periculo se ingessit, & propter importunitatem niuium de crudis corijs fecit abarcas, quibus pro sotularibus per medias nives transiuit illæsus, & ab hoc facto fuit exinde dictus Abarca, & aliqui qui ex genere eius processerunt, adhuc hodie cognomen retinent ab Abarca, & circa auroram obfessis adueniens impetu dirupuit obfessores, & tanta succubuit multitudo, vt vix superesset, qui Arabum infortunium nunciaret, & quia habebat populos agiles, & in spiculis actibus expeditos, vt eos ad bella, & infestationibus Arabum amplius prouocaret, interdum cum militibus studio militari, interdum cum peditibus officio peditali,

Auca.
Tudelia.
Osch.
Aragonia
Pompelo

semper tamen prælijs fidel insistebat, & in rupibus arduis munitiones sæpius construebat, & aliquando pugna, aliquando furtim castra plurima occupabat, & more peditum calciatis abarcis peditibus comitatus pari, immo præcellenti agilitate, in Carpentania, & Celtiberia loca plurima acquisiuit, quæ adhuc hodie Regis Sancij Abarce dicuntur, & ipse Rex Sancius Abarca adhuc hodie memoratur, & inde sic compescuit incurfantes, vt terra diebus eius securitate continua lætaretur, & regnauit Rex Sancius dictus Abarca annis. XXV. & decessit æra. DCCCC. XLIII.

æra. dcccc
xliij.

De Rege Garfia, qui dictus est Tremulosus.

Caput. XXII.

LO mortuo, Garfias filius eius regnavit pro eo, qui dictus est tremulosus, eo quod quando rumores periculi audiebat, vel debebat in prælio experiri, a principio totus tremulabat, sed postea constantissimus persistebat. Hic bonus, pius, & largus, strenuus, & benignus, & quicquid habere poterat, militibus erogabat, & quia imitator patris interdum se peditum phalangibus immiscebat, peditans aggregatim, & etiam calceamentis similibus utebatur: Vnde dictus fuit Garfias Abarca. Regnavit autem annis, XXV. & mortuus fuit æra. DCCCC. LXVIII.

æra. dcccc
lxvij.

De Rege Sancio, & generationibus Regum Navarrae.

Caput. XXIII.

POST mortem eius filius eius Sancius dictus maior successit in regimine Navarrorum, & duxit uxorem filiam Comitis Sancij de Castella, quæ Maior, vel Geloira secundum alios, dicebatur, & suscepit ex ea duos filios, Garfiam, & Fernandum, & Rex Garfias habuit duos filios Regem Sancium, quem sibi ordinaverat successorem, sed fuit occisus in Pœna leni, & alium, qui Sancius similiter est vocatus, apud Rhodam fuit proditorialiter interfectus. Hic habuit filium Ranimirum Infantem, qui Ranimirus duxit uxorem filiam Roderici Didaci, cum Valentia morabatur, & suscepit ex ea filium Garfiam Ranimiri, qui primus regnavit in Navarra, ex quo Fernandus filius Sancij Maioris sedē regni a Navarra transtulit in Castellam, & tunc temporis Navarri inter regnum Castellæ, & Aragoniæ, quasi acephali fluctuabant. Vnde cum post mortem Petri, & Aldefonsi Regum Aragoniæ, qui sine filijs decesserunt, regnum Navarrae diuersis studijs traheretur, Navarri Garfiam Ranimiri, de quo diximus, missis duobus Baronibus, Guillermo Accnarij de Oteica, & Fortunio Enechonis de leet, clanculo a Montionis curia euocarunt, & eum sibi & Principem elegerunt, & per eum fuit regnum Navarrae satis tenue reparatum. Hic duxit uxorem Magelinam filiam Rotronis Comitis Perticarum, ex qua suscepit filium nomine Sancium, qui fuit prudens, magnanimus, & strenuus in agendis, habuit etiam duas filias Rex Garfias, Blancam, quæ nupsit Sancio Regi Castellæ, & habuit filium nomine Aldefonsum, de quo inferius prosequemur, habuit & aliam filiam nomine Margaritam, quæ nupsit Guillermo Regi Siciliae, ex qua suscepit Regem Guillelmum, qui semper diuitijs, & delicijs abundabat. Hic duxit uxorem Ionnam filiam Enrici Regis Anglorum,

Pœna leni
Rhodam

Oteica.
Montio.

Perticarum
C.

nec tamen habuit ex ea prolem. Sed eo mortuo vxor sua Regina Ioanna nupsit Raimundo comiti de Tolosa, ex quo suscepit filium nomine Raimundum, qui Tolosa. c. se adhuc hodie principatur. Mortua Margelina, Rex Garfias duxit vxorem Vrracam filiam Imperatoris, quam habuit ex Gontroïda sorore Didaci Abregonis, ex qua suscepit tertiam filiam. Et mortuo Rege Garfia, Vrraca Regina nupsit Aluaro Roderici, & me sua tempora inuenerunt. Et ex ista habuit Rex Garfias tertiam filiam nomine Santiam, que data fuit Gasconi vicecomiti Bearnensi, & eo mortuo sine Bearnēsis Molinēsis Narbonensis. prole, nupsit Petro comiti Molinēsi, & suscepit ex ea filium nomine Aimericum, qui fuit vicecomes Narbonensis, eo quod comes Petrus fuit filius Ormisindæ, ad quam Narbona successione prouenit. Sancius autem Rex Nauarræ duxit vxorem nomine Beatiam filiam Imperatoris, ex qua genuit duos filios. Sancium, qui successit in regno, qui dicebatur agnomine Inseratus, eo quod in castro Tudeliæ residens se Tudelia. ab omnibus præterquam a paucis domesticis occultabat, habuit & alium filium Ferdinandum, qui erat merito probitatis in oculis omnium gratiosus sed casu miserabili equi præcipicio quassatus apud Tudeliam vitam finiuit. Habuit & tres filias, Berengariam, quæ Ricardi Regis Angliæ fuit vxor. Quo mortuo sine prole, in uiduitate laudabili diu vixit, & in ciuitate Cenomānis ex donatione propter nuptias, quã Angliā. Cenomāni. habebat, frequentius morabatur. Eleemosinis, & orationibus, & pijs operibus intendendo castitatis, & religionis exemplo prouocans studia foeminarum, & in eadem ciuitate vitæ cursu, foelici exitu consummauit. Secunda filia Regis Nauarræ fuit Constantia, quæ fuit mortua nondum nupta. Tertia filia fuit Blanca, quæ nupsit comiti Campaniæ Theobaldo, & suscepit ex eo filium posthumum Theobaldum, hic duxit vxorē de Lothoringia filiam Metensis comitis, sed ab ea postmodum fuit iudicio ecclesiæ separatus. Postea duxit filiam nobilis baronis Guiscardi de bello ioco, & Sibiæ filia Philippi comitis Flandriæ, & Hanoni, ex ista suscepit filiã nomine Blancam, quæ est vxor nobilis Ioannis ducis Britanniæ. Postea duxit vxorem tertiam nomine Margaritam filiam nobilis principis Archenbaudi, ex qua suscepit duos filios Thebaldum, & Petrum, & filiam Alienor, quorum infantiam Dominus alat, prouehat, & exaltet. Hic Theobaldus fidei zelo succensus assumpta secum maxima multitudine militum, principum, & baronum iuit in subsidium terræ sanctæ, & loca plurima acquisiuit, quæ Christianæ restituit potestati, ibiq; omnibus militibus indigentibus etiam ijs, qui in expensis eius non iuerant, vsq; ad reditum in sumptibus satisfacit, plærosq; milites, quos Agarenorum verlutia captiuauerat, pactis, & pecunijs liberauit, & reuersus in Campaniam comitatum, & regnum laudabiliter gubernauit, omnibus mansuetus, iustus, pacificus, & modestus, qui nunc Nauarræ, & Campaniæ principatur, & Dominus dirigat vias eius.

De infante Garfia, qui fuit occisus in Legione.

Caput. XXIII.

VNC ad historiam Regis Sancij, qui dictus est maior, a qua diuertimus, reuertamur. Mortuo comite Sancio successit in comitatu filius eius Garfias, cui magnates Castellæ vxorem procurati sunt Regis Vremundi sororem, quæ Sancia dicebatur. Cumq; infans Garfias cum suo exercitu, & Rege Sancio Nauarrorum vsq; ad sanctum Facundum facturus nuptias peruenisset, ibidem dimisit

Hominiū

so exercitu cum paucis clanculo iuit Legionem, vt posset sponsam conspētu mutuo intueri. Erant autem tunc temporis Legione filij Vegilę Comit̃s, Rodericus Vegilę, Didacus Vegilę, & Enechus Vegilę, qui ob patris odium proditiōnis anhelī in filium congesserant factionem, & ei obuiam occurrentes, manus osculo, pro vt exigit mos hispanus, se eius dominio subiecerunt, quorum Hominiū iam securus, & parā nymphis dulci alloquio persuasis, permissus est infans optatis solacijs delectari. Cūq; se mutuo conspexissent, ita fuit vterq; amore alteri colligatus, vt vix possent a mutuis aspectibus separari. Tunc quidam milites de regno Legionis cum prædictis filijs Vegilę ad Sarracenos transfugę, eo quod a comite Sancio indignanter recesserant a Castella proditiōne tracta, infantem Garsiam annorum terdecim occiderunt, Roderico Vegilę ea manu, qua cum de sacro fonte leuauerat, gladio feriente, & proditiōnem huiusmodi sponsa sua Sancia, quę vtcumq; perceperat, reuelarat, sed magnates, qui secum aderant, cum essent nobiles, & fideles tantum facinus credere noluerunt. Vnde & peracto facinore Castellani, & Legionenses intestinę plagę vulnere corruerunt. Sponsa vero sponsi dulcedine vix gustata, ante vidua, quam traducta, fletu lugubri semiuia lachrymas cum occisi sanguine admiscebat, se occisam ingeminās cum occiso. Qui cum in ecclesia sancti Ioannis cum patre sponsę sepeliretur, & ipsa cum sepulto voluit sepeliri. Aliqui autem de proditoribus ad montium ardua confugerunt. Sanciū autem dictus maior, qui sororem infantis Garsię maiorem duxerat in vxorem, statim Castellę ingressus est Comitatum, ad quem erat ratione vxoris successio deuoluta, ad quem etiam Ducatus Cātabrię pertinebat, eo quod pater eius Rex Garsias fuerat filius Sancij, qui regno Nauarrę Cantabrię addiderat principatum, & regnum Nauarrę, & comitatum Castellę, & ducatum Cantabrię bellis indefinētib; mirabiliter ampliārat, cuius sedes fuit Anagarum ab antiquo. Sub isto Comes Didacus Porcelli populauit Burgis, quam quia ex Burgellis plurimis adimerat, Burgis statuit nominari. æra nongentesima vigesima secunda, & iter sancti Iacobi, quod propter insultus Arabum per Alauam, & Asturiarum deuia frequentabant, ab Anagaro per Biruescam, & Amaiam immutauit, & per confinia Carrionis donec ad Legionem, & Astoricam veniatur.

Cātabria.

Anagarū.
Burgelli.
Burgis
conditur.
æra. dcccc
xxij.
Anagarū.
Biruesca.
Amaia.
Carrio.

De diuisione regni, & infamatiōe Reginę.

Caput. XXV.

Anagarū.

VMQVE Arabes victorijs attriuisset, satis secrete degebat, habebat autem equum, quem tenerrime diligebat, eo quod celeri fortitudine equis omnibus præminebat, erat enim strenuus, domitus, & probatus, & in eo tanquam in vitę subsidio confidebat, quem dimisit Anagari vxoris fidei commendatum. Tanta erat tunc temporis infestatio Arabum, quod milites, Comites, & etiam Reges in domibus vbi vxorem Talami ornabatur, equis statio parabatur, vt quacumq; hora clamor inuadentium insonaret, ad equos, & arma possent sine dilatione aliqua festinare. Filius autē eius Garsias, qui erat primogenitus, commendatū equū a matre petijt sibi dari. Et cum illa annuisset precibus inclinata, miles quidam Reginę seruitio deputatus, eam a proposito reuocauit, ne forte contra eam Regis indignatio incanderet. Sed & ipsa acceptans consiliū, quod promiserat, denegauit. Indignatus autem filius vehementer suasit fratri, vt matrem suam apud patrem de familiari commertio

cum milite, qui de equo dissuaserat, accusarent. Sed Fernandus nolens esse matris delator dixit fratri, non accusabo, sed quæ dixeris, tolerabo. Garfias autem cuius furor maledictus, quia pertinax, & indignatio quia dura, matris infamiam coram patre proposuit impudenter, & fratris testimonium inuocauit. Et Rex credulus filiorum uxorem suam in castro Anagari obseruauit, & super hoc curia congregata decretum est Reginam condemnandam duelli certamine, aut saluandam. Sed cum nullus adesset, qui contra Regis filios uellet in certamine pro Regina experiri, Ranimirus aduenit homo pulcherrimus, & in armis strenuus, & Regis Sancij filius, non ex illa, quam alij ortus matre. Ipse se obtulit duelli periculo pro Regina. Cumq; negotium in magno discrimine tractaretur, accessit monachus sanctitate præcipuus ex monasterio Anagarensi, qui dixit Regi. Si Regina falso susurro accusatur, uelletis eam a crimine liberare, & delatoribus indulgere? Qui respondit. Si posset cum iusticia liberari, nihil posset mihi gratius obuenire, filij autem confessi fuerant sancto viro, se in matrem suam falso infamiam congestisse. Vir autem sanctus timens ne in tanto periculo Regina innocens damnaretur, Regi qui perceperat, reuelauit: & saluatus est Reginæ sanguis innoxius illa die. Rex autem de absolutione Reginæ iucundius eam rogauit, ut filijs impietatis facinus indulgeret. Tunc Regina annuit ea lege, ut Garfias in Regno Castellæ, quod ei ex parte patris prouenerat, non regnaret. Quod & ita fuit. Nam cum regnum filijs diuidere decreuisset, ne occasio discordiæ uiam daret Arabibus præualendi, ordinatione patris Garfiæ primogenito regnum Nauaræ, & Ducatus Cantabriæ prouenerunt. Fernando uero Castellæ tradidit principatum. Regina itaque honori pristino restituta, & etiam ampliori, Aragoniam, quæ eius erat ex donatione propter nuptias, dedit Ranimiro priuigno, qui propter eam se obtulerat ad duellum, id ipsum Rege Sancio confirmante.

LIBER SEXTVS RE RVM HISPANARVM CHRONICON.

Caput Primum.

SED quia Ranimirus principium fuit Regum, qui in Aragonia regnauerunt, a genealogia fratrum suorum aliquantulum diuertentes successione Regum Aragonum, qui multis uictorijs claruerunt, stilo continuo usq; ad hæc tempora prosequemur. Fuit itaq; Ranimirus filius Regis Sancij, q dictus est maior, quæ suscepit ex quadam nobilissima domina de castro Aiuarum, qui patre mortuo cum esset strenuus primus in Aragonia Regem statuit se vocari, & hic fuit in Aragonia Regum primus. Hic genuit filium, quem a patris nomine Sancium nominauit.

Hic Sancius obsedit Oscam, & sagitta percussus sensit se lætali ter vulneratum, & adiurauit filios suos Petrum, & Aldefonsum, quod nunq; ab obsidione recederet, donec ciuitas caperetur, & ipso vitam ex vulnere finiente, corpus eius inhumatum tandiu seruauerunt, donec ciuitas fuit capta. Cumq; ad soluendam obsidionem multitudo Arabum aduenisset, Petrus, qui inter filios maior erat, & ibidem mortuo patre in Re

Castro
Aiuarum.

Oscam.

LIBER

gem fuerat eleuatus, à monasterio sancti Victoriani martyris fecit afferri corpus, & eius orationibus se commēdans cum Arabibus concertauit, & martyris oraculo confortatus pugnae instituit, adeo quod & fugauit Arabes, & de eorum spolijs exercitui inopia laboranti copiam ministravit, & interpositis paucis diebus, sic ciuitatem strenue impugnauit, vt & ciuitatē sibi redderent, & se eius dominio māciparent. Hic est Petrus, qui in bello postmodū a Roderico Didaci fuit captus, sed hostis clemētia continuo liberatus. Hic habuit duos fratres Aldefonsum, cuius facta postea prosequimur, & Ranimirū, q̄ in monasterio sancti Pontij de Thomaris fuit monach⁹, & sacerdos.

Oscā ca-
pitur.

Tomaris

De dissensione Aragonensium, & de regno monachi Ranimiri.

Caput. II.

ERVM interpositis multis annis, alijs duobus fratribus decedentib⁹ sine prole, fuit inter Aragonēses dissensio subsecuta, quia cū Ranimirus, vt diximus, esset monach⁹, & sacerdos, nō posset bella, neq; iusticiam more regio exercere, nec posset vxor legitime sibi dari.

Vnde & quendā nobile qui dicebatur Petrus Tharasiae, volebant Regi mortuo subrogare, & quia ille min⁹ p̄uide se gerebat, coepit de futuro nomine se insolere, & spei, nō rei dominio superbire, & nobiles dedignari. Vnde duo magnates sicut, Petrus Titionis de Catherecta, & Peregrinus de castello Acioli cum essent nobiles, & potentes, & vellent fidelitatem naturali domino custodire, plurimorum animos a primo proposito reuocarunt, & vt Ranimirum monachum a monasterio euocarēt, vigilantia studio procurarunt. Dum enim quadam die apud Boriam Aragonensium curia prouenisset, vt praedictum Petrum ad regni fastigium subleuarent, & ex Nauarra aliqui ex magnatibus aduenissent, & eos Aragonenses minus curialiter recepissent, Petrus Titionis eis occurrens recepit liberaliter, & iucunde, & sciens Petrum Tharasiae balneis detineri, praedictos magnates duxit ad eum, sed fuit eis a ianitoribus aditus denegatus. Et indignantes ilico abierunt, & peracto prandio cum Petro Titionis mutato proposito recesserunt. In eadem autem curia procurantibus dictis magnatibus, fuit promotio Petri Tharasiae impedita, & res dilatata vsque ad curiā Montionis. Cumq; in Montione iterum conuenisset, potiorū consiliū hoc firmavit, vt Ranimirū monachū fratri mortuo subrogarent, & eductum de monasterio apud Oscam in regni solio collocarunt, & sororem Comitis Pictauiensis in vxorem ei post modicum temporis ascuerunt. Hic fuit in praelijs fortunatus, & suis benignus, propicius, liberalis adeo, quod fere omnes villas, & castra regalia militibus est largitus. Suscepit autem filiam nomine Petronam, quae postea dicta fuit Vrraca, quae Raimundo Barcinonensi Comiti fuit nupta, & cum esset nubilis, statim Rex monachus fuit suo monasterio restitutus, qui tamen dum in regno existeret, monasterium suum ecclesijs, & possessionibus multis ditauit, quae adhuc hodie possidet in Aragonia, & Nauarra.

Boria.

Pictauiū.

De vnione regni, & comitatus Barcinone, & filijs Comitis, & Reginae.

Caput. III.

IVS itaque filia Vrraca coniuncta Comiti Barcinone, fuit regni, & Comitatus vna deinceps successio subsecuta, & suscepit idē. Comes ex Vrraca Regina duos filios, & vnā filiā, Aldefonsū, scilicet, & Sanciu, & Dulciam, quae nupsit Regi Sancio Portugalensi, cuius generationē infe-

rius describemus, Sancius duxit vxorem Sanciam filiam Nuniij Comit̄is ex Castella, ex qua suscepit filiū Nuniū, qui fuit mortuus sine prole. Aldefonsus autē primogenitus patri, & matri succedēs scepra regni, & comitat⁹. Hic fuit strenuus, & liberalitatis satis amator, & in partibus Prouinciæ multa gessit. Comitatus enim Prouinciæ suus erat. Hic populauit Turolum, & alia plura castra, & duxit vxorem Sanciam nomine, quam Imperator Hispaniarum susceperat ex Richa Imperatrice, quæ fuit filia Ducis Poloni, ex qua suscepit tres filios, scilicet Petrum, Aldefonsum, & Fernandum, & tres filias, Constantiam, Alienor, Sanciam. Aldefonso dedit comitatum Prouinciæ. Hic fuit bonus, strenuus, atq; largus, & duxit vxorem neptem Comit̄is Folocalquerij, ex qua suscepit filium, qui nunc Prouincię principatur, & est strenuus, atq; prudens, qui ciuitates multas, & castra a comitatu deperditas acquisiuit. Hic duxit vxorem Beatricem filiã Comit̄is Maurienem, ex qua suscepit quatuor filias, quarum vna nupsit Regi Francorum domino Ludouico. Aliam duxit dominus Angliæ Rex Enricus. Constantia filia Regis Regi Vngariæ fuit nupta, & viro mortuo sine prole in Aragoniam est reuersa, quã Rex Petrus frater eius dedit in vxorem Regi Sicilię Federico, qui fuit postea Imperator. Cumq; Aldefonsus Comes Prouinciæ frater eius cum sorore Regina in Sicilia nauigasset, ipsa iuncta matrimonialiter Federico Aldefonsus Comes vitam finiuit cum multis alijs nobilibus, qui cum eis ex Aragonia, et Catalonia nauigant, Federicus autem suscepit ex Cōstantia filium Enricum, qui adultus duxit vxorem filiam Ducis Austriæ. Sed quia contra patrem intentauerat rebellare, pater eum tandiu tenuit captiuatum, donec in Apulia diem vltimum consummauit.

Turolum

De Petro Rege Aragoniæ, & eius morte.

Caput. IIII.

PETRVS autem, qui erat primogenitus Aldefonso patri successit in regno. Hic fuit strenuus, curialis, & largus, & vndecumque pecunias habere poterat, liberaliter erogabat adeo, quod interdum castra, & municipia creditoribus obligabat, ne manus solita semper dare, inueniretur a largitionibus aliena. Hic semper fuit Regi Castellæ Aldephonso nobili fidei amicitia scederatus; & cum eo in famosissimo bello Vbetæ fuit victor, vt inferius latius differemus. Hic cepit castellum Abibdeimuz, & alia castra, quæ a Sarracenorum instantia liberauit. Hic duxit vxorem Mariam filiam principis nobilis Guillermi montis Pesulani, quam habuerat ex filia Imperatoris Constantipolitani, & suscepit ex ea filiū nomine Iacobum.

Vbeta.
Alibdeimuz.

Hic Rex Petrus sub Innocentio Papa tertio Romam adiens, ab eodem Papa fuit in ecclesia sancti Pancratij diademate coronatus. Demum cum venerabilis Arnaldus Narbonensis Antistes contra hereticos, qui prouincia Narbonensi nomen Domini blasphemabāt, de Gallijs crucis signatorū multitudinē aduocasset, aduenit Petrus Rex Aragonū in auxiliū Comit̄is Tolosani. Nam ipse Raimundus Comes Tolosæ Alienor sororē Petri Regis Aragonensis duxerat in vxorem. Raimundus etiã eius filius patri equiuocus sorori Regis nomine Sanciam erat matrimonio copulatus, & ex ista Sanciam genuit filiã, quæ nupsit Aldefonso filio Ludouici Regis Francorū Comiti Pictauiensi. Rex itaq; Petrus cū paucis Aragonensibus, & pluribus Catalanis, & predicto Comite, & etiã cum Fuxensi, & alijs magnatibus Gallię Gothicę, iuxta ca-

Murellum
Fuxensis.
Sexena.
M. cc.
li.

strum, quod Murellum dicitur, cū Gallicis cōmiserunt, & sicut Domino placuit Rex cum Aragonensibus in prelio ceciderūt, quia ipsi soli viriliter perstiterūt, Fuxensi, & Tolosano Comitibus terga præbentibus cum aliquibus Catalanis. Nec Rex Petrus, cum esset plene catholicus, in fauorē venerat blasphemorū, sed, vt diximus, affinitatis debito. Mortu⁹ autē sepultus est in Sexena, quā mater sua Regina Sancia cōstruxerat hospitali, & instituerat ibi collegium dominarū. Occubuerunt autem cum eo in bello de magnatibus Aragonis, Aznarius Pardi, & Petrus Pardi filius eius, & Gomecius de Luna, et Michael de Lusā, & multi alij de potioribus Aragonis. Hoc prælium fuit æra millesima ducentesima quinquagesima secunda.

De Rege Iacobo, & filijs eius, & magnalibus eiusdem.

Caput. V.

MORTVO Rege Petro filius eius Iacobus adhuc paruulus fuerat a patre Simonis Comitis montis fortis custodiæ deputatus, & eius filiæ despōsatus. Sed quia in bello Murelli idem Simon Regi Petro dederat causam mortis, sedes Apostolica sic prouidit, vt infans suis naturalibus redderetur, & per Petrū Beneuentanū sanctæ Marię in Acquiro Diaconū Cardinalē fuit Rex Iacobus suis fidelibus restitutus. Hęc omnia venerabili Hispano Socobiensi Episcopo sollicite procurate, & in proprijs sumptib⁹ personaliter laborante. Cūq; iam ad annos adolescētie peruenisset, Alienor filiā Aldefonsi Regis nobilis ex Castella, quā pater dimiserat domicellam, duxit vxorē, & genuit ex ea filiū, qui dicitur Aldefonsus, sed postea per venerabilem Ioannē apostolicę Sedis Episcopū Cardinalē, fuerūt iudicio ecclesię seperati. Eo quod sibi cōsanguinitatis linea attingebat, filio tamē per eundē legatū legitimito. Rex vero Iacobus emulatione magna contendens parentum magnalia superare, cœpit terras Arabum infestare, & cepit oppidum, quod dicitur Burriana, multis alijs castris, & villis Arabum occupatis. Postea vero magno nauigio congregato ex omni littore regni sui Baleares insulas est aggressus, & Maioricam caput regni ciuitatem nobilem, maximam, & potentem impugnatione diutina fatigatam Rege, & incolis pene cæcis, suo dominio subiugauit, licet de suis multi ceciderūt bellis varijs intercepti. Obtentis etiam Eniza, & Minorica relictis defensoribus, in Aragoniam cisfretauit. Nec vnus regni acquisitione contentus regnum Valentia, quod multis munitionibus præminebat, adiit confidenter, & longis concertationibus ciuitas infestata inuictō Regi se victam tradidit. Et subiectam, nec se credens Rex inuictus aliquid peregrisse, dum agendum aliquid remanebat, & inuadens cæteras vrbes regni tamdiu incursumus, & cædibus regni incolas coarctauit, donec vrbes, castra, & fere omnia municipia regni Valentia Regi inuictō reddiderunt, vt iam tranquillitate suis regnis vndique procurata, & omnib⁹ aduersarijs iam obtentis, non habeat, quibus moueat ex se guerram. Hic, vt diximus, a prima vxore per ecclesiam separatus duxit aliam nomine Iolesam filiam Andrea Regis Vngaria, & Iolesæ Regina, quæ fuit filia Petri Imperatoris, & Iolesæ Imperatricis Constantinopolitanensis, qui erant de genere Regū Francorum, & ex hac vxore suscepit filiam nomine Iolesam, quam dedit vxorem domino Aldefonso primogenito Regis Fernandi, qui Castellæ, Toletō, Legioni, Gallicia, Cordubæ, Lusitania, & Murtia principatur. Suscepit autem ex eadem alios filios paruulos, quibus Dominus benedicat, & deinceps dirigat vias eius.

De matris

De Matrimonio Regis Fernandi cum sorore Veremundi,
& de morte Sancij Regis.
Caput. VI.

VNC ad Regis Sancij, & filiorum eius historiam reuertamur.

Itaq; Rex Sancius dictus Maior patriæ finibus dilatatis, & pace inter filios ordinata, contra Veremundum Regem Legionis arma commouit, & de regno eius loca plurima acquiuit. Hic Sancius dum quadã die se in venationis studio recrearet, aprum secutus, contigit in ciuitate olim nobili tunc deserta, quæ Palentia dicebatur, cryptam in forma ecclesiæ inuenire, & altare in honore sancti Antonini martyris adhuc extans, ad quam cum aper fugiens aduenisset, & Rex vibrato venabulo feram in crypta occidere voluisset diuino percussus miraculo. quod proposuit, non potuit adimplere. Obrigit enim brachium eius dextrum, & sic aper illæsus euasit. Rex autem conuersus ad preces beati martyris Antonini suffragium implorauit, & ilico destitutus iussit ciuitatem diruptam reparari, & super cryptam ecclesiam ædificari, & procurauit ibidem Episcopum consecrari, & totam ciuitatem cum omnibus terminis, & pleno dominio Episcopo, & ecclesiæ donatione obtulit liberali, villas, & possessiones alias superaddens, quibus adhuc hodie gaudet ecclesia Palentina. Magnates autem detrimentum patriæ attendentes Regem Veremundum suasionem, & consilio induxerunt, vt sororem suam Sanciam valde pulchram virginem daret Fernando filio Regis Sancij in vxorem, qui & consensit, & a partibus veniens Galleciæ, regales nuptias in magnis copijs, & muneribus celebrauit. Tunc Rex Sancius dictus Maior quicquid acceperat vltra Pisoricam Fernando filio suo dedit Sanciam nurui cum bene placito Veremundi. Post hæc Garfias, qui Nauarris Rex fuerat assignatus, causa voti beatorum apostolorum Petri, & Pauli limina visitauit, & eo peregre sic agente, Rex Sancius pater eius plenus dierum vitæ terminum consummauit, cum regnasset annis triginta quinque. Obijt autem æra. M. L. III. quem suus filius Rex Fernandus regalibus exequijs celebratis in Ouetensi monasterio sepeliuit,

Palentia.

æra. M. L. III.

De victoria Regis Garfias contra Regem Ranimirum.
Caput. VII.

INTEREA Ranimirus, cui pater in Aragonia partem dederat, concesseratus Regibus CæsarAugustæ, Tudeliæ, atq; Osceæ contra fratrem suum Regem Garfiam indebite conspirauit. Qui cum peracto voto Roma rediisset, inuenit Ranimirum fratrem suum iam Regis nomine superbire, & super Tafaliam exercitum congregasse. Sed Rex Garfias cum esset strenuus, & magnanimus Ranimiro occurrit, & insultu turbatum fugæ reliquit, adeo enim improuisus aduenit, quod Ranimiro, & exercitui ad arma noluit conuolare, immo Ranimirus solis pannis lineis circumtectus nudis pedibus in equum prosiliit, equum non freno dirigens, sed capistro. Sicque peracta cæde tam in Reges, qui auxiliores venerant, quam in exercitum Ranimiri occupatis tentorijs, & supellecilibus vtrorumq; Rex Garfias victor resedit, & quicquid Ranimirus a patre habuerat præter ripam Gursiam Rex Garfias strenue occupauit.

Cæsar Augusta.
Tudelia.

Taphalia.

& ris

De morte Regis Veremundi. Caput. VIII.

Ccia.

ORRO est orta discordia inter Regē Fernandum, qui Castelle, & Veremundum qui præerat Legioni. Causa autem discordiæ ista fuit. Cum Aldefonsus pater Veremundi adhuc puer regnare cœpisset, Rex Sanci' a flumine Ceie versus Castellā omnia occupauit. Sed cū, vt dictū est, Fernandus Regis filius Sanci' sororē Regis Veremundi duxerat in vxorē, terrā illā, quæ in cōtrouersia habebat, pacifice possidebat, eo quod sibi, & vxori fuerat a Veremūdo libere derelicta tēpore matrimonij celebrati. Mortuo autē Rege Sancio, Veremūdo præteritæ iniuriæ remiscens pacta, quæ fecerat, non seruauit, & partē, quā sponte sorori dimiserat, & sorori, noluit vindicare, quod percipiēs Rex Fernāndus ascito Garsia fratre suo Rege Nauaræ contra Regē Veremundū, qui cū toto potētiae suæ exercitu veniebat iuxta fluuiū Carrionis occurrit, ibiq; exercitus cōgredientes adinuicē pluribus cœdibus se læserūt. Et Rex Veremundus de velocitate, & fortitudine equi præsumens, & ipse acer per cuneos militares imperterritus se iniecit, vt Regem Fernandum posset impetere gladio speciali. Sed Rex Garsias, & Rex Fernandus non minori ferocia pertinaces ex aduerso viriliter resistebant, & dum Rex Veremundus equi impetu traherēt, confossus lancea in terrā cecidit expers victoriæ, simul & vitæ. Multi etiā de suis militibus post eius impetum concurrētes inibi ceciderunt, & eodē momento vita, & dominio caruerunt. Corpus autē Regis Veremundi Legionē delatū cum vxore sua Tharasia est sepultū.

Carrio.

De vnione regnorum Castellæ, & Legioni, & de filijs Regis Fernandi.

Caput. IX.

æra. VI.
L. iij.
Legio.

OST hæc autem æra. M. LIII. cum regnum Legionis ad Regem Fernandum ratione vxoris suæ Sanciæ pertineret, non enim alius hæres supererat, cōgregato exercitu Rex Fernandus impetiuit Legionem. Et quamuis propter Veremundi mortem cœpissent indigne aliquatulum rebellare, tamen de facili obtinuit ciuitatem, eo quod nondum erat post destructionē Arabum firmiter reparata. Et ingrediens Legionem in Regem ab omnibus est receptus, & regali diademate decimo Kalendas Iulij a venerabili Seruando Legionensi Episcopo insignitus, & regnauit annis. XL. mensibus. VI. & sic regnorum schismata quiesuerunt. Confirmauit etiam leges Gothicas, & alias addidit, quæ spectabant ad regimen populotū. Hic Rex Fernandus vir bonus, & iustus, ac timens, Deum, & strenuus in agendis, ex prædicta Sancia Veremundi sorore genuit Vrracam primogenitam ornatam moribus, & decore, antequam regni fastigium obtineret. Postea genuit Sancium, postea Geloiram, postea Aldephonsum, postea Garsiam, hos filios fecit instrui liberalibus disciplinis, adultos vero militaribus studijs assuetos, incursiones, & prælia indidit frequentare, filias autē in deuotione erudiri præcepit, & studijs foeminarum.

De discordia fratrum, & morte Regis Garsia. Caput. X.

Anagarū.

VCCEDENTIBVS autē prosperis Fernando, frater eius Garsias Rex Nauarrorū cum esset magnanimus, & superioris impatiens de fratris successibus torquebatur. Cumq; cum contigisset apud Anagarum egrotare, & Rex Fernandus venisset ad eum gratia visitandi, inique

cogitans Rex Garfias eum proposuit retinere. Sed cum consiliū patuisset, Rex Fernandus Dei gratia liberatus exiuit oppidū, & ad propria remeauit. Paucis autē dieb⁹ interpositis Regem Fernandū accidit infirmari. Cumq; ad visitandū Rex Garfias modo simili aduenisset, vt scelus præteritū expiaret, quod in innoxium cogitauit, ipse noxius est perpeffus. Et captus a Rege Fernando custodiendū Ceia deputatur, sed Cela. paucis diebus elapsis promissione suasis custodibus, soluitur, & suæ patriæ restitutus cœpit vindictā totis viribus procurare, & cōgregato exercitu tam suorū, quam Ruchonū, Vasconū, & Maurorū ad fratris iniuriā properauit. Cūq; post transitū montis Auce cōsedisset, in loco, qui dicitur Ataporca, Rex Fernandus veniēs ex aduerso, per legatos pacem humiliter postulauit, vt contenti suis pace perpetua lætarentur. Auce mons.

Quod Rex Garfias renuēs nuncios cōminando graua in honores ad se misit. Cumque iam belli periculū immineret, magnates, & milites regni sui ad ipsum communiter accesserunt humiliter supplicantes, vt eis, & ablata restitueret, & leges patrias confirmaret. Cum enim præcelleret strenuitate corporis, & virium magnitudine super omnes, adeo vt omnibus præmīneret, crudeli superbia grassabatur, & possessiones militum infiscabat, & iura patriæ immutabat. Ipse autem solis viribus autumans præualere, petitiones militum refutauit, ne uideretur annuere ex timore. Tunc duo milites, quorum bona proscripterat, naturale debitum abnegantes se in aduersarium trāstulerunt, ad hoc Nutritius eius, qui eū ab infantia nutrierat, vir prudēs, & bonus: strenuus, & fidelis, sinceris lachrymis cōsulebat, vt & petitis annueret, & sibi suorum animos complanaret. Rex vero animo induratus, neutris satisfacit. Tunc ille Nutritius inquit: Intelligo quod hodie victus, & inglorius morieris, sed ego præmoriar, ne te videam morientem, quem tanto studio enutriui. Cumq; se exercitus circumspicerent, & ad certamen vndiq; properarent, ille Nutritius depositis clypeo, & galea, & lorica, pannis duntaxat vsualibus circumtectus, sola lancea, & gladio comitatus, mortī in prima acie se obiecit, ne alumni, & gentis excidij esset testis. Cūq; mutuis cædibus hinc inde exercitus se impeterent, cœpit præualere exercitus Castellanus, eo quod numero, & potentia excedebat, & Rex Garfias suorum animos non habebat. Tunc quidam milites, qui fuerant ex familia Veremundi, & noctu collem, qui Nauarrorū exercitui imminebat, clanculo occuparant, Regis Garciae acies cum duobus militibus, qui ab eo recesserant, impetu irrumpentes, ad Regis aciem peruenerunt, & alter militum, qui ab eo recesserat, dicitur eum lancea perfodisse, ex quo ictu in terram cecidit Rex Garfias, & duo magnates, qui cum eo aderant inibi ceciderunt. Nutritij fides.

Cumq; Rex Fernandus fratre occiso, & fugato exercitu de victoria lætaretur, pietatis non immemor præcepit suis ne fugientes læderent Christianos, tamen Sarraceni, qui aderant, pro maiori parte captiuitate, & gladio perierunt. Tunc Rex Fernandus præcepit corpus Regis Garciae honorifice Anagarum deportari, & in monasterio sanctæ Mariæ, quod ipse construxerat, & donarijs plurimis adornaue rat, sepeliri.

De Monarchia Regis Fernandi, & de acquisitione Portugalliaë,
& diuisione Regnorum. Caput. XI.

GITVR Rex Fernandus non minus de Dei gratia, quā de victoria gloriosus, regnum fratris obtinuit sine mora factus Monarchus Hispaniæ vltioris, scilicet Galleciæ, Asturiarum, Legionis, & Castellæ, Anagari, & Iberi. Terra autem Nauarræ inter Iberum, & Pyrenæum Anagarū.

Penalenis
 Ripagur-
 ria:
 Sena.
 Viseum.

remansit Sancio filio Regis Garfiæ, qui fuit occisus in Pennaleni, & Aragonia cum
 Ripagurtia Ranimiro. Cumq; in tranquillitate secura gauderet, congregato exerci-
 tu processit, vt Portugaliã, & Lusitaniã occuparet, quas tunc temporis Arabes de-
 tinebant, & primo ingressu cæsis pluribus cepit Senam eo pacto, vt incolę remanerēt,
 & essent subditi sub tributo, inde Viseum veniens obsedit eam. Sed quia ciuitas mul-
 tis sagittarijs abundabat, Rex exploratis ingressibus ciuitatis præcepit vrbs ianuas ab
 armatis, & fortibus obseruari, & propter sagittarum instantiam præcepit asses cly-
 peis superponi, ne impugnantes a sagittarijs læderentur, & duplex lignum sagittarum
 impetus hebetaret. Cumq; ciuitatē fortiter, & continue, impugnaret Viseorum, coar-
 ctam obtinuit, & habitatoribus captiuatis, & interfectis, diripientibus dedit manus, re-
 pertusq; fuit ille sagittarius, qui in alia obsidione socerum suū interfecerat Aldephon-
 sum, eumq; captum fecit Rex oculis, & manibus, & pede altero mutilari. Inde q; pro-
 cedens peruenit Lamecum, & quamuis ciuitas loci difficultate inexpugnabilis videre-
 tur, tamen castris ligneis, & diuersis machinis coarctata in continenti capite incolis, &
 opibus occupatis, & partem habitantium interfecit, partem ad refarciendas ecclesias
 diruptas referuauit. His itaq; munitionibus occupatis proposuit Coimbriã maio-
 rem illius patriæ ciuitatem cum Dei adiutorio impugnare, & ad petendum cæleste
 subsidium ecclesiam beati Iacobi visitauit, & implorato per triduum diuinæ auxilio
 Maiestatis, beati Apostoli oraculo confortatus contra Coimbriã exercitum con-
 gregauit, vbi fixis tentorijs circumquaq; machinas, & castra lignea eleuauit. Sed
 quia ciuitas fortitudine, & magnitudine præminebat, obsidionē contigit diutius pro-
 telari. Erant autem sub Arabum potestate monachi religiosi in loco arcto, qui Lor-
 uanum adhuc hodie appellatur, hi laboribus manuum insistentes thesauros frumen-
 ti, ordeï, & milij, & siliginis ignorantibus Arabibus conseruauerant, hæc omnia pro-
 prio victui subtrahentes. Verum quia protracta obsidio victualibus indigebat, de
 recessu ab omnibus tractabatur. Sed audientes monachi occurrunt, & quæ a longis
 temporibus conseruauerant, Regi, & obsidioni liberaliter obtulerunt, & his victuali-
 bus exercitus confortatus longanimis est effectus, & cibus refocilati impugnationi vr-
 bis de die in diem viriliter insisterunt, donec obsessi fame, & pugna coacti elanguidis
 animis marcuerunt. Verū Christianis viriliter insistentibus, & machinis vndiq; quas
 fantibus, auxilio Dei, & beati Iacobi interuentu murus irrumpitur ciuitatis, quo vi-
 so Arabes consternati ciuitatem, & opes Fernando Principi obtulerunt pro vita tan-
 tummodo supplicantes, quod Regis clementia acceptauit, & die Dominica hora ter-
 tia inuicto Principi ciuitatis dominium reddiderunt. Eo tempore fertur vir Græcu-
 lus ex Hierosolyma causa peregrinationis ad ecclesiã sancti Iacobi aduenisse, qui inde-
 uotione pernoctans audiuit indigenas enarrare, vt militē in Christianorū prelijs appa-
 rere, sed ipse licet deuotus Apostolo prædicabat non militē, sed piscatorē, cūq; in tali
 pertinacia permaneret, reuelatione diuina meruit intueri equū splendore conspicuum
 Apostolo presentatū, & armorū insignijs decoratū obsideribus Coimbriã subuenire,
 & peregrinus, de quo dixim⁹, visione huius certus factus, & diē, & horā captionis Co-
 imbrię in ecclesia Apostoli publice prædicauit, & sicut ipse prædixit, sic postea rei veritas
 patefecit, & sic remansit terra citra Mondaiçū fluuiū Christiane fidei acquisita. Cōmi-
 sit autē custodiã illius patrię Sisenãdo, qui olim exul adheferat Abenadab Regi Aga-
 renorū, et suę merito probitatis fuit in eius oculis graciosus, q; bella, et vastationes exer-
 cuit cōtra Christicolas Lusitaniã, et Portugaliã habitantes, iam nūc recōciliat⁹ Principi

Lamecū.
 Coim-
 bria
 Loruanū.
 Mondai-
 cum.

Ferdinando fuit restitutus gratiæ, & honori Rex vero Ferdinandus pro triumpho gratias agens ecclesiam beati Iacobi visitauit, & oblatiis donarijs ad propria est reuersus, & coepit bonis actibus abundare, & toto tēpore vitæ suæ ab infestationibus Arabum non cessauit. Et timens ne post mortem eius de regno filij decertarent, ipse uiuens regnū diuisit, & dedit Sancio primogenito a flumine Pisorica Castellam, Anagarum, & Iberum: & dedit Aldefonso Legionem, Asturias, & Transmeram vsq; ad flumen, quod dicitur Oue, Astoricam, & partem camporum, qui Gothici nuncupantur, & Berizum vsq; in Villā in monte, qui dicitur Ezebredus, dedit Vrracæ, & Geloiræ filiabus Zemoram, & Taurum: Garsiæ dedit totam Galleciam cum ea parte, quæ dicitur Portugale.

Pisorica.
Castilla.
Anagarū.
Transmera
Oue.
Berizum.
Ezebred⁹

De vastatione regni Toleti, & de translatione reliquiarum in regnum suum.
Caput. XIII.

POST hæc apud Legionem curia celebrata, direxit acies contra Mauros, & quædam castra Christianis infesta victrici gloria subiugauit, videlicet Gormatium, Vadum Regis, Aquilariam, Valeranicam, quæ nunc Berlanga dicitur, Ripam sancti iusti, sanctam Emerentianam, Gormicis, & turres multas Speculatorum, quas nunc dicimus Atalaias, per quas Christianorum introitus nudabatur, in valle Borgecorrexii, & in loco, qui nunc dicitur Caracena, vsq; ad Medinā Cælim solo diruptas adæquauit. Inde ad loca Cantabriæ properans expullis Mauris, montana Auçæ & Ionix suę subdidit dicioni. Inde firmans propositum versus Toletum, Talamanticam, Guadal-faiaram, Alcalā, Maieritum, cætera loca dominij Toletani sic cæde, & incendio deuastauit, vt Rex Toleti suorum clamoribus concitatus, & munerera dedit, & iuramento promisit tributa annis singulis se daturum. Postea adeo Regem Hispalis infestauit, vt corpus beati Isidori permetteret inde leuari, quod a duobus episcopis Aluico Legionensi, & Ordonio Astoricensi multis miraculis coruscantibus translatum est ab hispali Legionem. Aliqui dicunt corpus beatæ iustæ cum corpore beati Isidori tunc translātū. Sed quia nostris tēporibus corpora sanctarū iustæ, & Ruffinæ reuelatione ostensa per Petrū Fernandi nobilem Principē sunt translata ad regale monasterium prope Burgis, ego nolo, sed diffiniat, qui præsumit. Verum Rex Fernandus ecclesiam honorificā fecit construi, & in honore eiusdem sancti Isidori dedicari, quam auro, & argento, & lapidibus preciosis, & cortinis sericis decorauit, & eandem ecclesiā vespere, & mane, nocturnisq; horis, & sacrificij tempore frequenter interdum cum clericis in Dei laudibus modulando, interdum e iam vices cantoris explebat. Cumq; Sepulturam in monasterio sancti Facundi, aut sancti Petri de Aslantia eligere decreuisset, vxoris suę Reginę Sancię precibus inclinatus Legionem in ecclesia, quam construxerat, elegit sibi, & coniugi & successoribus sepulturas, & etiā ab vxore sualus Regem Sancium patrē suum a monasterio Ouetensi ad eandē transtulit sepulturam, ad instantiā etiā Legionensium Zemoram nobilem ciuitatem, quam Almanzor olim diruerat, reparauit. Postea cum ciuitas Abulensis longis temporibus diruta remansisset, Rex Fernandus ab ea corpora sanctorum martyrum Vicencij, Sabine, & Christetę dicitur transtulisse, sed quia aliqui dicunt ea esse Abulæ, alij in monasterio sancti Petri de Aslantia, alij corpus sancti Vicencij Legionem, alij corpus Christetę Palentiæ, dubium pro certo asserere non præsumo. Constituit etiam vt in toto regno Legionensi leges Gothicæ seruarentur.

Gormati
um.
Vadum
Regis.
Aqlaria.
S. Emerē
triana.
Gormi
cis.
Borgece
rexi.
Caracena
Medina
cæli.
Auca.
Ionia.
Toletum
Talaman
ca.
Guadal
faiara.
Alcala.
Maieritū.
Burgis.

Zemora
Abulensis.

De religiosis actibus Regis Fernandi, & morte eius, & vxoris illius.
Caput. XIII.

HIC itaq; Rex Fernandus iam senectute confectus vitam suam bonis operibus, & Deo placitis dedicauit. Ecclesias regni sui, & precipue sancti Iacobi, sancti Saluatoris, sancti Isidori, & cathedralem ecclesiam Legionis possessionibus, & donarijs inelytauit, monasteriorum etiam indigentiam de suis facultatibus subleuabat. Dum vero quadam die in cathedrali ecclesia Legionis audiret diuina, vidit ministros ecclesiae causa familiaris inopiae nudis pedibus ministrare, & statim certos redditus ad calceamenta instituit ministrorum. Caeterum cum ad sancti Facundi monasterium veniebat, cibus eorum contentus pari ordine, & consortio quasi vnus ex eis, & diuinis officijs insistebat, & cibarijs regularibus utebatur. Cumq; oblatu vas vitreum de manu Abbatis ad mensam residens suscepisset, vas decidens de manu Regis ilico fractum fuit. Rex vero pro negligentia valde poenitens incontinenti vas aureum gemmis ornatum fecit afferri, & Abbati offerens pro vitreo satisfacit. Obtulit insuper Cluniacensi monasterio de regio fisco mille aureos annuatim perpetuo soluendos, nec minus eo regina Sancia vxor eius bonis, & pijs operibus abundabat, & in regni regimine, & bellorum discrimine eius sollertia utilis, & sedula apparebat. Cumq; Regi Fernando Arabes Celtiberiae, & Carpentaniae tributa negarent, ipse Rex cum exercitu eos aggrediens, & vastationibus infestauit, & pristinae restituit seruituti. Sed iam vitae sibi termino imminente, apparuit eis beatus Isidorus, & die sui obitus intimauit, & cum coepisset post modicum infirmari, fecit se Legionem abduci, & nono Kalendas Ianuarij die Sabbati ingressus est ciuitatem, & ex more corpora sanctorum, flexis genibus adorauit petens, & supplicans, vt cum dies obitus iam instaret, anima eius ab Angelis duceretur. In ipsa autem nocte Dominicae natiuitatis licet aeger ipse Rex cum clericis interfuit matutinis concinens, vt infirmitas tolerabat, & obseruabatur ibi tunc temporis officium Toletanum. Facto autem die vocatis Episcopis fecit sibi Missam solenniter celebrari, & percepit corporis, & sanguinis Domini sacramentum. In crastino autem vocatis Episcopis, & Abbatibus, & viris religiosis vna cum eis fecit ad ecclesiam se deferri, & imposito capiti diademate, & indutus regalibus indumentis, coram sarcophago sancti Isidori clamauit ad Dominum voce clara: Tua est potentia, tuum est regnum Domine, tu es super omnes Reges, tuo Imperio omnia sunt subiecta, quod te donante accepi, restituo tibi regnum, tantum animam meam in aeterna luce iubeas collocari, & his dictis exutus regalibus ornamentis pro venia exorabat, & recepta ab Episcopis poenitentia & gratia vltimae vnctionis, indutus cilicio, & conspersus cinere duobus diebus in poenitentia, atq; lachrymis superuixit. Tertia autem feria hora sexta in festo, S. Ioannis Euangelistae plenus dierum redit Deo spiritum immaculatum, & iuxta patrem suum in eadem ecclesia sancti Isidori est sepultus. Regnauerat autem viuentem patre annis. XII. In Castella mortuo patre. annos. XII. in Castella, & legione annis. XVI. In vniuerso annis. XL. mensibus. VI. diebus. II. Regina autem Sancia vxor eius superuixit. II. annis, & obiit sexto Idus Nouembris, & sepulta est iuxta eum.

De discordia Fratrum, & qualiter vicit Sancius Aldephonsum.
Caput. XV.

POST mortem itaq; Regis optimi Fernandi, tres filij eius, & duæ filiaë remanserunt: Sancius, Aldefonsus, Garfias, Vrraca, & Geloira, sed licet ipse regnum filijs diuisisset, & partem suam vniciq; assignasset, quia omnis potestas impatiens est consortis, & quia Reges Hispaniaë a feroci Gothorum sanguine contraxerunt, ne maiores aliquem velint parem, nec minores superiorem, sepius inter Gothos regalia funera fraterno sanguine maduerunt. Rex itaq; Sancius Castellæ, & Nauaræ finibus non contentus, in humanitatis Gothice successor, & hæres, & sanguinem fratrum sitire, & ad eorum regna cœpit cupidus anhelare, vt nihil fratribus, vel sororibus de ijs, quæ pater dederat, remaneret, sed solus totum ambitiosus haberet. Vnde contigit, & cædes varias prouenire, & sanguinem innoxium sæpe fundi. Pater vero eorum attendens filij Aldefonsi plus quam cæterorum modestiam, Vrracam, & Geloiram filias commendarat. Cum esset vero Vrraca sollers, & prouida, Aldefonsus ei tanquam matri in omnibus deferebat, & eius consilio se regebat.

De pugna fratrum, & transitu Aldefonsi ad Regem Toleti.

Caput. XVI.

SANCIVS vero, qui erat primogenitus, cœpit regnare æramilesima nongentesima quinta, & sex annis regnauit. Hic Regna fratrum sibi noluit vëdicare, & primo incursum cœpit Aldefonsum, qui erat medius, infestare. Dum autem Rex Sancius contra fratrem exercitum congregasset, ille veniens ex aduerso occursum oppositum se obiecit, & in loco, qui Plantaca dicitur sunt congressi, & Domino disponente, qui Sancium extollebat, vt lapsu rueret grauiori, Rex Sancius fugauit fratrem, & exercitum Legionis, & de vtroq; exercitu plurimi ceciderunt. Et quod Arabes consueuerant sustinere, fraterno gladio in se verso, Christiani miseri pertulerunt, vtiq; in prælio Aldefonsus abiit Legionem. Iterum autem diem constituunt ad pugnandum, tali pacto, vt victus victori regnum cederet sine pugna. Cumq; in loco, qui Vulpecularia dicitur, conuenissent, iuxta ripam fluminis Carrionis ex vtraq; parte pluribus bello cæsis, demum Rex Sancius fuit victus, & cū fugæ dubie se dedisset, Rex Aldefonsus volēs parcere Christianis præcepit, vt nullus præsumeret persequi fugiētes. Erat autem cum Rege Sancio miles strenuus dictus Rodericus Didaci Campiator. Hic Regem suum deuictum animans persuasit, vt quoad posset fugientem exercitum reuocaret, & in aurora Legionensibus, & Galleijs improvidis adueniret. Gens enim illa consuevit in prosperis se iactare, & alios deridere, in aduersis fortiter comminari. Vnde nocturnis confabulationibus fatigati circa mane fortius dormierunt, & irruente exercitu Regis Sancij sunt præuenti, & multis captis, alijsq; cæsis, cæterisq; fugatis, Rex etiam Aldefonsus capitur in ecclesia beatæ Virginis, que est in prælidio Carrionis, & Burgis ducitur captiuatus. Tandem procurante Petro Assurij Comite cum consilio Vrracæ sororis ea condicione educitur, vt in monasterio sanctorum Facundi, & Primitiui monachali habitu vestiretur. Cumq; hoc totum Rex Sancius acceptasset, Rex Aldefonsus non proposito, sed timore sumpsit habitum monachalem. Verum procurato consilio cum Petro Assurij Comite fugit noctu, & Toletum veniens ab Almeone Rege inibi dominante solenniter est receptus, & multis muneribus honoratus. Et Rex Toleti interposito iuramento securi

æra. M.
dccccv.

Plantaca.

Vulpecularia.

ratis sibi prestitit cautionem, & in ipso atrio regio domos, & mansionem congruam fabricauit, vt Rex Aldefonsus extra strepitum ciuitatis cum suis Christianis commodius habitaret, & iuxta regale viridarium, vt recreationem reciperet quando vellet. Erant autem cum eo tres fratres viri nobiles, & fideles videlicet, Petrus Assurij, Gundifalvus Assurij, & Fernandus Assurij, quos Vrraca Regina fratris sui Regis Aldefonsi custodiae, & consilio deputarat, & Almenon in eo gratias tot inuenit, quod eum quasi filium diligebat. Ipse vero pro Almenone contra vicinos Reges Arabum bella vtiliter exercebat, & pacis tempore per montana, & ripas fluminum venationibus intendebat.

De venationibus, & pronosticis Aldefonsi.

Caput. XVII.

Teuina.
Brioca.

ERV M tunc temporis inter condensa arborum, & in humore fontium, ripa Teuinae vrsis, & apris, & alijs bestijs abundabat, & ipse ascendens per alueum, locum sibi placidum, qui nunc Briocadicitur, adinuenit. Cumq; sibi castellum, & loci amoenitas, & venationis copia placuisset, reuersus Toletum a Rege postulans impetrauit, & collocatis ibi montarijs, & venatoribus Christianis, remansit locus suae subditus dicioni, & pauculos Christianos gnaros venandi, & officij sagittandi ibi accolos collocauit, quorum successio ibi mansit vsq; ad tempora Ioannis tertij Archiepiscopi Toletani, qui locum ipsum habitatoribus ampliauit, & vicum parochiae sancti Petri, quasi suburbium, populauit. Quadam autem die cum Almenone descendit in viridarium gratia spaciandi, & cum eis turba Arabum circumsedit, & prospiciens cominus ciuitatem, coepit altius cogitare qualiter posset tanta ciuitas restitui Christianis. Verum cum confessu diuino fatigati per viridarium ambularent, Rex Aldefonsus sub vna arbore decubuit recreandus, & eo somnium simulante, Rex Almenon cum suis Arabibus loquebatur, si posset tam fortis ciuitas virtute aliqua expugnari. Cui quispiam sic respondit. Si per septem annos huic vrbi fruges, & vindemiae auferrentur, deficientibus victualibus posset capi. Quod Aldefonsus audiens corde intimo conseruauit. Iterum quadam die cum Aldefonsus iuxta Almenonem causa solacij consideret, coeperunt erigi capilli verticis Aldefonsi. Et Almenon coepit comprimere manu sua, sed capilli tanto amplius coeperunt erigi, quanto amplius premebantur. Et sapientes Arabum hoc notantes suaserunt Regi, vt interficeret Aldefonsum, qui pronosticum hoc signabat ipsum ad vrbis dominium eleuandum. Almenon vero noluit foedus promissae fidei violare, sed iurare petijt, ne eo uiuente sui regni terminos infestaret, & Rex Aldefonsus spontaneus Almenoni hoc iurauit. Eo itaque Toleti degente, Vrraca Regina praesensit quod Rex Sancius frater eius intendebat eam ijs, quae pater sibi dederat spoliare. Zemorenses vero Regis Aldefonsi exilium aequanimiter non ferentes, Arriam Gundifalvi virum nobilem, & potentem, qui Vrracam Reginam nutrierat, in principem elegerunt, vt eo duce resisterent Castellanis.

Qualiter regna fratrum Rex Sancius occupauit.

Caput. XVIII.

SED Rex Sancius ex Castellæ, & Nauarræ partibus exercitu congregato Legionem aduenit, & eam, licet modicum infestam, ut victor inuasit, & cætera, quæ Regis Aldefonsi fuerat ditionis, & sibi trium regnorum imposuit diadema. Et cum Rex Sancius circa huiusmodi moraretur, Rex Garfias in suos tyrannide grassabatur, & vilis ab omnibus, & a suis etiam habebatur, & contra fratrem belia, licet segniter, intentabat. Habebat autem quendam Vernulam causa familiaris secreti plus debito sibi charum, cuius delationibus contra milites, & barones aures credulas adhibebat, & licet sæpius supplicassent, ut a se prædictum Vernulam remoueret, diceffum eius nullatenus voluit sustinere. Et ipsi reputantes dedecus, & iacturam, quia eius delationibus lædebantur, delatorem in eius presentia occiderunt, in cuius morte se læsum reputans, & confusum illatum dedecus sæpe obijciens, omnes suos cepit affligere indistincte, districte cominans se indignationi suæ nullum terminum positurum.

Sui autem minarum pericula pauescens, & illatum dedecus recolentes ab eius dominio, prout poterant, discedebant. Occupatis vero Legionem, & Asturijs, Rex Sancius vultum versus Galleciam obfirmavit. Gallecis autem turbatione, qua diximus, in vota diuisis, Rex Sancius de facili obtinuit, quod optabat. Interim autem Rex Garfias assumptis secum trecentis militibus iuit ad Agarenos, & nisus est suadere, ut secum contra fratrem suum exercitum destinarent, regnum fratris, & suum eis pollicens se daturum. Cui taliter responderunt. Cum Rex esses, regnum tibi seruare minime potuisti. Quomodo ergo perditum nobis dabis? Honoratum tamen muneribus, sed despectum ad Christianorum patriam remisit, qui duplici confusione contritus cepit prouincias infestare, & in Portugalia se receptans loca plurima occupauit.

Cui occurrens Rex Sancius frater eius in loco, qui sancta Hirenea dicitur, ambo fraternas acies ordinarunt, & inito prælio, victus Garfias regno perditio captiuatur, & apud Lunam vinculis, & custodiae mancipatur.

Luna.

De obsidione Zamoræ, & Sancij Regis morte.

Caput. XIX.

OCCUPATIS itaque fratrum regnis terram sororum voluit etiam occupare indignas sororibus, eo quod Aldefonso fugituo, & exuli condolebant, & ditionis suæ phalangibus conglobatis urbem aggressus est Zamorensem, & obsidione conclusam cepit fortiter impugnare. Sed Arias Gundisalui, de quo diximus, & obsessi alij viriliter resistebant, nec obsessor obtinere potuit, quod optabat.

Zemora.

Cumque utrinque certamina agerentur, & miles quidam ex ciuitate egrediens, qui dicebatur Belidius Athaulphi Regem per castra deambulans lancea petijt incunctanter, & festinatione, qua venerat, se restituit ciuitati. Verum Rodericus Didaci Campiator zelo domini interfecti eum prosequitur sine mora, & fere in ipsa urbis ianua interfecit, sed velocitatem Belidij non potuit præuenire. Rex autem Sancius priuatus habitis, & ambitis recepto vulnere, vita caruit, atque regnis, & in exercitu turbatione non modica excitata inter obsessos, & obsessores conflictus etiam interuenit. Et alij diuersa fugæ pericula attentantes, alij per deuiam deuiantes in captiuitatis, & mortis supplicia inciderunt. Castellani autem, quorum constantia audaci consilio semper fuit, corpus principis in sarcophago egregie locauerunt, & commertio lugubri, & re

Quiensis. sonis planctibus subsequentes ad Ouiense monasterium detulerunt, vbi expletis exequijs sepulturæ honore regio tradiderunt.

De recessu Aldefonsi ab Almeone, & reditu in terram suam.

Caput. XX.

ELEBRATIS vero exequijs, Castellani, & Nauarri Burgis pariter conuenerunt, & quia Rex Sancius decesserat expers prolis, Castellani, & Nauarri fidelitatis inatæ semper memores Aldefonsum, qui a facie fratris Toletum confugerat, in Regem, & dominum concorditer elegerunt tali pacto, vt prius ab eo reciperent iuramentum, quod Rex Sancius de eius conscientia non fuerat interfectus. Et eidem electos nuncios clanculo destinauerunt. Vrraca etiam Regina Legionensium, & Zemorensium curia congregata, & eorum recepto consilio ad fratrem suum Aldefonsum, quem præ cæteris diligebat, & Toleti tunc temporis morabatur, nuncios destinauit, vt acceleraret accipere regna fratrum. Et præcepit nuncijs, vt hoc consilium secretissimum haberetur, ne reuelatio in Regis periculum verteretur. Sed viri diabolici, qui nunc dicuntur initiati, & solebant Arabibus Christianorum proposita denudare, Regis Sancij morte comperta, nunciare Arabibus percurrerunt. Sed Petrus Assurij vir discretus, & in lingua Arabica eruditus, & pro rumoribus patriæ curiosus omni die extra Toletum, quasi spaciandi gratia, ad tria milliaria, vel amplius equitabat. Et casu accidit quodam vespere, vt inueniret quempiam venientem, qui dixit sibi se ideo aduenire, vt Regi Almenoni Regis Sancij interitum nunciaret. Petrus autem duxit eum quasi causa colloquij extraviam, quem amputato capite interfecit, & ad viam rediens, & paulisper procedens inuenit alium rumore, & causa simili venientem, quem excidio simili decollauit, sed via alia alijs venientibus secretum non latuit Almenonem. Petro vero Assurij gressu tertio procedente Vrracæ Reginæ nuncius superuenit, qui, vt facta fuerant omnia, nunciauit, & ille festius Toletum rediens cepit Aldefonso incio itineri necessaria præparare. Cumque die altero Castellanorum nuncius aduenisset, & Regi negotium indicasset, ipse & Petrus Assurij dubitabant, ne si Almenoni nuncium reuelarent, Regem caperet, & pacta grauiâ postularer, vel si celarent, & ipse alias posset scire, hostilius desquirit. Et dum ipsi tali dubio tenerentur, Rex Aldefonsus confidens in Domino sic respondit, honorifice me recepit, & necessaria liberaliter ministravit, & vt filium me tractauit, quomodo eum celare potero, quæ Dominus mihi fecit? & accedens ad eum, quod per nuncios acceperat, reuelauit. Almenon autem hæc omnia iam sciebat, & omniū viarum transitus fecerat diligentissime obseruari, vt si eo incio vellet abire, ab obseruatorib' caperet. Cumq; audisset, quæ dixerat Aldefonsus, factus hylaris sic respōdit. Gratias ago Deo altissimo, qui me ab infamia liberare, & te a periculo voluit custodire. Si enim me incio affugisses, captionē, aut mortē nullaten' euasisses. Nunc autē vade, & accipe regnū tuum, & de meo accipe aurū, argētum, equos, & arma, quibus possis tuorum animos complanare. Cumq; inter eos multa amicabiliter tractarentur, inter cætera hoc exegit, vt Rex Aldefonsus iuramentum sibi, & filio suo primogenito, quod de securitate fecerat, innouaret. Et cum necessitas immineret, cōtra vicinos Arabes adiuuaret. Et ipse, & filius primogenitus Aldefonso se foedere simili

obligarunt. Erat autem minor filius de cuius foedere nil dixerunt, nec Aldefonsus fuit ei in aliquo obligatus. His peractis Almenon cum maioribus gentis suae usque ad montem de Velatome Aldefonso regaliter comitato, dedit munera, & pecunias, quibus Aldefonsus Rex inclytus, dicto vale, in summitate montium ab eis discessit, & suis foeliciter redonatur. velatome.

De sublimatione Aldefonsi in Regem, & de vxoribus, & filiabus eius.

Caput. XXI.

VENIENS itaque Zemoram cum Regina Vrraca, quae erat prudens, & pijs operibus dedicata, habito consilio diligenti cepit in operibus iusticiae exerceri. Castellani etiam, & Nauarri ad ipsum illico conuenerunt, & ante omnia iuramentum, ut diximus, exegerunt, quod non fuerat conscius mortis Regis Sancij fratris sui. Sed cum nemo vellet ab eo recipere iuramentum, ad recipiendum se obtulit solus Rodericus Didaci Campiator. Unde & postea licet strenuus, non fuit in eius oculis gratiosus. Et Rex Aldefonsus optento regno, quod perdiderat, & etiam regnis fratrum omnibus acclamantibus viuat, viuat, omnes ei communiter iurauerunt, & accepit imperij diadema aera milesima centesima prima. Tringinta annorum, & septem mensium erat, cum regnare coepisset & regnavit quadraginta tribus annis. ara. M. ci.

Hic habuit quinque vxores successiue legitimo matrimonio sibi iunctas, prima fuit Agnes, secunda Constantia, ex qua suscepit filiam nomine Vrracam, quae fuit vxor Comitis Raimundi, de qua ipse Raimundus genuit Sanciam, & Aldefonsum, qui fuit postea Imperator. Tertia Berta ex Thuscia oriunda. Quarta Elisabet, ex qua genuit Sanciam, quae fuit vxor Comitis Roderici, & Geloiram, quam duxit Rogerius Rex Siciliae. Hic Rogerius fuit frater Roberti Guiscardi, & filius Tancredi de Alta villa, qui veniens a Normania Siciliam, & Apuliam, & Calabriam, & Capuam occupauit. Normania. Quinta Beatriz ex partibus Gallicanis, habuit etiam aliam vxorem, quae Ceida postea Maria fuit dicta, habuit etiam duas nobiles concubinas, vna dicebatur Semena Munionis, ex qua genuit Geloiram, quae fuit vxor Raimundi Comitis Tolosani, & ex illo Comite genuit Aldephonsum Iordanis, qui sic dictus, eo quod fuerit in Iordanis flumine baptizatus. Ipsa enim cum viro in Syriam transfretauit tempore illo, quo exercitus ille magnus procedens ex partibus Galliarum isto Raimundo Comite, duce, ac praevio cum Episcopo Auiciensi Ierusalem, Tripolim, & Antiochiam acquisiuit, hortante, & personaliter in Gallijs, & Italia praedicante beatissimo Urbano Papa secundo, qui primus substituit euntes in subsidium terrae sanctae in dextro humero crucis signaculo insigniri, & eadem Semena Munionis genuit aliam filiam, quae Tharasia dicta fuit, quam duxit Comes Enricus ex partibus Bisontinis, congermanus Raimundi Comitis patris Imperatoris, ex qua suscepit idem Enricus Aldefonsum, qui fuit postea Rex Portugaliae. Tolosa. Syria. Auiciensis Tripolis. Antiochia.

De virtutibus Aldefonsi. Caput. XXII.

VNC ad gestorum eius principia redeamus. Hic fuit strenuitate maxima nobilis, virtute excelsus, gloria singularis, abundauit in diebus eius iusticia, finem accepit seruitus, consolationem lachrymae, augmentum fides, dilationem patria, audaciam populus, confusus est inimicus, obtinuit gladius, cessauit Arabs, timuit Apher, ploratus, & vlulatus Hi

paniæ usque ad istum mansit absque consolatore, dextera eius præsidium patriæ, munimentum absque timore, fortitudo sine perturbatione, protectio pauperum, virtus magnatum magnitudo cordis eius infra angustias Asturiarum non potuit contineri, & elegit laborem indiuiduum comitem vitæ suæ, delicias miseriam reputabat, & belli dubia experiri delectabile, & iucundum, id deperditum reputans vitæ suæ, in quo belli pericula non agebat. Rex accrescens magnanimus Aldefonsus, Rex accrescens sedit in forti, arcus eius confissus in Domino inuenit gratiam in oculis Creatoris, magnificauit eum in timore inimicorum, & in populo suo elegit eum zelare fidem, dilatare regnum, exterminare inimicos, concludere aduersarios, multiplicare ecclesias, restaurare sancta, restituere dissipata. Cumque, ut diximus, Almenoni, & filio primogenito foedere teneretur, eum iuxta foedus adiuuit in omnibus, quo aduixit. Et cum Rex Cordubensis regnum Almenonis inuadere conaretur, Rex Aldefonsus contra eum pro foederis debito properauit. Cumque aduentum eius Almenon audiisset, timuit eum in sui dispendium aduenire. Sed Rex Aldefonsus nunciauit eidem, quod in eius auxilium veniebat, propter pacta, quæ olim præcesserant inter eos. Tunc Almenon occurrit ei cum actionibus gratiarum, & ambo intrantes fines Cordubæ omnia cædibus, & incendijs vastauerunt, & actis prædis, uterque ad propria feliciter est reuersus, nec præsumpsit Rex Cordubensis regnum Toleti amplius infestare. Tunc mortua Agnete, duxit uxorem nomine Constantiam ex partibus Galliarum, cuius superius fecimus mentionem.

De obsidione, & captione ciuitatis Toletanæ.

Caput. XXIII.

MORTVO Almonone, & filio suo Issem primogenito, de quo diximus, sicut patri fuit semper propicius, & adiutor, ipso mortuo secundus filius Almenon Hiaie dictus post fratrem in regno substituitur Toletano, qui a vijs fratris, & patris minus aberrans coepit in seniores, & populum, quos tot angarijs, & perangarijs conuexabat, ut mortem vitæ præferrent. Alias ignominiosus, inutilis, & imbellis. Almenon autem pater suus Regi dederat Aldefonso quædam municipia Canales, & Vinos, in quibus cum ipse veniebat in adiutorio Almenon, infirmos, & debiles collocabat. Cumque, ut diximus, Toletani a suo principe premerentur, & a vicinis gentibus vexaretur, & Rex eorum de eorum miserijs non curaret, coniurati insimul Regi dixerunt, populi, & patriæ te exhibe protectorem, aut quæremus alium defensorem. Hiaie autem captus luxurijs dicta dicentium paruipendit. Tunc ipsi pressi dominio, & cladibus vicinorum Regi Aldefonso nuncios destinarunt anti quam eius noticiam attendentes, & auxilia impensa fideliter recolentes. Et ei per nuncios supplicarunt, ut ciuitatem quamuis inexpugnabilem obsideret, ut coacti pugna colorem excusationis haberent, cum ei traderent ciuitatem. Cumque ipse illi Regi nullo foedere teneretur, ciuium oblatione suscepta, congregauit exercitum ex omnibus partibus regni sui, & fruges, & vindemias deuastauit per totum territorium Toletanum, & per quatuor annos id ipsum intulit successiue. Et licet ciuitas cunctas superet sui opulentia ciuitates, tamen tot annorum vastatione continua non potuit victualibus non carere, & Rex Aldefonsus id ipsum percipiens congregato exercitu infinito

Obsedit

O Obsedit secura suum Castella Toletum
 P Castra sibi Septena parans, aditumq; recludens
 P Rupibus alta licet amploq; situ populosa,
 I Circumdante Tago rerum virtute referta
 D Victu victa carens inuicto se dedit hosti.
 A Huic Medina Coelim, Talauera, Comimbria plaudat
 C Abula, Secobia, Salmantica, Publica Septem.
 A Cauria, Cauca, Colar, Iscar, Medina, Canales,
 P Vlmus, & Vlmum, Magerit, Atentia, Ripa,
 T Osoma cum Fluuio lapidum, Valeranica, Maurã,
 A Ascalona, Fita, Consocra, Maqueda, Butracum

Victori sine fine suo modulantur ouantes.

Aldephonse tui resonent super astra triumphii.

Cepit itaq; Toletum æra. M. C. XXXIII. multis pactionibus interpositis, videlicet, vt Sarraceni haberent plene, & integre domos, & possessiones, & omnia, quæ habebant, & Regi remaneret præsidium ciuitatis cum viridario ultra pontem.

Reditus autem, qui antiquo iure dabantur Regibus, ei persoluerent Agareni, & etiam quod maior Mezquita eis in perpetuum remaneret. Sicq; Rex adepto præsidio, & ciuitatis dominio mansit ibidem pro ciuitatis tuitione magno periculo se exponens. Fuit autem capta in die Vrbanæ Papæ & martyris octauo Kalendas Ianuarij, vicesimo anno regni sui, & quia de eius intentione dubium adhuc erat, distulerunt electionem Pontificis in futurum. Tunc Rex in vrbe Regia statuit thronum suum, donec securum præsidium stabiliret, & gentem fidei confirmaret, & electionis populus praualeret.

De dote ecclesiæ Toletanæ.

Caput. XXIII.

VIDENS autem Rex, quod Deus prospera indulgebat, conuocauit regni proceres, & maiores Episcopos, & Abbates, & viros religiosos, & quoddecimo Kalendas Ianuarij omnes in vrbe Regia conuenerunt, & habito diligenti tractatu dominum Bernardum virum religionis, & prudentiæ cõmuniter, & concorditer in Archiepiscopum elegerunt, & Rex incontinenti dotauit ecclesiam liberaliter, & hunc

ste, & dedit ei Briocam, quam sibi retinuerat a tempore Almeonis, Barciles, Cabañas, de Sagra, Couera, Rodiellas, Alcoleia sub Talauera, Azebuch, quæ nunc dicitur Melgar, Almonecir, Alpobrega, & in ciuitate omnes stationes, quas vulgariter tenendas vocamus, necnon domos, molendina, furnos, viridaria, vineas, & hortos, pro quibus hodie eius memoriam, & exequias veneratur ecclesia Toletana, & multa alia priuilegia dedit immunitatis.

Brioca
 Barciles
 Cabañas
 Couera
 Rodiellas
 Alcolea
 Azebuch
 Melgar
 Almonecir
 Alpobrega

Quod Mezquita Maurorum facta est ecclesia Christianorum.

Caput. XXV.

QUIA adhuc litera Gothica, & translatio Psalterij, & officium Missæ institutum ab Isidoro, & Leandro Pontificibus, quod cum translatione, & litera dicitur Toletanum, per totam Hispaniam seruebantur, ad instantiam vxoris suæ Reginæ Constantiæ, quæ erat de

partibus Galliarum misit Romanum ad Gregorium Papam Septimum, ut in Hispanijs omisso Toletano Romano, seu Gallicano officium seruaretur. Bernardus autem Toletanae ecclesiae electus fuit de Agenensi territorio oriundus scilicet de oppido Salutatis. Hic cum fuisset ab infantia literatus omisso clericatu militiae se ascripsit, & postmodum infirmitate coactus in monasterio sancti Aurentij Auxitani beati Benedicti regulae sumpto habitu se dicauit, exinde vocatus ab Hugone Clumacensi Abbate cum eo laudabilem egit vitam. Deinde cum Rex Aldephonsus vellet sanctorum Facundi, & Primitiui ex ea causa, quam diximus, monasterium ampliare mittit ad venerabilem Hugonem Clumacensem Abbatem, ut ei virum prouidum, & religiosum mitteret, qui in praedicto monasterio sanctorum Facundi, & Primitiui Abbatibus officio fungeretur, & sicut in Gallijs illud monasterium praecellebat, ita & istud omnibus monasterijs eiusdem ordinis in Hispanijs praesideret. Praedictus autem Abbas Clumacensis Bernardum, quem ob sanctitatis meritum charum habebat, cum alijs monachis destinauit, qui mox veniens factus Abbas, omnibus se exhibuit amabilem, & benignum, adeo quod cum Deus omnipotens Toletum Christianae restituit potestati, mox ipse post modicum interuallum fuit electus in Archiepiscopum, & Primatem. Cumque rex ad partes Legionis iuisset, ipse electus Regina constantia hortante ascitis militibus Christianis maiorem Mezquitam ingressus est Toletanam, & eliminata spurcicia Mahometi erexit altaria fidei Christianae, & in maiori turri campanas ad conuocationem fidelium collocauit. Quod cum ad Regis notitiam peruenisset, indignatus animo, & dolore accensus, eo quod Sarracenis pactum firmauerat de Mezquita, a sancto Facundo tribus diebus venit Toletum, proponens Bernardum electum, & Regnam Constantiam incendio concremare. Cumque tanti furoris indignatio ad noticiam Toletanorum Arabum peruenisset, maiores, & minores cum paruulis, & vxoribus in pago, qui Magam dicitur, Regi obuiam exierunt. Cumque Rex ad eorum multitudinem peruenisset, existimans eos causa quaelae venisse sic respondit, non vobis iniuria facta fuit, sed mihi, cuius fides fuit haecenus illibata, sed iam de caetero de fide non potero me iactare, mea autem intererit, & vobis satisfacere, & in praesumptores acrius vindicare. Arabes autem, ut erant prudentes, eleuatis vocibus, & flexis poplitibus cum lachrymis audientiam postularunt. Tunc Rex aliquantum substitit tenens equum, & Arabes in hunc modum perorare ceperunt: Bene nouimus, quod Archiepiscopus, Dux, & Princeps est legis vestrae, & si causa fuerimus necis eius, ob zelum fidei Christiani nos percutient vna die, & si Regina perierit causa nostri, semini eius erimus perpetuo odiosi, & post dies tuos acrius vindicabunt. Vnde petimus, ut parcas eis, & nos voluntarie te absoluiamus a foedere iuramenti. His auditis ira Regis in gaudium commutatur, eo quod Mezquitam habere poterat sine fidei laesione, & ingressus urbem Regiam, omnia pacifice pertractauit.

De commutatione officij Toletani.

Caput. XXVI.

REGORIVS autem Septimus, de quo diximus, ad petitionem Regis Aldefonsi misit quendam Ricardum Abbatem sancti Victoris Marsiliensis, ut ecclesias Hispaniae tot persecutionibus perturbatas, ecclesiastico moderamine ordinaret. Qui minus religiose officium peragens coepit irregularius se habere. Quod attendens Toletanus electus per maris, & terre pericula se Romani Pontificis conspectui

presentauit, & Gregorio Septimo viam vniuersę carnis ingresso inuenit Vrbanum secundum in sede Apostolica substitutum, a quo gratanter, & benigne susceptus consecrationem, pallium, & priuilegium obtinuit, & primas institutus Hispaniarum Apostolicę sedis benedictione suscepta, & per Tolosam rediens ibidem cum Episcopis Gothicę Gallię, & Narbonensis Archiepiscopo concilium celebrauit. Ideo per pyrenęum in Hispanias transiens omnium ecclesiarum Hispanię curam gessit, & statuto die in festo scilicet sanctorum Crispini, & Crispiniani octauo Kalendas Nouenbris in honore beatę Marię, semper virginis, & beatorum apostolorum Petri, & Pauli, & sanctę crucis, & beati Stephani protomartyris Toletanam ecclesiam conuocatis Episcopis dedicauit, & in maiori altari multas, & preciosas reliquias, quas a sede Apostolica attulerat, & quas Rex, & Regina de suis, & patrum suorum thesauris obtulerant, collocauit, quorum hodie beneficijs lætatur populus Christianus. Verum quia Ricardus legatus se gerebat in aliquibus minus caute, religionem, & autoritate compescuit attentata, adeo quod ille Ricardus legatione priuatus, fuit ab Vrbanum summo Pontifice reuocatus. Verum ante reuocationem clerus, & populus totius Hispanię turbatur, eo quod Gallicanum officium suscipere a legato, & Principe cogebantur, & statuto die, Rege, Primate, legato, clero, & populi maxima multitudine congregatis, fuit diutius altercatum clero, militia, & populo firmiter resistentibus ne officium mutaretur, Rege a Regina suo contrarium minis, & terroribus intonante, ad hoc vltimo res peruenit militari pertinacia decernente, vt hæc dissensio duelli certamine sedaretur. Cumq; duo milites fuissent electi, vnus a Rege, qui pro officio Gallicano, alter a militia, & populis, qui pro Toletano pariter decertarent, miles Regis ilico victus fuit populis exultantibus, quod victor erat miles officij Toletani. Sed Rex adeo fuit a Regina Constantia stimulatus, quod a proposito non discessit, duellum iudicans ius non esse. Miles autem, qui pugnauerat pro officio Toletano, fuit de domo Matantię prope Pisoricam, cuius hodie genus extat. Matantię.
Pisorica. Cumq; super hoc magna seditio in militia, & populo oriretur, demum placuit, vt liber officij Toletani, & liber officij Gallicani in magna ignis congerie ponerentur & indicto omnibus ieiunio a Primate, legato, & clero, & oratione ab omnibus deuote peracta, igne consumitur liber officij Gallicani. Et prosiliit super omnes flammam incendij cunctis videntibus, & Dominum laudantibus, liber officij Toletani illæsus omnino a combustionem incendij alienus. Sed cum Rex esset magnanimus, & suę voluntatis pertinax executor, nec miraculo territus, nec supplicatione, suusus, voluit inclinari, sed mortis supplicia, & direptionem minitans resistentibus, præcepit vt Gallicanum officium in omnibus regni sui sinibus seruaretur. & tunc cunctis flentibus, & dolentibus inoleuit prouerbium. Quo volunt Reges, vadunt leges. Et ex tunc Gallicanum officium tam in Psalterio, quam in alijs nunquam ante susceptum fuit in Hispanijs obseruatum, licet in aliquibus monasterijs fuerit aliquanto tempore custoditum, & etiam translatio Psalterij in plurimis ecclesijs cathedralibus, & monasterijs adhuc hodie recitatur. Ricardo itaq; legatione priuato, primas Bernardus cœpit in Hispanijs ecclesias ordinare.

De schismate clericorum, & de reditu Primatis, & de
bonis viris a Gallijs ductis,
Caput, XXVII.

ISDEM diebus sanctissimus Urbanus Papa secundus tactus dolore cordis, eo quod ab Agarenis Hierosolymitana ciuitas tenebatur, personaliter verbum crucis cepit omnibus predicare, sicut superius meminimus nos dixisse, eius indulgentijs prouocatus. Venerabilis Primas Bernardus de clericis indigenis Toletanam ecclesiam ordinauit, & assumptis ad viam necessarijs, crucis signaculo insignitus recessit a propria ciuitate volens cum exercitu, de quo superius diximus, in Syriam transfretare. Cumq; vix esset tribus diebus a sede propria elongatus, clerici, quos in ecclesia instituerat, stulte locuti dixerunt adinuicem primatum suum nunquam de caetero reuersurum. Vnde spiritu malignitatis, & insipientiae, inflammati alium electione indebita subrogarunt, & primatis domesticos eiecerunt, qui gradu concito Dominum consequentes, prout factum fuerat, intimarunt, at ille non immerito admiratus Toletum redijt in auctores sceleris indignatus, quos cum electo suo non tardius degradauit, quam ipsi sceleri praecipitio intronizauerant male dictum. & tollens aliquos de monachis sancti Facundi in ecclesia collocauit, ne interim, dum rediret, ecclesia diuino officio fraudaretur. Ipse vero cepto itinere Romam iuit. Sed cum ad sedem Apostolicam peruenisset, prohibuit eum Dominus Papa Urbanus, ne procederet, sed in tanta nouitate ad sedem propriam remearet, ne pastoris absentia nouella plantatio periculo subiaceret. Cumq; eum a voti & crucis proposito absoluisset, ipse per partes redijt Galliarum, vbi eligens de diuersis locis viros honestos, & literatos, necnon & iuuenes dociles, quos habere potuit, in Hispaniam secum duxit. De Mosaico duxit beatum Giraldum, quem prius cantorem in ecclesia Toletana, postea fecit Archiepiscopum Bracharensem. De Vituricis sanctum Petrum, quem prius Archidiaconum toletanum. Postea fecit Episcopum Oxoniensem. De Aginno Bernardum, qui fuit cantor ecclesiae Toletanae, postea fecit eum Episcopum Seguntinum, postea Archiepiscopum Compostellanum, & de eadem ciuitate Petrum, qui fuit iuuenis nutritus in ecclesia Toletana, postea Archiepiscopum, postea Episcopum Socobiensem, & alium Petrum, quem fecit Episcopum Palentinensem, & Raimundum, qui fuit oriundus de Saluitate, & fecit eum post beatum Petrum Episcopum Oxoniensem, qui postea successit eidem in ecclesia Toletana, & Hieronymum de partibus Petragoricae quoniam tempore Roderici Campiatoris fecit Episcopum Valentinum, sed in breui ciuitate deperdita eum Dominus Bernardus Metropolitanus eius, & primas, in ciuitate posuit Zamorensem, vt ibi Episcopalia exerceret, in qua nondum fuerat nec Episcopus, nec ecclesia cathedralis. Duxit etiam de eisdem partibus Bernardum, quem post mortem Hieronymi fecit Episcopum in ecclesia Zemorensi, & iste fuit primus proprius Episcopus Zemorensis.

Malaicus

Compostellanus:

De schismate, & despositione Burdini. Caput. XXVIII.

VXIT etiam de Lemouicis Burdinum, quem primo fecit Archidiaconum Toletanum, postea Episcopum Coimbriensem, postea Archiepiscopum Bracharensem. Hic erat astutus, & versipellis, qui cum vocaretur Burdinus, factus Episcopus fecit se Mauricium appellari, & immemor fidei, & gratiae sanctae recordationis Urbano Papa secundo viam vniuersae carnis ingresso, accessit ad Paschalem Papam secundum, qui praedicto Urbano fuerat substitutus, & magnum pondus pe-

cuniam secum portans promisit Domino Paschali Papae secundo nouiter instituto magnam pecuniam se daturum, si remoto Bernardo, qui eum creauerat, fieret ipse Pontifex Toletanus. Qui nequiciam eius in eo, quod deliquerat volens punire, accepit pecuniam, & eum postea petitione frustra. Cumque eo tempore ecclesia persecutione grauissima laederetur, eo quod Imperator Oto praedictum Papam captiuatum cum Cardinalibus carceri mancipasset, idem Burdinus dolore pecuniae instimulatus ad schismaticum Imperatorem accessit, eius famulatu se despondens. Cumque de alio eligendo in Papam Imperator tractaret, attendens Burdini astutiam, mox praecipit eum eligi ad culmen Apostolicae dignitatis, & factus Papa, immo verius Antipapa, Romam ingreditur Imperiali potentia comitatus, & in ecclesia sancti Petri, vt Papa refedit, & solennia celebrauit vocatus Gregorius Papa octauus. Cumque diuina gratia adiuuante Paschalis Papa carcerem euasisset, persecutione coactus per maritima, & Apuliam ferebatur incertus, ibique diu degens, vt exul, persecutionem constantissime tolerauit, & Gaiete dicitur obiisse. Ibidemque fuit in Papatu Gelasius substitutus qui scripsit Toletano Primati, sicut in eiusdem Papae inuenitur regesto epistolam sub his verbis: Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili fratri Bernardo Toletano Primati, & ceteris Hispaniarum Episcopis. Non latere credimus fraternitatem vestram, qualiter frater noster Mauritius Bracharensis Episcopus se iam diu habuerit, & quomodo ecclesiam suam dimiserit, & quomodo Regi excommunicato adhaerit. Illud etiam, vt opinamur, nostis, quod a predecessore nostro sancte memorie Paschali Papa in concilio excommunicatus sit, & quod Bracharensi ecclesiae sit mandatum, vt pastorem sibi alium prouideret. Nunc tandem per Regis tyrannidem post longum electionis meae spacium in cubile sanctae matris Ecclesiae se ingessit. Ideoque fraternitati vestrae mandamus, vt ad electionem in Bracharensi ecclesia faciendam sollicitudine charitatis debitae operam praebatis. Ipsum vero Mauritium excommunicatum, periurum, & matris ecclesiae constupratorem, caeteris ecclesiae filijs publicetis. Datis Gaiete, octauo Kalendas Aprilis. Et eidem Papa in Gallias nauigans Lugduni decessit in Pontificatu anni circulo vix expleto. & huic successit Calixtus secundus, qui erat Archiepiscopus Viennensis frater Raimundi Comitis patriae Aldephonsi Imperatoris Hispani. Hic mox pace formata debite restituitur dignitati, & Burdinum iam ab Imperatore abiectum Sutrii conclusit oblessum & captum. Et depositum. Calabriae in monasterio sanctae trinitatis de Cauca captiuitati perpetuae mancipauit, qui ibi vixit fere vsque ad tempora Eugenij Papae tertij, a quo fuit quartus Dominus Alexander. Vnde & in secretario palatii Constantiniani hi versus reperiuntur inscripti.

Ecce Calixtus, honor patriae, decus Imperiale:

Nequam Burdinum damnat, pacemque reformat.

Hos inquam praedictos viros literatos, prouidos, & honestos, primas Bernardus per Gallias transiens in Hispania secum duxit, & eos in Toletana ecclesia canonicos ordinauit. Monachos, quos ibi reliquerat, sancti Facundi monasterio, & ex eis, quos secum duxerat, vt sapiens architectus fundandis ecclesijs prouidit primaria fundamenta, quorum solers prudentia, & honesta religio causam dotationis, & incrementi ecclesijs praebuerunt, sicut adhuc hodie patet in priuilegijs possessionum, & libertatum, quae ecclesijs supra dictis ob eorum sanctitatis reuerentiam Principes indulerunt.

De captione Alcalæ, & Valentia.

Caput. XXIX.

Alcala.

Valentia.

Dorius.

VM ergo primas Bernardus ad sedem propriam redisset, Castro, quod dicitur Alcala, vix expugnabili obsidionem parauit, & incolæ, qui eidem castro immineret, castrum aliud obfirmavit. Demumq; fame affecti loci incolæ per devia aufugerunt, relicto castro venerabili Bernardo Primati, quod adhuc hodie in Toletanæ ecclesiæ possessionibus numeratur. Rex autem Aldephonsus acquisita iam vrbe Regia, & munita, restauratis oppidis, & ciuitatibus extremorum Dorij, inertia inscius Sarracenorum patrias peragravit, loca munitiora diruens, & plana deuastans adeo, quod sibi coëgit seruire Cismarinos Arabes sub tributo, & cum tanta gloria emeret in priuilegijs, quæ personis, vel ecclesijs conferebat, Imperatorem Hesperia se vocabat. In diebus eius Rodericus Didaci Campiator, qui ex causa, quam diximus, non erat in eius oculis gratus, conferta manu consanguineorum, & militum aliorum proposuit per se Arabes infestare. Cumq; versus frontariam Aragoniæ peruenisset, congressus cum Rege Petro Aragoniæ obtinuit contra eum, & etiam viuum cepit, sed continuo manumisit. Et inde procedens peruenit Valentiam, & obsedit. Cumq; ad succursum Valentia Buchar Rex Arabum cum exercitu aduenisset inito certamine obtinuit Rodericus, & Buchar fugit vix vitæ relictus, cæsa tamen ex suis multitudine infinita. Et incontîenti ciuitas se reddidit Roderico, & eam habuit, quoad vixit, & fuit in ea Hieronymus, de quo diximus in Episcopum consecratus a Domino Bernardo Primite Archiepiscopo Toletano. Sed postea mortuo Roderico Didaci, fuit ciuitas iterum ab Arabibus occupata. Corpus autem Roderici Didaci inter insultus Arabum fuit a suis fideliter, & strenue deportatū ad monasterium sancti Petri de Cardigna, vbi hodie etiam quiescit humatus.

De morte Regis Gasia, & sororis eius.

Caput. XXX.

æra. M. c.
xvij.

HIS diebus Rex Gasias cœpit in vinculis ægrotare, quod audiens Rex Aldephonsus doluit vltra modū, diligebat enim eum, & quia filium non habebat proposuerat eum substituere successorem, & quam cito Toletū redijt, a vinculis absoluisset, sed verebatur ne cum esset insolens, in regnis rebellia excitaret. Vnde fecit eum liberiori custodia custodiri, & placita iudulgeri. Et cum esset infirmus & sanguinem minuisset, præcepit Rex, vt a vinculis solueretur. Ex quo ipse ait: Deus noluit, vt in vita soluerer, absolutionem renuo moriturus, sed rogo, & mando sororibus meis, vt me cum compedibus sepeliant Legionem. Cumq; eum ducerent Legionem, prout præceperat, a sororibus, & Pontificibus, qui conuenerant, ibidem regio funere est sepultus, anno. XVI. regni fratris, æra. M. C. XVII.

Et interfuit etiam Renerius legatus, & Romanæ ecclesiæ Cardinalis, ibidemq; celebrato concilio cum Bernardo Toletano primite, multa de officijs ecclesiæ statuerunt, & etiam de cætero omnes scriptores omissa litera Toletana, quam Gulfilas Gothorum Episcopus adinuenit, Gallicis literis vterentur. Post hæc obiit Regina Vrraca Fernandi, & sepulta est legionem. Post modicum tempus obiit etiam Geloira, quæ cum sorore sua Vrraca, & paribus Legionem habuit sepulturam.

Gothice a Gulfilas

De aduentu Arabum, & morte Auenabet.

Caput. XXXI.

MORTVIS autem vxoribus, quas habuerat successiue Agnate, scilicet, Constantia, Berta, & Elisabet, duxit Ceidam filiam Auenabeth Principis Hispalensis, quæ postea baptizata dicta fuit Maria.

Hic auditis magnalibus Aldefonsi, licet non visum, vehementi tamen desiderio adamauit, adeo vt fidem Christi susciperet, & castra, quæ sibi pater dederat, Regis Aldefonsi dominio manciparet. Castra autem, quæ viro dedit, sunt ista, Caracuei, Alarcuris, Cõfocra, Mora, Occania, Aurelia, Velefium, Opta, Amassatrigo, & Cõcha, & suscepit ex ea filium, qui Sancius vocabatur, quem Comiti Gartia de Capra dederat nutriendũ, & de consilio foci Auenabet vocauit ab Aphrica Almorauides, qui in gente Arabũ tenebant tunc tẽporis principatum, vt eorum auxilio vteretur cõtra Arabes cismarinos. Sed in contrarium res euenit. Nam cum ipsi in magna multitudine cõfretassent, coeperunt Auenabeth grauius infestare, adeo quod eum in quodam prælio peremerunt, reputabant enim eum, quia filiam, & castra Christiano dederat, Christianum. Cumque Vandalutij eorum potentiam perpendissent, adinuicem tractauerunt, quid esset gratius, aut Christianorum porcos, aut camelos Almorauidum custodire, & sectæ suæ zelo commoti seruire Almorauidibus elegerunt. Et extunc vltra marini, & cismarini subvnius Regis regimine seruiuerunt.

Caracueli
Alarcuris
Confocra
Mora.
Ocania.
Aurelia.
Velefium
Opta.
Amassatri
go.
Concha.
Vanda
lucij.

De strage Christianorũ in Sacralijs, & victoria Aldefonsi in prouincia Hispalensi.

Caput. XXXII.

CONGREGATI igitur Agareni coeperunt inuadere Christianos, & effusi sunt super terræ faciem vt locustæ. Cumq; venissent ad locum Castellæ, qui Roda dicitur, occurrerunt eis duo Comites, Gartias, & Rodericus. Et in congressu interfectis vtrinq; multis militibus, tandem succubuit exercitus Christianus, & magna captiuitate patrata,

& locis plurimis concrematis Agareni cum superbia redierunt. Post hæc Aldefonsus stragem huiusmodi non leuiter fetens iterum exercitũ adunauit occurrens exercitui Agareno, qui cũ suo maximo principe, quẽ Amiramomeninũ vocant, ex opposito egressus est. Cumq; ambo exercitus in loco, qui Sacralia dicitur, concertassent, demum cessit populus Christianus. Et licet multi de Arabibus perijssent, tot & tanti de Christicolis perierunt; quod illius belli strages, & memoria, quasi in prouerbum, adhuc extant. Fugatus itaq; Rex Aldefonsus, quem tot victoriæ coronauerũt, non fuit tamen animo consternatus, sed resumptis suis, & conuocatis de omnibus regnis omnibus conuocandis corde magnifico ad victoriam eleuato, eodem anno faciem contra Hispalim obfirmavit. Intransq; Bætiam, & eam partem Lusitaniæ, quæ sibi non suberat, prædis, vastationibus, & incendijs sic omnia deuastauit, quod horũ fuga, & Agarenorum victoria foelici commertio mutarentur. Et licet Amiramomeninus multos haberet cum Comite Gartia Ordonij Christianos, non tamen ausus fuit Regi occurrere venienti. Et Rex Aldefonsus reuersus est præda, & victoria gloriosus.

Roda.

Sacralia.

Hispalis.

De obsidione Velefij, & morte Infantis Sancij.

Caput. XXXIII.

Vclisus.

VMitacq; post labores, & bella plurima Rex Aldefonfus longe-
uus degeret, & grandeuus contractus infirmitatibus & ætate, Amia-
ramomeninus, qui Hali proprio nomine dicebatur, venit Vclisium
oblidere. Sed Rex Aldefonfus, vt diximus, senio, & grauedine
non permissus, misit Garfiam Comitem cum filio suo Sancio adhuc
paruulo, & cum eis magnates, & milites regni sui. Cumq; prope
Vclisium peruenissent, Sarracenorum maxima multitudo, quæ iam obsessis Vclisij
præualebat, contra venientes egreditur ad pugnandum, & hinc inde dispositis aciebus
congregari incoeperunt. Et sicut Domino placuit, pars Christiana coepit virtute Ara-
bum infirmari, & in ea parte vbi Comes cum paruulo aderat, coepit fortius inualere.

Cumq; quispiam equum, cui infans Sancius insidebat, grauiter vulnerasset, Comi-
ti dixit. Pater pater equus, cui insideo, est percussus. Cui Comes præstolare, quia te
etiam ferient successiue, & incontinenti cecidit equus, qui fuerat sauciatus, & Regis fi-
lio simul cadente, Comes descendit, & inter se, & clypeum paruulum collocauit, cede vn-
diq; perurgente. Ipse vero cum esset strenuus, & clypeo paruulum tutabatur, & vn-
diq; irruentes cædibus repellebat, sed pede ictu gladij amputato, non potuit amplius
sustentari, & incubuit super paruulum, vt ipse, quam puer, antea cæderetur. Cateri
vero magnates, & milites Christiani, qui mortis periculum euaserunt fugientes, & vi-
cti victoriam effugerunt. Cumq; Comes Garfias Ferrandi, & Comes Martinus,
& alij Comites, & magnates ad locum, qui nunc Septem Comites dicitur peruenissent,
eos Arabum sequella præuenit. Et septem de magnatibus cum multis alijs ibidem
occisis, occisionis locum vocauerunt Arabes Septem porcos, quem postea locum Pe-
trus de Franco Commendator Vclensis mutato nomine septem Comites appellauit.

Septem
comites.
Septem
porci.

Comites autem & magnates, qui fugerant a conflictu, cum Toletum deiectis vul-
tibus aduenissent, & Regis præsentia astitissent, Rex dolore ineffabili conturbatus ta-
lia dixit eis. Vbi est filius meus iucunditas vitæ meæ? solacium senectutis, vnicus
hæres meus? Ad quod Comes Gometius sic respondit. Nobis filium, quem expo-
scitis, non dedistis, cui ille, & si dedi alijs, confortes prælij & custodiae vos adiunxi, &
ille cuius custodiae specialiter reputaui, sustinuit, incubuit, & occubuit super eum, vos
autem relicto puero cur venistis? Tunc Aluarus Fanun vir strenuus, & fidelis sic
dicitur respondisse. Memores laborum, quos ab adolescentia tolerastis, ciuitatum, &
oppidorum, patriæ, & castrorum, pro quibus totiens sanguinẽ effudistis, & quod au-
xilium extincto paruulo non prodesset, huc aduenimus, ne cum extincto paruulo magna
lium vestrorum gloria extinguatur, si ea, quæ a iuuentute vestra scelericiter acquisistis,
nobis perditis perderentur, sed nec sic vis doloris potuit mitigari, quãto enim talia dice-
bantur, tanto amplius rediuiuis singultibus memoria filij torquebatur. Tunc per-
dita fuit Concha, Amassatrigo, Opta, Vclisium, Aurelia, Ocania, & Confogra.

Concha.
Amassã-
trigo.
Opta.
Vclisium.
Aurelia.
Ocania.
Confogra
Magam.

Quod Vrraca Regis filia datur in matrimonium Regi Ara-
goniæ Aldefonso. Caput. XXXIII.

LIQVANTO itaq; temporis interuallo videntes Comites, &
magnates Regem dolore, & senio tẽdere ad defectum in pago prope To-
letum, qui Magam dicitur, pariter conuenerunt tractaturi, vt Vrracha
Regis filia, quæ mortuo Raimundo Comite viro suo adhuc vidua per-
manebat, nuptui traderetur. Et cum inter se aliquandiu tractauissent,

demum communi consilio elegerunt, vt Comiti Gomezoni dicto postea de Campo ^{Campus} spinae, qui erat potior matrimonio iungeretur. Et quia consilium Regi proponere non audebat animositatis eius magnificentiam formidantes, quendam Iudæum Cidellum nomine ascuerunt, qui satis erat familiaris Regi propter industriam, & scientiam medicinæ, & huic consilium denudantes mittunt ad Regem, vt quæ tractauerant, nunciaret. Tunc Rex quasi dolore duplici stimulatus Iudæo tale dicitur dedisse responsum. Non tibi imputo, quod hoc dicere præsumpsisti, sed mihi, cuius familiaritate in tantam audaciã prorupisti. Caue ergo ne de cetero audeas in mei præsentia comparere, quod si feceris, ilico morieris. Mea autem intererit, meæ filiæ sed non, vt postulant, prouidere. Hoc audito recesserunt confusi Comites, & magnates. Iisdem diebus Aldefonsus paruulum filium Raimundi Comitis & Vrracæ Comes Petrus de Traua in Gallecia nutrebat, de quo quia Comes Raimundus non fuerat in Regis ^{Traua.} oculis gratiosus, quasi eius immemor non curabat, sed vocato Toletano primate, & ceteris Episcopis, & abbatibus regni sui, decreuit cum eis, vt filia eius Vrraca Aldefonso Regi Aragoniæ matrimonio iungeretur, & vocato Rege Aragonum, quod decreuerant impleuerunt. Nuptijs itaq; amara conspersione peractis, Aldefonsus Rex Aragoniæ vxorem suam in Aragoniam secum duxit. Rex autem Aldefonsus dictus Hesperia Imperator in senectute sua regni pericula sic sedauit, vt nobiles, & ignobiles potentes, & impotentes vnius legis moderamine regerentur, adeo vt vtriusque sexus quantumlibet imbecillis per omnes regni semitas incederet sine metu.

De morte Regis Aldefonsi, & miraculoso prognostico mortis eius.

Caput. XXXV.

VMQVE ei vitæ terminus immineret, fere per annum infirmitate chronica tenebatur, & tamen consilio medicorū cotidie aliquantulum equitabat, vt laboribus assuetus, exercitio foueretur, & quia Deus omnipotens eius opera acceptarat, eius obitum prognostico flebili voluit intimare. Octauo etenim die in natiuitate sancti Ioannis hora sexta de lapidibus, qui erant in altaris gradibus cemētati non ex terra, vel ex iuncturis, sed ex ipsa substantia lapidum cœpit aqua cunctis videntibus emanare, & tribus diebus continue emanauit. Erant autem illis diebus in ciuitate Petrus Legionensis Episcopus, & Pelagiū Ouētensis, qui audito miraculo cum vniuerso clero, & populo ciuitatis, induti sacris vestibus ab ecclesia cathedali vsq; ad altare sancti Isidori vbi hoc acciderat, processerunt, & peracta missa, & sermone proposito ab Episcopo Ouētensi ad locū miraculi accesserunt, & ex ipsa aqua Pontifices, & cæteri laudantes Dominum cum lachrymis potauerunt, ignorantes tamen quid portenti nouitas præsignaret. Sed morte Regis audita ilico cognouerunt, quod luctus, & tribulatio Hispaniæ orphane imminebat, quare & duri lapides plorauerunt.

Plenus itaq; gratiæ, & dierū, kalendis Iulij, quinta feria clarescente, reliquit luctum populo suo, periculum patriæ, gaudium hostibus, lamentum pauperibus, suspiria religiosi, in eius obitu exiuit latro, præsumpsit prædo, latuit pauper, conticuit clerus, luit incola, sequit hostis fugit victoria, creuit fuga, gladius in domesticos efferatur, & patria exterminio præparatur, quolibet, quod bonum erat, in suis oculis faciente. Rege itaq; finito exitu glorioso primas Bernardus cum magnatibus, & alijs qui aderant, viginti dierum exequias celebravit. Sed quia de tuitione ciuitatis Rege mortuo non specta-

Aldefon-
sus Rex
moritur.

bant, corpus eius ad monasterium sanctorum Facūdi, & Primitiui, quod ipse ditauerat, detulerunt. Vbi sepultus cum hymnis, & laudibus requiescit. Regnavit autem duobus annis fratre vivente, sed isti anni annis fratris annumerantur. Postquam vero Toletum redijt annis quadraginta, mēlibus sex, diebus duodecim, qui cū alijs mensibus sunt quadraginta vn' anni, sepultus ibidē cū suis vxoribus superius nominatis.

LIBER SEPTIMVS RE RVM HISPANARVM CHRONICON.

Caput Primum.

Belliforamen.
Valeranicca.
Soria.
Almazanum.

Oscā.

Castellare

ERVM Rex Aragonum Aldefonsus soceri sui aucto decessu, mox cum vxore sua Vrraca in Castellam congregato exercitu properauit, & totam terram nullis fere resistantibus, eo quod vxori eius successione prouenerat, occupauit: quam vt bonus princeps quiete, & pacifice ordinauit, & a Maurorum incursum viriliter custodiuit, & regnum Castellæ tanquam proprium vndique dilatauit, & loca deserta restituens ductis incolis populauit, videlicet Belliforamen, Valeranicam, Soriā, Almazanum. Cumq; de vxoris contubernio dubitaret, eo quod consanguinea eius esset, munitiones plurimas Regis Castellæ Castellanis omīssis Aragonensium fidei commendauit, quas eorum aliqui diu fideliter tenuerunt. Hæc autem erat consanguinitas inter eos. Rex Sancius dictus maior fuit pater Fernandi Regis Castellæ, & Ranimiri Aragoniæ primi Regis, Fernandus genuit Aldefonsum, qui cœpit Toletum, Aldefonsus genuit Vrracam Reginam, Ranimirus genuit Sancium, qui Oscam obsedit, Sancius autem genuit Aldefonsum, qui duxit Vrracam. Verum Comes Petrus Assurij a Rege Aldefonso, qui cœpit Toletum, Reginam Vrracam paruulam susceperat nutriendam.

Mortuo autem Rege post patris exequias Regina ingratiūdinis spiritu incitata, terrā abstulit Comiti Petro Assurij. Sed Rex Aragonum vxoris ingratiūdinem non acceptans restituit Comiti terram suam, & quia Regina in his, & in alijs excedebat, Rex fecit eam in castro, quod Castellare dicitur, collocari. Regina autem indignanter tolerans custodiri, vocauit milites ex Castella, cum quibus suas custodibus sibi datis reditum obtinuit in Castellam, sed magnates regni ab ea diuortium procuratum nullatenus approbantes varijs tractatibus interpositis viri gratiæ redderunt. Sed tempore procedente cum Rex intellexisset a suis beneplacitis alienam, Soriā vsque eam duxit, ibiq; repudiāns dimisit eam suæ arbitrio voluntatis, & ipsa ad Comitem Petrum Assurij properans suo consilio se commisit. Tunc celebrata curia terram petijt ab omnibus Castellanis, quam tamen a Rege Aragoniæ tunc tenebant. Sed, vt fidelitatis debitum exposcebat, terram, quam tenebant, ei communiter reddiderunt. Cumq; sui ad eam ex omnibus regni partibus cōuenirent indignatione maxima prouocati, eo quod Rex Aragonum eam repudiauerat, & in dominio patriæ Aragoes præponebat, eiusdem Regis dominium abiecerunt, & munitiones, & castra omnia, quæ tenebant, Reginæ naturali dominæ reddiderunt. Tunc Co-

mes Petrus Assurij indutus scarlato, & insidens equo albo, & portans funem in manu accessit personaliter ad Regem Aragonum in castro, quod dicitur Castellare, cui manu, & ore hominum fecerat pro terra, quam ab eo acceperat in honorem, in plena curia sic proponens. Terram, quam mihi dedistis, Regine restitui, cuius erat, meo domino naturali. Manus autem, os & corpus, quae fecerunt hominum vobis offero morte, vel dispendio consumenda. Tunc Rex cum esset aliquantulum iracundus, voluit in continenti sententialiter condemnare, sed suavis a suis sententiam distulit promulgare. In crastino autem magnates sui in consilio suaserunt, vt tali principi, qui fidelitatem naturali dominae sic seruauerat & ei corpus, & membra ad dispendium offerebat, liberaliter indulgeret, fidelitatem enim vtriusque domino obseruaret, pro vt domini debitum exposcebat, & insontem remisit cum muneribus, & honore, cuius factum Hispani adhuc hodie imitantur.

De victorijs Regis Aragoniae contra Gallicos, & Castellanos, & morte Comitum Gomitij. Caput. II.

ASTELLANI autem confestim castra, & oppida intermutarunt, & sic regnum in discidio constitutum, ab utraque parte grauiter vexabatur. Interea Comes Gomitius ad Reginae connubium anhelabat, sicut patris tempore, vt praediximus, a magnatibus fuerat pertractatum, sed Regina Vrraca clanculo non legitime Comiti Gomitio satisfecit. Vnde & Comes quasi de matrimonio iam securus, coepit agere bella regni, & pro viribus Aragonem propulsare, & genuit ex Regina filium furtiue, qui dictus fuit Fernandus Furatus. Interim autem quidam Comes Petrus de Lara Reginae gratiam clandestine procabatur, quod voluit, impetrauit, vt exitus comprobauit. Cumque regnum discidio, & cladibus vexaretur, Aldefonsus Rex Aragonum, qui adhuc munitiora loca in Castellae terminis detinebat, exercitu congregato Castellae fines inuasit, & Castellani omnes cum Gomitio Comite congregati ei communiter occurrerunt. Cumque vtriusque in Campo spinae prope Septem publicam conuenissent, Castellani suas acies ordinarunt. Primam aciem cum regni vexillo Petro de Lara Comiti concesserunt. In postrema vero fuit Comes Gomitius tanquam maior, & cum exercitus congregari inceperat, Comes Petrus, qui ad Reginae connubium anhelabat, in primis ictibus vexillo proiecto cessit hostibus sine pugna, & venit Burgis, vbi Regina tunc temporis morabatur. Comes autem Gomitius cum ceteris Castellanis bello institit strenue preliando, sed preualente Rege Aragonie victus occubuit, & occisus. Sed & miles quidam de domo Oleae, qui vexillum Comitis in sua acie praeferebat, occiso equo, ad terram cecidit, & amputatis manibus solis brachijs vexillum tenens non cessabat, Oleam, Oleam fortiter inclamare. Fugit ergo exercitus Castellanus, multis ex eis caedibus detruncatis, & Castellana nuper incluta pro vili commercio prosternitur derelicta. Aragonenses autem de Castellae victoria eleuati, Doriā transeuntes per campos Gothicos adeunt Legionem, intermedia irruptionibus, & incendijs deuastantes, & licet incluti essent praedis, tamen coeperunt defectu pecuniae stipendia minorari. Vnde & Rex Aragonum ad sanctuaria misit manum, & thesauros auri, & argenti, & preciosorum lapidum, quos Regum, & Reginarum deuotio dedicauerat, manu sacrilega usurpauit, & etiam possessiones oblatas a Regibus inhiscavit. Vnde erga Deum, & homines cessit ei in scandalum, & peccatum,

Castellare

Campus
spinae.
Septem
publica

Burgis.

Olea.

Doria.
Campi
Gothici.

Pallentia.
 sperabat enim se regna vxoris perpetuo habiturum. Cumq; vltius processisset, Galleci, & Legionenses cum infante Aldefonso, qui, vt diximus, in Gallecia consistebat, Regi Aragonum occurrerunt inter Astoricam, & Legionem in loco, qui dicitur Via anguis, & commisso prelio fugatis Legionensibus, & Gallecis, & caelis pluribus ex vtrisque Rex Aragonum fuit victor, & per partes Castellae rediens fautores Petri Comitis deuastauit, & eos persequens, in Montione prope Pallentiam coarctauit, vbi fugientes se receperant cum Regina, & ex eis aliquos ibi cepit, & sic in Aragoniam redijt triumpho duplici coronatus. Petrus autem Comes de Lara cum familiare commercium cum Regina indebite propalaret, sperans illud matrimonio confirmare, omnibus praeminebat, & cepit Regis officium exercere, & quasi dominus omnibus imperitare, sed magnates alij infamiam dominae non ferentes, coeperunt ei resistere, & matrimonij propositum impedire.

De electione Aldefonsi Regis in Regem.

Caput. III.

Maceneto
castro.

Anagari.

Fraga.

ERVM timentes, ne res ad effectum casu aliquo perueniret, Gomo de Maceneto, & Guterrius Fernandi de Castro, praeter omnibus institerunt, vt Aldefonsum Reginae filium, & Comitis Raimundi, quem a tempore aui in Gallecia nutriebant, ad regni fastigiū euocarent, qui fauore omnium euocatus, in regni solio collocatur, resistente nihilominus sibi matre, & Comite Petro de Lara, sed adiutus a suis Comitem Petrum de Lara a regno expulit, & expulsus ad Asilum Comitis Barcinonae abiit destitutus. Rex autem matrem suam Reginam Vrracam obsedit in turribus Legionis, sed pace inter matrem, & filium procurata, retentis, quae Regina voluit, caetera filio resignauit, & intestinis discidijs iam sedatis coepit Rex, quauis iuuenis, potentiam Aragonum attentare, qui adhuc in regno suo potiora loca sub potestatis suae dominio detentabant. Cumq; ex Gallecia, Legione, Asturijs, & Castellae, exercitum congregasset, Rex Aragonum ex aduerso per partes Anagari cum suo exercitu veniebat. Videntes autem Episcopi, & Abbates Castellae, & Aragoniae quod ista dissensio posset Arabibus viam dare, sicut tempore Roderici, vtrique Regi humiliter supplicarunt, vt a praelio abstinerent, donec de concordia tractaretur. Demum cum esset iunior Rex Aldefonsus, fuit taliter procuratum, vt supplicaret per Episcopos, & Abbates Regi Aragonum tanquam patri, vt sibi restitueret regnum suum, & cum de iure non posset, nollet eum de facto priuare, quia ipse paratus erat tanquam filius, cum in omnibus adiuuare. Et Rex Aragonum his auditis, cum esset vir pius, & optimus, sic respondit. Gratias ago Deo vero, qui filio meo tale consilium inspirauit, quia & si antea hoc fecisset, me nunquam hostem, sed propiciū habuisset, & ecce nunc ex quo petijt gratiam, nihil eorum, quae ad eum pertinent, mihi volo, sed cuncta restituo incunctanter. Mandauit itaq; omnibus, qui munitiones, castra, & oppida detinebant, vt Regi iuueni priuigno suo omnia restituerent sine mora, & firmata pace concorditer, & benigne, vterq; exercitus sine belli periculo ad propria remeauit Aldefonso Rege iuueni in integrum restituto. Verum Rex Aragoniae audiuit ibidem Arabes suis finibus aduenisse, & in eorum occursum properans in loco, qui Fraga dicitur, cum Arabibus decertauit, & qui alias semper inuictus fuerat, strenuitate Aragonum frigescente sacrilegij, quod Legione commiserat, soluit poenas, nam victus occiditur.

ciditur, & si occisus inuētus fuerit, dubitatur. Ab aliquibus enim dicitur corpus eius in montis Aragonis monasterio tumulatum, a Mauris tamen ante redemptum. Ab alijs dicitur viuis a prælio euasisse, & confusionem prælij nequies tollerare, peregrinum se exhibuit huic mundo, effigie, & habitu immutatus. & annis aliquot interpositis quispiam se ostendit, qui se eundem publice fatebatur, & multorum Castellæ, & Aragoniæ id ipsum testimonia affirmabant, qui cum eo in utroque regno fuerant familiariter conuersati, & ad memoriam reducebant secreta plurima, quæ ipse olim cum eis habita recolebat, & antiquorum assertio ipsum esse firmiter asserbat. Demum tamen quia eum ex regno plurimi sectabantur, & de die in diem eorū numerus augebatur, Aldephonsus Rex Aragoniæ fecit eum suspendio interire.

Aragonis
mons.

De magnalibus Regis Aldephonsi circa principium regni sui.

Caput. III.

ALDEPHONSVS autem filius Comitis Raimundi cœpit regnare æra. M. C. XLVI. & regnauit. LI. annis. Mater autem eius regnauerat post mortem Aldephonsi, qui cepit Toletum. III. annis & fuit vir bonus, largus, strenuus, mansuetus. Cuius tempora viris optimis, Comitibus magnatibus, & alijs strenuis magnatibus abundarunt, cum quibus magna, & ardua attentauit, & scelerici exercitu consummavit, circa principium regni sui ciuitatem Cauriam acquisiuit, & in ea per Bernardum Primatem, qui eius tempore adhuc erat, dignitatis perditæ insignia reformauit, & Mauros, qui in Lusitania habitabant, sæpe, & sæpius conculcauit.

æra. M. C.
xlvi.

Interea Bernardus Primas venerandus ordinatis ecclesijs prouinciæ, & Primatus, beneplacitis Deo actibus gloriosus quarto Nonas Aprilis quartodecimo anno regni Imperatoris defectu naturæ migravit ad Christum, & in ecclesia, quam de Mezquita ad Titulum beatę virginis consecrarat, obtinuit cunctis flentibus sepulturam, acclamantibus vniuersis Cur nos pater deseris desolatos. Vixit in Pontificatu annis quadraginta quatuor. Est autem titulus tumuli sic inscriptus. Primo Bernardus fuit hic Primas venerandus. Huic successit Raimundus Episcopus Oxomensis. Postea Imperator per partes Toleti Mauros aggrediens, Calatrauam, quæ regnum Toleti grauiter infestabat, & diu obsessam pugnis, & machinis occupauit, & ecclesiam cum multis possessionibus, & decimis regalium reddituum Domino Raimundo Toletano primati concessit, & eiusdem villæ iurisdictionis municipia, quæ munitionibus præminebant, quædam retinuit, quædam solo dirupta adequauit, scilicet Alarcuris, Caracoi, Petrochium, sanctam Euphemiam, Mestantiam, Alcudiam, Almodouar. Et cum esset irruptione frequenti Mauris infestus, omnia sibi prospere succedebant, & iam Hispaniarum Regem in suis seuocabat.

Cauria.

Calatraua
Alarcuris
Caracoi.
Petrochium.
S. Euphemia
Mestantia
Alcudia.
Almodouar.

De ortu, & genealogia Regum Portugalliæ.

Caput. V.

VERVM Comes Enricus, de quo diximus, quod Rex Aldephonsus Tharasiam filiam ei dederat in vxorem, cum esset vir bonus, iustus, strenuus, timens Deum cœpit aliquantulum rebellare, non tamen subtraxit Hominium toto tempore vitæ suæ, sed a finibus Portugalliæ eiecit, prout potuit, Agarenos, sibi iam specialem vendicans

Vifcum.
Lamecū.
Portuga
le.
Coim
bria.
Brachara.

Principatum, Hucusq; etenim cum gente sua mandatū ad exercitum, & ad curiam veniebat, sed benignitas immo negligentia Aldephonfi tanquam confanguineo, & affini improvide deferebat. Ipse vero Enricus Vifeo, & Lameco, & Portugali sedes restituit cathedrales, & a Toletano Primatē earum Episcopi fuerunt consecrati. Coimbriæ etiam eius tempore fuit Burdinus, de quo diximus, primus Episcopus consecratus. Bracharam etiam, quæ varijs vastationibus adhuc diruta permanebat, vigili studio restauravit, & per Bernardum Toletanum Primatem fuit dignitati pristinæ restituta. In ea enim sanctum Giraldum Toletanum cantorē, de quo diximus, in Archiepiscopum consecrauit. Comes autem Enricus ad petitionem vxoris suæ Tharasiæ, quæ Regina, quia Regis filia dicebatur, terræ suæ ciuitates singulis Episcopis donationis titulo assignauit, præter Coimbriam, quæ apud eos tunc temporis, vt vrbs Regia habebatur. Hic Enricus genuit ex Tharasia Aldephonsum, qui mortuo patre successit in principatu, & a principio Dux Portugalliæ dicebatur.

Flandria.
Annoni.

Hic duxit vxorem Mafaldam filiam Comitis Maurienæ, ex qua suscepit filium Sancium, & Vrracam, quæ fuit postea vxor Fernandi Regis Legionensis, & genuit ex ea filium Aldephonsum, de cuius genere post dicemus, & aliam filiam, quæ Tharasia dicebatur, & nupsit Philippo Comiti Flandriæ, & Hannoni, & fuit mortua sine prole. Filius eius Sancius duxit vxorem nomine Dulcem filiam Raimundi Comitis Barcinonæ, & Vrracæ Aragonensis, & suscepit ex ea filios Aldephonsum, qui ei successit in regno, & habuit vxorem Vrracam filiam Regis Castellæ nobilis Aldephonfi, & genuit ex ea filios Sancium Regem Portugalliæ successorem, qui etiam adhuc regnat, habuit secundum filium Aldephonsum, qui duxit vxorem Matillam nomine de partibus Franciæ Babiloniæ Comitissam, & per eam habet hodie Comitatum, habuit etiam tertium filium nomine Fredinandum, qui in Castella duxit vxorem Sanciam filiam Comitis Fredinandi, habuit etiam filiam Alienor, quæ nupsit Regi Dacia, & ibi fuit mortua sine prole. Rex autem Sancius, de quo diximus, præter Aldephonsum, cuius generatio iam est dicta, filium habuit alium nomine Petrum. Hic duxit vxorē filiam Argmengaudi Comitis Vrgelensis, quæ expers prolis vitam finiuit, habuit & alium filium Ferdinandum, qui duxit vxorem Flandriæ Comitissam, & antequā prolem susciperet, vitam finiuit, habuit & aliam filiam Tharasiam nomine, quæ Aldephonso Regi Legionensi fuit incestuoso contubernio copulata, ex quo suscepit filium nomine Fernandum, & filias Sanciam, atq; Dulcem, & Fernando, & Sancia iam defunctis, Dulcis remanet nondum nupta.

Babylo
nia.

Flandria.

De insignibus præliorum Regis Portugalliæ Aldephonfi.

Caput. VI.

Rex primus Portugalliæ.

Alcobatia

VNC contexta generatione Principum Portugalliæ ad Aldephonsum Ducem de quo cœpimus, reuertamur. Hic Aldephonsum fuit strenuus, & pertinax in agendis. Hic primus in Portugalliæ sibi imposuit nomen Regis, cum pater eius Comes, & ipse Dux antea dicerentur, & ab Eugenio Papa tertio, cui regnum suum constituit censuale, multa priuilegia, & indulgentias impetrauit. Hic apud Coimbriam construxit monasterium sanctæ Crucis, quod donarijs, & possessionibus multis ditauit. Construxit & aliud monasterium, quod Alcobatia nominatur, quod multis dotauit possessionibus, & ditauit, cepit sanctam

Ireneam, Sintriam, & Vlixbonam, Elboram, & Alanquellum, multa etiam loca, quae patriae utilitas exposcebat, & muris firmavit, & diu deserta nouiter populauit. Haec bellum cum Fernando Rege Legionis, in quo fuit victus, & captus: sed clementia aduersarij suis protinus redonatus propria autem morte decessit, sepultus Coimbrige in monasterio sancte Crucis. Cui successit filius eius Sancius, de quo diximus, vir magnae prudentiae, & strenuus in agendis, contra Mauros plurima bella gessit, & Syluam nobilem ciuitate animosus obsedit, & aduentantibus ex Flandria plurimis bellatoribus demum cepit, & in ea Pontificalem cathedram eleuauit, sed postea incurfu Arabum veniente remansit primis incolis subiugata expulso inde catholico incolatu, populauit etiam loca plurima, quae in ditione Regis Portugalliae adhuc extant. Caueam Iuliani, quae vulgariter dicitur Couillana, Guardiam, Montem sacrum, Portum molarum, & turres nouas, & multa alia, quibus remansit Portugallia dilatata, & morbo chronico diu detentus vitam finiuit, in monasterio sanctae Crucis iuxta patrem traditus sepulturae. Huic successit filius Aldephonsus in principio Christianissimus, in fine suae deditus voluntati. In diebus eius Alchazar, & castra alia in dedicationem fidei catholicae perueniunt, moriturus autem elegit in monasterio Alcobaiae sepulturam. Post haec Sancius filius eius successit in regno, huius temporibus Heluis, Iurmenia, Serpia, & multa alia castra Maurorum Christianorum victorijs accesserunt. Adhuc extat, & Dominus dirigat vias eius. Et vt genealogie Regum Portugalliae seriem texeremus a proposito diuertimus aliquantum.

Quod Imperator diuisit imperium filijs suis.

Caput. VII.

NVNC ad gesta Aldephonsi Hispaniarum Regis, prout coepimus, reuertamur. Mortuo itaque Aldephonso Rege Aragonum, & substituto eidem Ranimiro monacho fratre suo coepit Aldephonsus Rex Hispaniarum Aragoniam infestare, adeo quod ciuitates, & castra, quae sunt citra Iberum, & loca omnia occupauit. Tandem post longa certamina ea lege in concordiam redierunt, vt Rex Aragonum omnia supradicta teneret in feudo a Rege Hispaniarum, & ei fieret in vassallum, quod & fuit fideliter obseruatum, vsque ad obsidionem Concha, in qua dicitur Rex Castellae Aldephonsus nobilis Regi Aragonum Aldephonso hominum, & dominium remisisse. Post haec rediens Legionem imposuit sibi Imperij diadema, & vocatus fuit deinceps Imperator. Habuit autem duas uxores Berengariam, atque Richam, ex Berengaria genuit Sancium, & Fernandum, Elisabeth, & Beatiam, Elisabeth nupsit Ludouico Regi Francorum, ex qua genuit filiam, quae dicta fuit Adelodis, & fuit vxor Comitis de Pontino. Et illa comitissa genuit Mariam, quae fuit mater Ioannae Reginae Castellae, & Legionis. Beatia nupsit Sancio Regi Nauarre, & suscepit ex ea duos filios, & tres filias, de quibus superius est iam dictum. Post haec consilio quorundam Comitum Amalarici de Lara, & Fernandi de Transmarim discidia seminare volentium, diuisit regnum duobus filijs Sancio, & Fernando, Sancio primogenito dedit Castellam vsque ad sanctum Facundum, & Morum Reginae, & aggerem fumorum, & Oroniam, Couellas, Medinam, & Araualum, & totum territorium Abulesem, & inde sicut diuidit calciata, quae dicitur deguinea, & in asturijs sicut diuidit ripa Oue, Residuum versus mare, & Portugalliam dedit minori filio Fernando.

S. Ireneam.
Sintria.
Olyssim.
Elbora.
Alanquellum.
Silua.
Flandria.

Cauea Iuliana.
Couillana.
Guardia.
Sacer. M.
Portus molarum.
Turres nouae.
Alchazar.
Alcobaia.
Heluis.
Iurmenia.
Serpia.

Concha, obsessa liberata regem ab hominibus

Portin.
Lara.
Transmarim.
S. Facundus.
Morum.
Agger fumorum.
Oronia.
Couellas.
Medina.
Arealium.
Strata gomer.

De captione Cordubæ. Caput. VIII.

Corduba

POSTEA cum magna suorum multitudine metuēda urbem aggressus est Cordubensem. Cumq; prope eam venisset, Princeps Auengamia, qui Cordubę p̄sident, de viribus non confidens exiit obuiam Imperatori, & clauēs obtulit ciuitatis eius dominio sese tradens. Cumq; Imperator acceptasset oblata, recepit etiam ciuitatem, & in Mezquita Raimundus primas, & Archiepiscopus Tolenus ritu catholico solennia celebravit. Cum vero ciuitas esset populosa, nec Imperator sufficeret tot ibi ad conseruationē dimittere bellatores, qui possent resistere incolis, si vellent forsitam malignari, demum consilio minus sano Auengamię, qui ei ciuitatem dederat, commisit custodiam ciuitatis, & ille super librum Mahometi, qui Alchoranus dicitur, sibi & Regi Sancio filio suo fecit hominium, & iurauit.

De aduentu Regis Francię in Hispaniam.

Caput. IX.

Burgis.

POST hæc quidam maligni inter eum & Regem Francię volentes odium seminare, Regi Francię obrepserunt dicentes, Helisabeth vxorem suam esse ortam ex villissima concubina, & Rex Ludouicus volens experiri suggesta iter arripuit ad sanctum Iacobum veniendi quod p̄sentiens Imperator Burgis occurrit, turba herilium procerum comitatus, equorum & thesaurorum copijs adornatus, & gener eius ab eo, & Rege Nauarrę, qui cum eo venerat, gloriosissime est susceptus, ita quod ipse Rex Francię in aspectu tantę glorię obstupebat. Cumq; eum vsq; ad sanctum Iacobum produxisset, inde rediens Toleti curiam celebrauit tam Christianorum, quam Arabum eius Imperio subiectorum, cui etiam interfuit Raimundus Comes Barcinonensis. Cum que Rex Francię tam nobilem curiam inspexisset, admiratus omnia dixit coram omnibus protestatus, similem curiam, similem apparatus in orbis ambitu nusquam esse, nec tantam supellectilem se vidisse. Tunc imperator ostendens ei Comitem Barcinonę, qui in magno, & honorabili apparatu erat, Ecce, inquit, ex huius sorore Berengaria suscepi filiam, quã vobis contuli in vxorem, & si vobis hanc ignobilem, & me inglorium suggererunt, oculi vestri videant veritatem. Tunc Rex Ludouicus gratias egit dicens: Benedictus Deus, quod filiam tanti Domini ex sorore tanti Principis habere merui in vxorem. Obtulit autem Imperator infinita donaria, quę sine valore numerum excedebant, sed nil eorum voluit recipere Ludouicus, nisi quemdam Carbunculum, quem in corona spinę Dominicę apud sanctum Dionysium collocauit, quem etiam meminisse me vidisse.

De ortu Almohadum. Caput. X.

IN diebus autē huius Imperatoris Aldefonsi surrexit apud Arabes vir quidam nomine Auentumerth, homo in Astronomia, & naturalibus valde doctus. Hic curiositate vigili inuestigans quæsiuit iuuenem filium figuli, qui Abdelmon proprio nomine dicebatur, & ei suadens grandia p̄dixit eum Regem Arabum affuturum, qui mox consentiens prophetię monitis acquieuit. Auentumerth autem asciuit quendam, qui Almohadi vocabatur, & erat in Mahometi doctrina

valde peritus, & cepit librum Mahometi, qui dicitur Alchoranus, exponere, & docere, & Caliphe de Baldac, qui est Papa Arabum, & descendit generationis linea de semine Mahometi contraria prædicare, similiter contra Almorauides, qui tunc culmen regni in Africa optinebant, rebellia adhortari, & tantam seduxerunt populi multitudinem, quod licet Rex Albadi, qui erat Rex, & Dominus Almoravidum, cum eis sæpius concertasset, & etiam deuicisset, tanta fuit commotio eius gentis, quod non potuit præualere. Ille etiam Abdelmomus, qui regalia exercebat, adiutus prædicatione Almohadi, & concilijs Auentumerthi, Regem Aboali vicit, & interfecit, & totum regnum optinuit Africanum, & apud Marrochum gentis illius Metropolitim statuit sedem suam, & Almohadi quasi Dei prophetam in omnibus honorabat, cuius prædicatione totam Africam acquisiuit, & suo gladio subiugauit. Tandem etiam in Hispaniam cisfretauit, & fere suo dominio omnes Arabes incuruauit, & eo reuerso in terram suam, mortuus est Almohadi, quem Abdelmomus non longe a Marrochis regio funere sepeliuit, & in tanta veneratione habetur, vt in necessitatibus suis ad eum recurrant subsidia petitori, & ab eius nomine complices huius sectæ Almohades nominantur. Alij tamen dicunt Almohades, vnitos interpretari. Post hæc mortuo Abdelmuno filius eius Aueniacob successit in regno, qui in Hispanias veniens a quodam Christiano occisus fuit in Portugali. Cui successit frater eius Adueniueph, qui in bello Alarcuris repulit Christianos, & hoc mortuo successit ei filius eius Auenmahomath, qui in Naui Tolosæ ab Aldephonso Rege nobili fuit victus, quæ victoria discessionis, & exterminij Almohadibus causam dedit.

De captione Beatia, & Almaria. Caput. XI.

VMQVE iam in purpura diadematis seminarium discidij germinasset, congregato exercitu obsedit Beatiam, & cum de suis aliqui recessissent, Sarraceni vndiq; congregati ad soluendam obsidionem illico aduenerunt. Apparuit autem in nocte Sanctus Isidorus confortans Imperatorem, & in congressu castino se pollicens adiutorem. Igitur luce castina apparente, inito prælio iuxta promissum sancti Isidori obtinuit Imperator, & fugatis auxilijs, Mauri incolæ, quia resistere non valebant, eius dominio se dederunt, & ei vrbis præsidium tradiderunt, quod ipse incontinenti repleuit bellatoribus, & incolis Christianis, & remanserunt Mauri subditi sub tributo, & propter miraculum ecclesiam sancti Isidori conuentu regularium ordinauit, & donarijs plurimis adornauit. Et inde procedens peruenit ad ciuitatem maritimam, quæ dicitur Almaria. Cumq; aliquandiu ibi mansisset; Raimundus Comes Barcinonæ, & naues Ianuensium aduenerunt. Qui cum eum in acquisitione fideliter adiuuissent, obtinuit. Et sibi retinuit ciuitatem, & spolia omnia Ianuensibus est largitus, inter quæ inuentum fuit vas Smaradineum, vt scutella, & Ianuenses illo contenti cætera dimiserunt, quæ fere omnia Comiti Barcinonæ contulit Imperator, & reuersus est Imperator inclytus victoria, & honore, & Beatiam vsq; peruenit, ibique relicto filio suo Sancio ad custodiam ciuitatis, & Andugari, & quod Sate ipse Imperator per montem, qui muratal dicitur, iter arripuit redeundi. Cumq; venisset ad llicem quandam frondibus densam, & ramis, ibidem infirmitate vexatus vitam finiuit, & statim Fernandus filius eius timens a fratre suo Sancio præueniri cum magnatibus regni sui regnum adiit Legionis.

LIBER,

De successione Regis Sancij in Regno Castellæ.

Caput. XII.

B. n. a. i. a.
Muratal.

xxa. M. c.
xc. vij.

Pertice.

VMQVE Rex Sancius, qui Beatę remanserat, hoc sensisset, relicti omnibus, qui ultra montem de Muratal Christianitas possidebat, ad funus patris velociter properauit, & cum Primato Ioãne, qui tunc aderat, patrem suum duxit Toletum, & ibidem in patriarchali ecclesia honorifice sepeliuit, & cœpit regnare æra. M. C. XC. VII. & regnauit anno vno, & ex tunc cœpit assignati regni negotijs pro uidere, & viuente patre vxorem duxerat nomine Blancam filiam Garcię Regis Na uarrę, & Margelinę filię Rotronis Comitis Perticarum, ex qua iam susceperat filium nomine Aldefonsum, qui trium annorum remanserat in morte imperatoris.

Hic Rex Sancius tanta benignitate pollebat, quod clypeus nobiliũ dicebatur, & tanta congerie virtutũ claruit, vt pater pauperum, amicus religionũ, defensor viduarum, tutor pupillorũ, iustus iudex omniũ ab omnibus vocaretur. Nihil arduum reputabat, quod ad cordis magnificentiam pertineret, ascensiones uirtutum in corde suo continue disponebat, & mundiciã amans ad ea, quę uirtuolum faciunt, anhelabat. Quid de moribus eius, de strenuitate in hostes, de liberalitate in omnes, de iusticia in suos, de pietate in fratrem, de deuotione in ecclesias, de timore in Deum dicam? Huic pater diuisit imperium, sed ipse uirtutes omnium in se uirtutum fibula colligauit.

De restitutione magnatum Legionis per Regem Castellæ.

Caput. XIII.

S. Facundus.

REX autem Fernandus cum esset pius, misericors, & benignus, susurrõnũ tamen linguis aures credulitate facili inclinabat, qui uolentes regni exordia perturbare mala de quibusdam Comitibus suggererunt, & ipse eorum susurris inclinatus abstulit eis temporalia feuda, quę tenebant. At illi Regem Castellæ Sancium adierunt, qui statim congregato exercitu, uenit ad sanctum Facundum. Quod cum Fernandus Rex Legionis audisset, uerēs cum fratre cõmittere habito suorũ consilio, fratris arbitrio se cõmisit, & cum paucis equitans uenit ad fratrem uelocissime sine armis. Ipso uero improuisus omnibus ueniẽte Rex Sancius in mensa conuiuij con sedebat, & adeo Rex Fernandus uenit festinus, quod uix potuerunt ei assurgere con uiuantes. Rex autẽ Sancius, ut improuisus aduentus potuit tolerare, eum recepit curialiter, & iucunde, & iuxta se in collegio regio collocauit. Erat autẽ Rex Fernãdus de cultu non curans, & uenit illotus uestes, & caput. Cumq; uidisset eum Rex Sancius, qui mundiciã uestium, & corporis diligebat, fecit incontinenti balneum præparari, & tandiu in mensa non comedens expectauit, donec lotus corpus, & caput optimis uestibus innouatus in cõuiuio cultu regio sedit ornatus. Et cõuiuio splẽdide celebrato, Rex Sancius aduentus sui causam, & cuius cõsilio sic aduenerat, sciscitatur. Cui respondit: Ad uos tanquã ad patrẽ, & Dominũ ueni securus de uirtute bona præsumēs, & supplico, quod regni mei fines inuadere non uelitis, quia etiam si uelletis, uobis hominiũ facere sum paratus. Cui Rex Sancius sic respondit. Absit a me, ut terrã, quã pater meus uobis contulit, meę subijciã potestati, uel frater meus filius tanti patris alicui hominio sit astrictus. Sed cũ pater noster regnum nobis diuiserit, & uos uestris, & ego meis, & prouentus, & terrã tenemur magnatibus impartiri, quorum auxilio.

patres nostri terram perditam habuerunt, & Arabes repulerunt. Reddatis ergo feuda sua Comiti Pontio de Minerba, & alijs magnatibus, quos priuastis, & non creditis susurrionibus contra eos, & ego in continenti recedo. Tunc Rex Fernandus cum esset pijsimus, & benignus, omnia, quæ Rex Sancius dixerat, acceptauit, & statim abinuicem amicabiliter recesserunt.

Quod Calatraua data fuit Abbati Fiteriensi, & de morte Regis Sancij.
Caput. XIII.

QVIBVS peractis Rex Sancius venit Toletum, & rumor increuit, quod Arabes veniebant cum magno exercitu Calatrauam, fratres autem militiae templi, qui arcem Calatrauæ tenebant, timentes quod non possent Arabum violentiæ obuiare, ad Regem Sancium accesserunt supplicantes, vt & arcem, & villam Calatrauæ reciperet, quia non erat eis facultas Arabibus resistendi, nec inuentus fuit aliquis de potentioribus, qui vellet defensionis periculum expectare. Erat autem tunc temporis in vrbe regia Raimundus homo religionis Abbas Fiterij, & cum eo monachus quidam, qui Didacus Velasqui dicebatur, homo nobilis, & quondam strenuus in officio militari, & de Burone partibus oriundus, & a iuuentute cum Rege Sancio enutritus. Qui videns Regem sollicitum pro discrimine Calatrauæ, suasisit Abbati, vt a Rege peteret Calatrauam, & licet Abbas se a principio retraxisset, demum consensit monacho olim militi supplicanti, & accedens ad Regem petijt Calatrauam. Et licet aliqui fatuum reputarent, tamen sicut Domino placuit, Rex consensit. Et Abbas cum monacho incontinenti venerunt ad primatem Ioannem, qui tunc præerat ecclesie Toletanæ. Qui audiens sanctum propositum gratias egit Deo, & statim rerum suarum dedit auxilium, & fecit publice prædicari, vt omnes euntes in auxilium Calatrauæ omnium peccatorum veniam mererentur. Et facta est tanta commotio in ciuitate, vt vix esset, qui aut in propria persona non iret, aut equos, aut arma, aut pecunias in subsidium largiretur. Et Rex Sancius incontinenti dedit Abbati, & sancte Mariæ de Fiterio in possessionem perpetuam villam, & præsidium Calatrauæ, & Abbas cum Didaco Velasqui monacho venit duce Domino Calatrauam, & sic est factum dispositio altissimi ordinatæ, quod Agarenorum exercitus, de quo rumor increperat, non aduenit. Et tunc multi, quos deuotio incitauit, temperato habitu, vt militaris agilitas exposcebat, eorum ordinem receperunt, & incontinenti cœperunt contra Arabes cædes, & prælia exercere, & Domino adiuuante prosperatum fuit opus in manibus monachorum. Tunc Abbas reuersus ad monasterium armenta, & greges, & cætera mobilia, quibus tunc temporis Fiterium abudabat, nec non & multitudinem bellatorum, quibus stipendia, & viatica ministravit, duxit secum veniens Calatrauam exceptis debilibus, & ægrotis, quos ad ministerium monasterij dereliquit, & vt audiui ab his, qui viderant, fere viginti millia hominum secum duxit, & hic fuit in Fiterio primus Abbas. Mortuus autem sepultus est in villa, quæ Cirolis dicitur prope Toletum, vbi Deus per eum, vt fertur, miracula operatur. Didacus autem Velasqui postea diu vixit, quem etiam memini me vidisse, & obiit in monasterio sancti Petri de Gomello, & ibi sepultus requiescat in pace. Rex vero Sancius postquam dedit Fiterio Calatrauam, consummatus in breui compleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius, & ideo festinauit eum Dominus educere de medio iniquitatis,

Calatraua

Fiterium.

Burona.

Cirolis.

Gomello

& dare ei imperium non diuisum. Obijt autem Toleti secundo Kalendas septembris, cui regni, & vitæ anni circulus finem dedit. Regnavit enim anno vno, diebus duodecim, iuxta patrem sepultus in maiori ecclesia Toletana.

De Rege Aldefonso, & persecutione, quam infantia tolerauit, & nuptijs eius.

Caput. XV.

POST obitum desiderabilis Sancij successit ei filius nomine Aldefonsus Trimus, & patris priuilegio amplectendus, æra millesima centesima nonagesima octaua, hunc genuerat ex Blanca filia Garfiæ Regis Nauarræ. Hic ab infantia vultu viuax, memoria tenax, intellectu capax. Sed quia regnorum principia vix carent discordia etiam in adultis, multi de suis, qui ad discidia inhiabant, Fernando Regi Legionensi infantis patruo suaserunt, vt Regis pueri initia perturbaret, qui continuo acquiescens aliquas ciuitates, & oppida occupauit, ita vt ipse Rex paruulus quaeretur.

Causa autem huius seditionis, vt dicitur, ista fuit. Cum desiderabilis Sancius pater eius videret diem obitus imminere, vocatis magnatibus mandauit omnibus, vt terrarum dominia, quæ ab eo tenebant feudo temporali, vsq; annos quindecim retinerent, & tunc filio suo fideliter resignarent. Cumq; puer Guterio Fernandi de Castro a desiderabili Sancio fuisset commissus, & ipse post patris obitum Custodiæ pueri diligentiam adhiberet, accesserunt ad eum Garfias Garfiæ de Atia, Comes Amalaricus, Comes Aluarus, Nunius Petri de Lara, & hi tres vltimi erant fratres filij Comitis Petri de Lara, & Auæ Comitissæ. Garfias Garfiæ erat frater eorum ex matre, & filius Comitis Garfiæ, qui in bello Vclesij cum infante Sancio fuit occisus. Itaq; omnes suaserunt Guterio Fernandi de castro, vt daret puerum Comiti Amalarico, qui erat potens, & charus habitantibus Extrematuram, & lic posset terræ seditio complanari, & ipsi autem Guterio Fernandi tanquam maiori deferrent. Erat enim vir grande uus, & honorabilis, qui etiam desiderabilis Sancij patris pueri curam habuerat, cum viueret Imperator. Hic dicitur fere quingentos milites manu propria accinxisse cingulo militari, & habuit vxorē nomine Theodam, ex qua tamen prole aliquā non suscepit, sed habuit fratrem nomine Rodericum Fernandi, qui fuit Caluus agnominatus.

Hic habuit quatuor filios Fernandū Roderici, & Aluarum Roderici, & Petrum Roderici, & Guterium Roderici, & filiam Sanciam Roderici, quæ fuit vxor Aluari Roderici de Guzman. Cumq; Guterius Fernandi adhibuisset fidem verbis Comitis Amalarici, & fratrum suorum, eorum fidei commisit infantem, & infantem receptum Garfiæ Garfiæ de Atia tanquam maioris custodiæ commiserunt. Ipse vero cum esset simplex, & rerū non prouidus dispensator, quæsiuit a fratribus vnde posset de sumptibus prouidere. Ipsi vero gaudentes eo quod ad custodiam pueri anhelabāt, dixerunt ei, vt se ab expensarum onere expediret, & traderet puerum Comiti Amalarico, quod & ipse acceptans sumptibus caruit, & regimine, & honore.

De dispensatione magnatum Castellæ super custodia Regis Castellæ, & de fuga eiusdem Matienza.

Caut. XVI.

æra. M. c.
xcviij.

Atia.

Extrematuram.

Guzman

Atia.

VM vero Guterrius Fernandí percepisset hos fratres cum Rege paruo rebellare, iuxta quod promiserat, petijt ab eis restitui sibi Regem, quem ipsi tanquam improvidum deriserunt. Cumq; inter vtramq; domum de Castro videlicet, & de Lara longa concertatio incidisset, multa hinc inde pericula, multa homicidia acciderunt, adeo quod hæc discordia occasionem præbuit Legionensibus prævalens di, in tãtum quod & aliquam partem Castellæ, & Extremorum Dorij occuparent,

Castrum
Lara.

Extremã

Cumq; Comes Amalaricus, & fratres sui sibi timerent Regem puerum Sorię dimiserunt sub fidei custodia in parrochia sanctæ Crucis. Inter hæc autem Guterrius Fernandí vitam finiuit, & in monasterio sancti Christophori de Eucis fuit sepultus, & Comes Amalaricus in continenti petijt terram a nepotibus Guterrij Ferdinandi, sed illi vsq; ad quintum decimum annum pueri iuxta statutum Regis Sancij patris sui reddere noluerunt. Vnde & ipsi corpus Guterrij Ferdinandi inhumaniter exhumantes, de prodicione nisi terram restituerent, reputarunt. Sed nepotes eius ab impetitione huiusmodi liberarunt dicentes, quod Rex ab ipso nunquã perierat terrã suam.

Vnde iam mortuus non poterat criminari, & sententia curiæ absolutus propriæ restituitur sepulturæ. Cumq; in nepotes eius vellent obiecti criminis infamiam retorquere, responderunt se testamentali edicto Regis Sancij terram sibi creditam vsq; ad annos quindecim retinere, & tunc parati erant terram restituere Regi suo. His decretationibus inflammati terram Regis pueri cum deberent fideliter regere, & tueri, incursionibus, & cladibus affecerunt, & crescentibus malis vsq; adeo res processit, vt Regi Legionensi fere totius regni, & etiã Toleti per duodecim annos soluerentur redditus, & tributa, & Comes Amalaricus ad tantæ necessitatis articulum fuit ductus, vt Regi Legionensi facere hominum cogeretur de dando Rege puero in vasallum.

Cumq; cum ipso Rege Soriam peruenisset, vt iuxta hominum Regem puerum reciperet in vasallum, facto concilio Sorienſi, illi quorum fidei Rex Tenellus fuerat deputatus Amalarico Comiti sic dixerunt. Liberum vobis damus, & liberum custodite, & tunc puer a quopiam concitatus in brachijs Bauili cœpit flere, & in domum ducitur sub specie cibi dandi, vt sic a fletu cessaret, & patruo traderetur. Tunc Petrus Nunij de fonte Almexiri miles strenuus, & fidelis Regem puerum protexit sub cappa, & velocissimo equo insidens ea die ad castrum sancti Stephani duxit eum.

Soria.

Cumq; in concilio Sorienſi Rex Legionis, & Comites, & Varones varia varie pertractarunt, & simulatum somnium Regis pueri spectarēt, Rex Legionis de puero percunctatur. Erat enim spectatione, & desiderio fatigatus. Et dum quæreretur a pedagogo pueri quonam esset, respondit, miles venit, qui eum duxit patruo præsentandum. Cumq; Comites moram varijs protractionibus procurarent, demum in ciuitate facta perturbatione non modica, ea conditione a Rege patruo recesserunt, vt sollicite inquirentes vbilibet inuenirent, puerum restituerent iuxta pactum. Et ea nocte ad sanctum Stephanum peruenerunt. Sed Comes Nunius quasi quæsitus

S. Stephanus.

puerum præcurrit, & inde assumpto puero sequenti die Atentiã se recepit, & pacta, & hominia pro liberatione domini non curauit. Quod audiens Rex Fernandus doluit reputans se delusum, & misit quendam militem Comiti Amalarico, qui eum de infidelitate, & periurio appellaret. Qui attendens pro liberatione domini naturalis quidlibet faciendum, & tenellum dominum omnibus præponendum, nūcium, qui ad reptandum venerat, iocose delusum sine responso alio remiserunt. Tandem cum

Atentia.

Rex Ferdinandus Comitem Amalaricū presentialiter reptaret, Comes Amalaricus sic dicitur respondisse. Si sum fidelis, aut proditor, aut aleuosus, nescio: sed quocunq; modo potui tenellum puerum dominū meum a seruitute indebita liberaui, cum sim eius dominij naturalis. Ad hæc omnium iudicio est ab imposito crimine ob solutus.

Quod Rex Fernandus obtinuit fere totam Extremaduram.

Caput. XVII.

QUOCCUPAVIT itaq; Rex Fernādus omnes ciuitates, & castra, & villas præter paucissimas, in quibus Rex puellus receptabat aliā quādo minus tute, & qui adhuc a mamillis nutricis paruulus dependebat, ætatis gratia fauorabilis, naturę beneficio innocēs, patris priuilegio amplectendus, futurorum indicijs obseruāndus quasi iam reus, vel nocens ad mortē queritur, quasi non verus heres exheredatur, quasi non filius primogeniti Imperatoris, qui debebat esse heres ex integro, a patrimonio effugatur. Quid mali fecit, qui loqui non poterat, qui nec statū suę infantię agnoscebat: nisi hoc dignū persecutione dicatur, quod quicq; possibilitati illius ætatis suberat, hoc in puero honorū præsignis monstrabatur, quę omnia processus infantię iam in pueritia ostendebat, in qua regalis grauitas leuitatis puerilis ignara successione temporum mirabiliter coalebat. Quęq; in alijs principibus vix ætas etiam operatur, in isto gratia superabat. Itaq; puerorum ludicra vir mente transcendens, & bella plurima contra patrum decenter exercuit. Et munitiones plurimas immerito perditas merito recuperauit, fauentibus sibi Amalarico, & Nunio Comitibus, & plurimis magnatibus, qui toto tempore vitæ suę ei inseparabiliter, & fideliter adhæserunt, qui etiam eum proprijs humeris, & brachijs nutrierunt. Nec etiam fuit locus, vel ciuitas, licet Regem Fernandum prædictis de causis stulta vulgi mobilitas sequeretur, in quibus aliqui saniori, & fideliori mente præditi Regi puero non fauerent. Vnde & quidam ex eis persecutionē, & damna a Fernando Rege, & suis complicibus pertulerunt, & ipsi magis elegerunt cum vero domino fideliter exulare, quam fide læsa utilitatis causa indebito principi obedire. Horum nomen, & genus etiam hodie habetur in omnibus regni finibus gloriosum, remuneratione plenū, obprobrio vacuum, potentia sublimatum, familiaritate regia honestatum.

De commendatione fidei, seu fidelitatis.

Caput. XVIII.

QUID fide gloriosius, impossibile est est Deo placere quempiam sine fide. Si prima gratia in iustificatione impij fides a Theologis prædicatur, per hanc dānatus homo gratiæ redonatur. Quid fidelitate potius appetendum: cum enim sit utilis, & honesta, sine hac Deus, qui omnia potest, noluit mundum regi, quia si hæc periret, homo homini non subesset, nec quisquam ab alio tutus esset, & conuictus inter homines non adesset, sed nec quisquam sufficeret sibi solus, & ita congregatio hominum deperiret, igitur cuncta pro nihilo facta essent. Fides itaque sit præuia omnibus, per quam quilibet Deo placet, qui est Dominus dominorum, fidelitatem etiam circa inferiores tanquam pupillam oculi inuiolatam custodiat, & illesam. Nunquam enim hæreditatis eius tuta possessio violatur, & eius negotiatio nunquā mercede fraudatur, non est in ea labor sine præmio, nec est timor sine adiutorio, oculi eius securi, frons velari ne

scia non indiget velamento, tuta in occulto, gloriosa in publico, iucunda inter amicos nobilis inter odiosos, probris infesta, laudibus gratiosa, ab omnibus acceptatur, etiam vbi displicet approbatur. Sed & vitiorum monstrosa caterua fidelitatem abnuens, quam in se reuult, in alijs concupiscit, dignitate enim humanæ naturæ conspicua non prono, sed vultu incedit erecto, & terras dedignata similis cælestib⁹ inuenitur. Quiescit securitate conscientia, roboratur spei magnitudine, tota pura, tota desiderabilis, tota vtilis inuenitur. Hanc exquisiuit a iuuentute sua Aldefonsus desiderabilis Sancij filius, qui cum esset paruulus, vt dictum est, & fere regno priuatus suorū fidelitate, & industria recuperauit perdita. Acquisiuit non habita, reedificauit deserta, donec iaceret fundamēta vrbium, & erigeret excelsa turrium, & ruinas a seculis repararet. Proficiebat enim apud Deum, & homines sapientia, & ætate, persecutorum manus euasit suorum solertia liberatus. Tandem etiam Toleum obtinuit, quam duodecim annis occupauerat Rex Fernandus, persecutus est persecutorem, & quem iniuste senserat hostem, sæpe persecutus est fugientem. Omnia enim, quæ perdidit, acquisiuit, & etiam infantaticum, quod sub dubio vertebatur. Erexit eum Deus altissimus, & magnificauit eum Creator ipsius, donec stabiliret illi solium gloriae, & exaltaret ei diademata victoriae. In fraude circumuenientium illi affuit, & honestum gloria fecit illum, custodiuit eū ab inimicis, & a seductoribus tutatus est illum, & dedit illi certamē, vt vinceret, & sciret quoniam omnipotens regit Reges, & per eum principes tenent terram. Obtinuit ita q̄ omnia, quæ fuerant patris sui.

Infantaticum.

De Rege Fernando Legionensi filio Imperatoris.

Caput. XIX.

N V N C a prosecutione propositi aliquantulum diuertentes Regis Fernandi magnalia prosequamur. Fuit autem Rex iste Fernandus pius, hilaris, liberalis, strenuus, benignus, & in prælijs fortunatus, erga religiones, & ecclesias sic deuotus, vt eis fere omnia regalia largiretur, quæ tamen filius eius postea reuocauit, & adeo communis omnibus habebatur, quod, tanquam regularis, in mobilibus fere proprium non habebat, & quamuis industria immoratus, plus fauore, quam timore ab omnibus amabatur. Et accepit vxorem Vrracam nomine filiam Regis Portugallia Aldefonsi, ex qua suscepit filium nomine Aldefonsum, Rex igitur Fernandus licet gener Regi Portugallia pacificus raro fuit. Vnde ad consilium cuiusdā Vernali, qui a Rege Portugallia læsus effugerat, locum optimum populauit, qui dicitur Ciuitas Roderici, ex qua Portugallia intulit multa mala, populauit etiam Letesnam in territorio Salamantino, & Granatam in territorio Cauriensi. Bencuentum, & Coiancam, quæ nunc Valentia dicitur in diocesi Ouetensi. Villare pandum, Mansellam, & Maioricā in diocesi Legionensi, castrum Toraph, in diocesi Zamorensi.

Roderici ciuitas.

Letesma.

Granata.

Bencuentum.

Coianca.

Valentia.

Villarepandum.

Mansella.

Maiorica.

Castrum.

Toraph.

Vallis.

Mucæ.

De bello eiusdem cum Salamantinis.

Caput. XX.

V M Q V E Salamantina ciuitas cæteras regni vrbes, & habitatoribus, & terminis superaret, indignati ciues eo quod Rex eorum terminos decurtabat, contra Regem fauentibus sibi Abulensibus seditionē mouerunt, & in valle Muze pariter congregati cum duce quodam, qui Munio Rauia dicebatur, cum Rege Fernando prælium inierunt, & præter

spem omnium victoria Regi prouenit, & ducem, quē sibi fecerāt, Munionem Rauig viū cepit, quē capitali sententia condemnauit, & sic maioribus sibi fauentibus, quorum sententia principio non potuit praeualere vim vulgi multitudine faciente, demum experti praesumptionis flagellum, & potentia minorati, nunc suis maioribus, & suo principi pro venia supplicabant, & sic Rex victor ciuitatem, vt voluit, subiugauit maioribus, qui sibi fauerant, honoratis. Post hec Rex Fernānus corpus Regis Ranimiri Desfriae sepultum Astoricam transtulit, & in cathredali ecclesia sepeliuit.

Desfria
na.

De succursu ciuitatis Roderici. Caput. XXI.

Roderici
ciuitas.

RAT autem tunc temporis vir nobilis, de quo diximus, ex Castella Fernandus Roderici agnomine Castellanus, qui, postquam feuda, quae tenebat, Regi restituerat Castellano, recesserat a Castella, & transiuit ad Agarenos, & cum eorum maxima multitudine ad ciuitatem Roderici venit festinus, vt praecuparet locū, & incolas improuisos. Sed dicitur sanctus Isidorus custodi sacrorum suae ecclesiae aduentum praedicti principis, & Arabum reuelasse, vt ipse Fernando similiter reuelaret, & Rex Fernandus audiens egit gratias incontinenti properans ad subsidium obsessorum. Sed quia ciuitas nondum erat muris munita, populatores quadrigas, & scrinia, dolia, arcas, & lectos, & lignamina omnia in circuitu posuerūt, quibus vsq; ad aduentum Regis hostibus institerunt. Rex autem veniens inuictus animo, confusus in Domino, & oraculo confortatus cum obsessoribus concertauit. Et maxima eorum multitudine interfecta, quae vix poterat numerari, alios egit fuga, alios retinuit in captura, & munita ciuitate Roderici quieuit terra a praehis diebus multis.

De bello Fernandi Roderici. Caput. XXII.

Lubrica'e
Campi
Gothici.

REX Fernandus optans strenuos, Fernandum, de quo diximus, reuocauit. Sed idem Fernandus quiescere nescius coepit inuadere Castellanos, & in campis Gothorum in loco, qui dicitur Lubricale, pugnauit cum Comitibus Castellanis. Et socerum suum Oforium Comitem, qui degebat tunc temporis in Castella, & Aluarum Guterrij fratrem Roderici Guterrij interfecit, & multis alijs fugatis, captiuatis, & interfectis, Comitum Nunium, & Rodericum Guterrij captiuauit, qui tamen postea recepto reuertendi hominio taliter dicefferunt, vt Comes Nunius statuto tempore, & Rodericus Guterrij postquam sepelisset Aluarum Roderici, se restituerent captioni. Sed cum Rodericus Guterrij esset sagax, fratrem suum in sarcophago posuit, & tandiu distulit sepelire, donec Fernandus Roderici vitam finiuit, & sic fuit a captiuitatis hominio liberatus. Comes autem Nunius die, & loco, quo redire debebat, assumptis secū sexcentis militibus venit Donias, & in praesentia omnium Fernandi Roderici se obtulit captioni dicens coram omnibus, ecce adsum, & iuxta condictum me recipite in captiuum. Sed cum Fernando Roderici non esset facultas sexcentis militibus resistendi, nemo manus in eum iniecit. Et Comes Nunius protestatus coram omnibus captiuitati se tempore placiti obtulisse abiit liberatus, & sic sollicitudo delusa est captiuantis. Occiso autem Oforio Comite Fernandus Roderici filiam eius, quam in vxorem duxerat, dereliquit afflicte addens afflictionem, sed ipsa nupsit Petro Arig, ex quo genuit Rodericum Petri de villa Luporum, & post paucos dies Rex Fernandus foro

Donia.

duos sororem suam ex parte nomine Stephaniam ei matrimonio copulauit, ex qua suscepit idem Fernandus filium Petrum Fernandi, qui fuit postea magnus, & coram Regibus honoratus.

De victorijs Regis Fernandi, & morte eius.

Caput. XXIII.

ALDEPHONSVS autem Rex Portugalliae dolens, quod Rex Fernandus edificauerat ciuitatem, misit exercitum cum filio suo Sancio primogenito contra eam. Sed quia Rex Fernandus a Rege Castellae infestabatur, diuiso exercitu partem reliquit, quae occurreret Castellanis, partem duxit contra exercitum Portugallis, & occurrat filio Regis Sancio venienti intermino ciuitatis in loco, qui dicitur Arganale, & conferto praelio, Regi Fernando victoria, Portugallenibus cessit fuga, & multis occisis, multisque fugatis caeteri Regis Clementiae se dederunt, quos non ut victor euertit, sed ut clemens abire permisit. Rex autem Portugalliae indignatus cepit Galleciam infestare, & occupauit totam Linciam, & Turonium, & alia multa loca, deinde congregato exercitu Badallocium est aggressus, quae in diuisione acquirendorum prouenerat Regi Fernando. Cumque super hoc nuncius aduenisset, Rex Fernandus congregato exercitu bellum intulit Aldephonso, & cum succumberet exercitus Portugallis, Rex eorum confugit ad eam, de qua agitur, ciuitatem, iam enim fere duas partes occupauerat ciuitatis Agarenis in arce conclusis. Sed nec ibi quidem se tutum existimans, dum per portam effugeret ciuitatis, quae pesulo ferreo claudebatur, impegit ad pesulum, & crure fracto vix in equo poterat residere.

Arganale

Lincia.
Turonium
Badallocium.

Vnde & ilico fuit captus, & Regi Fernando satis miserabilis praesentatus, quem benigne suscipiens Rex Fernandus iuxta se in confessu regio collocauit. Sed Rex Portugalliae grauis discriminis attendens statum, confessus est se Regem Fernandum indebite offendisse, & pro satisfactione regnum obtulit & personam. Sed Rex Fernandus pietate solita mansuetus, suis contentus Regi Portugalliae sua remisit.

Tunc restituit rex Aldephonsus Regi Fernando Luniam, & Turonium, & caetera, quae suae fuerant ditionis, & dimissus ad propria est reuersus, nec propter lesionem tibiae potuit postea militare officium exercere. Rex autem Fernandus cum iterum Badallocium obsideret, egressi ad eum Agareni ab arce se ei cum praesidio tradiderunt, quorum hominio, & fide susceptis praefecit eis quendam Arabem, qui Abenabel dicebatur, cuius fidei commisit custodiam ciuitatis. Sed Rege ad patriam redeunte praedictus Arabs oblitus fidei continuo rebellauit, & Amiramonino se tradens Regem Fernandum postea grauiter infestauit. Arabes autem attendentes Regem Aldephonsum debilitate, qua diximus, praepeditum eundem in castro sanctae Ireneae congregata multitudine obsederunt. Quod audiens Rex Fernandus in succursum eius celeriter properauit, & eius aduentu territus Rex Aldephonsus timuit ne ad vindicandas iniurias adueniret, sed cognita veritate egit gratias, ut debebat. Agareni autem Regis Fernandi praesentiam non ferentes ab oblidione continuo recesserunt, & Rex Fernandus ad regnum rediens dimisit Vrracam uxorem, quia eum consanguinitatis gradu tertio attingebat, & duxit uxorem Tharasiam filiam Comitis Fernandi, quae fuerat uxor Comitis Nunij de Castella. Et ea mortua duxit Vrracam filiam Lupi Comitis Nairensis, ex qua suscepit duos filios Sancium, & Garisiam, quorum uterque expers prolis vitam finiuit. Caeterum Rex Fernandus annis triginta

Luniam

S. Ireneae

vno in regno foeliciter consumatis, obiit Benauenti æra. M. CC. VIII. & in ecclesia beati Iacobi est sepultus iuxta auum suum Comitem Raimundum, & Imperatricem Berengariam matrem suam.

De Rege Aldephonso, & eius militia, & filijs.

Caput. XXIII.

Carrion.

MORTVO Rege Fernando, successit ei eius filius Aldephonso. Hic fuit homo pius, strenuus, & benignus, sed successionum vicissitudine mutabatur, & a consobriuo suo Aldephonso Rege Castellæ, & Sancio Rege Portugallie infestatus circa principium regni sui venit ad Regem Castellæ, & in curia Carrionis accinctus ab eo cingulo militari manū eius fuit in plena curia osculatus, & in eadem curia Rex Castellæ nobilis Aldephonso Conradum filium Frederici Imperatoris Romani accinxit similiter cingulo militari, & ei primogenitam Verengariam desponsauit. Sed ipso Conrado in Teutoniā reuertente prædicta domicella desponsationi continuo contradixit, & per Gundisaluum Toletanum Primatem, & Gregorium Sancti angeli Diaconum Cardinalem Apostolice sedis legatum diuortio celebrato, puella Verengaria mansit innupta, & sic ad tempus quieuit terra pace amicabiliter reformatā. Sed quia, vt diximus, auriculariorum susurris ad varia trahebatur, eorum consilio duxit Tharasiam filiam Sancij Regis Portugallie in vxorem, licet essent consanguinei in secundo gradu, ex qua suscepit Sanciam, & Fernandum, qui fuerunt mortui sine prole, & aliā filiam, quæ dulcis dicitur, & adhuc viuūt, & in odium Regis Castellæ fuit hoc contubernium procuratum suggerentibus enim suis vernulis, dolebat se a Rege Castellæ recepisse cingulum militare, & tamen ab illa vxore fuit iudicio ecclesiæ separatus. Demum inter ipsum, & Regem Castellæ guerris, & vastationibus perpetratis, duxit vxorem Dominam Verengariam Regis Castellæ filiam, de cuius virtutibus post dicemus, & suscepit ex ea filios Fernandum, cui Castellæ, & Legionis prouenit postea Principatus: & Aldefonsum, & duas filias, Constantiam, quæ fuit in Burgenli monasterio monialis, & Verengaria, quæ nupsit Ioanni de Brena, qui ex parte vxoris, quam habuerat, Ierosolimitani regni ad tempus negotia ministravit. Postea vero filiam suam, quam ex prædicta Verengaria suscepit, Baldouino Imperatori Constantinopolis desponsauit, & quia idem Baldouinus adhuc puer a Græcorum incurribus non poterat Imperium defensare, sedes Apostolica Ioanni dicto Regi commisit Imperium toto tempore vitæ suæ, & sic fuit deinceps Imperator, & vxor eius Verengaria Imperatrix, quibus defunctis Baldouinus cum vxore sua Maria in Imperij culmine dominantur, & Dominus castodiat eorum statum. Rex autem Aldephonso, & Regina Verengaria susceptis filijs suis prædictis propter consanguinitatem fuerunt ab Innocentio Papa Tertio separati, & postea inter Reges guerra, & vastationes vix aliquo tempore cessauerunt, Rege tamen Castellæ in omnibus præualente, & de regno alterius castra, & plurima occupante, sed tamen nec sibi, nec filio, sed nepoti Fernando omnia acquirebat.

De actibus Aldephonso Regis Legionensis.

Caput. XXV.

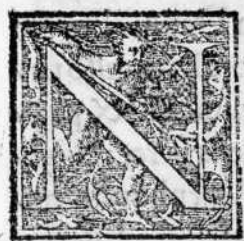
VERVM in senectute positus Rex Legionis actus suos Domino dedicauit, & Arabibus mouit guerram, & obtinuit ab eis Montem angij, Emeritam, Badallocium, Alcantaram, atq; Canceres, populauit etiam Saluam leonem, Saluam terram, & Sabucale, & alia plurima loca, per que regni terminos ampliauit, & conflixit etiam cum Auhenhuc industrio Sarraceno, qui nuper expulsis Almohadis Vouandalię vsurpauerat monarchiam. Sed bello subactus Aldephonso Regi prope Emeritam dedit terga, & victa Emerita dedit manus. Mortuus est autem in Villa noua de Sarria æra millesima ducentesima sexagesima octaua, & in ecclesia beati Iacobi requiescit, & reliquit duas filias Sanciam, atq; Dulcem, quibus etiam successiõnem regni legauit. Sed quia omnes regni nobiles tam de ciuibus, quam de alijs olim filio suo Fernando iurauerant, non potuerunt regnum filię obtinere. Sed aliquantis discidijs procuratis, & ciuitatibus, & nobilibus in varia studia separatis, Nobilis Verengaria Regina Castellę interposuit partes suas, & sic omnes gratię solertiã dulcorauit, quod licet infantes quam plurimos fautores haberent, & munitiõnes, & castra quam plurima in omnibus fere regni finibus possiderent, ad hoc infantes & matrem, earum Reginam Tharasiam necessitate induxit, vt eius gratię se sponderent. Vnde paternę largitatis in omnibus imitatrix curialitate sua vt infantes coadiuuarent, magnos redditus fecit a filio assignari, & sic obtinuit pacifice regnum patris æra millesima ducentesima sexagesima octaua.

Mons an
gij.
Emerita.
Badallo-
cium.
Alcantara
Canceres.
Salualcon
Saluaterra
Sabucale.
Villano-
ua.
Sarria.
æra. M. cc.
lxviij.

æra. M. cc.
lxviij.

De insignibus Nobilis Aldephonsi, & captione Conchæ.

Caput. XXVI.

NVNC ad Aldephonsi Regis historiam reuertamur. Licet igitur fidelitate suorum regni perdita reparasset, tamen semper fuit a patruo infestatus. Post hæc Rex Nobilis Aldephonsus guerram habuit cum auunculo suo Sancio Regē Nauarrę, & euicit ab eo Lucronium, Nauarretum, & Antilenam, Granonem, Cæsareum, & Biruescam, & fere omnia vsq; Burgis, quę idem auunculus in eius infantia occuparat. Post hæc orta est dissensio inter eum, & Regem Aragonũ Aldephonsum, & abstulit ei nobile castrum, quod Feriça nuncupatur, per industriam nobilis viri, qui Nunio Sanci dicebatur, qui cepit castrum, & dedit illi nobili Regi Aldephonso. Post hæc autem virtute altissimi roboratus conuertit manus ad infideles, vt bella fidei exerceret. In manu robusta vastauit eos, & in cordis magnificentia coëgit eos, succendit ignibus ciuitates, & succidit viridia deliciarũ, repleuit terram timore suo, conclusit Arabes aduentu suo, destruxit munitiõnes insidiantium, & fidei terminos dilatauit, obsedit Concham munimentum Arabum, & laboribus pluribus arctauit eos, extruxit in gyro plures machinas, nec die, nec nocte pepercit eis, & cibus, & victus defecit ei, sed cor regiũ confortauit eũ, neglexit delicias seducentes, & zelatus est nomen glorię, longanimitas sua glorificauit eum, & regalis cõstantia direxit eum donec concluderet obsessos in arcto, & hostis elementiam implorarẽt. Miserunt legatos ad Almohades, verba doloris ad gentẽ Arabię, induratus auditor conclusit aures, & suum auxiliũ denegauit, timor belli confudit eũ, & odor belli terruit eũ, fama Regis conclusit mare, & nomen eius compescuit trãseuntes, donec reddita est ei munitio Conchę, & turres eius subditę ei, rupes eius factę sunt peruię, & aspera eius in planicies,

Lucroniũ
Nauarretum.
Antilena
Granona.
Cæsareũ.
Biruesca.
Feriza.

Conchã

possedit etiam post labores multos, & extruxit eam in urbem Regiam, posuit in ea cathedram fidei, & nomen præfulis exaltauit in ea, congregauit ibi diuersos populos, & vniuit in populum magnitudinis, statuit in ea prælidium fortitudinis, & Regiam decoris honestauit in ea. Dedit ei Aldeas subiectionis, & pascuis vbertatis deliciauit eam, ampliauit in alto muros eius, & vallauit eam munimine tuto, creuit in urbem multitudinis, & dilatata est in terminos populorum, miratur eam antiquus incola, & in aspectu eius formidat Arabs, munitio eius in rupibus eius, & abundantia eius in decursibus fluuiorum, gloria eius in Principe suo, & sanctimonia eius in cathedra dignitatis, delicia eius in pascuis gregum, & copia eius in pane, & vino. Recole Concha dies Principis, & in memoria eius exhilara faciem, nomen eius in laudibus tuis, & gloria eius memoriale tuum, addidit protectionē terminis tuis, & dilatauit iurisdictionem cathedræ tuæ.

Item de magnalibus, & pijs operibus nobilis Aldephonfi.

Caput. XXVII.

Alarchon

Velefium

Tagus.
Ocania.
Aurelia,
Fiterium.

Zurita.
Almocharia.
Mequeda
Acecham
Cucullū.

EPI T Alarconem in rupibus sempiternis, & firmavit seras defensionis, Aldeis multis dotouit illud, vt abundaret in eo incola fidei, constituit fortes in munimine, vt esset Arabibus via necis, deserta apte repleuit gētibus, & in via tutatus est habitatores, Alcarias rupiū domuit populis, & duriciam ilicis conuertit in vias. In Velefio statuit caput ordinis, & opus eorum ensis defensionis, persecutor Arabum moratur ibi, & incola eius defensor fidei, vox laudantium auditur ibi, & iubilus desiderij hilarescit ibi, rubet ensis sanguine Arabum, & ardet fides charitate, mentium execratio est cultori demonum, & vita honoris credentium in Deum. Ripam Tagi repleuit habitatoribus, & incolis defensionis saltus Ocaniæ, obtulit excelso terram illam, & militiae sancti Iacobi dedicauit eam, rupes Aureliæ vniuit eam, & præsidium more subiecit illi, vt dedicaret terram sanctimoniae, & particeps fieret religionis. Desiderabilis Sancius pater eius dedit Fiterio Calatrauam. Aldephonfus nobilis consumator eorum, suscepit militiā contemplatio, & egressus fratrum a Fiterio. Rex Aldephonfus educauit eos, & possessionibus ditauit eos, Zuritam, & Almochariam, Machedam, Acecham, & Cuculutum obtulit eis, & sustulit sarcinam paupertatis, & super addidit diuitias competentes, multiplicatio eorum corona Principis, qui laudabant in Psalmis, accincti sunt ense, & qui gemebant orantes, ad defensionem patriæ victus tenuit pastus eorum, & asperitas lanæ tegumentū eorum, disciplina assidua probat eos, & cultus silentij comitatur eos, frequens genu flexio humiliat eos, & nocturna vigilia macerat eos, deuota oratio erudit illos, & continuus labor exercet eos. Alter alterius obseruat semitas, & frater fratrem ad disciplinam.

De populatione Placentiæ, & exercitu Martini Primatis.

Caput. XXVIII.

CONVERTIT manum ad nouitatem operum, & ædificauit de nouo ciuitatem gloriæ. Statuit in ea præsidium patriæ, & nomen eius vocauit Placentiam, conuocauit populos in urbem nouam, & exaltauit ibi Tiaram Pontificis. Sacerdotio legis ordinauit eam, & dilatauit terminos ensis sui. Toletanam urbem vallauit castris, & territorium

eius repleuit populis. In dicecesi eius extruxit oppida, & religionem fidei locauit in eis, magnificentiæ suæ addidit opus, & ædificauit Alarcuris vallem sanguinis. Iudicia Dei abissus multa, & ignota filijs hominum. Iudicium Dei super opera eius, & sententia cœli in agmen illius. Commouit arma in Regem Aphricæ, & prouocauit cito gentem Arabiæ, populus eius instaurauit acies, & arma potentiae direxit in Mauros. Exercitus eius transiuit Bætim, & Dux eius Præsul Toleti. Magnates regni in consilijs præfulis, & exercitus omnis sub Præsule dignitatis, nomen eius Martinus Magnus. Et genus eius a Pisorica, honor gentis vita eius. Et stola eius diadema ecclesię. Sapiencia eius pax multorum. Et lingua eius informatio disciplina. Manus eius ad subsidium pauperum. Et cor eius ad compassionem humilium. Cingulum eius zelus fidei. Et arma eius ad persecutionem blasphemiae. Agmen omne ad nutum illius, sanguis Arabum in conspectu illius. Regio Bætica flammis succenditur, & factum Præsulis prosperatur, processit enim per castra Bætice terras, & oppida succendendo, foeliciter autem ad propria est reuersus.

Alarcuris

Pisorica

De bello Alarcuris. Caput. XXIX.

Ubsannauit eum blasphemia Aphricę, & incanduit ira Arabum. Ioseph Mazemutus regnabat in Aphrica, & genus Almohadum caput gentis. Surrexit Princeps in multitudine magna, & varijs vocibus repleuit campestria, Parthus, Arabs, Apher, Aethiops, Almohat, & de claris montibus in exercitu eius, & Valduß Bætice ad nutum illius transiuit Tyrrhenum in stricto Hispalis, & vndas maris calcavit trieribus. Exercitus eius innumerabilis, multitudo illius vt arena maris, Applicatio eius ad Hispalensem Metropolim, & processus illius ad campestria Cordubæ, firmavit vultum versus Alarcuris, & faciem indignationis ad regnum Toleti, plana Tolosa nudauit pascuis, & scopulorum semitas ampliavit Vngielis, transiuit montis supercilia, & in multitudine nimia siccauit riuos, fama volatilis perfudit sæcula, & celer rumor pulsauit Hispaniam, in auditu nunciij lætati sunt multi, & aduentus hostium prouocauit plurimos, ignorat homo viam altissimi, & filij Adæ consilia cœli. Cumq; congressi fuissent exercitus, succubuit exercitus Christianus, & nobilis Rex a suis violenter eductus a bello, suorum industria est saluatus, licet ipse mori potius eligeret, quam saluari. obtinuit etiam Agareus post prælium quædam castra. Hoc est bellum Alarcuris, quod fuit æra. M. CC. XXXIII, Quindecimo Kalendas Augusti sedente Celestino Papa Tertio.

Alarcuris

æra. M. cci
xxxij.

De discidio Regum Legionensis, & Nauarræ, a Rege Aldephonso nobili.

Caput. XXX.

V M autem Aldephonso Rex Legionis, & Sancius Rex Nauarræ venire in auxilium ad bellum Alarcuris simulassent, & iam ad regni Castellæ confinia peruenissent, audito quod in prædicto bello non bene successerat, a proposito destiterunt, & Rex Nauarræ, qui iam ad regnum Castellæ peruenerat, retrocessit. Rex Legionis peruenit Toletum, vbi paucis diebus cum Rege nobili commoratus ad terram redijt Legionis, & post modicum temporis interuallum ambo regnum Castellæ hostiliter inuaserunt. Sed Rex Legionis Arabibus scedere sociatus, multis ex eis

secum ascitis regnum Castellæ per campos gothicos est ingressus diruēs, diripiens, & deuastans, & Rex Nauarræ ex alia parte deuastās Soriam, & Almazanum cedes, & incendia exercebat. Ex illa parte contra Toletum Rex Almohadum, dictus Iucef, anno secundo obsedit Toletum, deinde Mageritū, & Alcalam, Optam, & Concham, & Velefium, & deinde per Alcaratium est reuersus vastatis omnibus, & destructis, quæ extra murorum ambitum sunt inuenta. Rex autem nobilis Aldefonsus fœderato sibi fideli amico Petro Rege, qui in Aragonia tunc regnabat, terram ingressus est Legionis, & optinuit plura castra, scilicet Bollanos, Vallem Arearum, Castrum viride, Coiancam, quæ mutato nomine Valentia nuncupatur, Carpium, & Paradinas, & plurimis prædis actis, & cædibus perpetratis, effugatis etiam Agarenis, quos Rex Legionis secum duxerat, ambo ad propria redierunt. Tertio autem anno Rex Almohadum, de quo diximus, iterum ueniens obsedit Toletum, Maquelam, & Talaueram, sed nullam earum potuit obtinere. Euertit tamen sanctam Eulaliam, & alia loca, quæ munitione carebāt, & inde procedens cepit Placentiam, Sanctam crucem, Montem angri, & Turgellum, & inde cum fastu, & superbia est reuersus. Tunc temporis Rex Castellæ, & Rex Aragonum iuxta Abulam in monte Palumbaria morabantur. Reuerso autem Agareno ad propria ex monte Palumbaria ambo Reges contra Regem Legionis pariter processerunt, & obtinuerunt Castrum legionis, & Ardon, & Castrum Gundifalui, & Castrum terræ, & Albam de aliste, & usque ad Astoricam cuncta cædibus, & incendio vastauerunt, & inde per partes Alue, & Salmanticæ uenientes omnia exterminio consumpserunt, & Montem regalem castrum nobile occuparunt, inde ad propria remearunt. Sed Rex nobilis Aldefonsus dignum iudicans furori cedere uenienti, ad tempus cum Rege Arabum fecit trequam, ut posset tutius vicinis Regibus obuiare.

Quod Rex Aldephonsus nobilis dedit filiam suam Regi Legionensi.

Caput. XXXI.

UMQVE proponeret Regem Legionis truciori dispendio infestare, quidam guerræ periculum pauescens familiari consilio procurarunt, ut Rex Legionensis peteret a Rege Castellæ filiam suam Berengariam in vxorem, & licet Rex nobilis hoc respueret, eo quod ipse, & Rex Legionensis consanguinitatis linea essent uincti, Alienor Regina vxor nobilis Aldefonsi, cum esset prudētissima sagaci prouidentia, & solerter rerum pericula attendebat, quibus per coniunctionem huiusmodi poterat obuiare, & Regi Legionis vallem Oleti cum suis magnatibus uenienti, dedit prædictam filiam in vxorē, & propter nuptias datis donationibus, quæ tantæ Domine competebāt, & nuptijs solenniter celebratis traduxit eam in regnum suum. Rex autem Castellæ nobilis Aldephonsus omnia, quæ abstulerat, nunc genero olim hosti dedit filiaæ suæ nuptæ, & sic pace quasi cum filio reformata a vastationibus quieuerunt.

De captione Victoriæ, Guipuzchue, & Iuidæ. Caput. XXXII.

Ruconia.
Aiuara.
Zura.
Miranda.

ROST hoc Rex nobilis Aldephonsus uolens Regis Nauarræ iniurias vindicare, cum Rege Aragonum fideli amico congregauit exercitum in Nauarram, & obtinuerunt Ruchoniam, & Aiuare, quæ Regi Aragonum prouenerunt. Obtinuerunt etiã Inzuram, & Mirandam,

quæ Regi nobili remanserunt. Et sic vterq; Regum patris varijs vastationibus, ad propria est reuersus. Iterum autem Rex Castellæ nobilis Aldefonsus cepit Ibidam, & Alauam infestare, & obsidione diutina Victoriã impugnavit. Interim autem Sancius Rex Nauarrę fortis viribus, armis strenuus, sed voluntate propria obstinatus, regno discrimini derelicto cum paucis magnatibus migrationis comitibus ad Arabes transmigravit, & eis aliquandiu commorans nuncios, quos ad Miramomeninũ Transyrrhenum trãsmiserat, expectauit, quibus pecunias, & donaria reducentibus Rex nihilominus deductionis causa peragrans Arabum ciuitates, & in eorum patria morabatur. Interim autem obsessi Victoriæ pugnīs, & laboribus fatigati, & defectu victualium macerati in deditiois periculum inciderunt. Sed venerabilis Garsias Pampilonensis Episcopus libertatis studio gratiosus cum famis periculum comperisset, ad Regem Sancium in terram Arabum cum obsessorum aliquo festinauit, qui rei exposita veritate a Rege obtinuit, vt Regi Castellæ Victoriã traderetur. Qui rediens tempore constituto cum eo milite, quoniam obsessi Victoriæ destinarent, Regis Sancij mandatũ exposuit, vt Regi Castellæ Victoriã redderetur. Obtinuit itaq; Rex nobilis Aldefonsus Victoriã, Ibidã, Alauã & Guipuscuam, & earum terrarum munitiones, & castra, præter Treuennium, quod fuit postea commutatione Inzuræ datum sibi, Mirandam etiam dedit commutatione simili pro Portella, sanctum Sebastianum, Fontem Rapidũ, Beloagam Zeguitagui, Aircorroz, Asluceam, Arzorociam, Victoriã Maranionem, Auffam, Athauit, Iruritã, & Sanctum Vicentium acquisiuit, verum Rex Nauarrę redijt onustus muneribus Agareni, sed exoneratus prædictis omnibus, & honore.

Ibidã.
Alaua.
Victoria.

Guipu
scua.
Treuennũ
Zura.
Miranda.
Portella.
S. Sebastia
anus.
Fons Ra
pidũ.

De discidio Didaci Lupi, & obsidione Castellæ, & ædificatione monasterij regalis.
Caput. XXXIII.

HIS igitur consumatis Didacus Lupi Biscagiæ dominus, qui inter omnes magnates Hispaniæ præcipuus habebatur, a voluntate Regis nobilis familiari discidio discordauit. Vnde feuda, quæ tenebat restituens, ad Regem se transtulit Nauarroũ, indeq; bellis, & incursionibus frequenter insistens, damna plurima intulit Castellanis, sed Rex nobilis Aldefonsus iniuriarum impatiens ascito sibi genero suo Rege Legionis fines ingressus est Nauarrorum. Cumq; Stellam nobilissimum oppidum obsedissent, Didacus Lupi ex Biscagia, qui erat in oppido cum multis Castellanis nobilibus impugnantibus, resistit violenter, & inter obijces vinearum intercesserunt cedes, & pericula præliorum. Sed quia oppidum sui munitione vires impugnantium minorabat, nec spes victoriæ animos protrahebat, Reges ab obsidione oppidi recesserũt, & vastatione in circuitu damnosa incolis consumata Reges ad propria redierunt. Postea autem inter Regem Castellæ, & Regem Nauarrę, & Regem Legionis treuga per interuallum temporis interuenit. Rex enim nobilis Aldefonsus bellum de Alarcuris corde altissimo reponebat. Sed vt altissimo complaceret, prope Burgis ad instantiam serenissimæ vxoris suę Alienor Reginae monasterium dominarũ Cisterciensis ordinis ædificauit, & nobilissimis fabricis exaltauit, & multis redditibus, & possessionibus varijs sic dotauit, vt virgines sanctæ Deo dicatę, quæ ibi die, ac nocte laudabiliter Deo psallunt, nec inopiam sentiant, nec defectum, sed stru-

Biscagia.

Stella.

Burgis
Monasterium.

eturis, clauſtro, & eccleſia, & caeteris aedificijs regulariter conſumatis, expertes ſolici-
tudinis in contemplatione, & laudibus iugiter delectentur.

De conſtructione hospitalis, & institutione ſcholarum, & acquisitione Vaſconie.
Caput. XXXIII.

Burgis
hospitale.

CONSTRUXIT etiam hospitalē iuxta monaſterium aedifi-
cijs, & domibus mirabiliter decoratum, quod tantis diuitijs dilata-
uit, vt omnibus peregrinis nullo patiente reſuſam, omnibus horis
diei neceſſaria miniſtrentur, & omnibus volentibus pernoctare le-
cti mirabilis apparatus continue præparentur. Infirmis autem
uſq; ad mortem, vel reſtitutionem priſtine ſanitatis per manus mu-
lierum miſericordium, & virorum omnia neceſſaria erogantur adeo vt opera pietatis
in eodem hoſpitali quaſi in ſpeculo poſſit quilibet contemplari, & qui in vita propter
excellentiã operum ab omnibus meruit collaudari, poſt mortem multiplicatis in-
terceſſoribus merebitur a Domino coronari. Sed ne ſaciſ chariſmatum, que in eum
a ſancto ſpiritu confluxerunt, virtute aliqua fraudaretur, ſapientes a Gallijs, & Italia
conuocauit, vt ſapientiæ diſciplina a regno ſua nunquã abeſſet, & magiſtros omnium
facultatum Pallentiæ congregauit, quibus & magna ſtipendia eſt largitus, vt omni
ſtudium cupienti quaſi manna aliquando in os influeret ſapientiã cuiuſlibet facultatis,
& licet hoc fuit ſtudium interruptum, tamen per Dei gratiam adhuc durat. Et
poſtquam fere totam Vaſconiam præter Burdegulam, Regulam, & Vaionam, ſuæ
ſubdiderat ditioni, finito termino treguarum, quas cum Amiramomenino ad tempus
inherat, poſtquam & Moiam populauerat, idem Rex nobilis pro fide Chriſti mori
deſiderans præteritū dedecus licet prudẽter, non tamẽ equanimiter tolerabat. Et quia
ſemper magnalijs inhiabat, noluit treguam vltius protelari, ſed ſtrenuitatis propo-
ſito, & zelo fidei animatus in nomine Domini mouit guerram.

Vaſconia
Burdega-
lia.
Varona.
Moia.

diuini generale Patetis

De captione Saluæ terræ.

Caput. XXXV.

Beatiã.
Endugari-
um.
Giemini-
um.
Saluaterra

æra. M. cc.
xliij.

QVARE nuncijs incipientibus inchoata eſt pugna inter Regem
nobilem, & Agarenos, poſt vaſtationem autem aliquam factam a
noſtris in terra Beatiã, Endugari, & Giemini filius prædicti Re-
gis Agarenorum Mahomat nomine collecto gentium ſuarum exer-
citu caſtramentatus eſt in circuitu Saluæ terræ. Cumq; eam fere
tribus menſibus obſediſſet, diuerſiſq; machinis impugnariſſet, multis
de ijs, qui erant in caſtro, occiſis, plæriſq; vulneratis, turribus, & muro fere dirutis, de
obſeſſis pluribus ſiti, & impugnationibus interemptis, ad vltimum caſtrum occupa-
tum eſt in opprobriũ fidei Chriſtiane, æra milleſima ducentiſima quadrageſima octa-
ua menſe Septembri. Caſtrum illud caſtrum ſalutis, & deperditio eius ademptio
gloriæ, ſuper ipſum fleuerunt populi, & ſoluerunt vincula brachiorum. Zelus il-
lius excitauit omnes, & fama eius conſperſit plurimos. In auditu eius ſurrexerunt
iuuenes, & in zelo eius amaricati ſunt ſenes, dolor illius ad gentes exteras, & compaſ-
ſio eius ad emulantes. Eo tempore Aldeſonſus nobilis exercitum ſuum congrega-
uerat circa conſinia Talauerę, & cum vellet dubie ſorti belli ſe committere præci-
pue ad inſtantiã filij ſui primogeniti Fernandi, maturiori uſus conſilio mandauit

in sequentem annū belli dubia prorogari, vtilior est enim dilata opportunitas, quam audacię p̄ceptis temeritas.

De condic̄to bello, & morte infantis Fernandi.
Caput. XXXVI.

AGARENVS autem adeptus p̄sidium Saluę terre cum magna superbia ad propria est reuersus. Aldefonsus vero Rex nobilis habito cum Archiepiscopo, Episcopis, & magnatibus consilio diligenti, ore eius vniuersis acclamantibus est prolatum, melius esse in bello voluntatem cęli sub discrimine experiri, quam videre mala patrię, & sanctorum. Fecitq; ædictum per omnes provincias regni sui, vt milites, & pedites relic̄tis superfluis vestium, & aurifigij, & ornatus cuiuslibet, quę ad rem non pertinent, armis vtilibus se munirent, & qui prius in superfluis displicebant, nunc in necessarijs, & vtilibus altissimo complaceant. Omnes autem a minimo vsq; ad maximum voluntati regię paruerunt.

Ad hęc omnia dulcissimo Fernando filio primogenito nobilis Aldefonsi competentem suę modestię operam impendente, qui eodem tempore febre correptus finiuit vitam, antequam belli terminus aduenisset. In cuius morte fletus patrię, luctus inconsolabilis genitori, quia in ipsum tanquam in vitę speculum contemplantur.

Erat enim spectatio populorum. Sic enim eum Dominus honestauerat, vt etiam ab omnibus amaretur, & quod ętas in adolescentibus non permittit, iam in ipso gratia dispensabat. Obijt itaque in oppido Magerito in dicecesi Toletana mēse Octobris, era millesima ducentesima quadragesima nona vacuus dierum, plenus gratia, & virtute. Sepultus est in monasterio sanctę Marię regalis prope Burgis a Rodrico Toletano Pontifice, & multis Episcopis, & magnatibus secularibus, & religiosis, excelentissima sorore sua Berengaria Regina, ad quam postea regnum Castellę successionē prouenit, impendente liberaliter, & decenter officia funeris, & honoris, & gemitus doloris, vbi virtutum eius sic plenitudo claruit, vt eius prudentia deuoti sexus excederet pietatem. Et eleemosinarum largitio, principum largitates, etiam pudica modestia inconsolabili luctui solatia procabatur, vt ex inde famę eius dulcorata suauitas in augmentum cresceret, & dulcorē. Religionum, & pauperum, & quorum titulos pauperies incrustabat, toto tempore vitę suę subuentrix extitit, & leuatrix, p̄ter opera magnifica, quę regnante suo filio mirifice claruerunt. Verum nobilis pater consolationem de morte filij nisi in magnalibus non admittens collecto suorum exercitu per ripam fluuij, qui Sucas dicitur, terram aggreditur Sarraceni, & obsedit castrum, quod dicitur Alcala, & cepit illud, & Surcariam, & Garadem, & Cubas, in quibus multi Agarenorum capti, multa etiam spolia sunt inuenta, quibus occupatis, & munitis vtiliter, foeliciter ad propria est reuersus vrgente instantia hyemali.

quidam Vestium

Mageritū
era. M. cc.
xlix.

Sucas.
Alcala.
Surcaria.
Garada.
Cubæ.

LIBER OCTAVVS RE- RVM IN HISPANIA GESTARVM CHRONICON.

Caput Primum.

Toletum.

VERTENTE autem anno factum est, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, Aldephonsus nobilis citatis gentibus, congregatis armis, virtutibus comportatis, nec non & omnium cordibus ad bellum erectis, factus est occursum omnium apud Toletum, que sola potuit sui opulentia, omnium necessitatibus non deesse. Interim Roderico eiusdem urbis Pontifice, & cæteris nuncijs propter opus simile destinatis, aduersis partibus redierunt. Et cœpit urbs regia repleri populis, abundare necessarijs, insigniri armis, diuersificari linguis,

variari cultibus. Nam zelo belli ex omnibus fere Europæ partibus ad eam diuersarum nationum varietas cõcurrebat. Nec erat, qui posset alicuius rei causari defectum, cum & ipsa ciuitas sui abundantia occurreret, & prodiga manus nobilis principis omnibus ad omnia necessaria ministraret. Concursum autem venientium a mense Februario particularis incoepit, & multiplicationis paulatim incrementa suscipiens per totum vernum tempus, & amplius creuit turbarum multitudine copiosa. Et quia diuersarum nationum varietas diuersitate morum, linguarum, & cultuum discrepabant, de voluntate principis in eadem urbe eiusdem urbis Pontifex morabatur, vt dissidentium varietas per eius industriam sedaretur, & sic factum est per omnipotentis Dei gratiam, qui solo nutu omnia disponebat, vt nulla seditio, nulla perturbatio exorta fuerit, quæ potuerit belli negocium impedire, licet per hostem humani generis fuerit sæpius attentatum. Et quia de die in diem crescebat numerus stigmata Domini in corpore suo portantium, ne intra urbis angustias arctarentur, Rex nobilis volens eorum commodis providere extra urbem circa fluuenta Tagi delitiosa viridaria, quæ ob Regiæ grauitatis recreandam maiestatem coalita fuerant, eis exposuit, vt sub vmbra culis arborum æstus iniurias euitarent, ibique ex fructiferis arboribus constructis tabernaculis vsque in diem processus ad bellum in regijs sumptibus permanserunt. Octauo itaque die post festum, quo Christiana religio Penthecosten celebrat, Petrus Rex Aragonum nobilis Aldefonsi fidelis amicus secundum fœdus apud Concham initum dietis plus fastu regio festinatis die præfixa venit Toletum: vbi a Pontifice, & toto clero processionaliter est receptus, ibique in viridario regio fixis tentorijs gentis suæ præstolabatur aduentum.

Tagus.

*Concham initum fœdus
rege Aragonum.*

De aduentu vltromontanorum ad bellum. Caput. II.

Sistercijs
sis.

COEPERVNT etiam venire magnates de partibus Galliarum, Burdegalensis, & Nanatensis Episcopus, multiq; Varones de eisdem partibus, & Italia conuerunt, & simplices milites necnon & de pedestri ordine plurima multitudo. Aduenit etiam venerabilis Arnaldus, qui aliquando sollicitudine Sistercij functus, tunc regebat ecclesiam Narbonensem. Hic paulo ante emulatiõ legis Catholice prouocat cõtra

quosdam, qui in Narbornensi, & vicinis prouincijs blasphemare nomen Domini, & ecclesiam ore nephario præsumperunt, corda fidelium excitauit, vt signo crucis contra hereticorum versutias armarentur. Et sic factum est per Dei gratiam, quod vbi contempta prædicatio non profecit, falce crucis putatis hæresibus fides Catholica de die in diem foeliciter coalescit, & destructis Biterijs, & Carcaffona blasphemantium sanguine, & flamma vorace, & vltici gladio est consumptus æra millesima ducentesima quadragelima sexta. Hic itaq; pontifex cum multitudine citerioris Gallicæ vasis belligeris, signis, & armis honesta urbē ingressus est Toletanam, in qua decenter a nobili Rege, & eiusdem vrbis præfule est receptus. Conuenerunt etiã ad eandem urbem pleriq; milites de partibus Portugallis, peditum vero copiosa multitudo, qui mira agilitate expeditionis onera facile sustinebant, & audaci impetu impetebant.

De concursu Pontificum, & magnatum Hispaniæ ad congressum.

Caput. III.

De hæc magnates Regis Aragonum strenuitate inclyti, apparatu insignes, armis, & equis honesti Toletum ad exercitum peruenerunt, inter quos fuerunt Garlias Romerij, Eximius Cornelij, Michael de Lusia, Anazarius Pardi, Guillelmus de Ceruaria Comes Emporenfis, Raimundus Fulconis, Guillelmus de Cardona, & multi alij principes, & Varones, & simplices milites, nec non ballistarium, & peditum copia gratiosa. Aderat in vrbe regia cum nobili Rege magnatū suorum generosa societas, nobilitate, strenuitate, & multitudine approbanda, quos sic, & morum elegantia, & curialitatis prærogatiua, & strenuitatis super eminentia venusta uerat, vt & in oculis hostium non solum terribiles, verum digni honoribus apparerent. Ciuitatum vero & oppidorum concilia sic copiose phalanges, & equis, & armis, & vehiculis, & victualibus, & omnibus ad bellum necessarijs præmunita uenerunt, vt non esset inter eos, qui aliquo indigeret, immo sua alijs liberaliter communicarent. Quamuis vero in oppidis, & ciuitatibus sub vno degant principis regimine, tamen a suæ principio gentis, & armorum, etiam & militaris dignitatis insignia habuerunt, & militare nomen fortiti sunt ab antiquo. Multa etiam contra Sarracenos, & contra Christianos ipsi, & eorum parentes decenter exercuerunt. Fuerunt etiam ibi Pontifices, qui se, & sua pro vt Deus dedit in sumptibus, & laboribus deuote pro fidei negotio impenderunt. In solitudinibus vigiles, in officijs deuoti, in consilijs prouidi, in necessitatibus largi, in exortationibus seduli, in periculis strenui, in laboribus patientes. De regno Castellæ Archiepiscopus Toletanus, Tellijs Palentinus Episcopus, Rodericus Segontinensis, Menendus Oxomensis, Petrus Abulensis. De regno Aragonum Garlias Tyrasonensis, Berengarus Barcinonensis electus. De seculari vero militia regni Castellæ Didacus Lupi de Pharo, Comes Fernadus de Lara, Comes Aluarus, & Comes Gundifalvus, frater eius Lupus Didaci de Cambreis, Gonsalvus Roderici, & frater eius, & multi alij nobiles, & magni, & strenui, quorum nomina longum esset enumerare. Fuerunt etiam fratres Calatrauæ sub vno militiae suæ magistro Roderico Didaci, grata Deo, & hominibus fraterna societas, fratres militiae templi sub vno magistro Gomitio Ramiri, qui post bellum foeliciter expirauit. Hi sunt, qui primi in nouo testamento signo crucis suscepto superbiæ militaris fastum strenuitate seruata, charitatis, & religionis vinculo arctauere.

Biterij.
Carcaffona.
na.
ara. M. cc.
xlvj.

Empo
renfis.
Ceruaria,
Cardona.

Toletan^o
Pallanti-
nus.
Segōriensis
Oxomen-
fis.
Abulensis.

runt, fratres etiam militiae hospitalis, qui fraternitatis, charitatis insistentes deuote, zelo fidei, & terrae sanctae necessitate accensi defensionis gladium assumpserunt. Hi sub vno priore Guterrio Ermegildi, Fratres etiam militiae sancti Iacobi sub vno magistro Petro Aug, hi in partibus Hispaniae multa opera militiae decenter egerunt, multi etiam Christianae religionis diuersorum votorum, & professionum zelo, & compassione moniti, insigniti signaculo sanctae Crucis inibi couenerunt.

De praerogatiua virtutum, & largitatis nobilis Aldefonsi.

Caput. III.

LICET autem tam diuersa, tam varia, tam extranea multitudo non esset facilis ad regendum, etiam patienti nobilis tamen Rex magnanimitate sua omnia pacifice regebat, omnia equanimiter, & tranquille tolerabat, ita, vt tedium in virtute mutaret, cum vultu hilari tedium superaret. Irreuerenter prolata reuerenti responso in reuerentiam conuertebat. Ambitionis loquacem tristitiam larga manu in letam facundiam commutabat, curiali applausu fastibus militaribus occurrebat, regaliu moru grauitate seruata, id in ipso operabat benignitas, vt praexcellencia videretur equalitas, sapientia grauitate conspersa, sic omnia minabat, vt his fieret eius curialitas in suspirium, & strenuitas in exemplum, ita quod de eo dici posset. Hic virtutis habet plus, quam possedimus omnes. Adolescentes, iuuenes, & quos virilis aetatis robur persuaderat, senes, & decrepiti, quid laudare, quid appetere si facultas suppeteret, quid mirari, quid diligere repererunt, eius industriam in agendis stupore attoniti mirabantur, quem doni, & dati perfectio sic perfecit, vt gratiae, & naturae charismatibus abundaret, adeo vt mundi circulus fateatur Aldefonsum nobilem Hispaniae se debere. Iuuenes, & adolescentes, quorum auorum nobilitas praesentabat, praeficiebat titulo militari, vt quos nondum propriae virtutis extulerat gloria, & creantis manus, & parentum magna magna magnalibus obligarent. Hos sic equorum tuta firmabat magnanimitate, armorum copiosa securitate, vestium speciosa varietate, vt in ipso inuenirent & dominum, quem diligere, & munificum, quem laudarent. Et quamuis diuersus esset ritus alienigenarum, & in moribus ab indigenis dissiderent, quia mores omnes virtus magistra dijudicat: potuit omnibus satisfacere, qui virtutes omnium in se potuit conseruare, & quasi non vnius patrie incola, sic mores omnium in se sciuit assumere, vt nulli videretur a suis moribus dissidere. De largitate autem eius quis loqui praesumeret? cum id in ipso modicum fuerit, quod in alijs vix poterat reperiri. Sic enim ab infantia largitatem seruauit, vt obliuisci non potuerit, quod de matris utero secum traxit. Sic omnia largitatis suae priuilegio confirmauit, vt ore omnium promulgata sententia omnibus munificis silentio praerogatiua munificentiae sententia liter obtineret, & licet magnis magnifice distribueret, manu a minoribus non retraxit. Cum enim essent Ultramontani plusquam decem millia equitum, & centum millia peditum, dabant omni die viginti solidi vsuales, pediti vero quinque solidi, mulieres, paruuli, debiles, & ceteri ad bellum inepti non erant ab hac gratia alieni. Haec erant, quae in communi, & publice donabantur, praeter donaria priuata, quae sui quantitate hunc numerum excedebant, quae magnatibus non diurna distributione, sed potiori summa per nobilis Regis nuncios mittebatur. His muneribus cumulabatur equorum numerosa

generositas,

rentis militares

generositas, paruulorum iocunda varietas, quæ omnia tenacitatis curua feueritas vultu propitio non poterat inueniri. His autem omnibus si iungantur Regibus oblata donaria, suis distributa stipendia, plus modus dantis, & hilaritas meruit, quam his omnibus emi posset. Et ad hæc omnia ne gens alienigena expeditionis omnibus indigeret, omnibus tentoria, & eorum vehicula est largitus. Addidit etiam gratiam gratiæ, & cibariorum vehicula cum ceteris necessarijs sexaginta millia summas, & ultra cum summarijs erogauit.

De processu ad bellum, & captione Malachonis.

Caput. V.

SATISFACTO itaq; omnibus per omnia duodecimo Kalendas Iulij exercitus Domini ab Vrbe regia est profectus. Ultramontani p se dato eis pro Duce Didaco Lupi de Pharo. Petrus strenuus Rex Aragonum cum suis. Aldephonsus nobilis cum suis, & licet separatim procederent, modicum tamen spacium exercitus diuidebat. Primo die castrametati sunt iuxta Alueum Guadararaz. Secundo iuxta Guadalcelet. Tertio iuxta Algodor. Ultramontani vero iuxta Daralferciam castra fixerunt. Et inde procedentes obsederunt præsidium Malachonis, & signum in bonum diuina gratia faciente, licet qui erant in arce satis viriliter se defenderent, instantia tamen ultramontanorum, quæ magna strenuitate feruebat pro Christi nomine mori desiderans, virtutem resistentium, & munitionum præsidium in nomine Domini minorauit, cepitq; Malachonem, omnibus, qui inerant, interfectis. Sequenti die exercitus Regum aduenit, ibiq; substitit vno die, sed & aliquantulum victualia defecerunt, tamen occurrit industria Regis nobilis, & fecit exponi victualia copiose.

Malachou

De captione Calatrauæ, & discessu Vitramontanorum.

Caput. VI.

INDE igitur procedentes omnes pariter peruenimus Calatrauiam. Agareni autem, qui inibi rebellabant, excogitauerunt tribulos ferreos fabricare, & per omnes transitus Anæ fluminis proiecerunt, & quatuor habentes aculeos qualitercumq; caderent, vno eorum erecto pedibus hominum, & equorum vngulis figebatur. Sed quia humana artificia contra Dei prouidentiam nihil valent, sic Deus voluit, vt paucissimi, vel nulli fere illis tribulis læderentur, & gratiæ Dei manu supposita transuimus flumen Anam, & castrametati fuimus in circuitu Calatrauæ. Agareni autem oppidum illud sic in summitatibus turrium armis, & vexillis, & machinis munierant, vt volentibus impugnare satis difficile videretur. Præterea licet sit oppidum illud in plano, tamen ex vna parte muri eius per tactum fluminis inaccessibile inuenitur, ex alijs partibus sic muro, & antemurali, fossatis, & turribus, & propugnaculis est munitum, vt absq; longa machinarum impugnatione inexpugnabile videretur. Erat autem ibi Agareni quidam nomine Auencaliz longa armorum assuefactione astutus, & bellorum exercitia frequenter expertus. De huius industria plus se ipsis confidebat populus obsessorum, licet esset ibi in præsidio quidam Almohat, qui præsidij custodiæ præsidebat. Cumq; in obsidione per dies aliquot moraremur,

& Reges cum Principibus de impugnatione praesidij dubitarent, post longos tractatus placuit omnibus non relinquere oppidum intentatum, licet impugnationis difficultas videretur. Plurimique autem melius iudicabant cepto itinere ad bellum procedere, quam impugnationibus castrorum insistere, praesertim cum in talibus, & strenui periclitentur, & exercitus fatigetur, cum & ius acquisitionis, & retentionis talium pendeat ex fine belli. Assumptis itaque armis, locisque oppidi specialiter Religionibus, & Principibus assignatis voce fidei eleuata oppidum sunt aggressi. Sicque per Dei gratiam factum est, ut die Dominica post festum sancti Pauli expulsis Arabibus fuit Calatraua Regi nobili restituta, quae statim a fratribus, qui dudum ibidem resederant, fuit munita, & Christiano nomini redonata. Nobilis autem Rex de omnibus ibidem inuentis nihil sibi retinuit, sed ultramontanis, & Regi Aragonum cuncta cessit. Sed quoniam humani generis inimicus non cessat Christianis actibus inuidere, misit Sathan in exercitum charitatis, & corda emulantium conturbauit, & qui ad certamen fidei se accinxerant, retrorsum a bono proposito abierunt. Omnes enim fere ultramontani communi proposito statuerunt, ut relictis Crucis signaculis, omissis etiam belli laboribus ad propria remearent. Rex autem nobilis suorum victualia compartitus, quantum necesse erat omnibus est largitus, sed nec sic cepta obstinatio potuit reuocari, immo passim omnes inglorij recesserunt excepto venerabili Arnaldo Narbonensi antistite, qui cum omnibus, quos habere potuit, & multis nobilibus de prouincia Viennensi semper in bono constans a bono proposito non recessit. Et erant circiter centum triginta milites praeter pedites, de quibus etiam aliqui remanserunt. Remansit etiam de partibus Pictauiae Theobaldus de Blazon, homo nobilis, & strenuus, & natione Hispanus, & genere Castellanus. Rex Aragonum cum omnibus suis usque ad finem permansit indissolubili dilectione Regi nobili foederatus, & quia sicut dicit Salomon: Si possides amicum, in tentatione posside illum. Hic probari potuit, quisque qualiter diligebat. Sed quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, licet schismatis huius periculosus exitus timeretur, omnia tamen ceperunt de die in diem foeliciter prosperari. Recedentibus itaque his qui Crucem Domini in Angaria attulerunt, soli Hispani cum paucis ultramontanis superius nominatis proficisci ceperunt ad bellum Domini confidenter, & primo venerunt Alarcuris, ibique castrametati municipium occuparunt, necnon, & Castella alia in vicino. In eadem mansione aduenit Sancius Rex Navarrae, qui licet a principio simulasset nolle venire, cum ad discrimen peruentum fuit, strenuitatis suae gloriam a Dei seruitio non subtraxit. Sicque Regum ternarius in Sanctae Trinitatis nomine processerunt, & primo die castrametati sunt in circuitu Saluae terrae. Dominica die sequenti visum fuit Regibus, & principibus, ut totus exercitus armaretur, & etiam omnia tanquam ad bellum disponerentur, & per Dei gratiam talis apparuit multitudo armis, & signis, & equis ornata, ut intuentibus nobilis hostibus, & terribilis appareret, nobis amabilis, bello expediens discessum absentium compensaret, ita quod etiam corda magnanimorum creuerunt, pusillanimes confortati, dubij confirmati, & discedentium schisma, quod multos terruerat, recessit a cordibus timidorum: ibique etiam die altero spectantes, post peruenimus ad aliam mansionem, quae dicitur Fraxineda. Tandem peruenimus ad aliam mansionem eiusdem nominis. Tertio vero die ad aliam mansionem in radice montis de Muradal, quae dicitur Guadalfaiar.

Calatraua
restituatur

Fraxineda.
Muradal
Guadalfaiar.

De occupatione montis, vnde ad prælium processit Christianorum exercitus.
Caput. VII.

INTEREA dum hæc agerentur, Mahomat Rex Agarenorum prope Gienniū in montanis congregauerat gentes suas, ibiq; præstolabatur exercitum Christianorū. Nec erat ei corde pugnare, quia vehebatur auxilia peregrina, sed vt in reddito insiliret, vt forte Christiani fatigati laboribus, diminuti moribus ei resistere non valerent. Et ideo forte consilio altissimi factum fuit, quod aduenticij discesserunt, post discessum enim eorum, quidam inicitati diabolo clanculo de nostro exercitu se furantes ad Arabes transfugerunt, eis statum Christiani exercitus, & defectum victualium detegentes, qui tamen cessauerat post discidium Calatrauæ. Sicq; procurante prouidentia, quæ in sui dispositione non fallitur, fuit factū, vt Agarenus mutato consilio, assumpta audacia præsumens gloriā a partibus Gienni processit, contra nos properans Beatiam vsq; peruenit, & aliquos inde misit ad Nauas Tolosæ, vt in angustia transitus, vbi est rupis fere in via, alueiq; vorago, vt Christianorum transitum impedirent. Et si Christiani summitatem montium non cepissent, in montis supercilio residerent, vt ascensum exercitus Domini prohiberent, sicut capti in bello postea narauerunt. Hac intentione obseruabant transitum, vt tandem deficientibus victualibus affecti tedio, & inedia rediremus. Domino autem aliter faciente, Didacus Lupi de Pharo, cui ducatus exercitus erat commissus, præmisit filium suum Lupum Didaci, & duos nepotes eius Sancium Fernandi, & Martinum Munionis, vt præcederent ad montis supercilia obtinenda. Verum cum illi de strenuitate confisi aliquantum procederent improuisi, in summitate montis iuxta castrum, quod Ferral dicitur, quosdam Arabes inuenerunt, qui insultum facientes in eos fere læsissent, nisi diuina gratia operante acceptis armis prædicti Christiani cum suis Arabes viriliter repulsi sent, & summitatem montis per Dei gratiam obseruarunt, ita quod statim fixis tentorijs inibi remanserunt. Quinta autem feria circa horam nonam venimus ad pedem montis, & eadem die pleriq; de nostris ad montis ardua conscenderunt. Maior vero pars circa Guadalfaiar alueum remanserunt. Sexta feria in mane tres Reges Aldephonsus de Castella, Petrus de Aragonia, Sancius de Nauarra, inuocato nomine Domini ascenderunt, ibiq; in quodam decliuo montis fixis tentorijs resederunt, & ea die occupatum fuit a nostris Castrum Ferral, sub quo sunt quædam voragines, & in rupe anfractus, & scopulorū præcipitia iuxta Losam, & tanta est ibi angustia transitus, vt etiam expeditos impediatur difficultas. Ibiq; quædam phalanges Agarenorum per diem illum, & partem sequentis Christianorum transitus obseruabant, ibique frequenter illo die inter nostros, & ipsos quædam belli præludia intercesserunt, ita quod ex vtraq; parte aliqui non tamen plurimi ceciderunt. Dum hæc agerentur, Regum, & Principū deliberatio eligebat, qua esset sine periculo procedendum, transitus enim Losæ non erat possibilis sine damno. Et cum iam exercitus Agareni vicinior nobis esset, necnon & eius tentorium rubeum appareret affixum, diuersorum de processu exercitus diuersæ sententiæ ferebantur. Aliqui enim attendentes impossibilitatem transitus retro cedere consulebant, & per locum faciliore ad Agarenorum campestria transire. Ad hoc nobilis Aldephonsus Rex Castellæ, & si hoc consiliū discretionem fulgeat, periculū secū portat, populus enim, & alij inexperti cū nos retro cedere, viderint, non bellū querere, sed bellū fugere iudicabunt, & fiet discessio in exercitu, nec

Ferral.

Guadalfaiar.

poterunt retineri. Sed ex quo ex vicino hostes prospicimus, ad eos necesse est, vt eamus, sicut autē fuerit voluntas in caelo, sic fiat. Cumq; hoc consilium nobilis Regis praualuisset, Deus omnipotens, qui negociū speciali gratia dirigebat, misit quendam hominem plebeium satis despicabilem, & habitu, & persona, qui olim in montanis illis pecora pauerat, & cuniculorum, & leporum ibidem captioni institerat, ostendit facilem viam, omnino possibilem per decliuum lateris montis eiusdē, nec oportet ab aspectu hostium occultari, & ipsis videntibus, nec impedire valentibus, venire ad locū pugnae congruum poteramus.

De processu ad locum pugnae, & occurſu Agarenorum. Caput. VIII.

ED quia in tanto discrimine tali personae vix credi poterat, duo Principes praecesserunt, Didacus Lupi de Pharo, & Garſias Romerij, vt si inuenirent esse vera, quae pastor dixerat, montē quendam in summitate sui habentē planiciem occuparent, & dante Domino sic euenit, vt ille tanquam Dei nunciū, qui infima mundi eligit, verax inueniretur, & praedicti Principes montis planiciem occuparunt, & tres Reges die Sabbati summo mane suscepta benedictione Pontificali, & gratia sacramenti, ad praedictum montē cum suis agminibus peruenerunt: Castrum Ferral quasi omnino tunc inutile est dimissum. Ipsi tamen credentes nos a praelio deuiare, eo quod Losae transitum non seruauimus, praedictum Castrum cum magna laetitia occuparunt. Reges itaq; postrema exercitus obseruantes cum toto comitatu ad suos Principes, qui praecesserant, peruenerunt. Quod attendentes Agareni non esse subterfugium, sed processum, grauiter doluerunt, & prospicientes tentoria, quae in praedicti montis cacumine figebant, cateruā militū destinarunt, vt a metatione castrorū primos agminis cohiberent. Nos enim propter viae angustias porrecto agmine procedere cogebamur: cum nostris autē diutius confligentes Domino faciente viriliter sunt repulsi, & nostri occupata planicie montis per Dei gratiā castra foeliciter locauerunt. Et tentorijs vix metatis, videns Rex Agarenorū, quod in obseruatione transitus nihil ei proderant insidiae, neq; doli, dispositis aciebus eadem die processit ad campum, & praecipuam aciem, quae eius erat custodie deputata, super quodā promontorio, ad quem difficilis erat ascensus, nobiliter collocauit, caeteris suis aciebus a dextris, & a sinistris prudentissime ordinatis, & ibi ab hora sexta vsq; ad vespertū spectarunt, putantes nos eo die ad praeliū processuros. Sed consilij deliberatione habita prouisum fuit, vt bellum vsq; ad secundā feriā differretur, eo quod equi erant montiū difficultate vexati, & exercitus fatigatus, & vt etiā statum eorū, & processum possemus in isto medio contueri. Cumq; intellexisset Agarenius, quod non procedebamus ad bellū, elatus ingloriā, nō ex cautela, sed prouenire credidit ex timore. Vnde epistolas misit Beatiā, & Giennum quod tres Reges obsederat intra tridū capiendos. Tamen aliqui de suis, qui altius cogitabāt, dixisse talia referuntur: Videmus prouide, & sollicite collocatos, & plus videntur ad pugna parari, quā ad fugę subsidia anhelare. Sequenti die Dominica summo mane iterū egressus est Agarenius in cāpū, vt pridie, & mansit in cāpo vsq; ad meridiē dispositis aciebus, & ad aestus iniuriā repellendā allatū fuit tentoriū rubeū ad umbraculū Agareni diuersis artificijs adornatū, sub quo gloriosus debito residēs conflictū fastu regio expectabat. Nos vero sicut pridie fecimus eorum exercitū attendentes obseruatis castris deliberabam⁹, qualiter in crastino procedere deberemus. Toletanus autē, &

Castrum
Ferral.
Losae.

cæteri Pontifices per singularum ciuitatum, & singulorū Principum mansiones verbum exhortationis, & indulgentiæ deuotissime proponebant. Eo die illustris Rex Aragonum consobrinum suum Nunium Sancij accingit cingulo militari. Agareni etiam in modum torneamenti circa vltimam partem castrorum quedam belli præludia attentabant. Tandem inter sextam, & nonam post longam expectationem Agareni ad locum, quo castra metati fuerant, sunt reuersi.

De dispositione acierum, & ordinibus bellatorum. Caput. IX.

SEQVENTI vero die circa mediam noctem vox exultationis, & confessionis insonuit in tabernaculis Christianis, & per vocē præconis inclamatum est, vt omnes ad bellum Domini se armarent. Celebratis itaq; Dominicæ passionis misterijs, & facta confessione, sumptis sacramentis, acceptis armis ad campi certamina processerunt, dispositisq; aciebus sicut iam dudū fuerat pertractatū, inter Principes Castellanos Didacus Lupi cum suis habuit primos ictus. Mediā aciem Comes Gundifaluus Nunij cū fratribus Templi, & Hospitalis, & Vclesij, & Calatrauæ. Collateralem habuit Rodericus Didaci de Camberis, & Aluarus Didaci frater eius, & Ioannes Gundifalui, & alij nobiles cum eisdem. In vltima acie nobilis Rex Aldefonsus, & Rodericus Archiepiscopus Toletanus cum eo, & alij episcopi supradicti. De Baronibus Gundifaluus Roderici, & frater eius Rodericus Petri de Villa luporū, Suerius Telli, & Fernandus Garfig, & alij. In qualibet autem istarum acierū, erant communia ciuitatum, sicut fuerat ordinatum. Strenuus autē Petrus Rex Aragonum exercitum suum disposuit in totidē aciebus: primos ictus habuit Garfias Romerij, secundam aciem Eximinus Cornelij, & Aznarius Pardi: in vltima fuit ipse cū alijs magnatibus regni sui: similiter & in collateralī acie alios de suis nobilibus collocauit. De comunibus etiā ciuitatū Castellæ habuit ipse secū. Rex Nauarræ Sancius speciali prærogatiua strenuitatis perspicuus cū suis a dextris Regis nobilis procedebat, & in comitatu suo cōmunia ciuitatū Sicobiæ, Abule, & Medinæ. Dispositis itaq; aciebus, eleuatis ad cælum manibus, directis ad Deum oculis, cordibus ad martyriū excitatis, protensis vexillis fidei, & nomine Domini inuocato ad belli discrimina omnes pariter peruenierunt. Primi autē, qui primos ictus dederunt in acie Didaci Lupi de Pharo, fuerunt suus filius, & nepotes superius nominati strenui, & audaces. Agareni vero in summitate quadam præsidium instar atrij firmauerunt de scrinijs sagittarū, infra quod erant præcipui peditū collocati, ibidemq; Rex eorū recedit habens iuxta se ensē, induens cappam nigram, quæ fuerat Abdelmumi, qui fuit principiū Almohadum, & librum etiam sectæ nefariæ Mahometi, qui dicitur Alchoranus. Extra atrium erant etiam alie acies peditum, quorum quidam tam de interioribus, quam de exterioribus sibi adinuicem colligatis, vt quasi de fuge præsidio desperarent, cōstanter belli instantiā sustinebant. Erat autē exterius ante atrium acies Almohadum militaris equis, & armis, & infinita multitudine terribilis in aspectu: a dextris autē ipsorum, & a sinistris erant Arabes velocitate, & lancearum agilitate nocui inexpertis, qui & fugiendo impetunt, & fugati acrius insolescunt. In planitie vero vbi volubilitati non obest angustia, nocuiiores reperiuntur, hi similes Parthis sagittarum insistent negocijs, & in clauarum ponderibus vasa ferūt vertiginis, & hi, & illi extraordinarijs vagationibus intēti acierum ordinem non obseruant, vt aduersarios incursionibus turbent, & suis ordina-

tim venientibus ruptis agminibus ex aduerso grassandi tribuant facultatem. Sed & istorum, & aliorum innumerabilem multitudinem nullum credo de nostris potuisse veraciter extimare, nisi quod postea ab Agarenis audiimus, quod erant octoginta millia militum, peditum vero turbae non poterant numerari. Ad haec dicebantur adesse quidam Agareni de partibus Azdore prope Marrochos, mirius accepti in oculos Regis sui, hi equis relictis, Regi suo, ut eius gratiam compararent, pedites astiterunt, & ex his omnibus nullus creditur euasisse, astabat etiam Regi eorum quaedam acies stupenda multitudine obstipata, & militaribus insignibus mirabiliter adornata.

Azdora.
Marrochi

De victoria Christianorum, & strage Sarracenorum.

Caput. X.

AGARENI autem fere immobiles in loco manentes ceperunt repellere primos nostrum, qui ascendebant per loca satis congressui importuna, & in his repulsis aliqui ex nostris congressoribus difficultatibus fatigati aliquantulum substiterunt. Tunc etiam aliqui ex medijs aciebus Castellae, & Aragoniae in vnum agmen ad primas acies conuenerunt, & fuit ibi commotio magna, & res dubio periculosa, ita ut etiam aliqui, non tamen de magnis, viderentur fugae praesidio inhiare, sed primi, & medijs ex Aragonia, & Castella coniunctim congressui insistebant, collaterales etiam acies cum Agarenorum aciebus acriter dimicabant adeo, quod quidam eorum terga vertentes fugere videbantur. Quod attendens Aldephonsus nobilis, vidensque quosdam plebeia vilitate quid deceat non curare, dixit omnibus audientibus Pontifici Toletano: Archiepiscopo ego, & vos hic moriamur. Qui respondit ei: Nequaquam, immo hic praeualebitis inimicis. Rex autem inuictus animo festitemus, inquit, primis succurrere in periculo constitutis. Tunc Gonsalvus Roderici, & fratres eius processerunt ad primos. Fernandus vero Garsiae vir strenuus, & in militia industrius retardauit ipsum Regem consulens, ut obseruato moderamine procederent ad succursum. Tunc Rex inquit iterum: Hic Archiepiscopo moriamur, talis enim in tali articulo mors non dedecet. Et ille: Si Deo placet corona victoriae non mors insistat. Sin autem aliter Deo placuerit, vobis commori omnes communiter sumus parati. In his autem omnibus testificor coram Deo nobilis Rex non mutauit vultum, nec gestum solitum, nec loquelam, immo viriliter, & constanter, ut leo imperterritus, aut mori, aut uincere firmus erat, nec diutius valens tolerare primorum periculum festinato gressu usque ad atrium Agareni dante Domino hilariter vexillorum insignia peruenerunt. Crux vero Domini, quae coram Toletano Pontifice consueuerat baiulari, praeferebat eam Dominico Paschalis canonico Toletano per Agarenorum acies miraculose transiit, & ibidem illeso baiulo sine suis usque ad finem belli, sicut Domino placuit, perdurauit. Erat autem in vexillis Regum imago beatae Mariae virginis, quae Toletanae prouinciae, & totius Hispaniae semper tutrix extitit, & patrona. In cuius aduentu acies illa mirabilis, & turba innumerabilis, quae hactenus satis immobilis permanebat, & rebellis nostris obstiterat, caesa gladijs, fugata lanceis, victa ictibus terga dedit. Tunc etiam ad instantiam germani sui, qui Zeit Auozecrith vocabatur, Rex Agarenius iumento varij coloris insides fugae praesidio se commisit, & cum quatuor militibus periculi focijs Beatiam usque venit, & Beatienibus quid facerent scicitantibus, dicitur respondisse: Nec mihi, nec vobis possum consulere, Dominus sit vobiscum.

Beatia.

Ibiq; mutato iumento, Giennū ea nocte peruenit. Interea Aragonensibus ex sua, Castellanis ex sua, Nauarris ex sua parte instantibus caesa sunt multa millia Agarenorum. Quo viso, & audito Toletanus Pontifex hec verba dixit nobili Regi. Estote memor gratiæ Dei, quæ omnes defectus in vobis supplcuit, & opprobrium aliquandiu toleratum hodie releuauit. Estote etiam memor vestrorum militum, quorum auxilio ad tantam gloriam peruenistis, his & alijs in hunc modum dictis, ipse Toletanus, & alij Pontifices, qui simul aderant, cum lachrymis deuotionis in laudis canticum eleuatis vocibus proruperunt dicentes. Te Deum laudamus, te dominum confitemur. Erat etiam ibi Tellius Palentinus Episcopus, Rodericus Segontinensis, Menendus Oxomensis, Dominicus Placentinus, Petrus Abulensis. Multi etiam alij clerici Domino cantica decantantes. Campus autem sic strage Agarenorum plenus erat, vt etiam in robustissimis equis vix super eorum cadauera absq; periculo transiremus. Erant autem Agareni, qui supra prædictum atrium inuenti sunt, statura proceri, pinguedine dilatati, & quod mirabile est dictu, licet iacerent in omnibus partibus corporis detruncati, & iam a pauperibus spoliati, in toto campo nec signum sanguinis poterat inueniri. Quibus peractis nostri gratiæ Dei terminum nolentes imponere, per omnes partes vsq; ad noctem eos infatigabiliter sunt secuti, & secundum extimationem creduntur circiter bis centum millia interfecta. De nostris autem vix defuere viginti quinque.

De magnalibus bellatorum.

Caput. XI.

VAE autem specialiter facta sunt a magnatibus, neminē credo sufficienter posse dicere, cum nemo potuerit omnia particulariter intueri. Scilicet qualiter Aragonensium audax strenuitas operam dedit stragi, qualiter agilitate facili præuenerit fugientes. Quam viriliter Eximius Cornelij cum turba suorum aduenerit agentibus primos ictus. Qualiter Gasias Romerij, & Aznarius Pardi cum alijs magnatibus Aragoniæ, & Cathaloniam belli dubia magnifice peregerunt. Qualiter Nauarrorum bellicosa agilitas belli instantiæ se obiecit, & persecuta sit fugientes. Qualiter & Ultramontani, qui remanserant in occursum, magnanimi Agarenorum in cursibus restiterunt. Qualiter Castellanorum magnifica nobilitas, & nobilis magnanimitas largis copijs supplcuit omnia, manu strenua compressit pericula, virtuticigladio pæuenit velocia, felici victoria cōplanauit aspera, & crucis improperia in gloriam commutauit, & hostis blasphemias laudum canticis dulcorauit. Sed si singulorum magna vellem prosequi, citius in scribendo manus deficeret, quam dicendi materia mihi deesset. Sic enim omnes præuentrix armauerat gratiā, vt nullus de ijs, qui esse aliquid videbatur, aliud appeteret, nisi aut pati martyrium, aut obtinere. His itaq; omnibus peractis feliciter, iam circa solis occasum in Agarenorum tentorijs sedimus fatigati, satis tñ pro victoriæ læticia recreati, neq; ex nobis ad castra qui redierunt, nisi famuli ad sarcinas deportandas. Tanta autem fuit in campo Arabum multitudo, quod medietatem spacij vix potuimus occupare. In campo autem, qui voluerūt rapere, plurima inuenerunt, aurum scilicet, argentum, vestes preciosas, suppellectilia serica, & multa alia preciosissima ornamenta, necnon & pecunias multas, & vasa precisa, quæ omnia pro maiori parte pedites, & aliqui milites de Aragonia habuere. Maiores enim, & quos fidei zelus, & Regis reuerentia, & amor strenui

tatis nobilitauerat, hæc omnia contemnentes vsq; ad noctem persecutioni viriliter intenderunt. Præsertim cum præcedenti die Pontifex Toletanus sub interminatione anathematis inhibuisset, ne quis prædæ campi insisteret, si diuina prouidentia victoriam concedere dignaretur. Camelorum autem, & ceterorum animalium, necnon & victualium, quæ inibi sunt inuenta, vix posset quantunlibet subtilis discretio estimare. In eodem itaq; loco illo die, & sequenti moram fecimus fatigati. Homines, & vehicula, & res, & sarcinas, quæ fuerant ob belli instantiam proposita, vel neglecta, famulorum studio sunt aduecta. Et quod vix videtur credibile, licet verum, in illis duobus diebus ad vsus omnes nulla alia ligna combusimus, nisi hastas læcearum, & sagittarum, quas secum duxerant Agareni. Vix tamen in illo biduo potuimus consumere medietatem, quamuis ex industria non ad necessitatem ignem apponerent, sed ad eorum multitudinem consumendam.

De captione Beatæ, & Vbetæ, & aliorum castrorum, & reditu exercitus.
Caput. XII.

Bilche.
Ferra.
Balnea.
Tolosa.
Beata.
Vbeta.

XINDE procedentes quidam ex nostris castrum de Bilche fortissimum obsederunt. Nos vero die tertia post bellum quarta scilicet feria venientes cepimus castrum Bilche, necnon & alia tria scilicet, Ferral, & Balnea, & Tolosam, quæ vsq; hodie per Dei gratiam a fidelibus incoluntur, ibiq; moram per vnum diem fecimus, & procedentes ex nostris ad ciuitatem Beatiam vacuam inuenerunt, fugientibus Agarenis, & suorum periculo iam comperto se in Vbetam receperunt, præter quosdam inexpeditos, qui in eorum oratorio, quod Mezquita dicitur, incendio perierunt. Hoc audito Reges, & Principes communi consilio decreuerunt Vbetam obsidere. Hoc factum fuit feria sexta post bellum. Igitur secunda feria octauo scilicet die post bellum aggressi sunt ciuitatem inuocato nomine Christiano, & sicut Domino placuit ex ea parte vbi instabant Aragonenses, quidam armiger Lupi Ferrencij de Luna murum ascendit, & in eius ascensu corda resistentium languerunt, & se Regis gratiæ sponderunt. Super hoc itaq; habito frequenti tractatu primo obtulerunt Sarraceni mille millia aureorum, vt ciuitas eis integra remaneret, quod & aliqui acceptarunt. Dolentibus admodum Regibus, dissimulantibus tamen propter instantiam magnatorum, demum Toletano, Narbonensi, & ceteris Pontificibus auctoritate Pontificali pacta huiusmodi prohibentibus, factum est, vt ciuitas funditus euerteretur, Sarracenis ad vitam seruatis, captiuitati nihilominus mancipatis, & iam Dei gratia propter luxum hominum tepescente Christiani cupiditate illecti intendebant iniurijs, & rapinis. Vnde & Dominus imposuit frenum ori eorum, & percussit eos infirmitatibus, & iumenta, & vix erat in tabernaculis, qui commilitoni posset socio, vel domino ministrare. Et necessitate compulsi rediimus Calatrauã, ibiq; inuenimus Ducem Austriæ de partibus Theothoniæ, qui satis in magno venerat apparatusu. Inde cum Rege Aragonum, cui erat consanguinitate coniunctus, in Aragoniam est reuersus. Nos vero cum nobili Rege Aldephonso ad urbem peruenimus Toletanam, ibiq; cum Pontificibus, & clero, & vniuerso populo in ecclesia beatæ Mariæ virginis processionaliter est receptus, multis Deum laudantibus, & in musicis instrumentis acclamantibus, quod eis Regem suum reddiderat sanum, & incoluam, & corona victoriæ coronatum. Inde diuiso exercitu, vnusquisq; ad propria

Austria.
Teotonia

est reuersus. Hic finis belli, quod fuit æra millesima ducentesima quinquagesima se-
ria secunda decimo sexto kalendas Augusti. æra. M. ccl

De captione Alcarati, & Alcantare, & aliorum castrorum,
& fœdere cum Rege Legionensi, Caput. XIII.

POST hæc autem, licet Christianorum populi essent laboribus, & infirmitatibus fatigati, Rex tamen nobilis a magnalibus non poterat abstinere. Et congregato exercitu eodem anno mense Februario Castrum Dominarum impugnatum machinis occupauit, & restituit, quorum fuerat, fratribus Calatrauæ. Et inde procedens cepit castrum, quod Eznauxore dicitur, & militiae sancti Iacobi dedit illud. Et inde perueniens ad castrum famosum, quod Alcaratium dicitur, obsidione diutina impugnavit, & in die ascensionis Domini eiusdem anni cepit illud Domino faciente, & a Roderico Toletano Pontifice, & clero, qui aderat, processionaliter est receptus in ecclesia sancti Ignacij, quæ Mezquita fuerat, diuinis solenniter celebratis, cepit etiam aliud castrum, quod Riuus Oppæ dicitur, expulsis Arabibus ab eodem. Et sic reuersus in terram suam, in villa ecclesiæ Toletanæ, quæ sanctus Torquatus dicitur, festum Pentecostes præsentem uxore sua Regina Alienor, & filio suo Enrico, & filia sua Berengaria Legionensi Regina, & nepotibus suis Fernando, & Alphonso cum gratiarum actionibus, & gloria celebravit. Accidit autem eo anno, ut Dei iudicium Hispaniam visiteret, nam sic in omnibus regni finibus victualia defecerunt, ut homines panem petentes cum non esset, qui porrigeret, in plateis, & compitis famis exitio morentur. Licet ipse Rex nobilis largissime elemosinas erogaret, & Pontifices, & magnates milites, & populares supra posse studerent, quæ habere poterant, pauperibus impartiri. Nec tantum sterilitas in fructu terræ, sed etiam in volucribus, gregibus, & armētis, quæ conceptu, & fœtu eo anno sterilitate simili caruerunt, & equitaturæ, & equi multi defectu palarū, & ordeï perierunt. Et licet tanta pestis patriam infestaret, Rex nobilis ab ascensionibus corde conceptis non potuit retineri, & cum Aldefonso Rege Legionensi olim genero fœdus inuitum innouauit, & restituit ei Rex Castellæ Carpium, & Montem regalem, ut diruta de cætero non starent. Et dato ei in auxilium Didaco Lupi de Pharo magnate nobili, & potente, Reges pariter condixerunt, ut uterque per confinia regni sui exercitum duceret contra Mauros. & Rex Legionensis in eo introitu cepit Alcantaram munitionem nobilem, quam dedit postea fratribus Calatrauæ.

C. dñarū

Eznauxore.

Alcaratiū

Oppæ riuus.

S. Torquatus.

Carpium
Mons regalis.

Alcantara.

De obsidione Beatia, & tregua cum Arabibus, & populatione
Miraculi, & peste famis, Caput. XIII.

ALDEPHONSVS autem nobilis Rex Castellæ, æra. M. ccl. quinquagesima prima octauo kalendas Decembris congregato exercitu urbem ingressus est Toletanam, & per Consocram, & Calatrauam trāsiens circa Beatiam fixit castra, & sic inualuit famis ibi, ut exercitus carnes humano generi insuetas edere cogentur, ibique aduenit prædictus Didacus Lupi cum magno militum comitatu. Rex enim Legionensis post captam Alcantaram reuersus fuit in terram suam. Cumque diu Beatia obsidio traheretur, nec a patria victualia portaretur, omnibus

æra. M.
ccli.Consocra
Calatraua
Beatia.

LIBER,

fere fame deficientibus, suorum consilio Rex nobilis tregua cum Arabibus reformata redijt Calatrauam, & cum fratres, & seculares, qui inibi morabantur fame, & inedia laborarent, magnates, & milites, & ceteri populorum, prout vniuersusque potuit subuenerunt, sicut tanta aduersitas tolerabat. Rodericus etiam Toletanus Pontifex attendens verbum Iohannis Apostoli, qui viderit fratrem suum necessitatem habentem, & clausit viscera misericordie sue, quomodo Dei charitas est in illo. Et ite dicit scriptura. Pasce fame morientem, quem nisi paueris, occidisti: totum argentum, quod apud se potuit inuenire, fratribus erogauit. Et ne castra frontariae remaneret habitatoribus destituta, elegit ipse cum indigentibus indigere, & cum fratribus in terrae solacium, & subsidium eo tempore remanere. Rege itaque cum exercitu ad patriam redeunte, praedictus Pontifex omnibus saecularibus remanentibus Calatrauae a festo Epiphaniae usque ad octauas sancti Iohannis omni die edulium ministravit. Sed in quadragesima ad tantae necessitatis angustias peruenerunt, quod ipse Pontifex cum fratrum capitulo potius carnes comedere, quam terram deserere decreuerunt, nisi Dominus aliter prouideret, sed Dei abundantia pietatis misericorditer sic prouidit, ut praedicto Pontifici alimonia non deesset, & fratrum indigentiam supportaret usque in diem, qua terra Domini diuitibus, & pauperibus fructum dedit. Eo tempore idem Pontifex in via publica, per quam Toletum Arabes grauius infestabant, castrum, quod Miraculum dicitur, populauit, ubi cum aliquandiu consedisset pluuijs & inundationibus impeditus, castrum fabrica non crescebat, tamen in eo quod fieri potuit, relictis militibus, & alijs bellatoribus, qui nouae populationis ambitum custodirent, imminente solennitate Ramis palmarum venit ad ecclesiam Toletanam. Vbi processione solenniter celebrata, cum clamor insurgeret egenorum, idem Pontifex verbum exposuit charitatis, & sic Omnipotens corda audientium inflammavit, ut ipso incipiente caeteri, qui verbum Domini audiebant, usque ad tempus fructuum ceteros pauperes receperint, & sic charitatis gratiarum numerum augmentauit, ut in tota vrbe vix remanserit, qui exhibitorem proprium non haberet, & eadem die, qua fuit haec distributio charitatis, septingenti milites, & mille quadringenti pedites Arabum castro Miraculi aduenerunt, & eos, qui intus aderant, vnus diei concertatione fortiter impugnarunt, adeo quod aliquis de intrinsecis sine morte, aut effusione sanguinis vix remansit. Agareni autem inclusorum constantiam formidantes, multis ex suis sagittis, gladio, & lapidibus interfectis, gressu retrogrado recesserunt, & tanta fuit caesio obessorum, quod nullus ex eis in castro potuit remanere. Sed post accessum Arabum Roderico Pontifici, cuius erant, nuncio destinato, successores fortes, & incolumes receperunt, & ipsi Toletum vehiculis sunt aduerti, ubi commoditate debita recreati usque ad sanitatis gaudium sub chirurgico remanserunt. Rodericus autem Pontifex his dispositis iuit Burgis ad Regem nobilem Aldephonsum, qui opera eius commendans in Domino dedit ei viginti aldeas in possessionem perpetuam ecclesiae Toletanae.

Miracu.ũ.

De morte Regis nobilis Aldephonsi.

Caput. XV.

Placencia.
Guterrius

PONSVMATIS autem quinquaginta tribus annis in regno, Rex nobilis Aldephonsus generum suum Regem Portugalliae ad colloquium conuocauit. Cumque esset in procinctu itineris eundi Placentiam vltimam sui dominijs ciuitatem in aldea quadam Arcuali, quae dicitur Guterrius Munionis, coepit grauius infirmari, ubi demum fe

bre correptus vitam finiuit, & secum gloriam Castellę sepeliuit, facta prius confessio
 ne Roderico Pontifici, & sumpto summi Viatici sacramento, assistentibus Episcopis
 Tello Palentino, & Dominico Placentinensi. Sequenti die in pręsentia Alienor
 vxoris suę charissimę, & Reginę Berengarię filię suę dulcissimę cum Enrico filio,
 & Alienor filia, & nepotibus suis Fernando, & Alphonso in ætate consistētibus pue
 rili. æra millesima ducentelima quinquagesima secunda in die Fidis virginis secunda
 feria decimo Kalendas Octobris, non plenus dierum, sed virtutibus, & honore beas
 tum spiritum suo, qui dederat, restituit creatori. Et factus est luctus omnium, &
 desolatio magnatum, necnon & omnium populorum, & corpore eius in decenti sar
 cophago collocato, ea die peruenimus Vallemoletum. Deinde ex omnibus regni par
 tibus Pontifices, & Abbates, religiosi, & sęculares, milites, & magnates, humiles, &
 maiores ad exequias tanti funeris conuenerunt. Sic enim corda hominum vulnera
 uit relatio mortis eius, quasi quilibet improuisę sagittę iaculo feriretur. Sic enim stre
 nuitas, largitas, curialitas, sapientia, & modestia eum sibi ab infantia vendicauerunt, vt
 post mortem eius sepulta credantur omnia cum sepulto. Omnes enim non tantum
 in suis, sed in alijs Hispanię finibus effrenatis studijs, & laxatis habenis licentię, quo
 libuit abierunt, & nihil sibi retinuerunt, cum thesauros verecundię amiserunt. Sepul
 tus est autem in regali monasterio prope Burgis a Roderico Toletano, Tello Palen
 tino, Roderico Segontinensi, Menendo Oxomeni, Girardo Segobiensi Episcopis, &
 alijs religiosis officiosa obsequia funeris filia eius Regina Berengaria impendente: que
 tanto dolore eius exequias consumauit, qđ fere dilaceratione, & lachrymis se extinxit,
 & sicut in vita regnũ virtutibus adimpleuit, sic in morte totam Hispaniã, immo mun
 dum lachrymis madefecit. Sepultus est autem in prædicto monasterio a Pontifici
 bus supradictis, vbi laudum eius præconia, nec inuidia, nec obliuio poterit abolere.

æra. M. cc.
 lxx. x. M.
 cc. xliij.

LIBER NONVS RERVM IN HISPANIA GESTARVM CHRONICON.

Caput Primum.

O igitur sepulto iam continuo filius eius Enricus par
 uulus, & hæres, a Pontificibus, & magnatibus, vniuer
 so clero, Te Deum laudamus, cātate ad regni fastigium
 eleuatur. Vndecim annorum erat cum regnare cœce
 pisset, & duobus annis, & decem mensibus regnavit.

Verum post mortem Regis nobilis viginti quinque
 diebus transactis Alienor vxor eius fuit rebus huma
 nis exempta. Hęc erat Enrici Regis Anglię filia, pu
 dica, nobilis, & discreta, & sepulta est in prædicto mo
 nasterio iuxta virum, & custodia pueri Regis, & regni
 gubernatio remansit penes Berengariam Reginam sororem eius. Cuius diligentia
 sic apparuit toto tempore sui regiminis, vt pauperes, diuites, ecclesiastici, sęculares si
 cut tempore Regis nobilis fuerāt, in suis statibus seruarentur, licet Baronum varietas
 zelo inuidię circum acta discidia procuraret. Cum autem essent tres Comites, Fer

Tabulata

nandus, Aluarus, Gundifaluus filij Comitis Nunij supradicti ceperunt ad custodia Regis pueri inihiare, vt concepta odia possent in his, quos oderant, vindicare, sicut pater eorum fecerat tempore puriciae patris eius, aliqui etiam, quibus Regina Berengaria se credebat, eorum studijs consenserunt, mediante quodam milite Palentino, qui Garfias Laurentij dicebatur, & de mandato Reginae erat custodiae Regis pueri deputatus. Hic promissa sibi a Comite Aluaro in ha reditatem villa, quae dicitur Tabulata, Regi suavit, vt ad Comitis Aluari custodia se transferret. Quod cum solers Regina Berengaria percepisset animo gratanti concessit, sed timens insolentias, quae venerunt, fecit iurare Comitem Aluarum & magnates, vt sine ipsius Reginae consilio, nec aliquibus terram auferrent, nec aliquibus terram darent nec vicinis Regibus guerram mouerent, nec multam, quae Hispaniae pecca dicitur imponerent in aliqua regni parte, & iuramento, & hominio in manu Roderici Toletani Pontificis firmauerunt, & si contrarium facerent, proditoris infamia tenerentur. Sed quia Regina propter importunitates militum, & maiorum tedio erat affecta, timebat ne regnum in sui custodia turbaretur, & ideo Comiti Aluaro dedit puerum conditionibus supradictis. Qui cum Gundifaluo Roderici, & fratribus suis tunc sibi fauentibus incontinenti Burgis egrediens coepit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi diuites exhaurire, religiones, & ecclesias ancillare, & decimarum tertias, quae ad ecclesiarum fabricas pertinebant, coepit similiter infiscare. Sed excommunicatus a Roderico Toletano Decano, qui vices Archiepiscopi tunc gerebat, coactus fuit restituere, & iurare ne de cetero attentaret, & ecclesiarum homines, qui priuilegiorum regalium immunitate gaudebant, coepit Angarijs, & exactionibus subiugare.

De conturbernio Regis Enrici, & Dominae Mafaldae,
Caput. II.

Aptellum

ERVVM cum apud Vallemoleti curiam celebrassent magnates alij, Lupus Didaci de Pharo, Gonfalus Roderici, & fratres eius Rodericus Roderici, & Aluarus Didaci de Camberis, Alphonfus Telli de Menes, & alij nobiles regni exterminio condolentes curauerunt tantis cladibus obuiare, & Reginae Berengariae prudentiam adcentes humiliter supplicarunt, vt regni miserijs condoleret. Comes autem Aluarus coepit Reginam nobilem infestare, adeo vt ea, quae sibi pater suus dederat, occuparet, & ei etiam ore temerario demandauit, ne in regni finibus remaneret. Tunc Regina nobilis cum sorore sua Alienor, quae fuit postea Regina Aragonum, & erat tunc temporis domicella, in castrum Gunfalui Roderici, quod Aptellum dicitur, se recepit, ibique deguit vsque ad mortem fratris. Sed praedicti magnates tanquam naturali domini fideliter adherentes Regi paruo fidelitatis debitum in omnibus seruauerunt. Ceterum praedictae Reginae solers industria omnia sic provide ordinauit, vt magnates sibi fauentes, & Comitis Aluari insolentias refrenaret, & iura sua Regi paruo conseruaret. Verum cum Rex Tenellus intentionem Comitis sagaci indole iam sentiret, libenter volebat ad sororis custodia se transferre. Sed Comes Aluarus per suos coplices ita cauit, quod Rex puer, quod volebat, non potuit effectum mancipare. Nam Comes callide cogitauit vxorem ex Portugallia sibi dare, qua mediante posset puerum in suo beneplacito retinere. Sed in contrarium res euenit. Nam cum Mafaldam filiam Regis Portugalliae adduxisset, & puer non esset in aetate nubili, remansit domina coniugali

coniugali commercio defraudata, & quia se consanguinitatis linea attingebant, de mandato Innocentij Papæ fuit contubernium separatum, & post, vt fertur, inter se, & dominam voluit Comes Aluarus connubiū procurare. Sed ipsa, cum esset pudica, verbum respuit indignanter.

De morte nunciij, & captione Montis alacris, & obsidione Villæ albæ.
Caput. III.

POST curiam Vallis oleti Comes Aluarus cum suis complicibus, & cum Rege extrema Dorij peragravit maiorum animos sibi concilians, vt eorum fauore posset alijs imperare, & habentium diuitias exhaurire, & inde se transtulit vltra Serram. Et cum venisset Maqueda, quæ est oppidum in dicecesi Toletana. Regina nobilis milit nunciū de fratris statu clanculo percunctari. Erat enim sollicita eo quod a Comite Alvaro negligentius seruabatur, & cum Comes Aluarus de nuncio comperisset, fecit scribi literas imposturæ, & falso sigillo Reginae nobilis intercludi, in quibus continebatur, quod Regina nobilis scribebat aliquibus de consilio magnatum de campis, vt cum toxico sibi misso fratri suo exitiale poculum propinarent, vt sic puerum ad sororis odium grauius prouocarent, & hominem continuo suspenderent. Sed cum labia malignorum sibi velut ebria mentiantur, qui Susannam a falso testimonio liberauit, Reginam nobilem, & innocentem ab imposturæ mendacio liberam declarauit, & vt in suis mendacijs caperentur iniqui, communis, & fidelis assertio omnium sine dubio affirmabat Reginae nobilis veritatem, detestans maledictis, & conuitijs, quod iniquitas adinuenit. Et licet e fronte superbia Comes Aluarus niteretur, tanta tamen esserbuit subsanatio populi contra eum, vt cogere tur recedere a partibus dicecesis Toletanæ, & Optam veniens ibi aliquandiu fecit moram. Aduenit autem miles nobilis Rodericus Gundisalui de Valle viridi, qui beneplacitum Regis pueri iam habebat, vt ad sororem suam inscio Comite Alvaro se transferret. Sed cum Fernandus Munionis Comitis Aluari fautor, & nepos aduentum prædicti nobilis comperisset, ei ex improviso assumptis militibus superuenit, & captum duxit ad Alarconem. Tunc Comes Aluarus, vt in regno excidia excitaret, fautoribus Reginae nobilis mouit guerram, & assumptis, quos habere potuit, cum Rege ad Vallem oletū in sequenti Quadragesima peruenerunt, & Paschate resurrectionis Dominicæ celebrato, cum militibus Castellanis, & de extremis Dorij Vallem triticariam vastauerunt, & domos magnatum, qui Reginae fauebant, hostiliter dissiparunt. Deinde in castro, quod Mons alacer dicitur, Suerium Tellij obsederunt. Sed cum Gonsalus Roderici, & fratres eius, & Alphonsum Tellij pluribus militibus præminerent, Regis præsentiam reuerentes noluerunt obsessio fieri in succursum. Sed ipse Suerius Tellij Regi petenti protinus castrum dedit.

Ex inde Comes cum Rege procedens in campis plurima deuastauit, & apud Carrionem per dies aliquos fecit moram. Deinde ad Villam albam de Alcor contra Alphonsum Tellij properauit, & quidam milites ex agmine præcurrentes extra munitionem Alphonsum Tellij reppererunt, & captis equis, & armis ipsum etiam vulnerarunt, & vulneratus in municipio se recepit, vbi per aliquot dies obsessus viriliter se defendit.

Maqueda

Opta

Alarcon

Extrema
Dorij.
Vallis triticaria.
Mons alacer.Carrion.
Alcor,
Villaalba

Pallentia.
Cinifariū

B obsidione vero Comes recedens Pallentiam festinauit. Regina autem, & sui nobiles in Aptello, & Castro Cinifario morabantur, & nesciebant quid agerent, eo quod in exercitum Rege præsen- te non poterant insilire, nec illatas iniurias sustinere. Vnde com- muniter decreuerunt Regi restituere terram suam, & de cælo au- xilium expectare. Cum igitur terra, vt dictum est, varijs incurfioni- bus vastaretur, & Comes cum paruo Pallentiam aduenisset, contigit eum in domo Episcopi hospitari, & res ecclesiæ, vt hostem consumere, & deuastare. Quadam autem die cum Rex puer instaret ludicris cum coætaneis Domicellis minus provide custoditus, Domicellus quidam e turre casu regulam proijciens Regem in capite vul- neravit, ex quo ictu post dies paucos fuit mors lugubris subsecuta. Sed ante quam rumore loquacitas diuulgasset, Regina sapiens misit Lupum Didaci, & Gundi- saluum Roderici magnates pro filio suo Fernando, qui apud Taurum cum patre tunc temporis morabatur. Qui euntes rumore de morte Regis pueri sumpse- runt, & Regi Legionis causam aliam suadentes cum Infante Fernando ad Reginam Verengariam redierunt. Interim autem Comes Aluarus tulit Regem a Pallentia, vt in castrū, quod Tarecum dicitur, celeretur. Sed quia res non potuit occultari, so- ror eius Regina funestis rumoribus concitata Pallentiam cum magnatibus propera- uit, vbi a venerabili Tellio Episcopo ciuitatis cum processione solenniter sunt rece- pti, & inde ad castrum, quod Doniæ dicitur, procedentes continuo vi ceperunt.

Tarecum.

Doniæ.

Tunc magnates cum Comite Aluaro de concordia tractauerunt, sed nihil voluit Comes Aluarus acceptare, nisi Infans Fernandus Rex futurus suæ custodiæ, vt auun- culus, traderetur, cui pactioni Regina nobilis, & magnates verentes præterita nullate- nus consenserunt, & procedentes ad Vallem oleti venerunt, & consilio habito ad ex- tremam Dorij processerunt. Et cum venissent ad villam, quæ Cauca dicitur, habita- tores villæ eos recipere noluerunt, sed ad Aldeam quandam, quæ Sanctus Iustus di- citur, secesserunt, & ibidem nuncios receperunt, ne Socobiam, vel Abulam, vel ad ali- quam extremorum Dorij accederent ciuitatem. Nunciatum est etiam quod San- cius Fernandi frater Regis Legionensis contra Reginam, & filium eius magna cum multitudine adueniret. Vnde & Regina nobilis, & filij sui cum his, qui aderant, ad Vallem oleti protinus redierunt.

Cauca.
S. Iustus
Socobia.
Abula.

Quod Infans Fernandus factus est Rex Castellæ.

Caput. V.

M autem audisset Regina potiores extremorum Dorij, & de- vltra Serram Socobiæ conuenire, misit nuncios, qui eis fidelitatis debitum suaderunt. Cumq; viri extremorū Dorij hoc audissent, uenire ad Reginam nobilem continuo consenserunt, & cum ad Val- lem oleti communiter conuenissent, ibidem tam extremorum Do- rij potiores, qui pro omnibus venerant, quam etiam magnates, & milites Castellani communi consensu regnum Castellæ fidelitate debita Regine nobi- li obtulerunt, Ipsi enim decedentibus filijs, cum esset inter filias primogenita, regni successio debebatur, & hoc ipsum patris privilegio probabatur, quod in armario Burgensis ecclesiæ seruabatur, & totum regnum, ante quam Rex haberet filium, bis

iuramento, & hominio hoc firmarat, ipsa autem intrà fines pudicitiae, & modestiae supra omnes mundi dominas se coarctans regnum sibi voluit retinere.

Sed extra portam Vallis oleti educta multitudine extremorum Dorij, & Castellae, vbi forum agitur, conuenerunt, eo quod tantam multitudinem domorum angustia non ferebat, & ibidem filio regnum tradens, Infans Fernandus, de quo diximus, omnibus approbantibus ad ecclesiam Sanctae Mariae ducitur, & ibidem ad regni salutem sublimatur, anno aetatis suae decimo octauo, clero, & populo decantantibus: Te Deum laudamus, te Dominum confitemur. Et ibidem omnes ei fecerunt hominium, & fidelitatem Regi debitam iurauerunt, & sic honore regio ad regale palatium est reductus. Cum autem audisset Regina nobilis Aldephonsum Regem Legionensem ad villam, quae Airoium dicitur, aduenisse: modestiae suae insistentis pudori, per Mauritium Burgensem, & Dominicum Abulensem Episcopos humiliter supplicauit, vt se ab inquietatione filij temperaret. Sed ipse Rex elatus superbia, quam cordi eius Comes Aluarus instillarar, supplicationi, & precibus contradixit, eo quod imperio inhiabat, immo transiit Pisoricam, & venit Lacunam, vbi cum diebus aliquot permansisset, direxit faciem contra Burgis, & cum loca plurima, & domos militum deuastasset, & alias incendio concremasset, ad villam, quae Arcus dicitur, superuenit: sperans ciuitatem Burgensem se capturum. Sed cum audisset in eadem vrbe Lupum Didaci, & multos milites congregatos, frustratus spe vacua, & inani contra consiliarios indignatus in terram suam propere remeauit.

Airoium

Pisoricam
Lacuna
Arcus

De tumulatione Regis Enrici. Caput. VI.

REGINA autem, in Regem filio sublimato, dum haec fierent Pallentiae morabatur, & ibi venerunt ad eam ex Secobia, & Abula, & alijs oppidis extremorum Dorij milites copiosi consiliorum suorum seruitia offerentes. Et tunc Regina duos venerabiles Pontifices Tellium Pallentinum, & Mauritium Burgensem misit Tarecum, vt Enrici Regis corpus reciperent cum suis parentibus tumulandum, praesertim cum & hoc ipsum Comes Aluarus iam mandasset, & praefati Pontifices recepto corpore Pallentiam redierunt. Et inde Rex nouus cum matre sua Regina nobili ad castrum, quod Munio dicitur, aduenerunt, & dum Rex oppidum impugnaret, Regina nobilis fratrem suum Enricum Regem in Sarcophago nobiliter praeparato detulit ad monasterium prope Burgis, & ibidem iuxta fratrem suum Fernandum Infantem cum planctu magno exequijs celebratis regaliter sepeliuit. Inde vero Regina veniens Munionem inuenit castrum a Rege Fernando, & suis fidelibus occupatum, militibus, qui inerant, captiuatis. Post haec ad Lermam & Laram, quas Comes Aluarus detinebat, cum Burgensi concilio procedentes in uasas fortiter occuparunt, & rebellantes milites vi ceperunt. Inde ad urbem Burgensem redeunt a Pontifice, clero, & populo honorifice, & processionaliter sunt recepti, gaudentibus omnibus quod liberati ab hostibus in dominae naturalis dominio remanserunt.

Tarecum

Munio

Munio
Lerma
Lara

De largitate Reginae Verengariae, & decapitione Comitis Aluari.
Caput. VII.

VERVM quia perturbatione huiusmodi obsistente, regales redditus ad stipendia defecerunt, & Regina nobilis, quidquid habuerat in largitionibus, dispensarat, ad argenti, & auri, & gemmarum donaria misit manum, & quæcque ex talibus referuarat, in auxilium filij liberaliter erogauit, & de consilio magnatum, qui secum aderant, ad partes Belli foraminis, Anagari, & Naiaræ processerunt, & receptus villis, quas sibi incolæ gratissime reddiderunt, Burgis iterum sunt reuersi, munitiones enim, quas Comes Gonsalus Nunij detinebat, non potuerunt propter sui fortitudinem expugnare. Et dum Rex, & Regina nobilis essent Burgis, Comes Aluarus cum fratribus, & complicibus per Aggerem Alliorum, & Quintanam fortunij transierunt, & in Belli foramine hostiliter irruentes, nec ætati, nec sexui pepercerunt, sed cuncta cæde, & incendio consumpserunt, quod cessit nouo Regi, & Reginae nobili in amaritudinem, & dolorem, & hac vastatione peracta Comites ad propria redierunt, & Rex nouus cum matre Regina nobili, & suis magnatibus a Burgis Pallentiam cœpit ire. Et dum ad villam, quæ Pallentiola dicitur, peruenissent, Comes Fernandus in Ripella vallis Guiariæ aciebus dispositis subsistebat, Comes Aluarus cum suis militibus Ferrariolam se recepit, & quarta feria quatuor temporum mensis Septembris cum Rex Fernandus, & Regina nobilis ituri Pallentiam iuxta Ferrariolam pertransirent, collateralem aciem cum Alphonso Tellij, & Suerio Tellij separauit, ne agmen exercitus transeuntis a militibus Comitis læderetur. Et cum Comes Aluarus extra villam cum aliquibus militibus resedisset, in villam cæteris intromissis, vt posset exercitum contemplari, remansit cum paucis in villam colligi dedignatus. Sed cum Alphonfus Tellij, & Suerius Tellij, & Aluarus Roderici, & quidam alij eum eminus agnouissent, contra eum equorum impetu processerunt, & videns multitudinem præminere, iam exanimis, quamuis superbus recolligere sese cœpit. Sed cum prædicti milites aduenissent, Comes Aluarus de equo descendit, & iacens in terra clypeo se obtexit. Sed illi manibus eum trahentes captum cum duobus militibus concaptiuus Regi, & nobili Reginae præsentarunt. Et qui multos offenderat, qui nulli pepercerat, qui naturali dominae eius dominum abnegarat, diuino iudicio nunc prostratus suorum militum, & fratrum intuentium auxilio destitutus capitur inglorius, & confusus. Tunc Regina nobilis gaudio, & lachrymis Deum laudans diu gratiarum institit actioni, quod inimicum suum, & regni, & filij sibi tradidit tam facili captione.

Quod Comes Aluarus, & Comes Fernandus restituerunt
 quædam castra nouo Regi. Caput, VIII.

Cannetū.
 Alarcon.
 Amaia.
 Belli foramin.
 Anogarū.
 Naiara.
 Pandicuruum.
 Castrum Xoriz.
 Orzeion.

VIDENTES igitur cuncti, qui aderant, quod Deus omnipotens Reginae nobilis opera dirigebat, cum gaudio, & actionibus gratiarum Pallentiam intrauerunt, & inde ad Vallem oletiuerunt, vbi fuit Comes Aluarus in captione, & vinculis custoditus. Cumque ibidem de compositione aliquandiu tractaretur, ea conditione fuit pactio acceptata, vt Comes Aluarus restitueret castra omnia, quæ tenebat, scilicet Cannetum, & Alarconem, Amaiam, & Tarecum Cæsareum, & Villam francam, Turrim Belli foraminis, Anagarum, Naiaram, & Pandicuruum, & his deditis solueretur. Castrum Xoriz, & Orzeionem detinebat Comes Fernandus

frater eius, & ad eorum captiōnem tenebatur Comes Aluārus cum centum militibus Regem sequi, donec ea suae potentiae subiugaret. Comes autem Aluārus Gundifaluo Roderici fuit commissus donec compleret superius praenotata. Rex autem duxit exercitum versus Castrum, & licet Comes Fernandus fultus copia victualium, & multitudine armatorum inibi rebellaret, ea conditione restituit Castrum, & Orzeionem, ut eius vassallus fieret, & ab eo, ut vassallus proprius, Castra teneret. His peractis Domino disponente, quieuit perturbatio noui Regis, & sex mensium spacio fuit sedicio sic sedata, quae credebatur perpetuo duratura, quod Rex Fernandus susceptus ab omnibus coepit ibi iurisdictionem regiam exercere.

De Comitum morte Aluari, & Fernandi. Crput. IX.

OST haec autem, Comites videntes in Regno potentiae suae gloriam minoratam, immo potius annullatam, in Valle iuniperi territorij Pallentini coeperunt iterum rebellare, & praedas in campis Gothicis exercere. Sed Rex Fernandus cum Regina nobili matre sua, & aliqua parte magnatum venit ad Aggerem fumorum, & Medinam de riuo sicco, & sic Comitum insolentia pro parte maxima cessauerunt.

Vallis iuniperi.

Agger fumorum.
Methyria Riuus.

Sed videntes Comites in Valle iuniperi non posse resistere, Regis Legionensis dominio se dederunt, & ut moueret guerram filio, suaserunt. Cumque utrinque exercitus conuenissent, & quidam nobiles ex Castella versus partes Salmanticae intrauissent, videntes Regem Legionis sibi cum suo exercitu occurrentem, in Aldea Medinae del campo, quae Castellio dicitur, intrauerunt. Cumque Rex Legionensis eos inibi obsedisset, & Comes Aluārus coepisset caligis ferreis calciari, percussus a Domino coepit grauissime infirmari, & firmata tregua inter patrem, & filium ab inuicem discesserunt. Comes autem Aluārus morbi, & treguae dolore vexatus Taurum semianimis est delatus, ubi mortis anxietate coactus militiae Sancti Iacobi sese dedit, & ibidem vitam finiuit, & Vclesij est sepultus. Et post modicum temporis Comes Fernandus frater eius, cui, non ut voluit, in regno Castellae desideria prouenerunt, in Africam transfretauit, & ab Amiramomenino susceptis muneribus varia iactitauit, & dum ibi longa mora, ut moris est Arabum, traheretur, eum contigit infirmari, & fecit ad vicum prope Marrochos, qui Elbora dicitur, se transferi. Vicus enim a Christianis duntaxat incolis colebatur, & dum percepit ex incurabili morbo interitum imminere, a Gundifaluo fratre Hospitalis, qui Innocentij Papae Tertij familia ris extiterat, suscepit habitum Hospitalis, & vniuersae carnis viam ingressus cum alijs, qui ibidem obierant, ad domum Hospitalis, qui Pons fiterij dicitur, in dicecesi Pallentini, in Sarcophago est delatus, & ibidem ab vxore sua Comitissa Maiore, & filijs suis Fernando, & Aluaro, & multis alijs est sepultus.

Salmantica.
Medina Castellio.

Taurus.
Vclesium

Elbora.
Marrochus

Fiterij
pons.

De Laude Regis Fernandi, & eius vxore Beatrice. Caput. X.

Duersarijs itaque sic a Domino iudicatis, Rex Fernandus regnum obtinuit pacifice, & quiete, Regina nobili omnia disponente, quae adeo filium educavit, ut regnum, & patriam iuxta morem aui sui nobilis Aldephonsi in pace, & modestia gubernaret, usque ad regni sui vicesimum quintum annum. Sed quia indecens erat, ut tam magnus Princeps extraordinarijs petulantijs traheretur, mater sua, quae semper voluit eum ab illicitis custodire, procurauit ei vxorem nomine Beatricem, quae

fuit filia Regis Philippi in Romanorum Imperatorem electi, & Mariæ filia Corfæ Constantinopolitani Imperatoris, quæ fuit optima, pulchra, sapiens, & pudica, mis- sicq; pro ea nunciij, Mauritius Burgensis Episcopus, vir laudabilis, & discretus: Pe- trus Abbas Sancti Petri de Aslantia: Rodericus Abbas de Riwo sicco: Petrus Odo- arij Prior Hospitalis ad Fredericum Romanorum Regem, sub cuius custodia erat tunc temporis Domicella, in Theutonia accesserunt: ab ipso Rege honorabiliter sunt recepti. Cumq; Legationis causam, vt iniunctum fuerat, explicassent, prædictus Rex, & sui Principes responsionem aliquandiu suspenderunt, & fere per menses qua- tuor prædicti nunciij expectarunt. Tandem Rex Federicus in Imperatorem electus consobrinam suam Beatricem Domicellam nobilem, pulchram, compositam, & pru- dentem Regi Fernando per dictos nuncios cum apparatu nobili destinavit, & cum Parisius aduenissent, Rex Francorum Philippus nomine, qui tunc Gallijs præside- bat, eam honeste recepit per terram suam honorifice dans ducem, ad regnum Castel- læ scelici itinere peruenerunt. Et Regina nobilis Verengaria cum comitatu nobili re- ligiosorum, & secularium magnatum, & Dominarum vltra Burgum, qui Victoria dicitur, occurrit nobili Domicellæ, & Burgis ex inde venientes inuenerunt Regem Fernandum cum magnatibus, & nobilibus, & ciuitatum primoribus expectantem, qui Domicellam, & nuncios honore, quo decuit, receptauit, & tertia die ante festu San- cti Andreae in regali monasterio prope Burgis celebrata Missa a venerabili Mauri- tio Burgensi Episcopo, & armis militaribus benedictis ipse Rex suscepto gladio ab al- tari manu propria se accinxit cingulo militari, & mater sua Regina nobilis ensis cin- gulum deaccinxit, tertia die in festo scilicet Sancti Andreae Beatricem dulcissimam Domicellam duxit solenniter, & legitime in vxorem, Missam venerabili Mauritio in cathedrali ecclesia celebrante, & benedictionem nubentibus largiente. Et fuit ibi curia nobilissima celebrata assistentibus totius regni magnatibus, dominabus, & fere o- mnibus regni militibus, & primioribus ciuitatum.

Burgis.
Victoria.

De rebellionem quorundam magnatum, & morte Comitis Gundifalui.
Caput. XI.

OST modicum vero temporis propter iniurias, quas Rodericus Didaci de Camberis in terra sibi credita exercebat, licet esset Cruce signatus in subsidium Terræ sanctæ, Rex Fernandus citauit eum, vt ad curiam veniens satisfaceret de obiectis. Cumq; ille ad Vallem oleti curiam aduenisset, cum naturaliter iræ inconstantia duceretur, a falsis amicis suus inuiso, & insalutato Rege recessit. Rex au- tem pro huiusmodi indignatus abstulit ei terram. Et cum prædictus Rodericus Di- daci nollet restituere munitiones, tandem restituit eo pacto, vt Rex daret ei quatuor decim millia aureorum, & cum pecuniam suscepisset, tunc demum reddidit castra Re- gi. Anno postea iterum reuoluto, Gonsalus Petri Molinæ consilio Comitis Gun- difalui coepit contra Regem minus provide rebellare, & partem Reginae Molinæ vicinam rapinis, & vastationibus molestare. Cumq; monitus nec desistere, nec satisfacere voluisset, Rex Fernandus super eum exercitum congregauit, sed superue- nienti nobili Regina Verengaria matre sua, cum Rex non posset Castrum Zapha- re expugnare, concordiam procurauerat, & certis pactionibus Rex soluto exercitu a Molina recessit. Et diebus aliquot interpositis Comes Gundifaluus Nunij, qui ad

Vallis O
leti.

Molina.

Arabes se transtulerat, cum a Rege Castellæ beneficia non posset assequi, vt optabat, iterum se restituit Agarenis, & dum in partibus Cordubę moraretur, in villa, quæ Beatia dicitur, infirmitate grauissima contigit ipsum mori, & delatus a suis sepultus est in Cephinis, vbi habent oratorium fratres templi.

Beatia.
Cephinis.

De filijs Regis, & primis vastationibus contra Mauros.

Caput. XII.

SVSCEPIT autem Rex Fernandus ex vxore sua gratissima Beatrice filios hic notatos, Aldephonsum primogenitum, Federicum, Fernadum, Enricum, Philippum, qui oblatu a domina Berengaria Regina nobili auia sua Deo, & Roderico Toletano Pontifici per manus eiusdem Pontificis ad titulum ecclesie Toletane in sorte Domini est vocatus, & in continenti idem Pontifex prebendam, & alia beneficia in predicta ecclesia assignauit. Habuit alios filios, Sancium, qui oblatu Roderico Toletano Pontifici, a quo cum clericali tonsura Psalmiste officium est adeptus, prebendam, & beneficiu in Toletana ecclesia est consecutus: Hemanuelem, & duas filias Alienor, que decessit paruula, & Berengariam, que in regali monasterio degit virgo Domino consecrata. Verum Regina nobilis Berengaria mater Regis volens eum a Christianorum iniurijs alienum, militie sue primitias voluit Domino dedicare, & treguam cum Arabibus noluit vterius protelari: sed exercitu congregato, assistentibus sibi Roderico Toletano Pontifice, & alijs magnatibus regni sui per Beatiam & Vbetam vastationes exercens aggressus est Cascatam, & captis, & interfectis multis millibus Sarracenorum, quia castrum varijs impugnationibus erat dirutum, tunc noluit retinere. Rex autem Cascata occupata, per ripam Betis magni fluminis ad partes peruenit Gienni, & destructis quibusdam munitionibus vrgente instantia hyemali ad propria est reuersus. Post hac autem iterum exercitum congregauit, & tradente eas sibi Auomahomat, qui erat Arabum princeps nobilis filius Auoabdelle filij Abdelmumi cepit Beatiam, Andugarum, atq; Martos, & castrum istud nobilissimum dedit fratribus Calatrae, & destructis alijs castris, & munitionibus, ad sua feliciter est reuersus. Et tertio ingressus terram Arabum cepit Seuiot, Xodarum, & Cartiez, & bellatoribus obfirmavit, alijsq; vastationibus peractis ad urbem reuersus est Toletanam. Eo tempore erat in Hispanijs legatus Romanæ ecclesie Ioannes de Abbatis villa, quæ est in Comitatu Pontini, Sabinensis Episcopus Cardinalis, vir bonus, sapiens, literatus, qui celebratis in singulis regnis concilijs, postquam monita salutis proposuit, ad Sedem apostolicam est reuersus, tribus annis legationis expletis. Post hac iterum Rex Fernandus terram Arabum est ingressus, & cepit Eznatoraph, turrem de Albep, Sanctum Stephanum, & Chicranam, & alia vice duxit exercitum per Giennium sancti Ioannis, quod propter sui fortitudinem non potuit expugnari, & inde procedens cepit Pegum, & captis incolis, & occisis, munitionem funditus desolauit, & veniens ad oppidum, quod Alhama dicitur, captis habitatoribus, & occisis, locum destructione simili dissipauit. Post quod ad propria cum exercitu remeauit. In hac expeditione non interfuit Rodericus pontifex Toletanus, qui Guadalphaiare remanserat febris acumine fatigatus, vbi finis periculum vix euasit, sed misit cum exercitu Dominicum capellanum suum virum venerabilem Episcopum Placentinensem, qui in exercitu loco eius pontificalia exerceret.

Beatia.
Vbeta.
Cascatam.

Giennium.

Beatia.
Andugarum.
Martos.
Seuiot.
Xodarum.
Cartiez.
Pontinum.

Eznatoraph.
Turris
Albep.
S. Stephanus.
Giennium.
Pegum.
Alhama.

LIBER,

De captione Capellæ, & fundatione ecclesiæ Toleti, & Abenhuth.
Caput. XIII.

Capella.

LT procedens iterum contra Mauros obsedit Capellam, castrū munitissimum, in diocesi Toletana, & diutinis impugnationibus tandem cepit, & expletis quatuordecim hebdomadibus expeditionis, ad urbem Regiam est reuersus. Et tunc iecerunt primum lapidem Rex, & Archiepiscopus Rodericus in fundamento ecclesiæ Toletanæ, quæ in forma Mezquitæ a tempore Arabum adhuc stabat, cuius fabrica opere mirabili de die in diem, non sine grandi admiratione hominum, exaltatur. In diebus huius Regis Fernandi surrexit quidam nomine Abenhut in castro Rechoc in territorio Murciensi, & cepit contra Almohades rebellare, qui cismarinos Arabes adeo crudeli dominio opprimebant, quod de facili Abenhuti proposito consenserunt, & obtenta Murcia, & finitimis oppidis, & castellis omnes Almohades, quos habere potuit, capite derrūcauit, & omnes Mezquitas præsentia Almohadum iudicans inquinatas aspersione aquæ fecit a suis sacerdotibus expiari, & armorū suorum insignia fecit nigra, quæ in bellis, & alibi præferibat, quasi luctu præsignās excidium gētis suæ, & in modico tempore obtinuit Vandaliam hispanorum, præter Valentiam, & confinia, in quibus Zaen de genere regio rebellauit. Erat autē Auenhut de genere Abohaget olim Regis Cæsaraugustæ, & cū fere Monarchus in cismarina Vandalia haberetur, audacia, largitate, iustitia, veritate, prout gentis eis infidelitas, seu versutia tolerat, præminebat. Sed a quodam suorum, qui Abenroman dicitur, inuitatus ad epulas, & delicias familiares, quas gentis illius colit voluptas, factione hostis, & vasalli occiditur in conclauis apud prælidium Almaria. Et tunc inualuit Arabs quidam dictus Mahoma Alienalagar, qui paulo ante bouis, & aratri vestigia sequebatur. Hic Arione, & Gienni, Granatæ, Vastæ, & Accij, & locis alijs adhuc hodie principatur, & post interitum Abenhuti, Vandalia cismarina in plures Regulos est diuisa, & ab Almohadibus separata, quod Christianis vtile inuenitur.

Rechoc.
Murcia.

Vandalia

Cæsaraugusta.

Almaria.

Ariona.
Gienniu.
Granata.
Basta.
Accium.

De morte Aldephonsi Regis Legionensis, & successione Regis Fernandi.
Caput. XIII.

Abel.
Saria.
M. cc.
lxvij.

POST hæc iterum obsedit Giennium, & machinis validis impugnavit, sed videns quod ciuitas tanta fortitudine præminebat, quod non posset humano ingenio expugnari, habito magnatum suorum cōsilio inde recessit, & cum Abdarfertiam peruenisset, rumor aduenit patrē suum in villa noua de Saria ab hoc seculo migravisse, & in ecclesia beati Iacobi traditū sepulturæ, æra millesima ducentesima sexagesima octaua, & quod etiam regnum legauerat, quas ex Regina Tarasia susceperat, filiabus. Propter quod mater eius Regina nobilis domina Berengaria ad eum materna sollicitudine veniebat, vt ad recipiendum bonum paternum quamtocius festinaret, quod ei de mandato patris Pontifices, magnates, & ciuitatum concilia iurarunt, ne forte in mora perturbatio aliqua oriretur. Erant autem cum eo Rodericus Pontifex Toletanus, Lupus Didaci, Alvarus Petri, Gonsalvus Roderici, Garsias Fernandi, Alphonus Tellij, Guillemus Gonsalui, Didacus Martini, & alij nobiles, & magnates, & plures milites ciuitatum, qui cum Rege inclyto venientes Reginam nobilem in pago, qui Orgatium dicitur, inuenerunt, & inde cōmuniter urbem Regiam intrauerunt, a qua mora pro-

Orgatiū.

posita omnes continuo recesserunt, & ad oppidum, quod Agger Sellarum dicitur, peruenerunt. Indeque ad castrum Sancti Cypriani de Mozoth cum matre, & comitatu veniens castrum ei, ut domino, reddiderunt. Sequenti die eum similiter in Villa Lalij receperunt, ubi ad Regem, tanquam ad dominum, ex Tauro nobilissimo oppido milites aduenerunt, qui Regem sui, & oppidi naturalem dominum cognouerunt, & ut sequenti die Taurum adiret, instantissime supplicarunt, nobili Regina hæc omnia procurante. Altera vero die Taurum intrauimus, ubi omnibus annuētibus Rex Fernandus factus sibi hominio in Regem, & dominum est receptus. Indeque per castra dominae Reginae aliquandiu incedentes recepimus ex alijs ciuitatibus milites, & nuncios venientes, qui videbantur de receptione Regis aliquantulum dubitare. Sorores enim domini Regis Sancia, & Dulcis, de quibus diximus, rebellionem cum complicibus præparabant. Sed tamen regni Prælati, quorum interest regnum, & sacerdotium contueri, in auditu auris Regem Fernandum in Regem ilico receperunt, scilicet Ioannes Ouetensis, Nunius Astoricensis, Rodericus Legionensis, Michael Lucensis, Martinus Salamantinus, Martinus Mindonensis, Michael Ciuitatensis, Santicus Cauriensis. Hi omnes cum suis ciuitatibus patre mortuo filio se dederunt, nec rebellio cogitata potuit inualere. Nam quam cito venimus Maioricam, & Mansellam, Regi se protinus reddiderunt.

Agger sellarum.
S. Cyprianus.
Mazoth.
Lalij villa.
Taurum.

Maiorica.
Mansella.

De ingressu Legionensi, & concordia Regis cum sororibus.

Caput. XV.

SEQUENTI vero die intrauimus Legionem, quæ in regno illo sedis regie præminet dignitate, ibique ab Episcopo, & vniuersis ciuibus ad regni Legionis fastigium eleuatur, clero, & populo cantantibus concorditer, & iucundè, & extunc Rex Castellæ, & Legionis pariter est vocatus. Ibi que nuncij aduenerunt ex parte Reginae Tharasiæ super compositione internuncia referentes, & licet verbum magnatibus displiceret, tamen Regina nobilis intantum timuit regni, & pauperum vastationem, quod procurauit, ut Rex subsisteret Legioni, & ipsa iret Valentiam de concordia cum Regina Tharasia tractatura. Cumque ambæ Reginae Valentia conuenissent, sic solertia Reginae nobilis Berengarie procurauit, ut Regis sorores Regi restituerent omnia, quæ tenebant, & ipsæ essent prouisione contentæ, quam eis Rex, & Regina nobilis assignarent, si quid iuris in regno habebant, simpliciter resignarent. Et pacto huiusmodi confirmato, Rex aduenit, & inde omnes iuimus Beneuentum, quo etiam infantes filie Reginae Tharasiæ aduenerunt, ubi Rex Fernandus, & Regina nobilis eis redditus triginta milium aureorum in locis competentibus assignarunt percipiendos toto tempore vite sue, & sic obtinuit omnes munitiones, & omnia castra quiete, & pacifice Rex Fernandus. Et in hoc enituit quam plurimum Reginae nobilis solers cura, qua non minori gratia Regi filio dedit hoc regnum, quam regnum Castellæ, quod ad eam iure hereditario pertinebat. Sic enim sciuit omnia ordinare, ut licet regnorum unio fere omnibus displiceret, ipsa studuit taliter prouidere, ut sine sanguinis effusione regnorum unio proueniret, & utrumque regnum pace perpetua lætaretur. Indeque Rex iuit Zamoram, Salamanticam, Letesimiam, Ciuitatem Roderici, & Albam, & per ceteras regni partes, in quibus honore regio, & hominio ab omnibus est susceptus. Tunc Rex Fernandus dedit Casata tam iure hereditario Roderico Archiepi-

Castella.
Legio.

Valentia.

Beneuentum.

Zamora.
Salamantica.
Letesima.
Ciuitas.
Roderici.
Alba.
Casata.

LIBER.

scopo Toletano, quæ tamen aliquantulum reparata à Sarracenis incolis tenebatur.

Sed Rodericus Archiepiscopus euolutis a donatione mēsis tribus exercitu congregato iuit contra Cascatam cum multitudine armatorum, & expulsis Mauris, qui ruinas oppidi reparabant, illud retinuit, & ad honorem Regis, qui illud dederat ecclesie Toletanæ, custodiuit hæctenus, & custodit cum alijs castris, scilicet Pilos, Toyam, Lacra, Agosmo, Fonte Iuliani, Turribus Dela, cum Ficu, Alaulula, Areola, duobus Germanis, Villa Montini, Nubila, & Castorla, Concha, & Chelis. Post hæc iterum Rex Fernandus obsedit Vbetam, oppidum populosum bellatoribus, & munitione magna tutatum, sed adeo fortiter impugnauit, vt conclusi saluis corporibus oppidum resignarent. Et tunc Rex oppido acquisito ad urbem Regiam est reuersus, æra millesima ducentesima septuagesima secunda. Obijt Regina Beatrix in oppido, quod Taurum dicitur, & ducta ad regale monasterium prope Burgis iuxta Regem Enricum regaliter est sepulta.

De obsidione, & captione Cordubæ. Caput. XVI.

Corduba

Axarquia

AETERVM elapso biennio a morte patris sui Regis Legionensis obsedit Cordubam regiam, & patriciam ciuitatem, ad cuius obsidionem hoc modo venit. Sarraceni quidem offensi primoribus ciuitatis uenerunt ad quosdam milites Christianos spondentes se daturos vnum ambitum el Axarquia ciuitatis. Hi autem milites, qui Almogaueres dicuntur Arabice, uerbum gaudij audientes, licet non crederent, periculose se dederunt, & in noctis silentio ad murum Cordubæ peruenerunt, & cum uocem uigilum non audissent, quia soporis ignauia tenebantur, appositis scalis, quas secum tulerant, ad muri altitudinem ascenderunt, & turres aliquas occuparunt, in quibus uigiles occiderunt, & ambitum, qui Axarquia dicitur, inuaserunt multis ex Arabibus interfectis, qui in hoc ambitu habitabant, & ipsi metu postposito in turribus resederunt, licet ex alio ambitu Arabes sagittis fundis, iaculis, & lapidibus fortiter impugnarent, & successum huiusmodi nunciarunt Christianis, qui in frontaria morabantur. Quod cum audisset miles quidam de familia Regis qui Ordonius Aluari dicebatur, statim omnes, quos habere potuit, Cordubam secum duxit, & statim obsidionis domino Regi continuo intimauit. Interim autem aduenit Aluarus Petri de regni magnatibus potens, & nobilis, & obsidentibus se adiecit, & Rex Fernandus, qui in regno Legionis eo tempore morabatur, recepto nuncio conuocatis ciuibus, & militibus licet non expectatis uix cum centum militibus coepit continuo proficisci, sed imbrium, & fluuiorum inundationibus aliquantulum impeditus non potuit tam cito occurrere, ut uolebat, aduenit tamen tempore opportuno, & cotidie tam ex Castella, quam ex Legionibus ueniebant milites, & magnates, & communia ciuitatum. Coepit Corduba grauius coarctari, tandem affecta pugnibus, & inedia uicta redditur, & inuita, & uitæ tantum modo conseruati inclusi Arabes exierunt, & in festo Apostolorum Petri, & Pauli a sordibus Machometi patricia ciuitas expurgatur. Sed Rex in turri maiori, ubi solebat nomen perfidi inuocari, præcepit lignum crucis uiuifice exaltari, & coeperunt omnes cum gaudio, & lachrymis, Deus adiuua, conclamare, & subsequenter regale vexillum iuxta crucem dominicam collocari, & coepit in iustorum tabernaculis gaudij, & lætitiæ uox audiri, clero cum Pontificibus acclamate. Te Deum laudamus, te Dominum confitemur.

Dereftauratione, & dote ecclefiæ Cordubenfis, & campa
nis relatis ad fanctum Iacobum.

Caput. XVII.

T tunc venerabilis Ioannes Oxomensis Episcopus regalis aulae can
cellarius cum Gundifaluo Conchenfi, Dominico Beacensi, Adamo
Placentinensi, Sancio Cauriensi Episcopis Mezquitam ingressus
est Cordubensem, quæ cunctas Mezquitas Arabum ornatu, & ma
gnitudine superabat. Et quia venerabilis Ioannes, de quo diximus,
Roderici Toletani primatis vices gerebat, qui tunc temporis apud
sedem Apostolicam morabatur, eliminata spurcicia Machometi, & aqua lustrationis
perfusa in ecclesiam cõmutauit, & in honore beatæ Virginis erexit altare, & missam
solenniter celebravit, & sermonem exhortationis diem proponens secundum sapien
tiam sibi datam, & gratiam suis labijs instillatam diffudit in cordibus auditorum, adeo
vt pœnitentiæ gaudio recreati contriti cordis sacrificia, & labiorum vitulos immo
larent. Et Rex Fernandus nouæ ecclefiæ dotem obtulit competentem. Postea con
secrato ibi Episcopo magistro Lupo, Rodericus primas, & Pontifex Toletanus, ali
quos redditus priuilegio confirmauit, & Lucenam insuper dedit ei. Et tanta est vrbs
illius abundantia, amœnitas, & vbertas, quod audito præconio tantæ vrbs ex omni
bus Hispaniæ partibus habitatores, & futuri incolæ relictis natalibus sedibus, quasi
ad regales nuptias cucurrerunt, & sic incolis continuo est repleta, quod domus habi
toribus, non habitatores domibus defecerunt. Et cum in opprobriũ populi Chri
stiani campanæ sancti Iacobi, quas, vt diximus, Almanzor detulerat in Cordubæ
Mezquitam dependerent sanctæ officio lampadarum, Rex Fernandus easdem cam
panas fecit ad ecclesiã beati Iacobi reportari, & ecclesiæ beati Iacobi restitutæ sunt, cũ
cæteris cymbalis benefonãtibus in sanctis suis peregrinorum deuotio laudat Deum.

Lucena.

S. Iacob.

Stabilita igitur incolis, & bellatoribus ciuitate, Rex Fernandus Toletum ad Re
ginam nobilem est reuersus, quæ pari victoria iucundata, vtpote quæ consilio, &
subsidio, licet absens, omnia procurarat, gratias cũ lachrymis egit Deo, quod antiqua
dignitas ignauia principũ liturata sui solertia, & studio filij fuit Hispaniæ restituta.

Hæc enim Regina nobilis Berengaria sic filium in bonis operibus enutriuit, quod
bona studia, quæ Regina nobilis nullius virtutis oblita, nullius charismatis expers, vt
lac mellifluum gratijs circumfusum cordi eius influere non cessauit, nec vnquam ab
vbere pleno virtutibus ab lactauit, & licet vir factus, in ætate roboris confirmatus, ma
ter eius nunquam cessauit, nec cessat, quæ Deo, & hominibus sunt accepta, studio vi
gili suadere, quia nec vnquam foeminea, sed semper magnificentia opera persuasit.

Hæc enim Regina nobilis tanto studio conseruauit, & adeo dilatauit recepta cha
rismata gratiarũ, vt omnis ætas, omnis sexus, omnis condicio, omnis professio, omnis
natio, omnis lingua affectum sentiat cum effectu, & virtutum fasciculo non partito,
omnibus misericordiæ opera compartitur, & paternorum operum prouida execu
trix, plus inuenitur regni, & rerum prodiga, quam virtutum, quam merito nostra
tempora admirantur, cui nunquam similem, nec moderna, nec patrum nostrorum
tempora habuerunt. Pro qua Dominum exoremus, vt eam dignetur diutius
conseruare, & sibi profutura concedat, & bonis operibus abundare, donec fœlicẽ spi
ritum suo restituat redemptori.

De traductione secundæ vxoris Regine Ioannæ.

Caput. XVIII.

Pontinũ.
æra. M. cc.
lxxv.

L ne Regis pudicitia alienis commertijs lederetur, Regina nobilis mater sua domicellam nobilem generosam, proneptem Regis Francorum illustrissimi Ludouici, filiam Simonis illustris Comitissæ de Pontino, & Mariæ illustris Comitissæ eiusdem Ioannam nomine procurauit in coniugem sibi dari, æra millesima ducentesima septuagesima quinta. Burgis adueniens more regali curia, & nuptijs celebratis ad Reginæ assumitur dignitatem. Hęc vero Regina pulchritudine, præstantia, & modestiæ sic floruit, vt in conspectu viri virtutibus gratiosa, coram Deo, & hominibus sic accepta, & suscepit ex ea filium, qui dicitur Ferdinandus, & filiã paruulam, quę a proauia Alienor est vocata, & alium paruulum Ludouicum. Verum Rex Fernandus cum filijs suis Aldephonso, & Fernando, qui tunc in flore adolescentię letabantur, Cordubã est reuersus, & in aduentu suo multa castra Sarracenorum, quę Christianorum incursum, & intestinis cędibus longo tempore tabescebant, volentes colere pacifice terras suas suprascriptis interpositis se Regis dominio tradiderunt.

Ecija.
Almodouar.
Luc.
Luxcena.
Stepa.
Sede filia.

Tunc datę sunt ei ciuitates, & castra, quorum præsidia Christianis, vt diximus, inuestiuit, & ab Arabibus tributa suscepit, & eorum nomina hic notantur. Ecija, Almodouar, Luc, Luxcena, Stepa, Sede & filia, & multa alia, quorum nomina longum esset enumerare. Hoc opusculum, vt sciui, & potui consumaui, Anno incarnationis Domini millesimo ducentesimo quadragesimo tertio. æra millesima ducentesima octogesima prima. Anno vicesimo sexto regni Regis Fernandi, quinta feria, pridie Kalendas Aprilis, anno Pontificatus mei trigesimo tertio. Sede Apostolica adhuc vacante anno vno, mensibus octo, diebus decem, Gregorio Papa nono viam vniuersę carnis ingresso.

OSTROGOTHORVM

HISTORIA INCIPITVR.

Prologus.

V M Gothorum causa olim in Athanaricū, & Fridigernum fuisse diuisa, ea lege in concordia redierunt, vt Fridigernus Ostrogothis, & Athanaricus Vefegothis regali excellentia præminerent. Hi autem, qui ab Oriente tabernacula metabantur, dicti sunt Ostrogothi, quasi Orientales Gothi, Oster enim vocant in lingua Gothica Orientem, & inde Osterrie, id est, Orientale regnum. Vuest autem Occidens interpretatur, & inde Vuestgothi, quasi Occidentales Gothi, inde alia pars Theutonice Vuestfalia nuncupatur, quasi Occiden-

Athanaricus.
Fridigernus.
Ostrogothi.
Vefegothii.

talis campus, & ex tunc vsq; ad Fridigerni interitum regni diuisio perdurauit. Post cuius mortem Athanaricus solus obtinuit principatū, sed & eo mortuo in Alaricum, & Redagarsum interim sunt diuisi. Vnde Redagarso in Thuscia interfecto Alaricus solus obtinuit curam regni, & sic postea res mansit, donec Ostrogothi seiuncti ab alijs sedes proprias metabantur, & in Misia, & ripa Danubij morabantur. Vefegothii autem Pannoniam, Gallias, & Hispanias inuaserūt, in quibus etiam sedes vltimas posuerunt. Vnde quasi propheticè dicti sunt Vefegothii, id est, Occidentales Gothi. Ostrogothi autem, qui Hugnis, Pannonijs, & Romanis grauia bella gesserunt. Sed quia successiones, & acta Vefegothorum in alio libro digessimus, in hac parte Ostrogothorum successiones, & prælia prosequemur.

Alaricus.
Rhadagathius.

De Regibus Ostrogothorum, & de actibus Theodorici.

Caput Primum.

MORTVO Athila, Valamer Rex Ostrogothorum, & Ardarius Rex Gepidarum contra Hugnos, qui remanserāt, processerunt. Hugni autem ex aduerso venientibus occurrerunt, & conferto prælio Hugni cesserunt, & tot ex Hugnis cæsi fuerunt, quod deinceps Ostrogothorum potentiā metuerunt. Post hæc Leo Imperator cum Ostrogothis pacem firmavit, & Valamer Rex eorum dedit obsidem

Athila.
Valamer.
Ardarius.
Gepide.
Hunni.

nepotem suum Theodoricum filium fratris sui Theudemiri. Mortuo Valamer frater eius Theudemirus regnum suscepit Ostrogothorum, cui Leo Imperator statim restituit suum filium Theodoricum, quem obsidem receperat a Valamer. Mortuo Theudomiro successit in regno Ostrogothorum filius eius Theodoricus, huius bonitas ita enituit, cum esset obses, vt tam ab Imperatore, quam a Romanis charissimus haberetur, adeo vt famę eius pura sinceritas, ad aures Zenonis relatu celeri perueniret. Vnde & Zeno, qui Constantinopoli Imperabat, Theodoricum ad se venire suis epistolis inuitauit, & recepit iucundo applausu, & congruis honoribus venientem, & in Consulem & Patricium exaltauit, & ei æream statuam ante Palatium collocauit. Cumq; ibidem aliquanto tempore Imperialibus delicijs teneretur, ceperunt Ostrogothi aliquantulum murmurare, eo quod defectu victualium vexarentur, nec licebat eis propter pacis fœdera a vicinis Gentibus aliquid attentare. Vnde

LIBER,

& pacem initam causabantur, & Theodorico talia nunciarunt. Quæ audiens Zenoni continuo reuelavit. Zenon autem de Ostrogothorum penuria contristatus, quia nolebat Theodoricum a se fieri alienum, quem tantis virtutibus cõpererat abundare, tradidit ei Italiam, vt ciborum inopiæ subueniret, & commendavit ei Senatam populumq; Romanum. Egressus igitur a Zenone venit ad Ostrogothas nuncians eis, vt se pararent ad obtinendam Italiam sibi datam. Cumq; pergere inceperent, Gepidæ, & Vulgari se illis in itinere obiecerunt, sed ex eis plurimi ceciderunt, & victor Theodoricus exiens de Misia, & transiens per Pannonias Italiam est ingressus.

Gepidæ
Vulgari.

De Odocare & morte eius. Caput. II.

Herulæ.
Turingi.
Ticinum

ODOACAR autem Rex Herulorum, & Turingorum fugato Oreste Patricio, & obtenta ciuitate Ticini deposuit ab Imperiali purpura Augustulum, qui Imperialem vsurpauerat potestatem, & Romam obtinuerat, & totius Italiae principatum. Hic cum audisset aduentum Theodorici, prope Aquileiam occurrit Theodorico, ibiq; pugna inita, Odocar victus extitit, & fugatus. Theodoricus autem vsq; Veronam eum persequi non cessauit, presumptione denuo restaurata bellum iterum innouauit, sed eadem infelicitate, qua prius, pluribus de sua multitudine interfectis, ipse iteratę fugę subsidio est relictus, sed Theodoricus impetu persequens fugientes etiã Veronam locum refugij occupauit. Odocar autē in urbē fugiens a ciuibus est abiectus, & ei introitus denegatus. Ipse vero, quæ attingere potuit, gladio, & incendio deuastauit, & Rauenam veniens ibi se clausit, gestiens rebellare. Theodoricus autē obtenta Verona venit Mediolanum, & eam obtinuit. Ibiq; dimissis matre, & sororibus, & supellectili familiari Rauenam iuit, Odoacar profugū obsessurus, & cum obsidione diutina arctaretur, Odoacar sub fide se dedit Theodorico. Qui demum volens iterum rebellare, a Theodorico morte crudelissima est preceptus.

Aquileia.

Verona.

Mediolanum.

Mortuoq; Odoacar, frater eius Onouolphus cum residuis Odoacar Theodoricum voluit infestare, sed victus ab eo transconfinia Danubij est fugatus.

De regno Theodorici in Italia. Caput. III.

POST hæc autem Theodoricus pacifice optinuit Italiae principatum, & Romam veniens a Romanis omnibus voluntariæ est receptus. Ipse vero, vt erat vir gratiæ, & virtutum, sic se sciuit omnibus conformare, vt charus ab omnibus haberetur. Et quia tunc tēporis stipendia victualium fuerat minorata, assignauit Romanis singulis annis. C. XX. millia modiorum, pro quo Romanis charior est effectus, & quãuis tot fauoribus redundaret, nunquã voluit Imperator dominio derogare, sed omnia quiete, omnia pacifice gubernabat, & per totã Italiam regalia habitacula opere nobili fabricauit, cuius virtutes, & acta Sidonius, & Enodius latius prosequuntur. Cum itaq; in Italis annis decē, & octo victor regnasset, audiens extinctū Regem Gothorum Gisaleicum, cæpit in Hispaniã proficisci, & in via Francorum superbiam domuit, & prostrauit, & partem regni, quam manus hostium occupauerant, Gothorum restituit potestati. Et intrans Hispanias Regnum tenuit annis quindecim pro Amalarico nepote suo, qui paruulus adhuc erat, & totam Hispaniam, & Galliam Gothicam subiugauit. Cumq; nepos Amalaricus ad ætatem legitimam peruenisset, Theodoricus regnum Gothorum dimisit eidem, mandans filiæ, & nepoti,

& quasi voce testamentali denunciatis, vt Senatū, populūq; Romanū diligere-
rent, & Imperatorem Orientalem haberent propiciū, & pacatū. Ipse vero reuer-
sus est in Italiam, & per ipsum fuit Romæ dignitas restituta, nam partem murorum,
quam Alaricus, & Athaulphus Reges Gothorum, & Gisericus Rex Vandalorum
vastationis tempore dissiparant, ipse redintegravit, & prospere regnum rexit. Vnde ^{Vandali.}
& a Senatu statuam meruit inauratam. Amalaricus autem nepos eius cœpit regna-
re æra. D. LXV. & quinq; annis regnavit sine auo, & tam suam adolescentiam, ^{gr. d. lxxv.}
quam matris viduitatem Iustino Orientis Principi commendavit.

De Theodorici hæresi, & morte eius. Caput. III.

MORTVO Zenone Iustinus Catholicus suscepit Imperium Orien-
tis, tunc Ormisda Papa misit ad eum Germanum Episcopum Capua-
nensem, quem Iustinus propter sanctitatis præconiū honoravit. Eo
tempore hæresis Arriana adeo inualuerat, quod fere vtrunq; Imperium
infecerat virū suo. Gothi etiam, Vandali, & Alani, & Sueui a tempore
Valentis Imperatoris eadem perfidia tenebantur. Prædictus autem Germanus Epi-
scopus multos apud Constantinopolim ad fidem catholicam reuocavit, & Iustinus ^{Constantinopolis}
mandavit catholicis Episcopis ecclesias restaurare, & per sacerdotes catholicos guber-
nari. Quod audiens Theodoricus Arriano veneno repletus ad Iustinum nuncios
destinavit, vt Arrianis Episcopis ecclesias restitueret, & eos in pace permetteret rema-
nere, alioqui ipse in omnes de Italia desæuiret, nec sexui parceret, nec ætati. Nuncios
autem cum lachrymis postularunt, vt petitioni annueret, & Arrianos permetteret
frui pace, & sic parceret Italis occidendis, quod & fecit compassione Italiae prouoca-
tus. Ormisda Papa defuncto, Ioannes Constantinopoli ad Papalē apicem subleua-
tur. Et dum hæc fierent, Theodoricus prauitate hæretica concitatus Symmachum
Patricium, & Boecium Senatorem gladio interfecit, nec in eo primis operibus vlti-
ma responderunt. Eo cum Ioannes Papa a Constantinopoli adueniret, inuenit Ra-
uene Theodoricum, & cum ei verba salutis proponere incepisset, ipsum Papam cum
ijs, qui cum eo venerant, interfecit, indignans, quod Iustinus reueritum honoravit.
Paucis autem diebus interpositis, Theodoricus sacrilegijs Arrianus impiam animam
Dei iudicio exhalavit. Tunc quidam solitarius Heremita vidit Ioannem Papam, &
Symmachum Patricium eius animam deportare, quam in ollam Vulcani, quæ ipsi
littori est vicina, vt executores diuinæ sententiæ proiecerunt. Iustinus vero Impera-
tor cum per vndecim annos apud Constantinopolim regnauisset, in pace quieuit.

De Guthide, & successoribus eius. Caput. V.

MORTVO Theodorico Ostrogothi nepotē eius Amalaricū in Principē ele-
gerunt, sed paruo post tēpore in Hispania vitā finiuit. Post hunc etiam
Ostrogothi cum voluntate Amalasuente Theudem elegerunt, sed quia
Theudis Amalasuentam paucis diebus interpositis in balneo strangula-
uit, Ostrogothi Regem alium elegerunt, qui Guttis nominabatur. Hic
ad regale fastigium eleuatus iuit Rauenam, & filiam Eurici Regis, & Amalasuente
Reginæ, quam ibi auus Theodoricus reliquerat, abstulit violenter, & sibi matri-
monio copulauit. Cumq; Belesarius Neapolim inuasisset, & Gothos cum incolis
extinxisset, veniens Romam voluit Gothos, qui inibi habitabant, gladio simili extir-
pare. Sed qui fugere potuerunt, Rauenam ad Gutidem peruenenunt. Gutis autem

vt cognouit talia, statim cum magno exercitu contra Belesarium venit Romam. Belesarius autem non ratus congregari opportunū, vrbis ianuas facit claudi, & introitus custodiri. Ostrogothi autem extra muros omnia euertebant, & incendio consumebant, & loca sacra bonis omnibus spoliabant, & quoscunq; de Romanis habere poterant, trucidabant, & ciuitatē vndiq; grauiter infestabant. Belesarius vero e contrario firmiter defendebat. Romani calamitate duplici tenebantur, nam foris eos gladius, intus famis penuria affligebat. Cumq; per annum fuisset obfessa in Rauena coelitus territi redierunt. Eo tempore tanta fames inuasit Lyguriam, vt secundū quod prædixerat Sanctus Dacius Mediolanensis Episcopus, matres filiorū carnes charissimas attemptarent. Post hoc iterum Gutis exercitū congregauit, & veniens contra Romanos a Belesario fuit victus, & crudelitatis suę recipiens talionē, multis de suis occisis, dum ipse fugeret, a Ioanne magistro militum fuit captus, & Belesario presentatus. Belesarius autem tanta victoria gloriosus Gutim Constantinopolim secum duxit, & obtulit eum Iustiniano. Ille autē benigne recipiens honorauit patricia dignitate, & factum patricium, quia strenuus esset, misit eum ad fines Persidis contuendos, vbi & vitam finiuit, hoc tempore Sanctus pater Benedictus in monte, qui Cassinus dicitur, habitabat, & gens Longobardorum Romani populi tunc amica Pannoniā possidebat, & habebat Regem, qui Alboini dicebatur. Ostrogothi autem mortuo Guthide super se Regem alium leuauerūt nomine Heldebatum, & isto post annum occiso, alium præfecerunt, qui intra anni circulum vitam finiuit.

Lyguria.

Cassinus
mons.

De Tothila, & actibus eius. Caput. VI.

DEINDE Tothilam elegerunt. Hic fuit strenuus, & crudelis, qui suorum exercitu congregato cœpit Italiam impugnare, & per campaniam, & montem Cassinum, per Lucaniam, & per Britiam transeuntes ad regnum Calabriae peruenerunt, indeq; mare modicū trāseuntes Siciliam occuparunt. Deinde Romam reuersi, quia fame grauissima laborabant, vt humanas carnes pro pabulis attentarent. Tandē cede, inopia tabefacti a defensione penitus cessauerunt. Tothila autē per portam ingressus est Hostiensem, & præcepit buccinis intonare, vt Romani se in latebris occultarēt, aut ad sanctuaria se transferrent, vt a gladio seruariantur, & fecit volens parcere sanguini Romanorū. Post hæc cum Romanis aliquanto tempore, vt pater cum filijs habitauit, & cum antea crudelissimus haberetur, hanc humanitatē creditur Beati Benedicti monitis induisse, ad quē iuerat, vt intelligeret, si haberet spiritum prophetiæ. Ciuitates autē Italię varijs incursionibus dissipauit. Ciuitatem, Castellum, Perusium, & Fulgineū, & multas Emiliae ciuitates, cum plurima cede hominū diruit, & euertit. In tantis vero excidijs aliqui Senatores tota laminitibus cruciati Constantinopolim adierunt, & Iustiniano excidiū Italię nunciarunt. Imperator vero dolore repletus cōtinuo misit Narsen cubiculariū eunuchum cum magna multitudine pugnatorū, qui veniens in Italiam Ostrogothis oblita prælia reparauit, & ad extremæ virtutis vltima coarctauit, & Regem eorum Tothilam interfecit, & eos ab Italiæ finibus propulsauit. Ciuitates, & oppida, quæ Tothila decem annis tenuerat, Romano Imperio restaurauit. Reliquiæ autem Ostrogothorum, quæ remanserant, ad ripam Danubij confugerunt, & ex tunc Romani a Gothorum cladibus respirarunt, nec Ostrogothi leguntur Regem postea habuisse, nisi quod se Vesegothorū cœtui miscuerunt, qui in Hispanijs, & Gallia Gothica regnauerunt.

Ciuitas.
Perusium
Fulgineū
Aemilia.Vesegothorū
thi.

Hugnorum, & Vandalorum, & Sueuorum, & Alanorum, & Salignorum historiae Prologus incipitur.

VIA stylo flebili nostrae gentis repetita saepius excidia recitauī, ne per intercapedines digitorū mira defluant Hispanorum, descriptis cladibus, quas fere semper a sui principio est perpessa, ad eorum tempora verto stylum, qui licet breuiori, acriori tamen dominio saeuerunt. Quorum inhumanitas tanta fuit, vt omnem bestiarum rabiem superarent, nec vnquam humani generis ingluuiā satiati pietatis spiritum admiserunt, sed semper exterminio inhiantes caedibus, & excidijs intenderunt, quod diuini iudicij talio sic euertit, vt parum aut raro in tutis sedibus remanerent, & fere semper intestinis supplicijs penas criminum, vt oportuit, receperunt, quorum principium, medium, atque finem, prout maiorum relatio docuit, si Dominus dederit annotabo. Gothorum originem, gloriam, & processum, quorū insignia super omnes Barbaros effulserunt, in superiori volumine declarauī, prout docuit veritas primauorum. Verum quia praeter Gothos quatuor gentes ferocissimas secula habuerunt, scilicet Hugnos, Vandalos, Alanos, & Sueuos, qui semper caedere, nunquam quiescere voluerunt, horum originem, sedes, & acta, cogit suscepti laboris ratio explicare.

De origine Hugnorum. Caput. VII.

HUGNORVM origo, vt refert antiquitas, ita coepit. Rex Gothorum Gardarici Magni filius, qui post egressum a Scantia tertio loco Gothorum tenuit principatum, qui & terras Scythicas, vt diximus, occupauit, in populo suo reperit quosdam Magas, quae in exercitu stupra, & maleficia procurabant, & factitij strenuos euerabant, quas habens suspectas longe ab exercitu effugas in solitudine fecit exponi. At immundi spiritus per deserta, & inuia euagentes, vt multorum cogit ratio opinari, se earum complexibus ad coitum miscuerunt, & genus hoc ferocissimum ediderunt, primum minutum, tetrum inter paludes exisse commemorant, & quasi genus hominum, nec alia voce notum, nisi quod humani seminis imaginem exhibebat. Tali ergo Hugni stirpe progeniti procedente tempore magis humanae naturae vicini, licet satis dissimiles, humanae formae imaginem praeferebant, & a rugitibus bestiarum humanis vocibus se aptabant, Gothorum linguam, quam a matribus didicerant, in aliquibus imitantes. Et vt Priscus historicus refert, in vltiori ripa paludis Maotidae insidentes non alijs laboribus, sed tantum venationibus, & piscationibus insistebant, nisi quod postquam creuit, fraudibus, & rapinis vicinarum gentium commoda perturbabat. Erat autem eis species pauenda nigredinis, & velut ossa incomposita, & informis, non plene, vt facies, & figurata, sed habens in facie quasi puncta pro luminibus oculorum, & saeuitiam animi toruus prodebat aspectus, etiam in proles recenter natas impie sequebant, nam genas earum ferri calidi stigmate figurabant, vt ante vulnus, quam lactis susciperent nutrimenta, exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti, ad equitandum promptissimi, latis scapulis, ad arcus, sagittasque parati, ceruicibus, & superbia semper erecti. Quadam autem die, dum venatores eorum in vltiori ripa Maotidae circa venationis studia la-

Hunni.
Philimer.
Scantia.
Maga.

borarent, cerua se obtulit improuisa, ingressaq; paludem nunc progrediens nunc subsistens, vt index viae sollicita praecedebat, & venatores paludem imperuam, quam, vt pelagus existimabant, pedibus transierunt, moxq; ignotis apparuit Scythia nunquam visa, & creduntur spiritus illi, vnde progeniem traxerant, id egisse, quod enim in tam modico tempore a non multis foeminis quocunq; concubitu tantus populus processisset, tamq; ferrox, non videtur humana posse contingere ratione. Illi vero, qui praeter Maotidam alium esse mundum penitus ignorabant, admiratione Scythiae stupefacti, vt erant solertes, iter illud ostensum diuinitus crediderunt, & ad suos in maotidem reuertentes, gestum prout euenerat, retulerunt, & terras Scythiae laudauerunt. Et continuo Hungnorum exercitus paludibus procreatus Scythiam adiuerunt, & quoscunq; in principio inuenerunt, suae victoriae litauerunt, & ingentem Paludem Scythiae transierunt. Alpizuros, Lizuros, Iumaros, Boiscos, qui in ripa paludis Scythiae insidebant, quasi cum turbine rapuerunt. Alanos quoq; pugna libi pares, sed humanitate, victu, formaq; dissimiles, frequenti certamine subiugarunt. Nam quos bello forsitam minime superabant, terrore vultuum consternebant, & iam longa generatione veri hominis imaginem natura scientes ferali saeuitia trahebantur. Hermanaricus autem Rex Gothorum, qui, vt superius retulimus, multarum gentium extiterat triumphator, aliquo vulnere faucibus aegram vitam imbecillitate contraxit, & tunc Voalamber Rex Hungnorum in Ostrogothos, qui iam a Gothis seuncti manebant, fecit insultum, eosq; prostrauit. Hermanaricus autem dolore vulneris, & Hungnorum potius vite suae anno centesimo decimo est defunctus, cuius mors Hungnis occasionem praebuit praualendi, ipsosq; Gothos, qui remanserant, & Ostrogothos fere extinxit. Ostrogothi autem, & Gepidae vsq; ad bellum Cathalanicum sub Hungnorum dominio remanserunt. A tempore Hermanarici Regis Gothorum vsq; ad Voalamer Regem Ostrogothorum, & Ardaricum Regem Gepidarum, qui tempore belli Cathalanici rati posse restitui libertati, se Gothorum auxilijs addiderunt. Post quod bellum, de quo in superiori libro latius est expressum, Athila pro discessu hostium non restitutus praesumit gaudia, meditatur grandia, erigitur ad coronam oppressioni inhiat, Romanis intonat, & inde reuertitur in Pannoniam, vt maiorem exercitum congregaret. Et cum coepisset Alanos infestare, Thurismundus adueniens vicit eum, & licet fugatus post Thurismundi discessum virtutem animi non abiicit, sed maiore exercitu congregato corde intimo reponens iniuriam Romanorum perfectionem dirigit in excidium eorundem habens secum quam prius exercitum amplioem. Primum partes Aquilegiae deuastauit, quae erat in Metropolis Venetorum. Deinde ciuitatem obsidionis ambitu coarctauit. Cumq; obsidio diutius traheretur, coepit exercitus victualium penuria murmurare. Quadam autem die cum ciuitatem Athila circuiret, vt videret, qua posset facilius impugnari, inspexit ciconias in rostris filios deportantes egredi ciuitatem, & laetus auspicio dixit suis: Pugnate hilariter, quia transmigratio auium transmigrationem indicat obsessorum, & tunc fortius solito dimicantes obsessae urbis muros, & ianuas irruerunt. Et quaedam domina nomine Digna, quae in turre altissima habitabat, in Natissam fluuium se proiecit, ne Barbarorum ludibrio seruaretur. Inde vrbe euerfa & penitus dissipata, vicina oppida diruit, & castella. Concordiam, & Bellunum, & Feltrum, Vicentiam, & veronam, Pergame, Brixam, atq; Cunam, Mediolanum Metropolin, Ligurum, & Ticinium, quae nunc Papia, omnes diripuit, & euertit, caedi

Alpizuri.
Lizuri.
Iumari.
Tucres.
Boisci.
Alani.

Gothi.
Ostrogothi.
Gepidae.
Cathalanicum bellum.

Aquilegia

Digna.
Natissa.
Concordia.
Bellunum.
Feltrum.
Vicentia.
Verona.
Bergamum.
Brixia.
Cuna.
Mediolanum.
Ticinum.

tamen, & in medio paruus insistebat. Ipso talia perpetrante, & Liguriam, & Venetias deuastante, quæ erant quasi viscera Romanorum, proposuit Romam simili dispendio visitare, sed suorum consilio dissuasus timuit sibi, vt Alarico, si Romam inuaderet euenturum, qui postquam Romam vastauerat, humanæ vitæ protinus sensit finem. Dumq; inter consilia fluctuaret, venit ad eum cum legatione placida sanctissimus Leo Papa, in cuius aduentu sic furorem deposuit consuetum, vt sui, & alij mirarentur intantum, vt idem Papa recessum eius ab Italia impetraret. Fuerat enim Athila Dei territus potestate, viderat enim dum sibi Papa cominus loquebatur, aliū prope stantem in similitudine sacerdotis tenentem gladium euaginatam, & mortē terribiliter comminantem, si nollet Papæ beneplacitis obedire. Cumq; suis visionem huiusmodi reuelasset, pacem, vt Papa petierat, suaserunt, & in loco vbi Ticinus Pado flumini admisceretur, ab inuicem discesserunt.

De Honoria, & morte Athilæ. Caput. VIII

HONORIA autem Valentiniani germana Athilam incitauit per clandestinum eunuchum, vt eam sibi peteret in vxorem. Athila autem audito nuncio est gauisus, & statim ad Imperatorem Valentinianum internuncios destinauit, vt sororem eius peterent supra dictam, quod si renueret, interminans minitauit se in Italiam reuersurum, & grauiora prioribus patratum. Igitur Athila Danubium transiens contra Alanos mouit arma. Quod cum Thurismundus Rex Gothorum non imparis gloriæ presensisset, in auxiliū Alanorum exercitui Athilæ mox aduenit, confertoque prælio sicut in campis Cathalanicis pauenda Romanis vexilla Athilæ effugauit, ipsumq; Athilam fugientem coëgit oblitus olim repetere mansiones. Et præter alias, quas habebat, duxit vxorem, quæ Ildico dicebatur, & inter conuiuia, quæ sobrietatis terminos excefferunt, plus solito bibit vinum, & cum sanguis per os, & narès cœpisset effluere, fuit continuo post breue spacium suffocatus.

In ipsa nocte Imperator Martianus, qui tunc Constantinopolim morabatur vidit in somni sarcum Athilæ esse fractum, & intellexit eum mortuū, aut confractum.

Vnde Ethrium patricium interfecit, eo quod in bello Cathalanico eius consilio, quod Thurismundo dederat, Athila euasisset, sed eorum prælia, & processus in superiori volumine descripsi calamo latiori.

De Vandalis. Caput. IX.

VANDALOS autem Scythas fuisse superioris libri auctoritas protestatur, quos Gothi egressi a Scancia primo impetu prostrauerunt. Pars autem altera Vandalorum dicta Silingui per se exercitū faciebant, & speciali nomine vocabatur, licet a principio viriq; vna gens fuerint Vandalorum. Alani similiter ex Scythia oriundi acti a Gothis in Vandalorum Coloniam transierunt, vt Gothis impares possent cum Vandalis se tueri. Sueui etiam, qui a Germanis processerunt, eam partem Scythiæ inuascerunt, quæ a Sueuis, & Scythis Suetia nominatur, in qua est Metropolis ciuitas Vbsalensis. Horum nomen, & patria in Theutonia adhuc antiqui cespitis nomen habet, quæ Sueuia nominatur. Hi itaq; genitale solum egressi,

Vandali.
Silingui.

Alani.

Sueui.

Vbsalensis
Theutonia
Sueuia.

Pannonia & in obtenta Suetia habitantes, & Gothorum gladios formidantes se Vandalorum, & Alanorum coetui miscuerunt, vt simul iuncti Gothorum potentie obuiarent, qui bus tamen semper in bellis impares sunt inuenti. Cumq; enim Geberidus Gothorum regeret principatum, & Vimar Vandalorum, quos iuuabant Alani, & Sueui, tanta strage fuere prostrati, quod nunquam postea in Scythiae sedibus praesumpserunt remanere, nec nobilitati Gothice obuiare, sed a Constantino Caesare Pannoniam petierunt, & per sexaginta annos terram, vt agricolae, coluerunt tributarij Romanorum.

Quod Barbari a Pannonia in Gallias transfugerunt.

Caput. IX.

Gallia.

Burgundiones,
Franci.
Agramani.

DEMVM Frigidernus Rex Gothorum eis aduenit, sed morte preuentus eos non potuit obtinere. Verum ipsi timentes Atharinaricum, qui in Gothorum regimine adhuc stabat, a Stilicone consule, & patricio Gallias petierunt, vt Romano imperio rebellantes, sua multitudine subiugarent. Cumque ad Gallias peruenissent, biennio ante irruptionem urbis Romanae vastatis prouincijs interiectis in Gallias peruenerunt, Burgundiones, & Francos, siue Gallicos mirabili impetu prostrauerunt, & etiam Aquitaniam subiecerunt. At postquam tyrannus Eugenius interfecerat Gratianum, & Gallias occuparat, Vandali, Silingui, Alani, & Sueui cum tyranno Eugenio contra imperium rebellarunt. Sed Theodosius progrediens contra ipsos duxit de Gothis plusquam viginti milia armatorum, & Eugenio interfecto, praedictae gentes fugaci compendio recesserunt, & Pyreneis montibus se dederunt. Sed Didymus, & Veranianus ambo fratres de nobilioribus, & potentioribus Romanorum se in eorum transitu obiecerunt, & fratrum obice potentatu a transitu sunt repulsi, & tribus annis per prouincias Galliae vagabundia Romanis, & Gothis cedens frequentissime sunt experti, sed praedicti fratres, qui claustra pyrenaei potenti praesidio tuebantur, fuerunt apud Constantinum Caesarem accusati quasi rebellionem Eugenijs consensissent, sed licet innoxij, & insontes a Constantino Caesare sunt occisi.

De introitu Barbarorum in Hispaniam.

Caput. X.

Vandali.
Alani.
Sueui.

Lusitania
Cartaginensis.

MORS autem fratrum Vandalis, Alanis, & Sueuis occupandi Hispanias viam dedit, qui intrantes Hispanias vastationes, & necessitatis incursums exercebant. Ciuitates, & oppida, villas, & pagos incendio consumentes, spolia occisorum diuisione cruentissima partientes, ad tantam cladem accolae perduxerunt, vt humanas carnes famis periculo attentarent. Bestiae quoque cadaueribus asuetae in viuorum interitum ferebantur, atque ita quatuor plagis bestiarum, scilicet famis, pestis, gladij Hispania misera lacerata diuini iudicij sensit iram. Tandem vero videntes Barbari terram extinctis cultoribus elanguere, & fructibus defraudari, & in ipsos penuriam redundare, non miseris incolarum, sed suae exceperunt penuriae condolere. Vnde & incolis conuocatis, cum eis prouincias diuiserunt, vt incolae terram colerent, tributa dominis soluturi. Ipsi autem prouinciarum dominia sorte sacilega partirentur. Alani itaque Lusitaniam, & Cartaginensem prouincias habue-

runt. Vandali, qui Silingui in Bætica resederunt. Alij Vandali Galleciam occuparunt. Sueui maritima, & occidua Oceani tenuerunt, & partem Celtiberiæ, quæ ad montana Oceani tendebatur. Tot faucibus indulta laceratio Hispananorum, cum supereminerent guttura voratorum car nibus occisorum, nec subiectione, nec officio mitigari potuit crudelitas dominorum.

De regno, & fuga Vandalorum, & primo introitu Gothorum.

Caput. XI.

OSTQVAM autē Hispanias sunt ingressi, primus in Vandalis regnum obtinuit Gundericus, & in Gallecia posuit sedem regni annis decem & octo, & foedere interposito ipse, & Sueui pariter ibidem corregebant. Alani enim, qui Carthaginensem prouinciam, & Lusitaniam occuparant, præminebant Vandalis, & Sueuis. Sed quia Alani Celtiberiam infestabant, quæ sola in Hispanijs in potestate remanserat Romanorum, Valia Rex Gothorum, qui erat in amicitia Romanorum, per Constantium patricium, qui in Celtiberia residebat, in auxilium est vocatus, & intrans Hispaniam, adeo Alanos infestauit, vt Regem eorum Athacem extingueret, & relictis sedibus Carthaginensis, & Lusitaniae ad Gundericum Regem Galleciæ, quem nuper prostrauerant, se transferrent, regni nomine iam oblito. Omnes tamen in bello Valia superauit, & Silingos, qui in Bætica morabantur, bello simili coarctauit. Valia autem victorijs inclytus ad Galliam Gothicam est reuersus. Post cuius discessum Gundericus Sueuorum foedera violauit, vt eis subiectis ipse solus præesset Vandalis, & Sueuis, sed Sueui obstinatione solita pertinaces in Nerualis montibus restiterunt. Vnde cum eos Gundericus aliquandiu obsidisset, coepit de victoria desperare, sed ne videretur desperatione, siue impotentia recedere ab obsessis, causam maioris negotij simulauit, & obsidione relicta, ad Baleares insulas se conuertit, & eos prædis, & cædibus deuastauit. Inde rediens ad Carthaginem cismarinam, quæ Spartaria dicitur, eam diruit, & deleuit. Hanc olim Scipio Aphricanus deleta maiori Carthagine, vastatione simili dissiparat, & ibi fuit antiquitus dignitas ciuitatis. Sed postquam ipsa a Vandalis fuit euerfa, Gothorum tempore dignitas ad Toletanam ecclesiam est translata, & adhuc hodie Carthaginensis dicitur prouincia Toletana. Euerfa Carthagine, processit, vt Bætica deuastaret, non parcens Silinguis, qui erant cum Vandalis vnus populus, & gens vna.

Carthago

Bætica

Sed cum Hispalim diruisset, & actâ cede diripuisset, in Basilicam Vincentij martyris eius vrbis sacrilegus misit manus. Sed Dei sententia nolens tantum facinus tollerare demonij impetu in foribus templi cecidit interfectus, æra quadringentesima sexagesima septima. Et tunc remanserunt in Hispanijs tria regna in Carthagine, & Lusitania Alanorum, qui ad mansiones suas post recessum Valiæ redierunt. Secundum regnum in Gallecia Sueuorum. Tertium in Bætica Silinguorum, quæ regio a Silinguis Vandalis adhuc hodie Vandalia nuncupatur, quam Andaluziam corrupto vocabulo vulgariter appellamus, & incolas Andaluzes.

Hispalis

æra . cccc. lvij.

Vandalia

De Gilerico, & transitu eius in Aphricam.

Caput. XII.

LIBER,

MORTVO Gunderico, frater eius Gilericus suscepit in regno, & regnavit quadraginta annis. Hic cum esset Catholicus in apostasiam Arrianæ perfidie est elapsus, & cum frater eius Gundericus verens vicinitatem Gothorum Regum, qui in Gallia Gothica, & Aquitania residebant, & partem Hispaniæ veniente Valia occuparant, proposuit in Africam transfretare sperans vreni obice a Gothorum insulibus fore tutum. Gilericus autem propositi conscius cū omnibus Vandalis eorumq; familijs relictis Hispanijs ad Africam transfretavit, & continuo obsedit Hipponam, Cuius obsidionis anno primo beatus Augustinus, beati Ambrosij discipulus, eiusdem vrbis Episcopus migravit ad Christum inter impetus obsidentium Vandalorum, anno decimo post mortem Hieronymi, Episcopatus sui trigesimo quinto. Cum autem Vandalorum transitum Valentinianus iunior, qui occidentali prælio præerat audiuiisset, timuit ne totam Africam subiugarēt, & cum obsistere non valeret, per Trigerium pacem misit, & partem Africæ, Ipponæ videlicet regionem, concessit ei pacifice possidendam, conditionibus interpolitis, ne quid ultra inuaderent de Imperio Romanorum, & hoc ipsum firmavit iuramenti robore Gilericus. Sed fraternæ pertinaciæ non immemor obseruator, & sacramenti velocissimus violator ilico pacta fregit, & festinauit Carthaginem obsidere, & id residuum, quod reparatum fuerat post tempora Scipionis, impetu inuadens, Carthaginem pace deceptam dirupuit, & consumpsit. Carthago ante Romam fuit condita septuaginta duobus annis, & septingentis triginta septem annis, & diebus decem & septem a fundatione sua, a Scipione incensa in puluerem est redacta. Post centum & duos annos fuit denuo reparata, & post iterū a Gilerico destructa, quatuordecimo Kalendas Nouembris, & adhuc hodie simul irreparata. Et cum esset Arrianæ sectæ perfidus obseruator, statim in exordio sui regni cepit persequi catholicos Christianos, & eorum Episcopos in exilium condemnauit, & eos, qui ei resistere non timebant, pœne ultimo condemnabat. Et tanta fuit tunc temporis persecutio in ecclesijs Africanis, quod vix poterat aliquis catholicus reperiri. Proscripsit etiam bona ecclesiarum, & seruitutem imposuit omnibus clericis, qui vtcunq; sub eius dominio latitabant, ecclesia profanabat, & iumenta sua tam in ecclesijs, quam in porticibus religabat, & adeo per totam Africam Arrianam hæresim seminavit, quod loca sacra, & Deo dicata in habitacula suis domesticis cōferebat, & viros sanctos Arrianam hæresim detestantes ipse detestabatur, & sine intermissione eorum sanguinem procabatur, & cum poterat effundebat, ita vt vsq; ad os totam Africam sanctorum sanguine ebriaret. Per idem tempus quatuor viri Hispani in Arrianam sectam transire nolentes, diuersis mortibus interempti illustri martyrio consumantur. Arcadius, Probus, Paschasius, & Euticius, puer autem Paulillus nomine frater Paschasij, & Euticij propter fidem Catholicam damnatus est infimæ seruituti.

Hippona.

Carthago

De transitu Vandalorum in Siciliam. Caput. XIII.

Sicilia.
Panormum.

VERM quia nec sacrilegijs, nec cædibus hominum poterat satiari, Africa conculcata in Siciliam nauigauit, vt eam pari exterminio laceraret, & direptionibus iam peractis, obsedit Panormum eius insulæ regiam ciuitatem. Cumq; hæc omnia Theodosius iunior, qui Orienti præerat, percepisset, exercitum congregauit, vt Gilericum a

Sicilia effugaret. Et dum hæc fierent, rumor aduenit, quod Hugni Thracias, & Illi^{Hugni.} rycum deuastabant, & hac necessitate Theodosius exercitum, quem contra Vandalos destinauerat, reuocauit, vt Thracibus, & Illyricis fieret in succursum. Martianus autem, seu Maiorianus, qui imperabat in Occidente, ab Italia in Hispaniam est profectus, & cum ad Carthaginensem prouinciã peruenisset, in eodem littore aliquantas naues ad transitũ cõtra Vandalos preparauit, sed proditione suorũ fuit Vandalis reuelatũ, qui in prouiso nauigio veniẽtes ex eis aliquas succenderũt, & aliquas abduxerũt. Sicq; Martianus dispositione frustratus in Italiam est reuersus, & Tertone a Richimiro patricio occiditur circumuentus, eo quod reipublice ignominiam intulerat, & iacturã. Quod audiens Gisericus non contentus Aphricæ, & Siciliæ vastatione, aggressus est patriã Romanorum, Romanæ autem ecclesiæ adhuc præerat Leo Papa. Romani vero timentes aduentum principis Giserici relicta ciuitate ad montium ardua confugerunt, & veniens Gisericus ciuitatem habitatoribus vacuam, sed plenam diuitijs occupauit, sed nec incendere voluit occupatam nec in eos, qui remanserant, gladio desæuire. Nam Leo Papa in introitu ciuitatis occurrerat venienti, & diuini verbi pabulo Giserici tyrannidem sic sedauit, vt a ferro, & incendio abstineret, & suafus ab Eudoxia Valentiniani relicta, quæ eius commercium cupiebat, vt Romam ingrederetur, Romanorũ copias cupiebat, & per quatuordecim dies exhaustis opes, & thesauros absconditos eorundẽ, & Christiani Valentiniani Eudoxiam relictam, & duas filias duxit captiuas cum multis milibus captiuorum. Roma itaque domina ciuitatum remansit vidua quasi terremotu tertio conquassata. Primo Alarici, Secundo Athaulphi, Tertio Giserici. Vandali vero Romam egressi se per Campaniam diuiserunt omnia gladio, & incendio dissipantes. Nola, & Capuam nobiles Campaniæ ciuitates impetu subuerterunt, & incendio cõsumperunt, & similia in alijs ciuitatibus Castellanis, & ruribus peregerũt. Sanctus vero Paulinus Nolanus Episcopus quicquid habere potuit pro redemptione captiuorum patriæ erogauit. Supplicanti etiam viduæ, vt vnicum filium captiuum redimeret, cum nil haberet omnibus erogatis, se ipsum in seruum vendidit, & filium viduæ liberauit, & cum alijs captiuatis ipse quoq; in Aphricam est delatus, vbi sanctis operibus gloriosus meruit obtinere sibi, & omnibus concaptiuis, qui a patria sua ducti fuerant, libertatem, & sic cum omnibus in Campaniã est reuersus. De hoc beatus Augustinus in libro Dialogorũ plenius declarauit. Et sic Gisericus victor, & inclytus ad Carthaginem est reuersus, & mox misit nuncios ad Theodosiũ, qui præerat Orienti, & pace firmata remisit ei honorifice Valentiniani relicta, & vnã filiam, alteram retinens suo filio Hugnerico, & tamen persequi ecclesiam non omisit insistens heresi Arrianæ. Paucis autem diebus interpositis, Gisericus iterum in Italiam voluit nauigare, sed repulsus a Bisilio patricio nauali victoria in Aphricam est reuersus. Sicq; vesaniæ suæ virus vbiq; refundens, frequenter victor, vltimo victus, quadragesimo regni sui anno vitam finiuit.

Roma.

Nola.
Capua.

De Hugnerico.

Caput. XIIII.

MORTVO Giserico, filius eius Hugnericus succedit in regno, & regnauit annis octo. Hic habuit vxorem Valentiniani filiam, ex qua suscepit filium nomine Heldericum. Initium autẽ regni sui conspersit viru perfidiæ Arrianæ, & sicut in regno, sic patris in hæresi fuit hæres, & in persecutione Catholicorum patre atrocior est inuentus, ecclesias infi-

LIBER.

scavit, sacerdotes, & ceteros in ecclesiasticis officijs constitutos exilio condemnauit, monachos, & laicos circiter quatuor millia durioribus pœnis arctauit, & eorum plurimos martyrio consumauit, plurimis confessoribus linguas abscidit, qui tamen linguas abscisis, Domino faciēte, vsq; in finem vsus loquelæ non amiserūt. Lætus etiam Neptensis Episcopus sub eo martyrio coronatur, & quia Arriani contagij labe noluit maculari, victor, & martyr cœlesti consortio meruit adunari. Et quia Hugnericus calycem irę Dei alijs propinauit, ea potione, qua, & Arrius doctor eius effulsis visceribus impium spiritum suo restituit incentori regni sui anno octauo.

Lætus:
Neptensis.

De Gutamundo, & Thrasamundo.

Caput. X V.

MORTVO Hugnerico Gutamundus nepos ex filio Giserici succedit in regno, & regnauit annis vndecim, mensibus octo, qui statim pacem cum ecclesia reformauit, & omnes catholicos ab exilio reuocauit.

Isto mortuo, Thrasamundus frater eius successit in regno, & regnauit annis viginti sex, mensibus nouem. Iste infantię Hugnerici successor, & hæres statim in catholicos misit manum, & eos a portans, & evertens bona eorum Fiscis titulis assignauit, & ex omni Aphrica centum triginta Episcopos mittens Sardiniam exilio condemnauit, nec sui temporis hæresi faciatus Hildericum filium Hugnerici iuramento astrinxit, ne catholicos exules reuocaret, ecclesiam restitueret, aut foeret. Isto autem Thrasamundo impium spiritū Carthagine exhalante Hildericus filius Hugnerici ex filia Valentiniani in regno substituitur Vandalorum, sed nolens transgredi iuramentum, quod fecerat Thrasamundo, antequam regni culmine donaretur, Episcopos, & ceteros catholicos ab exilio reuocauit, & ecclesijs restituit infiscata, & per totam Aphricam pacem datam ecclesię ædicti præconio publicauit, & priuilegia, quæ Thrasamundus abstulerat ecclesijs, redonauit. Cum enim mater eius esset catholica, fidei opera suadebat. Gilimerius autem de potioribus Vandalorum contra Hildericum prodicione, & tyrannide insurrexit, & prælio victum cepit, & cum cum filijs custodię carceris mancipauit, multosque nobilium Vandalorum, qui in Aphrica, vt indigenæ, residebant, & Hilderico, vt domino obediebant, & propter captionem eius tyranno indebito resistebant, sustinuerunt a Gilimerio persecutiones varias, & iacturas, ita quod multos ex eis cum Hilderico in carceribus coarctaret, aliosque proscriptis subiectis capitali sententia condemnauit, omni que scelere inquinatus, venundatus nulli malitię se subtraxit. His miserijs

Aphrica.

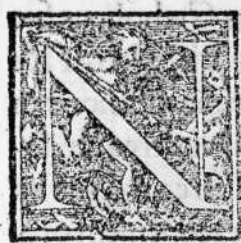
Aphrica dissipata, sanctus Lætus Episcopus Neptensis, martyr eximius, de quo diximus, in visione apparuit Iustiniano Imperatori, vt succurreret tantę cædi, quo oraculo incitatus Imperator confestim misit exercitum cum Belesario magistro militum contra tyrannidem Gilimerij, qui Belesarij aduentum verens Hildericum Regem cum affinibus sui generis, & alijs nobilibus interfecit. Veniensque Belesarius Gutimirum, & Gebanundum fratres Gilimerij primo prælio interfecit. Deinde prælio iterato ipsum Gilimerium fugę exterminio propulsauit, sed insequens captiuauit, & ipsum captum cum diuitijs, & rapinis nequiter conuulsit Imperatori Iustiniano Constantinopolim destinauit, & eo missio redegit totam Aphricam in prouinciam Romanorum anno nonagesimo septimo. ex quo Vandali Aphricam intrauerunt,

uerunt, & mansit postea Romanorum subdita ditioni, donec per Mahometi astutiam fuit reddita hæreticæ peruerſitati, in qua peccatis exigentibus adhuc manet. Sicq; regnum Vandalorum cum populo suo funditus extirpatur, quod a Gunderico Rege vsq; ad interitum Gilimeri durauerat centum tredecim annis.

Vandalis

D: historia Alanorum. Caput. XVI.

Alani

VNC a Vandalorum historia liberatus Alanorum me ingred seruituti. Eorum originem, processum, & acta, donec Gallias intrerunt & Hispanias intrauerunt, superius enarraui. Postquam igitur Hispanias suut ingressi in Carthaginēsi, & Lusitania prouincijs superbo oculo, corde auido, crudeli proposito sedes altissimas collocarunt, ita vt Silinguis in Bética, Sueuis in Gallecia Romanis in Celtiberia præeminerēt, & Vandalos, quos in vna prouincia concluderāt cum Sueuis potius impetuerūt, & incursibus coarctauerūt, Romanis etiā in Carpētania, quā a Carthaginēsi prouincia defalcarāt, intulerūt multas cedes, & abstulerūt multas vrbes, quorū necessitate Constantius Patricius, vt dixi superius, Gothorū Regem Valiam inuocauit, qui mox veniens Alanos tanquam acie dure silicis hebetauit, & quam in alijs exercuerant feritatem venienti Valie reliquerunt, & regni nomine abnegato, se Gunderico, quem deuicerant, subiecerunt, sed cum eo, ad quem confugerant, Gunderico in conspectu Valiæ ceciderunt, & ciuitates suæ ditionis in Carthaginēsi prouincia Valia tradidit Constantio Præsidi Romanorum, & sic fuit in Hispanijs eorum potentia dilatata, & Regis nomine apud Alanos iam extincto, cessere Romanis Vandali, & Sueui, qui fere totam Hispaniam occuparūt, & facti ignaui pro maiori parte non militiæ, sed ascripti populo remanserunt, nec, vt magnanimi, ad sedes alias migrauerunt, donec post temporis interuallum Gothis venientibus, vt accolæ peruenerunt, & hic finis regni, & gloriæ Alanorum.

De regno Sueuorum. Caput. XVII.

Iberati ab ignauia Alanorum transire restat ad historiam Sueuorum. Horum originē, & processum in superiori opere declarauit. Sueui autem cum Hispanias intrauerunt, Hermericū Principem habuerunt, & cum Vandalis Galleciam occuparunt, sed Vandalis nauigantibus in prouincijs Africas, soli Sueui Galleciam tenuerunt. Galleci tamen in aliqua parte proprio dominio utebantur, quos Hermericus assiduis incursibus prædabatur. Tandem morbo chronico aggrauatus pacē inijt cum Gallecis, & tanquam insufficiens filium suum Recilam regni substituit successorem, qui armorum studijs prouocatus raro a prælijs quiescebat. Cum autem Romani misissent quendā militiæ suæ Ducem nomine Andebodem cum multis copijs, vt Bæticā occuparet, occurrens ei Recila ad fluuium, qui Silingius dicitur, in Bæticæ regione, cōserto prælio Andebodem vicit, & interfecit magnis auri, & argenti copijs occupatis, & Romanorum exercitu dissipato Bæticam suæ subdidit ditioni, & volens Lusitaniā subiugare, obsedit Emeritam, & captam regno proprio adunauit, Hermericus autem pater ipsius interijt, postquam septem annis fuerat morbo diutino fatigatus. Regnauerat autem annis triginta duobus, Carthaginēsem etiā prouinciā suā subdidit potestati, & ita Gallecia, Lusitania, Bética, Carthaginēsi prouinciā suo dominio subiugatis, erat in Hispanijs

Silingius

tere Monarchus, & vt in hac quiete securior permaneret, Carthaginensi prouincia re-
gionem Carpentaniam, videlicet quam Romanis abstulerat, restituit facta pace.

Carpeta-
na.

Cumq; venisset Emeritam, prout fertur, sub gentilitatis errore vitam infeliciter
consumauit, cum regnasset annis octo.

De Rheciario, & morte eius. Caput. XVIII.

MORTVO Ricila Rheciarius filius eius, & factus Catholicus suc-
cessit in regno annis. IX. Hic duxit vxorem filiam Theuderedi Re-
gis Gothorum, & pro tanto coniugio eleuatus est, suspicatus non tan-
tum Hispania, sed & Vasconijs Imperare, & ad Theuderedum so-
cerum suum in Galliam Gothicam est profectus, & ab eo rediens ho-
noratus Gothorum auxilium secum duxit, & Tarraconensem pro-
uinciam & Cæsaraugustam Carpentania, quæ Romano Imperio seruibant, impe-
tens occupauit, Carthaginem, etiam regiones, quas Romanis reddiderat Ricila pater
eius prædæ incursionibus deuastauit. Mortuo autē socero suo Theuderedo in bel-
lo Cathal nico, & eius filio Thurismundo, succedente Theodorico secundo filio, Rhe-
ciarius ccepit in Hispanijs insolere, & Theodoricus Rex Gothorum filius Theude-
redi, qui regnabat in prouincia Narbonensi, contra eum citius properauit. Rhecia-
rius autem de suis viribus plus præsumens occurrit Theodorico, & prælio adinui-
cem inchoato, Rheciarius effugatur, postea capitur, postea interiit interfectus.

Tarraco-
nensis.
Cæsaraug-
usta.
Carthago
Catalani.

De Sueuorum Regibus. Caput. XIX.

VE VI autem bifarie diuisi, alij Masdram Massiliæ filium in Prin-
cipem elegerunt, qui tantum duobus annis regnavit. Alij Frantam.
Masdra autem statim mortuo, pars Masdræ filium eius substi-
tuit Remismundum, qui cum Franta ilico pacem fecit, & ambo pari-
ter scederati partes Lusitaniae deuastabant, post biennium mortuo
Franta pars eius Frumarium sibi præfert. Qui cum Remismundo
super regni præminetia litigaret, euertit Flauiam, vastauit patriam. Remismundus
etiam Lucum, & Auriam, & maritima deuastabat. Sed post biennium Frumario de-
cedente, Remismundus pace cum Gallecijs inita Sueuorum in Gallecia obtinuit prin-
cipatum. Sueui enim eum sibi in Regulum præfecerunt. Qui ad Lusitaniam trans-
iens Coimbriam pace deceptam diripuit, & exhaustit. Vlixbonā etiam occupauit, Lu-
sidio ciue, & incola, qui illic præerat, eam tradente. Post aliquot dies Remismundus
his successibus eleuatus ad Theodoricum Regem Gothorum nuncios destinauit, &
pacem, & amicitiam postulauit. Quos Theodoricus benigne recipiens annuit postu-
latis, & in signum veri amoris coniugem misit ei per Sallanum quendam ex officio
Palatino cum adiectione armorum, & munerum copiosa. Et recepta coniuge, & mu-
neribus, ccepit amplius superbire, & Sallanum muneribus honestatum remisit ad
Theodoricum cum epistolis suæ laudis, qui cum ad Gallias redisset, Theodoricum
ab Eurice fratre suo reperijt interfectū, huius tempore Alax natione Galata effectus
apostata Regis auxilio sectæ se contulit Arrianae, & inuentus est fidei catholicae ini-
micus, qui de Gallia Gothorū adueniens hoc virus pestiferū genti Sueuorū infudit,
Regibus in Arriana heresi permanētibus. Catholici persecutionē, & pericula pertule-
runt, donec regnavit Theodemirus, qui prædicatione Martini Dumienfis Episcopi

Flauia.
Lucus.
Auria.

Lusitania
Coimbra
Vlisbona

fidei catholicae redonatus eliminata spurcitia Arriana Sueuos restituit fidei vnitati. Hic Martinus Dumiensis Episcopus religione, doctrina & fide praecclarus multa docuit, & firmavit in ecclesiasticis institutis, pro cuius memoria ecclesia Galleciae adhuc gaudet. Regnavit autem Theodemirus annis decem.

De Miro, & fine Sueuorum.

Caput. XX.

Post Theodomirum Mirus princeps efficitur Sueuorum, & regnavit annis tribus. Hic secundo regni sui anno Ruchonibus movit guerram, & bellis attritos opibus spoliavit. Et dum Leouigildus Rex Gothorum Hermegildum filium suum propter fidem catholicam Hispali obsedisset, ^{Hispalis.} Mirus processit in auxilium Leouigildi, & Hermegildo capto & interfecto Mirus ibidem terminum vitae clausit. Huic successit Euricus filius eius in regno, quem in adolescentia constitutum Andeca per tyrannidem regno priuavit, & coegit, eum monachum fieri, & detonsum in monasterio inferavit. Sed quia malorum impietas non remanet impunita, protinus Rex Gothorum Leouigildus ingressus Hispanias bellum intulit provinciae Sueuorum, & Andecam devictum regno priuavit, & regnum eius in provinciam redegit Gothorum. Ipsum autem Andecam post regni honorem fecit tonderi, & presbyterij officio mancipari. Enimvero oportebat, ut, quod Regi suo fecerat innocenti, ipse proditor congrua vicissitudine pateretur. Et sic Sueuorum regnum obtentum a Gothis expers gloriae hic finitur, quod durauerat centum & septuaginta septem annis.

De Silinguis.

Caput. XXI.

Explicitis regno & actibus Sueuorum, me cogit materia acta describere Silinguiorum, quorum ratio cum Vandalis vna fuit, nisi quod ^{Silingui.} illis in Africam transfretantibus isti in Betica remanserunt. Vbi experti caedes, & incursiones, & pericula Romanorum non euaserunt excidia Alanorum. Sed & Reges Galleciae Sueuorum eos multis direptionibus subiecerunt, & Hispali eorum Metropolis interdum diruta, interdum inuasa nunquam foelicitate stabili potuit efflorere: donec sub Leouigildo Gothorum principe siluit captiuata, Regis & regni gloria uiduata, & in Gothorum provinciam iam redacta. Et hic finem habuit principatus & potentia Silinguiorum, quorum exterminium a Gothorum Rege Valia inchoavit, & per Leouigildum postea consumatum. Primus enim Gothorum Athaulphus Hispanias est ingressus, sed Barcinonae interfectus est. Post ipsum Valia, qui Vandalos & Sueuos, Alanos & Silinguos domuit, & prostravit, & in Silinguis provincijs de Gothorum maioribus instituit principes populorum, nec tamen ibi sedem regni voluit collocare. Theodoricus etiam Sueuos suo dominio subiugavit, & extunc coeperunt Gothi in Hispanijs dominari, & regni sedem a Gallia Gothica in Hispaniam transtulerunt.

FINIS.

PROLOGVS.

DOMINI ALPHONSI

DE CARTHAGENA EPISCOPI BVRGEN

sis Regum Hispanorū, Romanorū Imperatorū, summorum
Pontificū, necnon Regū Francorū anacephaleosis,

PROLOGVS.

COGITANTI MIHI FRATRES DILECTIS
simi, & frequenter in animo reuoluenti, quantum sit humanis animis
sciendi infixi cupido, vt nullo præcipiente, nemine suadente, omnis
homo a natura scire desideret, quatenus hominem exuere videatur, cu
ius animus ad sciendum nullo desiderio teneatur, & illius repulsionis
dignus haberi merito debeat. Tu scientiã repulisti & ego te repellã.
Dulcedo quædam mentis aduenit. Considero enim prompto humano animo iucundi
tatem adesse, si sciendi desiderium operi applicare aliquãtulerit. Sed cum infinita
pene scientiarum & artium sit multitudo, quarum aliquæ de necessarijs nature, quorum
directio humano iudicio non subest, aliæ vero in contingentijs occupantur, quæ ali
ter & aliter interdum eueniunt, & ad quæ dirigenda cogitationes humanæ accurate des
clinant. Multorum animos ad diuersas sciendi species inclinari videmus. Alij enim ad
scientificã & naturalia & supra naturã, alij vero ad aliquas alias disciplinas vehemen
tius inclinantur, prout ingeniorum suorum acumen vel hebetudo videtur exposcere.
Sed hoc vnum inter cætera, quod nec ingenij altitudinem poscit, nec etiam capacitã,
licet mediocrem, aut paruam transcendit, continendum non est. Historiarum quippe
notitia audiendi quid in sua, quid ve in alia regione antiquis in sæculis, & prope no
stra tempora actum sit: & qui principes has terras, quas incolimus, per diuersa secula
gubernarunt, rationi congruum desiderium est. Nec enim, cum homines simus, aliena pro
sus putare debemus, quæ inter homines transierunt, illi vulgato etiam trito Terentiano
verbo adherentes. Homo sum, nihil humanum alienum puto. At, licet hoc continue in me
moriam habere necessarium non erat, vtile tamen pariter ac delectabile censeo, libellum aliquem
tenere, qui hæc sub breui compendio contineat: vt cum sermo de huiusmodi rebus occur
rerit, aliqualem cognitionem apprehendere valeamus. Hac itaque intentione motus descri
bere fecerã arborẽ quandã genealogiæ Regum Hispaniæ, eorum gesta aliquantulum miscẽs,
vt nec historiæ plenitudinem, nec arboris breuitatem haberet, sed quodã mediocri modo hi
storicali latitudini, et arboreæ breuitati responderet. Illic excellētissimo, ac indelebilis me
morie Regi honestorum studiorum avidissimo, qui nuper ab humanis oculis ad superos
euocatus est, dedicauerã. At, cum particula prima suæ Regiæ maiestati tradita transi
tus eius interuenisset, quieuit opusculum illud alijs temporibus per me vel alium al
tioris & abundantioris ingenij, forte si placuerit diuinæ mansuetudini, prosequendum. In
terim autem ascendit in mentem, ne ex toto calamus refrigeret, ex illis quæ tunc
scripseram, quantum ad tempora quæ attigerunt, & alijs scriptis, quæ sequentiũ tem
porum actiones enarrant, breuiorem arborẽ transplantare, quæ nec historiã lato ser
mone contineat, nec ex toto illam sub silentio dimittat, sed Reges omnes, qui in Hispania
regnarunt, ab illo tempore, quo hæc politia in Regum nostrorum genealogia, ac eorum
Regia familia continuata est, seriose describat. Aliorum enim sæculorum, quæ ante præ
cesserant, profundissima abyssus inuestigabilis facta nobiscum nullam iam proportio
nem habere videtur. Reduxi ergo ad modum arboris omnes, qui in hac Hispania nostra

Regis diademate sunt potiti, ab Ahanaricho incipiens in quo stípitem genealogiæ huius rationabiliter, vt puto, construxi, vsq; ad inignem, ac potentissimum Enriquum quartum hodie regnantē, cuius regnum Regum Rex foeliciter dirigat, & exaltet. At quia imagines rerū fortius memoriā coadiuuant, quā nuda scriptura, Reges ipsos congruo arboris loco depingi feci in recta linea Regibus solis depictis. In marginibus vero aliquibus alijs, quorū strenuitas non ab re iuxta Reges collocari petebat per sola capita, figuratis. Et quia aliorū insignium etiā extraneorū Principum nosse tēpora, concurrentiamq; quā cum nostris Principibus habuerunt, nedū delectat, quinimo etiā ad cognoscendū aliqua, quę interdū inuestigamus, non modicū confert, congruere mihi visum est, illorū adijcere tēpora, quorum celsitudo, imperijq; magnitudo abscondendę non sunt, sed perpetuis tēporibus propalādę, posui itaq; summos Pōtificates, qui non alieni Principes iudicādi sunt, quia tam nostri, quā aliorū hominum omniū superiores existunt, & in vniuerso orbe plenissimā habent potestātē. Deniq; Romanorū Imperatores, quibus licet non subsimus, cū Hispani Romanū Imperium supra se non recognoscant, eruerunt enim Deo adituante de faucibus infidelium regnum. Solū enim Reges suos, vt supremos principes in tēporalibus habent, sunt tamen merito memorandi Imperatores Romani, qui inter omnes Reges primā sedem, & quasi quandā primogenituram non incōgrue habent. Ideo in illis concurrētis adiunxisse & Reges Francorum, qui in altitudine solij magno splendore clarescunt, amicitiaq; & sanguinis necessitudine ab antiquis tēporibus nostris extiterūt Principibus sociati, indignū fuisset a concurrentia hac segregare. Ideo hac concurrentia his tribus principatibus supremo si quidē pontificatu, qui omnes principatus excedit, Romanoq; & Gallicano tēporalibus, regū quę insignissima sunt inuenire decreui. Sed & illud nō equalitate presidentię motus, cum non equari, sed pontificatui Romano subijci, & regna tēporalia cum debita humilitate reuereri dignissimū est, qualitate tamen personarū tam scribentis, quam quibus scribitur attentē pensata, non indignū arbitratus sum, vt in calce concurrentiæ adijcerē Pontifices, qui in ecclesia Burgenli federunt, ab illo incipiens tēpore, quo sedes ipsa cathedralis effecta est, & vsq; ad tēpora nostra producens. Nam & si principatus alij supremi tam eminentia, quā magnitudine, & alijs numerosis dotibus longe altius pręstent, quoad nos tamen nosse pręsules, qui, & quo tempore in hac insigni ecclesia pręfuerunt, delectabile pariter, ac vtile est. Consonumq; rationi putauī hanc arborē charitati, ac fraternitati vestrę dirigere, cū ecclesia hęc caput dioecesium Castellę capitū nomine tā a nobis, quā ab omnibus populis vulgariter insignitur. Cum ergo capita sint ecclesia ecclesiarū, & ciuitas ciuitatū Castellę, nescio cui cōgruentius ad aptari queat memoriā omnium Regū tenere, quā illis, qui capita dicuntur, & sunt illarum terrarū, quarum Monarchia describi, & in perpetuā recordationē reddigi breui stylo tentatur, caput enim principalis pars corporis est, quinimo & totum corpus representare videtur, cuiusq; Mausoleum locum religiosum facere solet, ac si totum corpus cum capite ibi esset. Sit ergo Principū ibi seriosa memoria, vbi principalis pars regnorum, in quibus principatū gesserunt, consistit. Accipiat ergo fraterno corde fraternitas vestra munusculū hoc, quod fraterna manu donatur, illudq; multitudini librorum, quibus insignis bibliotheca vestra abundanter munita est adijcere curet, vt qui annalia antiqua hac ex parte scienti cupidus fuerit, illud legendi aliqualis notitię adeptione congaudeat. Sed iam his præludijs finem imponens, quod dicere gestio diuino auxilio humilimis precibus inuocato, vt sequitur, prosequar.

REGVM HISPAN.

Caput Primum.

LLVD autem premittendum est, Hispaniam, de cuius Regibus loqui intendimus, partem quandam honorabilem orbis esse. De qua, vt sciamus, quanta sit, & in quot prouincias diuidatur, mēti adducendum est, orbem a rotunditate circuli dictum, quia rota quaedam est, eum Oceanus vndiq; circumfluens fines eius circulo ambiat. Hunc in tres partes antiqui diuidendum dixerunt, quarum vna Asia vocatur, altera Europa, tertia Africa, quę etiam Libya a quibus in libris nuncupari solet. hæ autem partes æquales non sunt. Nam Asia a Meridie per Orientem vsq; ad Septentrionem peruenit. Europa vero a Septentrione vsq; ad occidentem, & inde Africa vsq; ad meridiem, & sic dimidium orbis tenent Europa, & Africa: aliud vero dimidium sola Asia occupat. Quod ideo sic a sapientibus descriptum esse putandum est, quia mare Terrenum, quod Mediterraneum vocatur, ab Occidenti inter Septam & Gibeltarium, seu Tarifam ingrediens, & versus Orientem fluens, has duas partes Meridianam, & Aquilonem intersecat, & cum vna esse deberent, aquarum inundatione diuidit. Sic ergo si in duas partes Orientis, & Occidentis diuidatur orbis, Asia Orientalem, Europa vero, & Africa Occidentalem partem tenebunt. At cum Hispania in Europa sit, congruens est, vt Asiam, & Africam dimittentes de Europa modicum quid dicamus. Europa siquidē a flumine Tanai descendens ad occasum per Septentrionalem Oceanum vsq; ad fines Hispanię venit. Cuius pars Orientalis, & Meridiana a Ponto confugiens tota mari magno coniungitur, & in insula Gadibus finitur.

Prima Europeę regio Scythia inferior est, quę a Meotidis paludibus incipiens inter Danubium, & Oceanum vsq; ad Septentrionalem Germaniam porrigitur. Quę terra generaliter propter Barbaras gentes, quibus inhabitatur, Barbarica dicitur. Huius pars prima Alemania est, quę ad Meotidas paludes pertingit. Post hanc Dacia, vbi & Gothia, & post illas multę alię prouincię sequuntur, donec ad Hispaniam perueniatur, quas describere operosius esset intentu, quia non descriptionē orbis seu mapam mundi conficere propositum est, Sed Hispanię, de cuius Regibus dicturus sum, situm ad mentem adducere. Qui autem de alijs Europeę prouincijs informari desiderat, Isidorum, & alios, qui orbis partes sermone lato curauerunt distinguere, diligenter inquirat. Ego enim hanc solam primam Europeę partem breuiter in memoriam adduxi, quia intra eam Dacia continetur. & Gothia. Vnde & Gothi existere feruntur, qui in Hispania, vt infra dicetur, regnarunt. Alijs ergo Europeę prouincijs omissis Hispaniam calamo nostro Dacię, & Gothię a quibus primi Reges nostri ortum habuerunt, coniungamus.

Caput secundum.

VIT autem Hispania prius ab Ibero amne, seu flumine Iberia nuncupata, postea ab Hispano Hispania cognominata est. Ipsa est enim vera Hesperia ab Hespero stella Occidentali dicta. Sita autē est inter Africam, & Galliam, a Septentrione Pyrenęis mōtib; clausa, a reliquis partib; vndiq; mari cōclusa, salubritate cęli equalis, omniū frugum generibus fecūda, gēmarū, metallorūq; copijs ditissima, interfluunt eā flumina magna, Bētis, quod modo Guadalquiuirū vocat. Minius, Iberus, Tagus, in aliquibus aluei sui partibus aurū trahēs. Habet prouincias sex, Tarraconen

sem, Carthaginensem, Lusitaniã, Galleciam, Beticam, & transfretũ in regione Aphricę Tingitaniam. Duę sunt autem Hispanię, citerior, quę in Septentrionali plaga a Pyreneo vsq; ad Carthaginem porrigitur. Vltior, quę in Meridiem a Celtiberis vsq; ad Gaditanum fretum extenditur, citerior, & vltior dicta, quasi citra terras, & vltra, quod vltima, vel quod non sit post hanc vlla. Est autem Hispania de latioribus prouincijs, quę sub Europa includuntur, habens in se sex prouincias, vt prædixi, quę iam alijs nominibus nominantur. Neq; enim dicimus Tarraconensem, quia hic loquimur de prouincia ecclesiastice sumpto vocabulo, pro vt Metropolitim, & ecclesias suffraganeas designat. Sed quandam particulam, seu contractum terrarum.

Illam igitur, quę Tarraconensis dicebatur, Cataloniam vocamus. Carthaginensis vero est illa particula terrę, in qua regna Valentię, & Murciaę consistunt. Lusitania continet partem Portugalię, quę intra Fagum, & Guadianam, necnon etiã particulam illam, quę citra Tagum, & vltra Dorium est, aliasq; huius regni terras, quas Extrematuram dicimus. Gallecia vero in suo nomine durat. Sed sub Gallecię nomine, etiã pars Portugallię intelligenda est, quę intra Dorium, & Miniũ consistit. Betica vero Vandalia est, quam Andaluziam dicimus, dicta a Beti flumine, quod Guadalquivirum vocatur, ab Arabibus sumpto vocabulo. Etenim apud Arabes Guadalqueuir flumen magnum significat. Hęc intra se Granatę partem continet. Tingitania autem est in Aphricę parte, quam dicimus Benamarim, a Tingi ciuitate, quam Taniar vocamus, nomen assumens, alię vero terrę, quas in Hispania hodie diuersis nominibus nominamus sub illis, quas diximus, tunc contineri putarem, vt Castella, & Nauarra cum Carthaginensi, Legionensis pars cum Gallecia. Toletana, & Conchensis cum Lusitania, quę simul cum Betica, quam Andaluziam, & Granatam dicimus Hispaniam vltiorem faciebant, quam citeriorem post respectum ad nos possumus appellare, cum vltra, & citra respectiue ad locum, in quo loquētes existunt, dicitur. Nos igitur cum citra Iberum sumus, has partes Hispanię citeriorem Hispaniam vocamus, Italici, & alię Orientales vltiorem vocant. Cum per respectum ad eos vltra Iberum commoremur, quę sic grosse tetigi, vt aliquam cognitionem horum nominum habeamus, & aliquantulum correspondere denominationibus, quas hodie partes Hispanię habent ex ipsa propinquitate vocabulorum, sentiamus.

Non quod sigillatim his finibus distinguantur, difficillimum enim esset nunc limites illarum diuisionum certitudine plena tenere. Hoc tamen ex his diuisionibus constat Tingitaniam, quę vltra mare Mediterraneum est, licet in Asia sita sit, intra Hispanię partes contineri, quod licet peregrinum ab aliquo importuno videatur, intentius tamen intuentibus aliquid forte non parum importare valeret, vt memor sum alibi ad propositum aliud dixisse.

Caput tertium.

NUNC vero intentum nostrum prosequens, hoc de regno Hispaniæ, prout terram, in qua regnatur designat, sufficiat dixisse, tamen pro vt Reges, & potentia demonstrat aliqua dicamus. Nescio enim quare apud nos vnico verbo hęc duo diuersa coniungimus, vt regnum ipsam terram vocemus, & hoc eodem verbo regnãdi vim, & potentiam exprimamus. Dicimus namq; regnum Hispanię, vel Franciæ, cum de terris illis loquimur, similiter quoque cum de aliquibus Regibus

REGVM HISPAN.

earum sermo sit, regnum eorum tot annis durasse scribimus, vel dictamus exercitiū, ac potestatem regnandi, quæ temporalia sunt, & regnum vocantes, vt Salomon edixit, nam terra in æternum stat. Non sicut apud Italicos, qui terram, in qua regnāt, non regnum, sed reamum vocant. Cum ergo de Hispania, pro vt reamum est modicum diximus, de regno eius, pro vt regnantium tempora significat, paulum quoq; dicamus. Nemo autem dicere posset, qui fuerunt hi, qui ab initio sæculi ante diluuium in Hispania regnarunt, quia impossibile esset hoc scire, cum omnes chronicae post diluuium principium narrationis assumāt, nec aliqua auctentica historia reperiri potest, quæ ante aquas diluuij gesta hominū narret, excepto canone sacro, qui ab initio creationis mundi sermonem assumens, tam ante Noë, quam etiam postea, multa historice prophetica reuelatione descripsit. Quicumq; tamen illi fuissent, si aliqui fuerunt, qui Hispaniam gubernassent, sub inundatione aquarum constat perisse. Sed & post ipsum diluuium expleta infantia sæculi, & in quandam adolescentiam mundo quodam modo ascendente, hoc distinctum sciri non posset. Licet aliqui sub glebo diuisionem gentium post diceffum ab Abel descriptitarunt. Sed nos illud non querimus specificè, & particulariter scire, grosse tamen, pro vt attente antiquitatis abyssum inuastigari aliquantulum potest. Conicere conuiuentibus oculis, vtcunq; velemus, qui fuerunt illi, qui Hispaniam antiquis in sæculis inuaserunt. Ferunt autem, quod Europa recepit populos a generatione Iaphet, qui septem filios dicitur habuisse. Quorū primus fuit vocatus Gomer. Secundus Magoth. Tertius Madans. Quartus Inanus. Quintus Tubal. Sextus Moretus. Septimus Tirasus. A Gomero primo filio dicunt populatam Galleciam. A Tubalo quinto filio alij descenderunt Hispani. A Magotho secundo filio scythæ, Gothi, Vandali, Sueui, & Alani, & ab alijs vero filijs alij profluxere nationes. Inter istos deniq; adinuicem magna bella, & grandes dissensiones processerunt. Alij enim alios e terris expellentibus, & alijs resistentibus oportebat, vt bellici labores insurgerent. Nam inter offendentes, & defendentes tunc, & nunc consequens est, vt gladius hostilis insurgat. Nam alij inuasionem potentia incitante desiderant, alij defensionem necessitate cogente procurant. Et ne hoc, nec illud ad rationis persuasionem quiete confici potest, ad arma oportet recurrere. Transierunt ergo multa tunc tempora, & in eis armorum plurimi actus, quos referre calamus non valeret. Sed hoc vnum dicitur, quia a confusione linguarum in Abel, vsq; ad tempora Gedeonis iudicis Israël fluxerunt anni mille, & ducenti, & triginta, & tres. Et huius Gedeonis tempore natus est Hercules magnus, qui ingenia facinora, & armorum miranda exercicia per diuersas orbis partes præsertim in Hispania egit. Hic enim, vt ferunt, vna cum Iasone obtinuit vellus aureum insulæ Colcos, & destruxit Troiam prima irruptione occidens Laomedontem Troiæ Regem, necnon vicit Diomedem Thraciæ, ac Centauros, & Lacedæmonios. Superavit quoque filios Leui, qui erant nepotes Regis Saturni, necnon Busirim Aegypti, & Anthemum Aphricæ Reges, sceminas quoq; Amazonas, quæ tunc erant multarum gentium victrices, pro vt hæc omnia aliqua historiae ferunt, & fabulæ poëtarum. Boëtius quoq; in metris suis horum aliqua narrat, dicens, Herculem duri celebrant labores, Ille Centauros domuit superbos, Abstulit sæuo spolia leoni. Reliqua, quæ illic in metro sequuntur, quæ hic succincte tetigi, veritatem eorum Deo, qui omnia cognoscit, relinquēs, vt scripta reperij huic scripturæ inserere, non asserere curam cepi. Cum autem hæc omnia Hercules alijs in orbis partibus expleuisset, ab Aphrica in Hispania

nias transijt. Audierat enim Gerionem Hispaniæ principem potentia suæ robori plus debito nitentem erga Hispanos tyrannice se habere. Aduentum vero eius audientes Hispani nimium lætati sunt, sperantes manu Herculis a Gerionis tyrannide liberari, quod & factum est. Nam Hercules Gerionem defidans duellum cum eo aggressus est, victumq; strangulauit, & super caput eius turrim dicitur fundasse prope Curuniam, quod oppidum in Galleciæ finibus ipse fundauerat. Demum occidit Caco illum ferum hominem, qui tanta feritate uigebat, ut potius fabulæ quam historiarum narratio feritatis eius ab aliquibus scribenda putetur. Ab hoc Caco montem eaci, quem vulgariter Moncaio dicimus, prope Tirasonam & Agredam situatum nomen assumplisse ferunt. Hercules itaq; occisis Gerione & Caco, & multis magnificis operibus in Hispania factis ad Græciam est reuersus, dimittensq; nepotem quemdam suum, qui Hispanus vocabatur, ut in Hispania regnaret, a cuius nomine Hispaniam vocatam putant. Nam primo Iberia ab Ibero flumine seu Hesperia ab Hespero Planeta, qui prope occidentem aduesperante die lucet, vocabatur. Hic Hispanus est primus, quem in Hispania regium titulū assumpsisse historiæ narrant. Qui magno tempore in pace regnans multa magnifica opera dicitur construxisse. Inter quæ ille singularis aquæ ductus habetur, qui apud Segouiam in sua firmitate huc usq; perdurans, ciuitati aquarum copiam ministrat, pulchritudinem nimiam in ipsa operis fortitudine ostendens. Nam cum quædam particula supereminens, per quam cloaca dirigitur, sæpe reficiatur, & refecta faciliter corruat, ipse tamē pōs et aquæ ductus tanta firmitate ædificatus fuit, ut ab illo sæculo usq; in presentem diem quasi quædam incorruptione fulgens maneat. Tantaq; differentia diuturnitatis inter moderna opera & vetustissima est, quod, quidquid ibi nostris diebus reficitur, raro per decennium durat, tanto ponte, qui Hispani temporibus factus est, per tot sæcula immutabiliter perdurante.

Caput. IIII.

HIC Hispanus filiam suam nomine Liberiam in matrimonium tradidit insigni Principi Græciæ vocato Pyrrho, qui ex iure vxoris suæ post mortem Hispani soceri sui in Hispania regnauit. Hoc tempore dicunt tantam ariditatem per totam Hispaniam fuisse, quod viginti septem annis pluuia visa non est descendisse: quo factum est, ut omnia flumina prorsus areferent præter modicum aquarum, quæ in Guadalqueuiro & Ibero profluebant, & ut aliqui dicunt in Guadiana. Cuius causa Hispani ad diuersas terras vitæ saluaturi abierunt, ariditate autem cessante habitatores ad Hispaniam reuersi sunt. Pyrrho deniq; defuncto Græci post eum aliquo tempore regnauerunt, quorum nomina expresse non legi. Post hæc gætes quædam extraneæ, quæ Almonizi vocabantur, Hispaniam intrantes Græcos expulerunt, & regnarunt in ea quadraginta annis. Demum exercitus multi ab Alemania & insulis adiacentibus Hispaniam inundantes Almonizis expulsis apud Hispanos magnis temporibus regnauerunt. Donec Pœni ab Africa trāscentes magnam partem Hispaniæ subiecerunt. Et enim Hamilcar primo Saguntum obsidens occisus fuit. Deinde Hannibal immanissimus fortissimusque obsidionem repetens Saguntum oppidum expugnauit. Quod utique non ciuitatem Saguntiam nostram, sed castrum illud iuxta Valentiam Monuedrum vulgariter nuncupatum fuisse autumant, Sagunto autem occupato & alijs multis partibus Hispaniæ sue

REGVM HISPANORVM:

ditioni subiectis Hanibal nomine & gloria excellere incipiebat, quod Romanus populus, qui tunc quasi adolescens erat, & alijs gentibus imperare non mediocriter prae-
sumebat, moleste tulit; maxime cum iam Saguntum Romani in amicitiam recepis-
sent. Cuius occasione bellum contra Hannibalem & Pœnos implacabile indixe-
runt. Quo factum est, vt Hannibal, qui potentia magna & animo bellicoso vige-
bat, in Italiam proficisceretur, dimissis Hasdrubale & Magone fratribus eius, vt ea tue-
rentur, quæ apud Hispanos acquisierat. Romani vero miserunt contra eos nobi-
les quosdam de familia Scipionũ, qui pugnâtes contra Hasdrubalẽ victi et occisi sunt.
Post quorum mortem alium de Scipionibus, qui, P. Cornelius Scipio minor dictus
est, ad Hispanos miserunt, multi nanq; fuerunt Scipiones. Scipionis enim verbum
cognomentum familiae, non nomen particulare hominis est. Hic Scipio dimicauit
contra Magonem acerrimo prælio, vt hinc inde occisi plurimum caderent, & Ma-
gonem victum & captum cum alijs captiuis misit ad urbem. Magone vero sic ui-
cto Hasdrubal frater eius occurrit obuiam Scipioni, præliumq; intrans uictus eua-
sit, & profectus est in Italiam ad Hannibalem fratrem suum. Scipio vero victor ex-
istens expugnatis Hasdrubale & Magone fratribus Hannibalis redijt Romam, Hi-
spania manente sub regimine Romanorum. Aliquibus autem temporibus sic elap-
sis, cum Romani gubernantes insolenter, ceu fieri solet, haberent (raro enim euenit,
vt peregrina potentia, si diu continuatur, ad grauamina non profiliat subditorum, vnde
& Bonifacius Papa dicebat, non modica dispendia Romæ attulisse peregrina re-
gimina, hinc est quod successione principantium naturalitas acquisita Regum ad
subditos, & subditorum, ad Reges, nimium conciliat animos, & regnantis iugũ beni-
gnum & tolerabile reddit) Hispani ergo proteruiam Romanorum non ferentes re-
bellare cœperũt. Contra quos Romani miserunt ducem nomine Tiberium Sempro-
nium, qui vi armorum plusquam centum & viginti ciuitates, oppida & castra occu-
pans Hispanos sub ditione Romanorum reduxit. Demum exacto aliquo tempore,
sexcentesimo fere anno postquam Roma condita fuerat, iterum rebellarunt Hispani,
& taliter se inuenerunt contra Romanos, quod nullus ex ducibus Romanis reperie-
batur, qui acceptare auderet se mitti aduersus eos. Et tunc miserunt quendam nomi-
ne Sergium Galbam consulem, qui, multis prælijs cum Hispanis confectis, postre-
mo ab eis fuit deuictus. Quo sic deuicto miserunt Romani alium ducem, qui obsedit
Numantiam, quæ nunc Zamora vocatur, in cuius obsidione magnam stragem, dam-
na & pericula Romani habuerunt, ciuitate in sua rebellionem contra eos manente. Sed
post istud missus est, P. Scipio, qui post Africanus inferior vocatus est, nepos al-
terius Scipionis, quem Africanum superiorem appellant. Hic Numantiam tam
strictissima obsidione afflixit, quod expugnatam ex toto destruxit. Et sic mansit Hi-
spania sub ditione Romanorum aliquo tempore. Sed post consueta animositate re-
bellantibus Hispanis venit Pompeius, qui subiiciens eam dimisit in illa filios suos ac
duces Petreium & Afranium, & in Italiam redijt. At cum inter Romanos tunc il-
lud intestinum & famosum bellum surrexisset, & Pompeio cum Iulio Cæsare genero
suo impacabiliter desidente, Iulius Cæsar in Hispaniam venit, & contra Petreium &
Afranium apud Leridam dimicauit, vbi exercitum Petrei & Afranij immensa siti
afflictum in deditiorem reduxit. Mansit itaq; tunc Cæsare subiiciente sub pote-
state Romanorum Hispania vsque ad tempora Honorij Imperatoris. Cuius tem-
pore Vandali & Alani ad Hispaniam venerunt, & eã magna ex parte occupauerũt.

ac Sueui Galleciam. Sed paulo post Vandali in Aphricam transferunt, & quidam alij Barbari, quorum nomina non habentur, Hispaniam intrarunt. Et sic huiusce modi inundationibus diuersarum gentium, & rituum magnis temporibus Hispania afflicta fuit. Partim Romanis, partim Vandalis, Alanis, Hugnīs, & Sueuis illam sibi iuxta potentiam suam tyrannice occupantibus, donec exercitus nobilis militiæ Gothorum illis expulsis ad illam habiturus deuenit. Quorum Reges ex ipsa habitatione, & incolatu Hispani effecti in ea regnarunt, & regnant, non iam Gothorum, sed Hispanorum sub diuersis titulis Reges vocati,

Caput. V.

HT quia de his sub arboris figura particulariter dicendum assumplimus, aliqua ex illis, quæ intra Hispaniam gesserunt, suis congruis locis dicturi de origine eorum, & his, quæ ante Hispaniæ ingressum alijs in locis per eos gesta sunt, breuissime vt aliena, non vt nostra ad clariorem intellectum dicendorū breuissimo cursu transeamus. Origo autem Gothorum, vt ex aliquibus historijs colligitur, ex insula Scanthia, seu Scythia fuit. Illam namq; primo sunt adepti, cuius possessione non contenti, inde exeuntes propinquas Scythiæ insulas, & terras peragrantes, vicinas gentes bellis laceſcebant, quod antiquissimum est. Nam ante Herculem, qui tempore Gedeonis iudicis Israël fuisse dicitur, Gothi Reges habuisse dicuntur, quos nominant Beric, & Gadaric, & Philimer, & Zamolxem, & Tanaisum, qui successiue in eis regnauerunt. Et post tempora Herculis, & Telephi filij eius multos Reges Gothi habuisse feruntur, ac plurima bella tam versus Aquilonem, quam etiam Orientalem mundi plagam gessisse. Tamq; in illis animositas, bellandiq; desiderium erat, quod etiam fortitudinem, & militare exercitium ex eorum origine ad sceminas dicitur pertransisse. Nam illæ pugnatissimæ sceminæ, quas Amazonas vocarunt, ex genere eorum profluxisse narrantur, vt in hominibus, qui animalia rationabilia sunt, illud, quod in auibus rapacibus natura operante fieri videmus, in illis sæculis factum audiamus. Et sicut inter aues rapaces, seu de rapina viuentes, scemellæ soleant esse audaciores. Sic apud illos, qui aliena rapere, & populos ex suis sedibus expellere continue inſistebant, Amazonæ scemellæ impetum etiam audaciorem habeant, licet ipsi Gothi masculi audacissimi fuerunt. Etenim Tomiris Amazona Regina Getarum, immo Gotharum Cyrum Regem Persarum, & Medorum, qui tantæ potentiæ fuit, vt regnum Chaldæorum Baltasare Rege occiso, & Babylone destructa extinxerit, & in regnū Persarum mutauerit bellū gerens, illū deuicit, ac occisum capite mutilauit, quod in vtre pleno sanguine consanguineorū, & nobilium de exercitu suo misit, dicens. Sacia te sanguine, quem sitisti, vt qui sanguinem aliorum crudeli cede sapiſſime fuderat, sanguine suo, & suorum infelix operiretur, vt illud euangelicum verbum etiam illo tempore compleretur. Qui gladio occidit, gladio peribit. Sic & Samuel Propheta cum Galaath Regem gladio scinderet, dixit, sicut fecit absq; liberis mulieres gladius tuus, sic etiam erit sine liberis inter mulieres mater tua. Sepe enim impij, & crudeles crudeliter opprimuntur, & potentes, vt Sapiens ait, potenter tormenta patiuntur. Nam iuxta prouerbum vulgare, canis lupos occidens, plerunq; a lupo occiditur. Tomiris vero adepta victoriam, & maximam prædam in partem Mysiæ, quæ ab Amazonis Amazona dicitur

Beric.
Gadaric.
Philimer.
Zamolxis
Tanais.

Tomiris.
Cyrus.
Baltasar.

Samuel.

Tomiris

tur, victrix abscellit, & mutato nomine minorem Scythiam appellauit, & ciuitatem Tamera suo nomine edificauit. Et adhuc hodie successores earum foeminae agentes militiam strenue habentur in opere militari. Et terra earum, vt Roderici hystoria refert, vulgariter Foeminea vocatur, ego tamen licet, vt legi, describo, non tamē meminisse aliquem, qui militare exercitum foeminarum segregatum vidisset, licet vna, vel alia militari exercitio dedita aliquando videatur, Sicuti apud Francos pridie Poncella militabat.

Poncella.

Caput. VI.

Beric.
Gadaric.

Philimerus.

Spali.

Vexores.

ED exercitum foeminarum dimittentes, ad viriles Gothorum caueos redeamus, post mortem autem Beric, qui primus inter Gothos Rex nominatur, successit, Gadaricus, qui fuit magnificus triumphator, & multos in Scythia, quae nunc Dacia dicitur, populos subiugauit. Post hunc filius eius Philimerus videns Philimerigorum terram vbertatis penuria laborare, dedit consilium, vt ab illis sedibus transmigrarent, & cum diu altissimas sedes, & congrua loca perquirent, ad vltiores Scythiae terras venit, vbi regionū vbertatem, & votiuā gaudia admiratus decreuit ibi, vt in proprijs residere. Et cum terram explorans deambulasset, & pontem in vasto flumine reperisset, regionemque vltra flumen illud placidam propexisset, voluit regionis vltima peragrarē, & parte exercitus iam transmissa pontis structura corruit transeuntium pedibus conuulsata. Et sic nec transmissis licuit rancare, nec alijs transuadere. Is enim locus, vt fertur, paludibus tremulis concluditur, & ex vtraque parte confusione imperuius inuenitur, & forsam pons ille ligneus erat, & pondere multitudinis ruit, ac citra remanētibus, quia difficilis reparatio videbatur, reparare noluerunt, vel forte cum nullam aliam causam itineris continuandi haberent, nisi quia terras ad inhabitandum querebant, circa flumen remanentes confederunt, gradū parte exercitus sui vltra prodeunte satis sibi habitationis videbatur in terris citra flumē situatis mansisse. Pars vero Gothorum, quae cum Philimero citra remanserat, optatum potita solum, ad gentem Spalorum aduenit, vbi conferto praelio victoriam sunt adepti. Exinde, vt victores ad extremam partem Scythiae, quae adiacet Ponto mari cum triumpho venerunt, & Scythiam suis victorijs subiecerunt. Et quia ibi diutius resederunt, & regimen tenuerunt, Scytæ, vt indigenae, sunt vocati. Et licet Gothi ad gentes alias sapius se vertissent, rectores tamen suos in Scythia dimittēbant, pœnes quos gentis regimen consistebat. Hinc euenit, quod Iosephus Scythas, Isidorus Getas appellat. Vnde & illud in laudem eorum per quendam poëtam dictum est. Contemnunt mortem laudato vulnere Getæ. Ac si diceret tanta animositas Gothorum militiae est, quod pro honore adipiscendo mortem cōtemptui habent, laudantes vulnera, quae pro reipublicae tuitioe, ac exaltatione in praelijs viriliter recipiuntur. Nam mutata prima litera, e, in, o, & vltima, e, in, i, qui Getæ appellabantur, Gothi dicuntur. Hi septentrionalia iuga tentantes Scythica regna montibus ardua possederunt, & pars illa adhuc Gothia appellatur, interpretatio autem nominis eorum in lingua nostra est fortitudo, & re vera nullius gentis strenuitas ita regnis, & imperijs se obiecit, sicuti huius, in primo enim egressu a Scantia gentem stolidam Vlmerrigorū, Vandalorum a suis sedibus eiecerunt, iuga Scythica subiecerunt, Vexorem Regem Aegypti praelio fugauerunt. Asiam subiugarunt, & eorum

& eorum aliqui inibi remanserunt, ex quibus partibus, vt dicitur processerunt, & partem Asiae subiecerunt, Armeniam, Syriam, Siliciam, Galatiam, Pisidiam, Ioniam, & Aeoliam expugnauerunt. Telephus Rex Gothorum vicit Danaos, interemit Therсандrum, insecutus fuit Vlyxem, Darius Hystaspis filius, & Xerxes ab

Telephus
Thersandrus.
Vlyxes.
Darius.
Xerxes.
Alexandrus.
Pyrrhus.
Caesar.

Rege Gothorum inferiores in praelio sunt inuenti. Hos Alexander vitandus docuit, Pyrrhus pertimuit, Caesar exhorruit. At cum Pompeius pro arripiendo reipublicae principatu contra Iulium Caesarem arma moueret, isti caeteris fortius dimicarunt, in Franciam irruerunt, Italiam vastauerunt, Romam ceperunt, Veronam aedificauerunt, nomen imponentes, Verona, quasi ve Roma in odium Romanorum, Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti, ibique apud Toletum sedem vitae, & Imperij locauerunt, in habitaculis, & tentorijs habitauerunt. Terras vrbes seminabant, nusquam munitiones, vel domicilia fabricabant. Et licet terras, & ciuitates, & oppida subiugarent, semper bellis, & vastationibus insistebant, non contenti dominio populorum, sed praелиs omnia infestantes. Et licet in sui principio ferocitati dediti, vix humanae rationis debitum attendebant, tamen postquam mores aliarum gentium viderunt, & vrbes, humaniores effecti benignitatem, & mansuetudinem induerunt, adeo quod & philosophis, ad quorum sapientiam humili studio peruenerunt, diu proprijs Ducibus se rexerunt, & postea regale fastigium adscuerunt, quod & sacerdotio ornauerunt. Hos omnes Europae populi tremuerunt, Alpium obijces his cesserunt. Post exterminium Scythae gens Vandaliae a Pannopa non tantum eorum praesentia fuit exterrita, quam opinione fugati, eorum impetu Alani sunt extincti. Sueui inter angustos Hispaniarum angulos eorum arma proprio periculo sunt experti, & regno, quod sediciose tenuerant, turpiori dispendio caruerunt, libertatem Gothi potius bello, quam pace seruauerunt: In bellandi necessitate vires praecipue praetulerunt, & in armis spectabiles hastis, & iaculis, arcubus, & sagittis, ensibus, ac clauis tam equestri, quam pedestri praelio confligebant, & in armorum experientia solo noualis belli exercitio caruerunt, vsque ad tempora Sisebuti. Sub quo ad tantam gloriam peruenerunt, vt victoriarum insignia non solum in terris, sed in ipso mari publicarent. Fuerunt autem naturaliter magnanimi, & audaces, ingenio faciles, & subtiles, in proposito prouidi, & constantes, gestu, & habitu approbandi, viribus praepolentes, statu ardui, & proceri, duri vulneris, & manu prompti, corporis validi, membris apti, dispositione compositi.

Sisebutus

Caput. VII.

ED sic confuse generaliter scripsi, prout scriptum inueni, vt aliqualem notitiam Gothicae gentis sub genere habeamus. Nam illorum temporum seriosa, & specialis narratio certitudinaliter non habetur, quia Salomon inquit. Tempus cuncta obliuione operit, nec ad gesta Principaliter attinet, quid Gothi in remotis regionibus seculis antiquis gesserunt. Sed hoc addendum est, quod Gothi, qui cum Philimero Rege citra Pontis fretum manserunt, multa strenuissima opera armorum agentes sub multis Regibus, ac Ducibus suis per per discursum temporis succedentibus contra plurimos Reges, gentes, & nationes dimicarunt, pluries victores, licet aliquando tamen raro fuissent deuicti. At cum ad hanc partem Europae, quae Italia, Alemania, & Gallia, & Hispania est, venissent, se iterum subdiuiserunt,

Philimerus.

REGVM HISPAN.

Et illi, qui apud Italiam, & Arcum adiacentes terras remanserunt, Ostrogothi vocati sunt. Illi vero qui ad Hispanos accesserunt, Vefegothi sunt vocati, Ostrogothos, id est, Orientales Gothos, Vefogothos, id est, Occidentales, vocantes ex vulgari suo idiomate, vt arbitror, interpretatione recepta. Et quia Gothi, qui in Italia remanserunt Ostrogothi appellabantur. Ideo Theodoricus, de quo mentio fiet, Ostrogothorum Rex appellatus est. Gothi vero, qui Pyrenæos montes transeuntes Vefogothi dicti sunt. Procedente tempore Gothicum titulum exuentes Hispanorum nomen induerunt, vt in dicendis exprimeretur. At licet differentia nominum esset, large tamen assumpto vocabulo omnes dicebantur Gothi, cum ab eadem origine descendissent. Origo autem, vt proxime dixi, ab Aquilonari parte fuit. Et si accurate attendere volumus, terram illam, quam hodie Reges Dacię tenent cum aliquibus adiacentibus, fuisse illam, vnde Gothi principaliter exierunt, existimandum est. Sunt enim quatuor regna, Dacię, Suecię, Noruege, ac Gothię, siue Gothorum, a quibus terris, nec non ali quibus alijs qui vltra illas intra illum summum Aquilonis in magna latitudine sitę a Barbaris hodie incoluntur. Putandum est illam multitudinem armatę militię copioso numero exiuisse. Nam Gothiam solam, quę parua terra est, incredibile esset, tot populos genuisse. Ne huic rei obstat, quod omnes nomen Gothicum assumpserunt, quia tam antiquis, quam modernis temporibus hoc fieri consuevit, a parua terrarum gleba gentes multas interdum nomen accipere, cum generaliter nominantur, licet in particulari suas nominum subdiuisiones accipiant, sicuti omnes, quotquot sub amplitudine horum regnorum morantur, Castellanos vocamus, licet Castella vna prouincia sit, & multę alię propria nomina, & designationes habentes sub hac Monarchia spaciolis finibus sitę consistāt. Sic itaq; fieri potuit, vt a terra Gothię licet non magna, omnes finitimę gentes, quę ad occupandas terras aliorum animositate vigenti exierunt, nomen acceperūt. At quia inter regna Regis Dacię, Gothia computatur, illa arma regia Regibus, qui in arbore sequenti depicti sunt, quandiu titulum Gothorum habuerunt, apponi feci, quę Reges Dacię pro omnibus quatuor regnis adducunt. Titulo vero mutato, & Castellę, & Legionis separatim, vel coniunctim assumpto, arma, quę procedente tempore assumpserunt, prope illos ponuntur. Nec tamen volo, vt quisquam putet eos, qui in illis regionibus frigidissimis remanserunt, Hispanis præstare, quia ab illis descendunt. Cum hoc in vetustis, & in recētibus sæculis crebro vlitatum sit, quod cum ex aliquibus terris insigniores, & animosiores viri exeuntes alias regiones virili animo expugnāt, easq; perpetua habitatione incolunt, licet a terris, vnde exierunt, denominationem, & arma retineant, longe tamen eminentiores sunt illis, qui in originis suę terra quieti manserunt. Nam Alexander Magnus a Macedonia prouincia Græcię exiens nomen Macedonis retinuit, sed quis non dicat illum totius esse Dominum factum, ac illos, qui post eum in regnis expugnatis regnarūt, illustriores fuisse illis, qui intra Macedoniae latebras residerunt. Sic & Pharamundus a Pannonia Vngarię prouincia exiuit, sed eo in Francia manente, Reges Francorum, qui ab eo descēderūt, quis dubitat clariores Vngarorū Principibus esse: licet illi clari, & excellentes existant. Sic & Hispanię Reges, licet ab illis Ferrarum Principibus in suis protoparentibus descenderunt, tamen sceptrā altiora, & clariora acquirentes manentibus intra illarum terrarum confinia, eorumq; successoribus nimium præstare, non incongruum est. Sic & apud nos in alijsq; regionibus fit, vt nobiles, & Barones ex montaneis domibus exeuntes, ac in alijs partibus terrarum dominia acquirentes

Theodoricus.

Alexāder.

Pharamundus.

Duces, Comites, & Barones effecti longe præstantiores habeantur illis, qui in domibus, quas solaria vocant, morantur. Licet etiam ipsi cognomentum illarum domorum retineant, quæ similia memor sum respondisse cuidam Prælato oratori Regis Daciæ, qui audiens aliqua, quæ in disputatione sedium cum Anglicis de antiqua claritate, & clara antiquitate Gothorum, ad Regis nostri eminentiam demonstrandam in medium adducebantur, se interferere voluit, & Regi Daciæ, qui Gothorum Rex nuncupatur, sedem eminentem querere. Nam & si magnum, & insignem illum Regem faterer, tamen maiores, & insigniores illos fuisse, qui a Gothia, & circum vicinis regionibus exeuntes Italiam, & Galliam, ac etiam Hispaniam occuparunt, quis negare valeret? Et ex illis profluit is, qui hodie Hispaniæ scepra gubernat, licet a Gothia quasi quodam solario cognomentum magnis temporibus seruauerunt. Et etiam hodie realiter tenent, Licet titularum nomina ex prælijs, & alijs insignibus gestis, quæ postea venerunt, sunt mutata. Hæc ad intelligentiam dicendorum præmississe sufficiat, etiam quod mente concepimus exequamur, & ex deuotis præcordijs omnipotentis Dei iterata deprecatione, suffragio implorato Reges ipsos, prout temporum suorum ordo deposcit, huic arbori inferamus.

Caput. VIII.

ATHANARICVS iuxta propositum huius arboris ponitur primus, qui gentis Gothorum regium solium suscepit anno a natiuitate Domini tricentesimo quadragesimo tertio, & regnauit annis tredecim. Nam licet dubitandum non est, quin Gothi ante istum plurimos alios Reges, & Principes habuissent, tamen postquam fines terrarum suarum exeuntes, terras, & regna aliorum tam per Italiam, quam per Græciam, & Hispaniam occupare decreuerunt, hic Athanaricus primus Rex habetur, ideo merito, vt radix arboris proponitur, ab hoc enim tempore cum Gothis Hispani quandam communionem habemus, vt intra Hispaniæ historiam illos includere debeamus. Primo namque intra fines suos morantes, vel partes Orientales infestantes ad annalia nostra non pertinent, sed tanquam exteri, vt cæteræ nationes sunt reputandi. Huius Athanarici tempore Gothi sub gentilitatis erroribus tenebantur, licet aliqui eorum catholicam fidem susceperunt. Ideo Athanaricus gentili errori fauens persecutione crudelissima aduersus fidem mota contra Gothos, qui in gente sua censebantur, cædes incepit exercere, ex quibus plurimos, qui volebant idolis immolare, martyres fecit. Tunc Gudilla Episcopus legem eos docuit Christianam, & in linguam eorum scripturas noui, & veteris Testamenti transtulit. Gothi itaque, qui hæctenus idolatriæ superstitioni dediti gentilibus sacrificijs se vouebant: iam fide suscepta ecclesias construxerunt, & sacerdotes Euangelicos, speciales literas, quas eis vna cum lege Gudilla eorum Episcopus tradiderat, habuerunt, quæ in antiquis Hispaniarum, & Galliarum libris adhuc hodie apparent, quam literam aliqui Toletanam vocant, sed communiter Gothicam dicimus, legitur cum difficultate propter dissuetudinem, quia ille modus scribendi desinit, & alia forma literæ utimur. In Italia tamen a paucis citra temporibus vetustissimum modum scribendi cum diphthongis, qui iam ab usu omnium recesserant, oratores in eloquentiæ libris, & etiam in epistolis familiaribus sequi cœperunt, & quasi a sepulchro vetustæ antiquitatis sepultam literam, vt alium Lazarum, suscitare voluerunt. Hic autem Athanaricus a Theodosio Imperatore inuitatus ad Constantinopolim accessit vrbisque illius situm, stationemque nauium populosque diuersarum gen-

Athanaricus
Anno. ccc.
xliij.

Gudilla

Theodosius

tium, quas in vno fonte ex diuersis mundi partibus scaturire videns, nunc deniq; inquit, cerno, quod incredulus audiebam, paucisq; mensibus interiectis obiit. Quem Imperator, sicut viuentem honorauerat, sic mortuum honorans digne tradidit sepulturæ, depingitur Athanaricus sub cultu armorum, quia fuit bellicosus, strenuus, & in armis exercitatus. Habet autem in scuto suo arma regia Gothorum, quæ continuantur vsq; ad Pelagij tempora, depingitur etiam hic Gudilla Episcopus, quia Gothos legem Christianam docuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Athanarico, & prope tempora eius in sede Apostolica Liberius primus natione Romanus annis quinque, & Fœlix secundus natione Romanus anno vno, & Damascus primus natione Hispanus annis decem & octo. In solio vero Imperij Romani Valentinianus, qui imperauit cum fratre suo Valenti annis vndecim, & Valens cum Gratiano imperauit annis quatuor. Hoc tempore Sanctus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus claruit.

Caput. IX.

Alaricus.

Anno. cc
c. lvi.

ALARICVS huius nominis primus post Athanaricum regni Gothorum culmen ascendit. Non tamen confestim, nec pacifice, sed tempore intermedio, & etiam dissensione ciuili interuenientibus, defuncto namq; Athanarico anno Domini tricentesimo quinquagesimo sexto attendentes Gothi Theodosij Imperatoris Romani benignitatem Romano Imperio se dederunt, & fuerunt sine Rege vigintiocto annis, quib; expletis coepit regnare Alaric; anno Domini. C.LXXXI. regni Hispaniæ anno. XLI. & regnauit annis. XX. & VII. Hic Romam expugnauit, sed ad ecclesias confugientibus nullam offensam intulit. Huius expugnationis causa Augustinus librum de Ciuitate Dei composuit, vt in prologo eius patet. Obijt autē Alaricus apud Cusaniam, quā ipse detruxerat, morte subita, quem sui nimia dilectione lugētes flumine quodam a suo alueo in aliam partem deriuato, in medio aluei collecto captiuorum agmine, locum effodiunt sepulturæ. In cuius fontis gremio Alaricus cum multis copijs sepelitur, & loco confestim obtecto rursus flumen proprio cursui reddiderunt. Et, vt nesciretur locus sepulturæ eius ab aliquo, omnes fossores captiuos, qui interfuerant, extinxerunt. Tanta superbia elati, vt quod Deus immortalis in sepultura Moyse serui sui propter causas suę infinite sapientię notas obseruare decreuit, secretam illam sine alicuius periculo esse volens, isti timidi, & inflati in sui temporalis Regis tumulo cum cæde innocentum seruorum mutari quomodo voluerunt, depingitur autem Alaricus cum vexillo alto, enseq; nudo in manu eleuata contra cuiusdam imaginē vrbis propter euerisionem, quam fecit in urbem Romanam, quę præcipua inter omnes orbis mundi fuit, & est. Concurrentia. Concurrerunt tempore illo, quo Gothi sine Rege erant, quod durauit vigintiocto annis, & post cum Alarico, & prope tēpora eius in sede Apostolica Quiricus primus natione Romanus annis vndecim. Anastasius natione Romanus annis tribus. Et Innocentius primus natione Albanensis annis quindecim, in solio vero Imperij Romani Gratianus cum fratre suo Valentiniano, & Theodosio patre annis sex. Per idem tempus Christianorum templa iubente Theodosio destructa reficiuntur. Et hic Theodosius postquam cum Graciano imperauerat annis sex, imperauit cum Valentiniano alijs vndecim. Hic destruxit templa Deorū, & Arcadius in Oriente, & Honorius in Occidente imperauerunt annis tredecim.

Caput. X.

ATaulphus consanguineus Alarici, & ei forma, menteq; consimilis post Alaricum in regni fastigio sublimatur anno Domini quadringentesimo vndecimo regni vero Hispanie anno sexagesimo octauo, & regnauit annis sex, & apud Barcinonam fuit inter familiares fabulas iugulatus, & depingitur sub armato cultu, quia armis se dederat, in terram tamen prostratus, & mortuus, quia fuit occisus. concurrentia. Concurrerunt cum Athaulpho, & prope tempora eius, in sede Apostolica Zozinus natione Græcus annis duobus, & Bonifacius natione Romanus annis tribus. In solio vero Imperij Romani Honorius cum Theodosio iuniore Arcadij fratris sui filio imperauit annis quindecim.

Anno. ccc.
cc.xi.

Caput. XI.

SIGERICVS Athaulpho defuncto Rex a Gothis præficitur, anno Domini quadringentesimo decimo septimo, regni vero Hispaniæ anno septuagesimo quarto, & regnauit anno vno. Depingitur in veste pacifica absq; cultu armorum, quia bella non gessit. Fuit autem tanta breuitas temporis regni eius, vt concurrentiam Pontificum Romanorum, & Imperatorum non capiat.

Anno. ccc.
ccxvii.

Caput. XII.

VALIA successit in regno post Sigericum anno Domini quadringentesimo decimo octauo, regni Hispaniæ anno septuagesimo quinto, & regnauit tribus annis. Hic ad Hispanias per Constancium Patricium euocatus Romani nominis causa Barbaris intulit magnas cedes, Vandalos, Silignos in Batica bello prostrauit, depictusq; Vandalis Vndericus Rex Vandalorum, qui in Gallecia resederat, in Africam transfretauit. Post hæc apud Tolosam Valia longa valetudine reprimente rebus excessit humanis. Depingitur sub cultu armorum, quia bella plurima gessit.

Anno. ccc.
ccxviii.

Concurrentia. Concurrerunt cum Valia, & prope tempora eius in sede Apostolica Celestinus primus natione Romanus annis octo. In solio vero Imperij Romani imperabat præfatus Honorius, anno vero secundo huius Valiæ primus omnium ex Francis Rex assumptus est in Regem gentis Francorum, coronamq; regni sibi imposuit Pharamundus Marcomiri Ducis filius, cœpitq; regnare Imperij Honorij anno nono, a natiuitate vero Domini quadringentesimo decimo nono, vel vicesimo. Regnauit autem in Germania super Francos annis vndecim.

Caput. XIII.

THeudoredus post Valiæ obitu successit in regno anno Domini quadringentesimo vicesimo primo, regni Hispanorum sexagesimo octauo, & regnauit annis tribus. Hic cum Athila Rege Hugnorum in campis Cathalanicis magnum prælium habuit, in quo Theudoredus est interfectus, & Athila Rex victus. Hoc autem prælium fuit de famosioribus prælijs mundi. Depingitur Theudoredus sub cultu armorum in campo mortuus, quia in prælio fuit occisus. Concurrentia. Concurrerunt cum Theudoredo Rege, & prope tempora eius in sede Apostolica Sixtus tertius natione Romanus annis octo, & Leo primus natione Thuscus annis viginti quatuor: in se-

Anno. ccc.
ccxxi.

REGVM HISPAN.

lio vero Imperij Romani. Theodosius iunior cum Valentiniano consobrino suo, imperavit annis viginti septem, & iste fuit secundus Rex Francorum. Anno autem decimo regni Theodoredi obiit Pharamundus primus Rex Francorum, & successit ei Clodius filius eius, & regnavit annis viginti, iste fuit secundus Rex Francorum, sed tricesimo anno regni Theodoredi obiit hic Clodius Rex Francorum, & successit ei Meronus filius eius, qui regnavit annis duodecim, iste fuit tertius Rex Francorum.

Caput. XIII.

Anno. cc.
cc. liij.

TURISMUNDVS filius Theodoredi patre mortuo in campis Cathalanis, ubi pugnaverat, & victor extiterat, ad maiestatem regiam subleuatur, Anno Domini quadringentesimo quinquagesimo secundo, regni Hispaniæ nonagesimo primo, regnavit anno vno, & a suo cliente fratrum consilio interfertusest. Sed ante mortē vna manu paruo ganipulo, quem tenebat, sui sanguinis vltor fuit, & de insidiantibus aliquos interfecit. Depingitur Turismundus in veste pacifica vulneratus, quia licet bellicosus extiterat, in domo tamen pacifice sedens a proditore fuit occisus, cuius regni temporis breuitas concurrentiā Pontificum Romanorū, & Imperatorum non capit.

Caput. XV.

Anno. cc.
cc. liij.

THEODERICVS huius nominis primus Thurismundi Germanus post mortem fratrum regni solium ascendit, Anno Domini quadringentesimo quinquagesimo quarto, Hispaniæ vero regni nonagesimo secundo, & regnavit annis tredecim. Hic in principio sui regni iniuit prælium cōtra Rheciam Regem Sueuorum, qui in Gallecia regnabat, in quo Rhecarius Rex interfectus est. Paululum vero postea cum ad Gallias redisset a fratre suo Enrico occisus est. Ideo depingitur Theodoricus occisus, quia fraterno occubuit gladio. Concurrentia, concurrerunt cū Theodōrico, & prope tempora eius in sede Apostolica Hilarius natione Sardus, annis sex, in solio vero Imperij Romani Mauritianus, & Valētinianus imperauerunt annis septem. Sub istis martyrizantur vndecim millia virginū: anno octauo præfati Theodorici obiit Meronus Rex Francorum, & successit ei Childericus filius eius, & regnavit annis viginti duobus, & iste fuit quartus Rex Francorum.

Caput. XVI.

Anno. cc.
cc. lxxij.

ENRICVS post necem fratris successit in regno anno Domini quadringentesimo sexagesimo septimo, regni Hispaniæ anno centesimo quinto, & regnavit annis decem & septem. Hic Enricus apud Arelatum conuocatis magnatibus, & proceribus, attento quod Gothi leges in scripto non habebant, sed moribus absq; scriptura, quasi per quoddam arbitrium regebantur. Sicut apud Græcos Lacedæmonij legibus sine scripto regebantur, ideo leges ad scripturam reduxit, vnde & hic inter cæteros legislatores merito computari potest. Et vbi Isidorus in quinto Ethimologiarum narrat Foroneum primo Grecis leges tradidisse, Mercarium Frimegistum Aegyptijs, Solonem Atheniēsis, Licurgū Lacedæmonijs, Numam Pompiliū Romanis, congrue hic Enricus potest cōputari, qui primus leges tradidit Gothis, vt inter illos, q leges humanas primi in scriptis tradiderūt, hic noster interfertur, vt de lege diuina taceamus, quæ excellentior absq; aliqua proportione superior omni